

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Pozemní personál 311. perutě z okresu Uherské Hradiště

Bakalářská diplomová práce

Petr Žížka

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.

Olomouc

2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 18. 4. 2017

Petr Žížka

Rád bych vyjádřil poděkování svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Pavlu Kreisingerovi, Ph.D., který mi v průběhu vytváření práce poskytl řadu cenných rad a odborně vedl moje badatelské kroky při zpracování práce. Dále bych chtěl poděkovat ochotným pracovníkům archivů, navštívených při přípravě práce. Kromě pracovníků archivů mě velmi pomohli zaměstnanci řady obecních a městských úřadů, a Slovákého muzea v Uherském Hradišti. Velký dík patří taktéž všem příbuzným popisovaných lidí a osobám, které poskytly své vzpomínky, materiály, fotografie, nebo trpělivě odpovídali na mé dotazy. Obrovské poděkování náleží také mojí rodině za podporu během mého celého studia.

Obsah

Úvod	6
Literatura a prameny	11
Antonín Kovář	17
Na montážích po Evropě	17
Zbrojř 311. perutě	22
Svářecím technologem ve VŽKG	26
Vladimír Pazourek	34
Mládí a práce v zahraničí	34
Dezertér?.....	36
Život v Anglii	43
František Sakrajda	44
Směr Argentina.....	44
Fotografem u 311. perutě	50
Nelehký život.....	55
Josef Salát.....	58
Těžké dětství.....	58
Z podkováře leteckým mechanikem.....	62
Léčitelem přes odpor režimu	81
František Stolařík	88
Z Bzové do Sence	88
Elektrikářem u 311. perutě	93

Za pár slov do vězení.....	113
Oldřich Štěpaník.....	118
Škola a práce.....	118
V československém zahraničním odboji	122
Poválečný život	132
Antonín Zajíc	135
Automechanik.....	135
Z radiotelegrafisty leteckým mechanikem	140
Spolupracovník Státní bezpečnosti.....	150
Závěr	158
Přehled použitých pramenů a literatury	162
Seznam použitých zkratk	170
Resumé.....	174
Přílohy	175
Anotace	215

Úvod

Československý zahraniční odboj ve Velké Británii reprezentovali, kromě pozemní armády, především českoslovenští letci bojující v řadách RAF.¹ Pro politické představitele československého zahraničního odboje se stali letci hlavními trumfy následných vyjednávání o uznání legitimacy odboje.² Základní pilíře Československého letectva ve Velké Británii utvářely tři stíhací perutě³ a 311. československá bombardovací peruť RAF. Přestože v porovnání s celou RAF tvořili jen malé síly, tak svým dílem přispěli k porážce Německa.

Chceme-li rozdělit míru pozornosti věnované Československému letectvu ve Velké Británii, tak jednoznačné vítězství přebírají stíhací piloti se svojí relativní volností a napínavými souboji, i když k realitě má mnohdy představivost hodně daleko. Neprávem stojí v mírném ústraní osádky bombardovacích letounů. Vzlétnout nad nepřátelské území zahalené noční temnotou a v často silné protiletcecké palbě shodit na cíl náklad pum, nebo ostražitě prohledávat po několik hodin hladinu moře a doufat v nalezení nepřátelské ponorky, nelze hodnotit jako snadné úkoly a nezbyvá než před jejich odhodláním taktéž smeknout. Jestliže sečteme veškerý zmíněný létající personál, dojdeme k číslu kolem 1200 mužů. Ovšem celkově prošlo Československým letectvem ve Velké Británii téměř 2500 osob. Co pak dělalo těch 1300 příslušníků čs. letectva, o kterých ještě nebyla řeč? Vzhledem k jejich činnosti u letectva se sluší zařadit všechny tyto příslušníky jako pozemní personál. Jedná se o skupinu na profesi velmi rozmanitou a co je nejdůležitější, nezbytnou pro zabezpečení hladkého průběhu bojových akcí, které se stávají třesničkou na dortu celého mechanismu perutě. Ve výsledku dřina mnoha lidí upadá do zapomnění a vyzdvihování jsou pouze letci a samotný let, který je vyvrcholením

---

¹ RAF – Royal Air Force, Britské královské letectvo.

² KUDRNA, Ladislav: *We fight to rebuilt. Podíl letců na uznání čs. exilové vlády*. In. Paměť a dějiny, roč. 8, 2014, č. 2, s. 3–12.

³ 310., 312. a 313. československá stíhací peruť RAF.

snahy celé perutě. Práce pozemního personálu bývá maximálně oceněna lakonickým sdělením, bez nich by nevzlétli.

Péči letounům poskytovaly skupiny mechaniků zaměřené na jednotlivé části letounů. Jednalo se např. o mechaniky drakaře, motoráře, přístrojáře, elektrikáře a zbrojíře. Perut' by nemohla fungovat např. ani bez kuchařů, řidičů, skladníků, hasičů, lékaře, kaplana, zbrojního důstojníka, technického důstojníka a mnoha zaměstnanců administrativy jako jsou písaři a účetní. Veškerá práce vykonaná pro vítězství ve válce, i když sebemenší, si zaslouží pozornost. Tito lidé odcházeli do zahraničního odboje stejně jako vycvičení letci a chtěli přispět maximem svých dovedností k porážce nacistického Německa. Na rozdíl od letců, u kterých nebylo pochyb o jejich zařazení, mnozí z pozemního personálu nešli do zahraničí s jasnou vidinou, co budou dělat v odboji, a přesto se nebáli odejít z domovů a zapojit se do zahraničního odboje. Proto si zaslouží naši vzpomínku i příslušníci pozemního personálu.

Jak již samotné množství příslušníků pozemního personálu napovídá, nejedná se o pár přehlížených jedinců, ale o celé zástupy osob, jejichž osudy buď unikly povšimnutí, nebo v lepším případě byly několika větičkami v místních novinách nebo obecním zpravodaji alespoň částečně zachyceny. Proto je na místě, hlouběji se ponořit do životů pozemního personálu a splatit dluh vůči nim, alespoň zmapováním jejich životních osudů. Prvním úkolem bylo vymezení okruhu zkoumaných osob, jelikož není cílem práce obsáhnout veškerý pozemní personál, ale co nejlépe vystihnout životní příběhy vybrané skupiny osob. Prvním kritériem se stalo narození v okrese Uherské Hradiště, který je chápán v územním rozsahu současného okresu. Použitá metoda sondy, vybrán okres Uherské Hradiště – rodný okres autora – umožňuje uskutečnit kromě archivního výzkumu také terénní výzkum v rodinách potomků či u příbuzných zkoumaných osob a pracovat tak z pozůstalostmi a unikátním fotografickým materiálem.

Dalším krokem bylo sestavení seznamu příslušníků československého letectva v RAF narozených v okrese Uherské Hradiště pomocí dostupného seznamu příslušníků československého letectva v RAF (1940-1945).⁴ Vznikl seznam 48 osob zahrnující létající i pozemní personál. Předmětem zájmu mé práce se stal pozemní personál 311. československé bombardovací perutě, jelikož nabízel přijatelně širokou skupinu pro bádání a obsahoval poměrně rozmanitou škálu funkcí. Počáteční výběr zahrnující 11 osob, bylo nutné po prvotním prozkoumání archivních materiálů korigovat na 7 příslušníků pozemního personálu, jelikož zbylé čtyři osoby nesplňovaly podmínku konání služby v rámci pozemního personálu 311. perutě. Nakonec se utvořila stále pestrá skupina „obyčejných“ lidí, na níž můžeme pohlížet z několika rovin. Můžeme hledat v jejich životech spojitosti nebo rozdíly, ale zásadním důvodem vzniku práce zůstává prosté zmapování života lidí, kteří svoji prací umožnili 311. peruti vydobýt slávu nad okupovanou Evropou a chladnými vodami nekonečných mořských dálek. I přes primární úkol zůstává dostatek místa např. na nalézání okolností propojující životy hlavních aktérů. Samozřejmě nelze dělat z takto malé skupinky unáhlené závěry vztahující se na veškerý pozemní personál, ale i tak nám mohou alespoň trochu poodkrýt jejich osudy na základě vybraného reprezentativního vzorku.

Velmi snadno se může stát ožehavým tématem základní otázka: Proč odešli bojovat za svobodu Československa? Každý jistě zná odpověď, ale pokusme se nad tím zamyslet hlouběji. Co je skutečně podnítilo k odchodu do neznáma? Zde se již nedá spokojit pouze s láskou k vlasti a věností republiky anebo snad ano? Lehká otázka se nám mění před očima a dostáváme se do rozpaků. Z jednotné odpovědi pro celou naši skupinu se najednou stává individuální záležitost rozbíjející nám relativně spojovací prvek skupiny. Přestože se zřejmě

---

⁴ SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Seznam příslušníků československého letectva v RAF (1940-1945)* [online]. In: <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=114620> [cit. 15. 10. 2016]. Následně se mi do rukou dostalo i knižní vydání seznamu příslušníků čs. letectva v RAF. SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*. Praha 1999.

nepodaří odhalit u všech sedmi osob pravé důvody, tak bude zajímavé sledovat dále tento mezník, který stál na začátku cesty k doživotnímu propojení zmiňovaných lidí s 311. perutí.

U biografí letců bývá vždy stěžejní částí jejich bojové nasazení. Služba v armádě a především u letectva za druhé světové války bude jistě důležitou částí i zde. Naopak období školní docházky bývá věnováno minimum času. Může to být ovšem škoda vyhnout se důležitému období každého člověka, kdy získává své znalosti, aby z nich následně těžil po zbytek života. Rozhodně není smyslem podrobně prozkoumávat každou známku, ale vytvořit si souhrnný přehled o úspěších a neúspěších ve studiu, což může poskytnout další náhled na zkoumanou osobu.

Vzhledem k biografickému provedení práce je nejvhodnějším způsobem dělení textu, věnovat každému vybranému členu pozemního personálu jednu samostatnou kapitolu. Pořadí kapitol bude založeno na abecedním seřazení vybraných osob. Každá taková kapitola bude dále rozdělena na tři důležité části – podkapitoly, které budou dodržovat chronologický postup. Nejdříve bude upřena pozornost na předválečný život dotyčné osoby, což zahrnuje vzhledem k velkému věkovému rozptýlu u některých lidí prakticky jen školní docházku, zatímco starší ročníky vstupovaly do zahraniční československé armády v nejlepších letech a s mnoha životními zkušenostmi. Nejvýmluvnějším ukazatelem je uvedení ročníků zkoumaných osob, které jsou 1901 až 1921.

Druhá část zahrnuje válečné osudy dotyčných osob. Podkapitola u všech začíná cestou do zahraničního odboje a přes službu v řadách 311. perutě se dostaneme až k vítěznému konci války a návratu do osvobozeného Československa. Nebude snad příliš vadit, když již teď prozradím, že stejně jak byla rozmanitá cesta do odboje a služba v československé armádě, tak i návratu do vlasti se nezúčastnili všichni a místo odjezdu do Československa zvolil jeden člen vybrané skupiny demobilizaci ve Velké Británii.

Závěrečná třetí část se věnuje poválečnému životu dotyčných osob. Do vlasti se vrátili plni nadějí v lepší budoucnost, ale netrvalo dlouho a jejich sny byly rozervány na malé kousky. Osudy naší skupiny se opět rozešly a již nikdy nenalezly společné cesty, tedy kromě posledního okamžiku pro všechny lidi stejného a to smrti. Každému bylo vyměřeno času na světě jinak, což se pochopitelně odrazilo i u popisu dotyčných osob v poválečném období.

Druhou možností, jak uchopit práci je rozdělení na tři velké kapitoly obsahující životy vybraných osob před válkou, během války a po válce. Každá kapitola by se dělila na sedm podkapitol – konkrétní osudy zvolených osob. Na konci kapitoly by následovalo dílčí zhodnocení, což by mohlo být v některých aspektech výhodné, ale vzhledem k většímu množství osob zahrnutých v práci se mi jeví takové štěpení jednotlivých osudů jako nevhodné a kontraproduktivní ve smyslu přehledného zmapování života jednotlivých lidí.

Kromě časového rozmezí se podepsalo na nerovnoměrném rozložení obsahu jednotlivých kapitol a podkapitol především množství archivních materiálů získaných pro danou osobu a období. Základem práce se stala syntéza a analýza archivních pramenů rozebraných podrobněji v následující kapitole *Literatura a prameny* a v případě, kdy se podařilo naleznout příbuzné dotyčné osoby, tak i vzpomínky a materiály od nich získané.

Literatura a prameny

Podíváme-li se obecně po literatuře o československých letcích sloužících v RAF, tak až do pádu komunistického režimu v roce 1989 bylo v Československu vydáno málo publikací věnující se této tematice. Po více jak 40 let komunistického režimu probíhala soustavná snaha potlačit povědomí široké veřejnosti o účasti československého letectva v bojích na západní frontě po boku RAF. Hlavní zájem byl místo toho soustředěn na československé letectvo v Sovětském svazu. Po roce 1989 padlo ideologické tabu a nastal obrovský rozmach literatury o československých letcích v RAF.

První publikace o československém letectvu ve Velké Británii stihly vyjít již během války. Jednalo se např. o dílo Bohuše Beneše s názvem *Křídla ve vyhnanství: Život a práce československých letců*⁵ vydané v roce 1942 a o rok později v New Yorku vyšlo slavné dílo pojednávající o nasazení československých stíhačů v Bitvě o Británii pod názvem *Byli jsme v bitvě o Anglii*, které sepsal první velitel 310. československé stíhací perutě Alexander Hess.⁶ V poválečném období vydal Jaroslav Bala souhrnné dílo o činnosti československého letectva na Západě s názvem *V boji od začátku až do konce*.⁷ Do komunistického puče v únoru 1948 stihla vyjít ještě řada memoárových prací a v periodikách články o úspěších československých letců ve Velké Británii. Po únoru 1948 však nastal na dlouhou dobu konec s publikováním o západních letcích.

Změna nastala až v 60. letech, kdy byla v roce 1963 vydána monografie zabývající se československými jednotkami v Polsku, Francii, Velké Británii a na Středním východě s názvem *Na západní frontě* od autorů Tomana Broda a Eduarda Čejky.⁸ Vydání znamenalo

---

⁵ BENEŠ, B.: *Křídla ve vyhnanství: Život a práce československých letců*. Londýn 1942.

⁶ HESS, A.: *Byli jsme v bitvě o Anglii*. New York 1943. Další vydání: Praha 1947; 1993; 2001; 2006.

⁷ BALA, J.: *V boji od začátku až do konce*. Praha 1945.

⁸ BROD, T.; ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1963. Druhé doplněné vydání Praha 1965. O československých letcích ve Velké Británii byla ještě před monografií *Na západní frontě* vydána v roce 1962 kniha Vincence Kocmana *Boj bez slávy*, která je napsána z pohledu komunistické ideologie. KOCMAN, V.: *Boj bez slávy*. Brno 1962.

první oficiální projev zájmu o západní odboj, ačkoliv v hodnocení nevybočoval z tehdejší ideologie, tak jen samotná existence knihy znamenala velký úspěch. Postupně v 60. letech došlo k mírnému uvolnění situace a vydání několika monografií dotýkajících se československých letců. Významnou publikací popisující osudy pěti čs. letců na západní frontě a navíc přinášející seznam padlých a zajatých československých letců se stala *Zlomená křídla* od Eduarda Čejky vydaná v roce 1968.⁹ Dále byla vydána např. četivá kniha s názvem *Bombardér T-2990 se odmlčel*, jejíž děj se odehrává u 311. peruti a kterou napsal v roce 1966 bývalý pilot 311. perutě Vilém Bufka.¹⁰

Rozpínající se literaturu o československých letcích ze Západu zabrzdil nástup normalizace. Opět došlo k poklesu počtu vydávaných titulů, ale úspěchy čs. letectva ve Velké Británii již nešly ignorovat jako v 50. letech a vydávání titulů v menším množství pokračovalo až do sametové revoluce. Dílo o československých letcích zatížené opět „třídním“ pohledem sepsal Zdeněk Šmoldas v roce 1987 pod názvem *Českoslovenští letci v boji proti fašismu*.¹¹ Dále většinou vycházely memoáry¹² a za připomenutí jistě stojí odborné články v časopise *Letectví a Kosmonautika*.

Jak již bylo zmíněno, tak po roce 1989 nastal rozmach literatury o Čechoslovácích v RAF. Nejvýznamnější prací, která podrobně zmapovala den za dnem činnost československého letectva na západní frontě a nebude v dohledné době jistě překonána, se stala série publikací od Jiřího Rajlichy *Na nebi sladké Francie* a *Na nebi hrdého Albionu*.¹³ Z mnoha

---

⁹ ČEJKA, E.: *Zlomená křídla*. Praha 1968. Druhé vydání Praha 1970.

¹⁰ BUFKA, V.: *Bombardér T-2990 se odmlčel*. Praha 1966.

¹¹ ŠMOLDAS, Z.: *Českoslovenští letci v boji proti fašismu*. Praha 1987. Publikace ŠMOLDAS, Z.: *Českoslovenští letci ve Velké Británii 1940 – 1945*. Praha 1982. je v mnoha částech velmi podobná s textem věnujícím se československému letectvu ve Velké Británii v knize *Českoslovenští letci v boji proti fašismu*.

¹² Z bývalých příslušníků 311. perutě viz např. VILD, M.: *Osud byl mým přítelem*. Praha 1985.

¹³ RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie (1. a 2. část)*. Praha 1998. RAJLICH J.: *Na nebi sladké Francie (rozšířené vydání)*. Cheb 2008. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu, 1. část (1940)*. Praha 1999. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu, 2. část (1941)*. Cheb 2000. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu, 3. část (1942)*. Cheb 2001. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu, 4. část (1943)*. Cheb 2002. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu, 5. část (1944)*. Cheb 2003. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu, 6. část (1945-1946)*. Cheb 2005. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu, 7. část (Černá kronika československého letectva v RAF 1940-1945)*. Cheb 2004.

dalších autorů zmíním Ladislava Kudrnu, který napsal např. monografie: *Když nelétali, Českoslovenští letci ve Velké Británii a válečné fenomény* a „Útěkář“ *Otakar Černý, plukovník letectva v záloze*, v kterých lze nalézt pár střípků ze života pozemního personálu.¹⁴ Pokud se ovšem zaměříme na 311. peruč, tak nesmíme opomenout Miloslava Pajera, který vydal zásadní monografie zaměřené přímo na 311. peruč. Nejdříve v roce 1992 vyšla publikace *Ve stínu slávy*,¹⁵ na kterou navazovala od roku 1994 třídílná série popisující historii 311. peručě – *Křídla míří nad Německo*, *Wellingtony nad Biskají* a *Nad moři a oceánem*.¹⁶ Zajímavou publikací o Liberatorích 311. peručě je anglicky psaná kniha Pavla Türka a Miloslava Pajera s názvem *B-24 Liberator in RAF Coastal Command Service with Focus on Aircraft of No. 311 (Czechoslovak) Squadron RAF*.¹⁷ Poslední publikací týkající se 311. peručě, kterou bych chtěl zmínit je dílo vydané v angličtině pod názvem *311 (Czechoslovak) Squadron* od autora Pavla Vančaty.¹⁸ V monografii se nachází seznam veškerého létajícího personálu 311. peručě.

Literatura zaměřená na československé příslušníky pozemního personálu sloužící v RAF téměř neexistuje. Výjimku tvoří biografie zaměřená na zbrojíře 310. a 312. peručě Františka Živělu vydaná v roce 2004 pod názvem *František Živěla – zbrojíř Hurricanů a Spitfirů se srdcem sportovce*.¹⁹ Druhou výjimkou je dílo od Jiřího Kovaříka *Mechanik 310. peručě* zachycující vzpomínky mechanika Jaromíra Kašpara.²⁰ Poslední výjimkou je drobná biografie zbrojíře 311. peručě Václava Pávka a zároveň přítele osoby zařazené do zkoumané

---

¹⁴ KUDRNA, L.: *Když nelétali: Život našich letců v Polsku, Francii a Británii za 2. světové války*. Praha 2003. KUDRNA, L.: *Českoslovenští letci ve Velké Británii a válečné fenomény*. Praha 2006. KUDRNA, L.: „Útěkář“ *Otakar Černý, plukovník letectva v záloze: jeden český osud na pozadí dvou totalitních režimů*. Praha 2008. Krátkou kapitolu o pozemním personálu nalezneme již v knize z roku 1945 *Tanky očima stíhače*. Tiskové odd. HŠVO při MNO: *Tanky očima stíhače*. Praha 1945.

¹⁵ PAJER, M.: *Ve stínu slávy*. Cheb 1992.

¹⁶ PAJER, M.: *Křídla míří nad Německo*. Cheb 1994. PAJER, M.: *Wellingtony nad Biskají*. Cheb 1999. PAJER, M.: *Nad moři a oceánem*. Cheb 2000.

¹⁷ TÜRKA, P.; PAJER, M.: *B-24 Liberator in RAF Coastal Command Service with Focus on Aircraft of No. 311 (Czechoslovak) Squadron RAF*. Hradec Králové 2015.

¹⁸ VANČATA, P.: *311 (Czechoslovak) Squadron*. Sandomierz 2013.

¹⁹ MIKULKA, J.; KOLESA, V.; POPELKA J.: *František Živěla – zbrojíř Hurricanů a Spitfirů se srdcem sportovce*. Zlín 2004.

²⁰ KOVAŘÍK, J.: *Mechanik 310. peručě*. Praha 1990.

skupiny – Antonína Kováře. Biografie Pávka se nachází v díle *Pilot a zbrojář* od Dušana Vávry.²¹ V řadě dalších publikací, nalezneme medailonky příslušníků pozemního personálu. Jednou z takových publikací, která obsahuje několik členů pozemního personálu je od autora Dušana Vávry *Muži na správné straně 1. díl Letecký a pozemní personál v RAF*.²² Medailonky nalezneme i v místních zpravodajích nebo v novinách, avšak jejich kvalita bývá velmi proměnlivá. Ze sedmi vybraných příslušníků pozemního personálu jsem objevil medailonky u čtyřech. Dva medailonky byly otištěny ve Slovácích novinách a obzvláště v případě Oldřicha Štěpaníka byl velmi přínosný. Zbylé dva medailonky vyšly v obecních zpravodajích nebo se nacházely na internetových stránkách dotýčných obcí, ale oproti jiným se vyznačovali větší mírou chybných údajů. Dále se pro práci ukázala přínosnou publikace *Jan Hrubý* od Jiřího Demla. Kromě životního příběhu parašutisty Jana Hrubého je v díle přiblížen osud mužů z Kunovic a Uherskohradištska odcházejících do zahraničního odboje. V publikaci nalezneme vzpomínky Josefa Saláta, ale i Antonína Zajíce, u kterého se nepodařilo nalézt příbuzné, a proto je několik přímých vzpomínek zachycených v knize významných.²³

Jak jsme výše zjistili, mnoho informací o zkoumané sedmičce z pozemního personálu v literatuře nenalezneme, a proto nezbyvá nic jiného než postavit výzkum na analýze a syntéze archivních pramenů. Naštěstí se pro většinu z nich dochovalo poměrně slušné množství archivních materiálů. Základním zdrojem informací o vojenské službě, ale i civilním životě se stali archiválie uložené ve Vojenské ústředním archivu – Vojenském historickém archivu v Praze (dále jen VÚA – VHA). Jedná se především o sbírku *kvalifikačních listin, kmenových listin, leteckých karet RAF, kartotéku Západ a osvědčení 255*. Dále bylo v menším množství využito fondů 20 a 24. Kmenové listy se ovšem nenachází jen ve VÚA – VHA v Praze, ale i ve

---

²¹ VÁVRA, D.: *Pilot a zbrojář: Životní osudy pilota Rudolfa Haeringa a zbrojře Václava Pávka od 311. bombardovací perutě*. Strakonice 2006.

²² VÁVRA, D.: *Muži na správné straně: životní osudy občanů Strakonicka v zahraniční armádě na bojištích II. světové války, 1. díl Letecký a pozemní personál v RAF*. Strakonice 2012.

²³ DEML, J.: *Jan Hrubý: Život, doba a kamarádi jednoho z mužů 18. června 1942*. Kunovice 2016.

Vojenském historickém archívu v Bratislavě (dále jen VHA Bratislava), kde jsou uloženy kmenové listy vojáků a poddůstojníků ročníků 1911 až 1920 a Vojenském historickém archívu v Trnavě (dále jen VHA Trnava), kde se nachází kmenové listy vojáků a poddůstojníků ročníků 1921 a mladších.

V Národním archivu v Praze (dále jen NA) se nacházejí pro práci užitečné archiválie ve fondech s názvy *Ministerstvo vnitra – Londýn*, *Ministerstvo sociální péče – Londýn*, *Smutný Jaromír, Dr. a Londýnský archiv – sbírka dokumentů*. Významné informace o poválečném životě Antonína Zajíce poskytl svazek na jméno *Antonína Zajíce* uložený v Archivu bezpečnostních složek (dále jen ABS) v Praze. Kromě svazku Antonína Zajíce se v ABS nachází ve fondu Z archiválie vztahující se k Františku Sakrajdovi. Dalším zdrojem informací se stal Státní okresní archiv Zlín (dále jen SOkA Zlín) a jeho fondy vztahující se k zaměstnancům Baťových závodů.

Pro zmapování školní docházky vybrané skupiny posloužily třídní výkazy z navštěvovaných obecných, měšťanských a pokračovacích škol. Velký podíl na absolvování školní docházky dotyčných osob měly školy spadající vzhledem k místu narození v okrese Uherské Hradiště pochopitelně pod Státní okresní archiv Uherské Hradiště (dále jen SOkA Uherské Hradiště). V menším zastoupení studovali členové vybrané skupiny ve školách spadající pod SOkA Zlín, Štátny archív v Nitre – pracovisko Archív Topoľčany a Štátny archív v Bratislave – pracovisko Archív Modra. Až na pár výjimek se třídní knihy dochovaly a umožnily zhodnocení studia.

Další významné prameny byly získány prostřednictvím příbuzných zkoumaných osob a mnoha lidí, kteří mi během sběru materiálu pomáhali. Celkově se podařilo navázat kontakt s příbuznými od pěti osob z možných sedmi. Množství získaného materiálu ve formě písemných dokumentů, fotografií a vzpomínek bylo rozličné. Kromě řady dosud

nepublikovaných fotografií se podařilo např. získat přístup k deníkům Josefa Saláta, Oldřicha Štěpaníka a Rudolfa Stolaříka, bratra Františka Stolaříka.

Antonín Kovář

* 28. 3. 1901 (Topolná, okres Uherské Hradiště) – † 2. 3. 1959 (Topolná, okres Uherské Hradiště), evidenční číslo: 787924, zbrojář 311. perutě.

Na montážích po Evropě

Dne 28. března 1901 se v Topolné (okres Uherské Hradiště) narodil budoucí zbrojář 311. perutě Antonín Kovář. Otcem byl zemědělský dělník František Kovář (nar. 29. 5. 1874, Topolná, okres Uherské Hradiště, zemřel 11. 5. 1938)²⁴ a matkou Marie Kovářová (rozená Chytilová, nar. 14. 1. 1874, Topolná, okres Uherské Hradiště).²⁵ Rodiče Antonína Kováře, kteří byli římskokatolického vyznání, oddal 18. července 1900 farář František Matola.²⁶ Manželům Kovářovým se narodilo celkem osm dětí. První se narodila ještě před svatbou 19. února 1900 Marie Kovářová, která ale zemřela na icterus neonatorum (novorozenecká žloutenka) krátce po svatbě rodičů 15. srpna 1900.²⁷ Druhý se narodil 28. března 1901 pro nás důležitý Antonín Kovář. Po Antonínovi se narodily čtyři sestry – Anna Hyjová (rozená Kovářová, nar. 1902), Anna Krátká (rozená Kovářová, nar. 1904), Marie Podlesová (rozená Kovářová, nar. 1907), Ludmila Hlaváčková (rozená Kovářová, nar. 1911) a dva bratři František Kovář (nar. 1912) a Josef Kovář.²⁸

Školní docházku zahájil Antonín Kovář ve školním roce 1907/1908, kdy nastoupil do I. třídy na *čtyřtřídní obecné škole v Topolné*, která se ve školním roce 1908/1909 rozšířila na pětitřídní obecnou školu. Při nástupu do I. třídy 1. září 1907 bydleli Kovářovi v Topolné

---

²⁴ František Kovář se narodil 29. 5. 1874 v Topolné (okres Uherské Hradiště) a pokřtěn následující den 30. 5. 1874 kaplanem Antonínem Dolákem. Při porodu pomáhala porodní bába Anna Dovrtilová z Topolné č. p. 176. Otcem byl čtvrtník Mořic Kovář a matkou Anna Kovářová (rozená Šoustalová). V roce 1874 bydleli Kovářovi v Topolné č. p. 125. MZA Brno, fond Matriky, *Geburts und Taufmatrik von Topolna, 1874*, s. 499.

²⁵ Marie Kovářová (rozená Chytilová) se narodila 14. 1. 1874 v Topolné (okres Uherské Hradiště) a při porodu asistovala porodní bába Anna Dovrtilová z Topolné č. p. 176. Dne 16. 1. 1874 byla pokřtěna kaplanem Antonínem Dolákem. Otcem byl čtvrtník Josef Chytil a matkou Florentina Chytilová (rozená Dohnalová). V roce 1874 bydleli v Topolné č. p. 87. Tamtéž, s. 495.

²⁶ MZA Brno, fond Matriky, *Oddavní kniha ro 1900, obec Topolné*, s. 436.

²⁷ MZA Brno, fond Matriky, *Knihá úmrtní na rok 1900, Topolné*, s. 846.

²⁸ VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*.

č. p. 197. V prvním školním roce byl pilný a poslušný žák, jehož prospěch ve všech předmětech byl ohodnocen jako *velmi dobrý*.²⁹ Ve školním roce 1908/1909 navštěvoval II. třídu a jeho prospěch byl opět velmi dobrý. Na vysvědčení měl ze všech předmětů známku jedna. Od školy měl ve II. třídě stejně jako dalších 18 spolužáků zapůjčenou *čítanku* (na začátku školního roku bylo ve II. třídě 47 žáků).³⁰ Z II. třídy postoupil ve školním roce 1909/1910 do III. třídy. Prospěchově si mírně pohoršil na pět předmětů ohodnocených známkou dva. Od školy si tentokrát půjčil dvě učebnice – *Čítanka* a *Početnice*. Na začátku roku bylo uváděno bydliště malého Antonína jako Topolná č. p. 101. Dne 5. dubna 1910 odešel s rodiči do Nemotic (okres Vyškov), odkud se vrátil do školy 25. června 1910.³¹ Do IV. třídy chodil ve školním roce 1910/1911, kdy bydlel s rodinou na adrese Topolná č. p. 163. Na konci roku měl z kreslení známku tři a ze šesti dalších předmětů známku dva.³² Následně nastoupil ve školním roce 1911/1912 do V.A třídy, kde si opět mírně prospěchově pohoršil na známky tři ze tří předmětů a vnější úpravy písemných prací. Oproti IV. třídě, kdy si zapůjčil jen *Čítanku*, si v V.A třídě půjčil kromě *Čítanky* i učebnici *Biblická dějprava*. V tomto školním roce byla u bydliště uváděna adresa Topolná č. p. 10.³³

Ve školním roce 1912/1913 pokračoval do V.B třídy, kde patřil mezi průměrné žáky. Na vysvědčení měl známku tři z pilnosti, vnější úpravy písemných prací a ze tří předmětů. Výrazná změna nastala v chování. Za školní rok měl 23 neomluvených půldnů a s tím související známku dva z mravů. Od školy si půjčil *čítanku*, kterou na konci školního roku v pořádku vrátil.³⁴ Následující školní rok 1913/1914 docházel do VI. třídy a o jeho chování se

---

²⁹ SOkA Uherské Hradiště, fond Národní škola Topolná (1883–1953), kart. 8, inv. č. 77, *Třídní výkaz o prospěchu I. třída 1907–1908*, s. 4. Stupnice známek: 1 – velmi dobrý; 2 – dobrý; 3 – dostatečný; 4 – sotva dostatečný; 5 – nedostatečný.

³⁰ Tamtéž, kart. 9, inv. č. 84, *Třídní výkaz o prospěchu II. třída 1908–1909*, s. nečíslováno.

³¹ Tamtéž, kart. 10, inv. č. 91, *Třídní výkaz o prospěchu III. třída 1909–1910*, s. 3.

³² Tamtéž, kart. 11, inv. č. 98, *Třídní výkaz o prospěchu IV. třída 1910–1911*, s. 3.

³³ Tamtéž, kart. 12, inv. č. 106, *Třídní výkaz o prospěchu V.A třída 1911–1912*, s. 4. Předměty ohodnocené známkou tři: náboženství; psaní; kreslení.

³⁴ Tamtéž, kart. 13, inv. č. 115, *Třídní výkaz o prospěchu V.B třída 1912–1913*, s. 3. Předměty ohodnocené známkou tři: psaní; počty a měřické tvaroznalství; zeměpis a dějepis.

dochovala ve třídním výkazu drobná poznámka: „Drzý a svéhlavý.“ Přesto si vylepšil známku z mravů na známku jedna. Kromě zpěvu ohodnoceného za čtyři měl čtyřikrát známku dva a pětkrát známku jedna. Oproti minulému školnímu roku si půjčil dvě učebnice – *Čítanka* a *Česká mluvnice*.³⁵ Posledním rokem na *obecné škole v Topolné* byl školní rok 1914/1915, kdy navštěvoval VI. třídu. Obecnou školu dokončil 28. března 1915 s velmi dobrým prospěchem. Na vysvědčení měl známku tři z vnější úpravy písemných prací a ze psaní. Zbytek předmětů byl ohodnocen známkami dva a jedna. V posledním roce měl stejně jak v předchozích letech zapůjčenou *čítanku*.³⁶ Během docházky do *obecné školy v Topolné* měl většinou průměrnou absenci, která dosahovala nejvýše 59 půldnů ve školním roce 1914/1915.³⁷

Přestože se Antonín Kovář učil dobře, nemohl vzhledem k rodinné situaci pokračovat dále ve studiu. O dětství a škole později v dubnu 1956 ve svém životopise napsal: „Můj otec, který zemřel v roce 1938 byl zemědělský dělník, jezdil na řepné kampaně do cukrovarů, jako sekáč na žně až do Rakous, byl také obecním policajtem v Topolné, strojníkem u mlatičky a dělal všechno možné, aby nás 7 dětí uživil.

Matka podělkovala u sedláků za trochu mouky a brambor. Pamatuji si jak nám říkala – Přijďte za mnou večer k Hoferkům, Jánošům, nebo kde právě pracovala, dostanete tam večeři. Někde nám tenkrát 5ti dětem dali trochu kýšky a brambory jsme si brali ze škopku připravených pro dobytek. Jinde nás vyhnali, že prý nám matka přinese večeři domu. Bydleli jsme v podnájmu v jedné světnici velké 4 x 3 m.

---

³⁵ Tamtéž, kart. 14, inv. č. 123, *Třídní výkaz o prospěchu VI. třída 1913–1914*, s. 3.

³⁶ Tamtéž, kart. 15, inv. č. 131, *Třídní výkaz o prospěchu VI. třída 1914–1915*, s. nečíslováno.

³⁷ Počet zameškaných půldnů během studia na obecné škole v Topolné v jednotlivých školních letech: 1907/1908 – 20; 1908/1909 – 8; 1909/1910 – 3; 1910/1911 – 17; 1911/1912 – 8 + 2 neomluvené; 1912/1913 – 7 + 23 neomluvených; 1913/1914 – 9 + 6 neomluvených; 1914/1915 – 59.

Ve škole jsem se učil dobře, táta by mi velmi rád dal aspoň nějaké vzdělání, nebylo však peněz a když otce v roce 1915 vzali na vojnu, aby pomohl Frantovi Procházkovi udržet zpuchřelou monarchii, musel jsem pomáhat matce živit mladší sourozence.³⁸

Po návratu otce z války v roce 1918 se Antonín Kovář v letech 1918–1920 vyučil zámečníkem na *Živnostenské škole pokračovací v Napajedlích*.³⁹ Vojenskou prezenční službu vykonával v letech 1921 až 1923. Dne 7. března 1921 byl odveden s klasifikací „Schopen bez vady.“ V době odvodu zahrnoval jeho popis: černé vlasy, tmavo–kaštanové vousy, modré oči, černé obočí, tupý nos, souměrná ústa, kulatou bradu, kulatý obličej a výšku 164 cm. Do branné moci byl zařazen 1. října 1921 a vtělen k lehkému dělostřeleckému pluku 12 umístěného v Užhorodě. Dne 8. října 1921 obdržel 30 Kč na pořízení propriet. Do 19. prosince 1921 byl umístěn u 2. baterie, odkud ho přemístili do Ružomberku k divizní zbrojnici 12. Následně v Humenném absolvoval zbrojní kurz a během svého působení v Ružomberku vychodil dvě třídy měšťanské školy. S jeho prací zámečníka ve zbrojírské dílně (od 22. 12. 1921 do 31. 1. 1923) a poté písaře panovala u nadřízených spokojenost. Do konce vojenské prezenční služby byl totiž povýšen až na četaře. Dne 1. října 1922 byl povýšen z vojína na svobodníka, dále 1. ledna 1923 na desátníka a nakonec 1. května 1923 na četaře. Dne 9. července 1923 byl hodnocen špkt. děl. Františkem Stokláskem jako: „Klidné povahy. Pilný a svědomitý řemeslník. Ukázněný a dobrý voják.“ Vojenskou prezenční službu ukončil 20. září 1923, kdy byl propuštěn na trvalou dovolenou a 30. září 1923 přeložen do I. zálohy. Jako četař v záloze vykonal celkem tři cvičení ve zbraní. Jednotlivá cvičení ve zbraní u divizní zbrojnice 12 v Ružomberku vykonal v následujících termínech: od 4. do 31. srpna 1926, od 1. do 21. června 1928 (prominuto 7 dní cvičení) a od 9. do 29. dubna 1930. Posledním jeho předválečným zařazením byla Sborová zbrojnice 5.⁴⁰

---

³⁸ VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*.

³⁹ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Antonín Kovář*.

⁴⁰ Tamtéž.

Po vojenské prezenční službě si Antonín Kovář našel práci zámečníka u firmy Neuman v Brně. Zámečníkem u firmy Neuman byl do září 1924 a během pobytu v Brně navštěvoval večerní kurz průmyslové školy. Z Brna se přestěhoval do Moravské Ostravy, kde od října 1924 pracoval jako zámečník a svářeč u vysokých pecí ve Vítkovických železárnách. Tam měl ještě v roce 1924 vstoupit do komunistické strany Československa (KSČ). Členem KSČ byl do roku 1928, kdy byl přemístěn jako montér do kotlární a vzhledem k výjezdům na montáže přestal platit příspěvky a jeho členství v KSČ zaniklo. Od října 1926 pracoval ve Vítkovických železárnách jako montér ve svařovně, odkud byl v červenci 1928 přemístěn jako montér do již zmíněné kotlární. Po třetím cvičení ve zbrani byl od května 1930 montérem ve svařovně.⁴¹

V červenci 1932 odjel na roční montáž vysokotlakého kotle do Moskvy – *Teplotechničeskij institut* jako montér a svářeč. Od roku 1926 byl Antonín Kovář ženatý a právě během montáže v Moskvě si jeho manželka našla druhého muže. Po návratu ze Sovětského Svazu zjistil nevěru manželky a rozvedl se s ní. Měli spolu holčičku Ludmilu, která v roce 1934 zemřela.⁴² Příčinou úmrtí byl záškrt. Se smrtí svého jediného dítěte se nedokázal až do smrti smířit.⁴³ Podruhé se oženil s Vlastou Kovářovou v roce 1934, ale ani toto manželství nebylo příliš šťastné. Po návratu ze SSSR pracoval jako montér ve svařovně Vítkovických železáren až do svého odjezdu na montáž do Francie. Před odjezdem na montáž do papírny SONOPA v Grand Couronne bydlel na adrese Ostrava V, Tomáškova 5. Území Československa opustil 4. prosince 1938 a zamířil do Francie. V Grand Couronne ho následně zastihl vznik Protektorátu Čechy a Morava.⁴⁴

---

⁴¹ VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Rozhovor s Libuší Horákovou, záznam učiněn 11. 8. 2016.

⁴⁴ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Antonín Kovář*.

Zbrojář 311. perutě

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava dlouho neotálel a již 4. května 1939 se rozhodl udělat něco pro osvobození vlasti – dobrovolně se přihlásil do československé armády ve Francii. Jelikož ve Francii nadále panoval vratký mír, tak oficiální vznik československých jednotek na území Francie nepřipadal v úvahu. Proto byl Antonín Kovář stejně jako další českoslovenští dobrovolníci vyzván, aby dobrovolníci, kteří jsou zaměstnaní, zůstali ve svém zaměstnání, dokud nebudou vyzváni k nástupu vojenské služby. V práci v SONOPA v Grand Couronne setrval až do 10. ledna 1940, kdy byl povolán k nástupu vojenské služby. Dne 13. ledna 1940 byl prezentován u náhradního tělesa v čs. táboře v Agde a vzápětí přiřazen ke 2. baterii dělostřeleckého pluku 1, která působila až do kapitulace Francie v La Nouvelle.⁴⁵ Po pádu Francie se Antonín rozhodl dále pokračovat v boji proti Německu. Spolu s ostatními dělostřelci, kteří se rozhodli pokračovat v odporu, odjel do přístavu Sète. Dne 24. června 1940 se dělostřelci nalodili na loď Northmoor a vypluli směr Gibraltar, kde se přemístili na loď Viceroy of India. Z Gibraltaru loď vyplula v konvoji do anglického přístavu Plymouth.⁴⁶

Po příjezdu do Velké Británie zamířil spolu s dalšími Čechoslováky z transportu do stanového tábora Cholmondeley Park, kde si podal přihlášku k letectvu. Antonín Kovář byl k letectvu přemístěn 17. srpna 1940 a následující měsíc vyčkával v Cholmondeley Park na přemístění. Do RAF VR⁴⁷ byl přijat 21. září 1940 na základně Melksham v nejnižší hodnosti vojína nováčka – *Aircraftman Second Class* (AC2) a zařazen jako *Aircrafthand/General Duties* (ACH/GD, pomocný personál pro všeobecné služby). V Melkshamu navštěvoval u *No. 12 School of Technical Training* (No. 12 S of T.T.) *Armourer Course* (zbrojní kurz) od 21. září do 9. prosince 1940.⁴⁸ Zbrojář František Živěla, který působil v Melkshamu ve stejném kurzu

---

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ SVOBODA, G.: *I. československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 185.

⁴⁷ RAF VR – Royal Air Force Volunteer Reserve, česky: dobrovolnická záloha Královského letectva.

⁴⁸ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Antonín Kovář*.

leteckých zbrojířů jako Antonín Kovář, později vzpomínal: „V Melksham jsme se seznamovali se vším potřebným – jak fungují pumovnice, z čeho se skládají bomby, jak se „fúzuji“ – tedy připravují k detonaci – dále složení kulometů, kanónů, prostě jsme probírali to, co zbrojíř potřeboval vědět.“⁴⁹ Z Melkshamu zamířil Antonín Kovář do dalšího zbrojního kurzu v Manby, kde se nacházela velká skupina Čechoslováků. U *No. 2 Ground Armament School* (No. 2 GAS) v Manby zakončil úspěšně zbrojní kurz 23. ledna 1941 a jeho zařazení se změnilo na *Armourer II* (zbrojíř).⁵⁰ Frekventant téhož kurzu František Živěla o Manby řekl: „Z Melksham jsem 10. prosince 1940 přešel na letiště v Manby, kde se nacházela No 2 GAS do základního zbrojířského kurzu. Tam jsme strávili také první vánoce v Anglii. My, Čechoslováci – bylo nás kolem padesáti – jsme byli rozděleni na dvě skupiny, na jednu třídu nás bylo moc. Tam jsme brali od základů vše ze zbrojířského řemesla – zbraně, bomby, základní pyrotechniku. Po ukončení kurzu jsme dělali v angličtině závěrečné zkoušky, což byla pro nás samozřejmě nevýhoda.“⁵¹

Po zakončení kurzu čekal na své zařazení do 8. února 1941, kdy byl přemístěn k 311. peruti, u které prožil více jak čtyři roky služby. Jeho každodenní prací se stala péče o zbraně a výstroj Wellingtonů a později Liberatorů. Dne 1. května 1941 byl Antonín Kovář povýšen do anglické hodnosti *Aircraftman First Class* (AC1, vojín) a jeho finálním zařazením se stalo 8. května 1941 *Fitter Armour* (zbrojíř), což znamenalo rozšíření jeho funkce o opravy výzbroje, provádění úprav a velké kontroly letounů. V následujících měsících byl zmírněn velký hodnostní rozdíl mezi československou (četař) a anglickou (AC1) hodností. Dne 1. července 1941 byl povýšen na anglickou hodnost *Leading Aircraftman* (LAC, svobodník) a 1. září 1941 na anglickou hodnost *Temporary Corporal* (T/Cpl, desátník). Na výročí vzniku Československa byl 28. října 1941 povýšen na rotného, což bylo na více jak rok poslední

---

⁴⁹ MIKULKA, J.; KOLESA, V.; POPELKA J.: *František Živěla*, s. 28.

⁵⁰ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Antonín Kovář*.

⁵¹ MIKULKA, J.; KOLESA, V.; POPELKA J.: *František Živěla*, s. 28.

povýšení. Celý rok 1942 prožil Antonín Kovář u 311. perutě bez významných změn, zasahujících do jeho vojenské služby. Oproti tomu rok 1943 byl na absolvované kurzy a povýšení u Antonína štědrý.⁵²

Během roku 1943 byl nejdříve povýšen 17. února 1943 do anglické hodnosti *Acting Sergeant* (A/Sgt, četař) a na tradiční den pro povýšení 28. října 1943 – výročí vzniku Československa, na rotmistra v záloze. Vzhledem k plánovanému přezbrojení 311. perutě z dvoumotorových Wellingtonů, které používala perut' od založení v červenci 1940, na výkonnější a pro činnost u Coastal Command vhodnější čtyřmotorové Consolidated Liberator GR Mk.V, bylo zapotřebí dostatečně proškolit pozemní personál na nový typ. Přeškolení se samozřejmě dotklo i Antonína Kováře. Dne 21. března 1943 byl odeslán k *No. 32 Maintenance Unit* (No.32 MU), kde navštěvoval *Special Turret Course* (kurz zaměřený na střelecké věže), který ukončil 10. dubna 1943. Nedlouho po návratu k 311. peruti byl hospitalizován v *Station Sick Quarters* (lékařská ošetrovna), kde z neznámého důvodu pobýval od 23. do 29. dubna 1943. Další kurz absolvoval na základně Prestwick v termínu 4. až 13. června 1943. Jednalo se o *Liberator Armament Course* (kurz zaměřený na výzbroj Liberatorů). Poslední velkou událostí v roce 1943 bylo první vyznamenání během jeho vojenské služby. Za tři roky vzorné služby byl totiž 21. září 1943 oceněn vyznamenáním *Ist Good Conduct Badge*.⁵³

Během roku 1944 si dále zvyšoval v kurzech odbornou kvalifikaci a nadřizenými nebyla přehlédnuta ani jeho dobrá práce zbrojíře. Nejprve mu byla 7. března 1944 udělena *Československá pamětní medaile se štítky F a VB* a 26. června 1944 byla oceněna jeho vojenská služba *Československou vojenskou medailí za zásluhy II. stupně*. Ve dnech 30. května až 2. června 1944 absolvoval s výsledkem 82% a hodnocením A kurz *No. 52 R.P. Apparatus Course* u *No. 10 School of Technical Training* (No. 10 S of T.T.) na základně Kirkham.

---

⁵² VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Antonín Kovář*.

⁵³ Tamtéž.

Druhým vychozeným kurzem v roce 1944 byl *Martin Turret Course* (kurz zaměřený na střelecké věže Martin, které byly využívány Liberatory GR Mk.V a také v Liberatorech GR Mk.VI, sloužících od března 1945 u 311. čs. perutě) konaný opět u No. 10 S of T.T. v termínu 6.–10. listopadu 1944. Dosažený výsledek 82% a klasifikace A opět značí dobré zvládnutí probírané látky ze strany Antonína Kováře.⁵⁴

Na jaře 1945 absolvoval Kovář kurz, který souvisel s přezbrojením 311. perutě z Liberatorů GR Mk.V na Liberatory GR Mk.VI a tím spojenou odlišnou obrannou výzbrojí nových letounů. Od 26. března do 6. dubna 1945 proto navštěvoval u 10 S of T.T. *Consolidated Turret at American Power Turret School* (kurz zaměřený na střelecké věže Consolidated).V kurzu dosáhl výsledku 85% a hodnocení A.⁵⁵ Válka v Evropě se ovšem již chýlila ke konci a s tím i služba v řadách RAF. Po téměř sedmi letech v zahraničí se jistě i Antonín Kovář těšil na návrat do vlasti. Tehdy jistě netušil, co ho čeká doma v Ostravě.

---

⁵⁴ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Antonín Kovář*.

⁵⁵ Tamtéž.

Svářecím technologem ve VŽKG

Do osvobozeného Československa se Antonín Kovář vrátil 16. srpna 1945. Po příjezdu do vlasti zjistil, že druhé manželství je nadobro rozpadlé. O životě druhé manželky za Protektorátu napsal: „ Moje druhá manželka byla za okupace stále vyšetřovaná gestapem a měla prý být odeslána do Německa na práci, tak udala, že jsem jí opustil a zanechal bez prostředků a požádala o rozvod.

Rozvod dostala a vdala se v roce 1942. Když jsem se vrátil v roce 1945 tak už měla 2 děti. Tím jsem přišel [o] všechny moje svršky takže mě nezůstalo nic.“⁵⁶

U 311. čs. perutě na letišti Praha-Ruzyně sloužil až do své demobilizace, která se uskutečnila 11. října 1945. Zároveň s demobilizací mu byl vyplacen demobilizační příspěvek ve výši 31 600 korun.⁵⁷ Po odchodu od letectva začal pracovat opět ve Vítkovických železárnách jako podnikový svářeč – technolog. Dočasně bydlel v Ostravě na adrese Přemyslovců 40. Tam ho také zastihlo 1. prosince 1945 povýšení na štábního rotmistra. V Ostravě setrval pouze do konce roku 1945. Na následující téměř dva roky ho osud zavál do Krucemburku (okres Havlíčkův Brod).

Dne 1. ledna 1946 se změnila jeho kmenová příslušnost na Letecký náhradní pluk 3 (LNP 3). Zároveň od stejného dne se jeho bydliště nacházelo v Krucemburku č. p. 191. Jako zaměstnanec Vítkovických železáren se stal správcem továrny na elektrody, kterou Vítkovické železářny převzaly po německé majiteli Roedlovi.⁵⁸ S chutí se pustil do budování závodu

---

⁵⁶ VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*.

⁵⁷ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Antonín Kovář*.

⁵⁸ VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*. Antonín Kovář bydlel na adrese č. p. 191, což je nyní administrativní budova nábytkářské firmy Intermont s.r.o. Historie továrny se datuje od roku 1898, kdy ji vystavěl židovský podnikatel Schnek jako mechanickou tkalcovnu na výrobu módního zboží. Mimo tuto továrnu vlastnil se svým společníkem ještě továrnu na výrobu gumových pružinek. Později tyto továrny koupila Anglobanka. V průběhu I. světové války pro nedostatek materiálu výroba v obou továrnách zanikla. Textilní výrobu v továrně obnovil pozdější majitel Cach. Vlivem světové hospodářské krize i on svoji výrobu zastavil v roce 1932. Poté se zde neúspěšně začaly zavádět jiné výroby.

V roce 1939 se stal majitelem podnikatel Sáček, který zde zavedl výrobu termitových elektrod pro svařování kolejnic. V roce 1942 se stal dalším majitel továrny Roedel, který byl německé národnosti. Začal

a brzy se mohl chlubit zprovozněním výroby. Ovšem již v této době se objevovaly první obavy z pochmurné budoucnosti vojáků, sloužících za války ve Velké Británii. Situaci v Krucemburku a atmosféru kolem sebe zachytil Kovář v dopise z 9. února 1946, který poslal kamarádovi od 311. perutě, zbrojíři Václavu Pávkovi.

„Milý Václave!

Tak jsem konečně přece našel volnou chvíli, abych Ti napsal několik řádků. Předně Tě srdečně zdravím. Rád bych věděl co děláš a jak se Ti daří.

Jsi ještě stále na vojně anebo kde vlastně jsi. Velmi by mě zajímalo jak se k Tobě ta osvobozená vlast zachovala. Slyšel jsem mnoho stížností od mnoha našich kluků, kteří šest let byli za hranicemi a nosili uniformu a teď jsou bez místa, zatím co lidé zřejmě kolaboranti a zrádci sedí na pěkných a teplých místech. Tak jsem si to splnění všech slibů co nám dali když nás potřebovali nepředstavoval.

Nedivil bych se pranic, kdyby nás pomalu začali chytat a dát do koncentráků nás a obvinít nás, že jsme pomáhali západní fašistické reakci jak už mě to jeden zahraniční voják z východní fronty řekl.

Jak víš jsem nečekal na žádné sliby a ihned když jsme přiletěli z Anglie, tak jsem se staral, sehnal jsem si místo ve Vítkovicích. To se mě také podařilo a dostal jsem místo ve

---

vyrábět svařovací elektrody, kupoval nové stroje v Německu a prováděl úpravy továrny. Výroba se zde rozjela naplno v letech 1944 až 1945. Po osvobození přešla firma do fondu národního majetku. Podnik převzaly Vítkovické železárny a pokračovaly ve výrobě elektrod. Vedením továrny byl pověřen právě Antonín Kovář.

V roce 1947 si továrnu pronajal od Fondu národního majetku Ing. Radoň. Ten začal zavádět elektrorytectví, což znamenalo výrobu kovových leptaných štítků, obrazů a podnosů. Činnost firmy Radoň pokračovala do roku 1949, kdy byla znárodněna. Závod potom převzaly Chotěbořské kovodělné závody. Ty však neměly o výrobu štítků zájem a tak továrnu převzal Kovofiniš v Ledči nad Sázavou. Později Kovofiniš České Budějovice a po něm Strojbal Praha. V roce 1951 zde byla výroba kovových štítků zastavena. Objekt závodu převzaly Československé stavební závody, které zde začaly vyrábět okna a dveře pro bytovou výstavbu. Později podnik dostaly Československé stavební závody, které zde vyráběly nábytek pro zařízení hotelů a prodejen. V roce 1992 zde vznikl privatizací podnik Intermont, pokračující v zavedené výrobě. V roce 1999 převzal závod Ing. Kubeš, který podnik rozšířil a zmodernizoval. VOMELA, P.: *Továrna v Krucemburku – Antonín Kovář* [online]. E-mail doručen 5. 9. 2016 [28. 2. 2017].

Vítkovických železárnách jako technický úředník a teď jsem byl jmenován vedoucím továrny na elektrody v Krucemburku. Vítkovice totiž zdejší továrnu pronajali a mě pověřili vedením.

Měl jsem zde velmi mnoho práce dostat to všechno dohromady. Továrna byla totiž stavěna za války a nebyla hotová, tak jsem jí zde dodělával.

Už to mám celkem všechno v pořádku až na nějaké ty předělovky jak to konečně ani jinak nejde a prováděl jsem už také zkoušky. Dopadly lépe než jsem předpokládal.

Zatím zde mám pouze 10 dělníků, ale příští týden začnu přijímat další síly.

Napiš mě jak se Ti daří a kdyby si snad potřeboval něco a bylo-li by mě to možno Ti nějakým způsobem pomoci, velmi rád to pro Tebe udělám.

Tak to by bylo zatím všechno. Ještě jedenkrát Tě a celou Tvoji rodinu ve spolek zdravím a jsem Tvůj.

Antonín Kovář⁵⁹

Krátce po odeslání dopisu byl 16. února 1946 vyznamenán *Československou medailí za chrabrost*.⁶⁰ Dne 23. září 1946 byl ještě vyznamenán britským *Defence Medal*⁶¹ a v roce 1947 *Československým válečným křížem 1939*.⁶² Přestože po návratu do Československa pobýval v Praze, Ostravě a Krucemburku, tak pravidelně jezdil do své rodné obce – Topolné. Zde si našel třetí manželku, kterou se 24. dubna 1946 stala Vlasta Kovářová (rozená Dohnalová, nar. 1923).⁶³ Manželství nebylo ani tentokrát příliš vydařené.⁶⁴ Novomanželé bydleli spolu v Krucemburku, kde se Antonín věnoval řízení továrny minimálně do září 1947. Poslední dokumenty zachycující jeho pobyt v Krucemburku jsou z 1. a 2. září 1947.⁶⁵ Vzhledem

---

⁵⁹ VÁVRA, D.: *Pilot a zbrojář*, s. 146–147.

⁶⁰ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Antonín Kovář*. Podle letecké karty byl vyznamenán *Československou medailí za chrabrost* až 2. března 1946. VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Antonín Kovář*.

⁶¹ VÚA–VHA Praha, fond Československé letectvo – Velká Británie, kart. 409.

⁶² VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*.

⁶³ VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*.

⁶⁴ Rozhovor s Libuší Horákovou, záznam učiněn 11. 8. 2016.

⁶⁵ VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*. Dne 1. září 1947 podepsal Antonín Kovář v Krucemburku *Příhlašku pro důstojníky, rotmistry a poddůstojníky aspiranty v záloze*. O den později – 2. září

k členství v jednotě Chotěboř Československé obce legionářské (ČsOL) od 2. září 1947, musel být konec v Krucemburku nečekáný. Od ledna 1946 se naplno věnoval podniku a byl na něj náležitě pyšný. Naneštěstí pro něho se Vítkovické železářny rozhodly zbavit továrny.

Spolu s manželkou se z Krucemburku přestěhoval opět do Ostravy, na adresu Mírová 14/51. Nadále pracoval ve Vítkovických železárnách a zastával funkci podnikový svařovací technolog. Po návratu do Ostravy se snažil řešit bytovou situaci tím, že 29. prosince 1947 zažádal o vydání osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb. o účasti na národním boji za osvobození. Na základě osvědčení se chtěl ucházet o „rodinný domek v Ostravě.“ Osvědčení mu bylo vydáno 31. března 1948 a nejspíše díky němu se přestěhoval v Ostravě na adresu Mírová 35.⁶⁶

V době událostí února 1948 se rozhodl k opětovnému vstupu do KSČ, k čemuž došlo 27. února 1948. O členství v KSČ napsal: „Já jsem vstoupil do strany KSČ až v roce 1948, dne 27. února když s. Gottwald volal po jednotě dělnické třídy v boji proti zrádcům a reakci domácí i zahraniční.“ Kromě členství v KSČ byl dále členem Revolučního odborového hnutí (ROH), Svazu československo-sovětského přátelství (SČSP, členem od roku 1948) a ČsOL, která se v roce 1948 sloučila s dalšími odbojovými organizace do Svazu bojovníků za svobodu (SBS) a v roce 1951 se spojil se slovenským Zväzom ľudových protifašistických bojovníků (SLUB) do Svazu protifašistických bojovníků (SPB).⁶⁷

Dne 15. dubna 1948 byl kmenově přemístěn k letecké základně 3. Oproti většině vojáků sloužících za války na Západě ho nečekala degradace, ale povýšení. Na podporučíka letectva v záloze byl povýšen 4. března 1949. Páté cvičení ve zbrani mu sice bylo 18. září 1950 prominuto, ale vojenská služba pro něho ještě neskončila. Dne 23. července 1951 úspěšně

1947 se stal členem jednoty Chotěboř Československé obce legionářské. V legitimaci č. 104760 uváděl adresu Krucemburk 191. HORÁKOVÁ, L: *Pozůstalost Antonína Kováře*, s. nečíslováno.

⁶⁶ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 8118/48, *Antonín Kovář*.

⁶⁷ VÚA–VHA Praha, fond kvalifikačních listů, *Antonín Kovář*.

prošel kádrovým pohovorem. Byla mu vydána vojenská knížka a ponechána hodnost. Jeho funkční zařazení bylo technik – zbrojíř letky. V květnu 1953 prošel lékařskou prohlídkou s výsledkem: „schopen řád. sl. A.“ Jeho zdravotní stav, přesto nebyl stoprocentní. Vyskytoval se u něho: „vleklý katar průdušek a žaludku.“⁶⁸

Dne 14. července 1953 byla na Antonína Kováře sepsána *Služebně politická charakteristika důstojníka (generála) v záloze* vyznívající velmi pozitivně. O Antonínu Kovářovi napsali: „a/ Je členem KSČ a má dobrý poměr k lidově demokratickému zřízení, komunistické straně a k lidově demokratickým státům. Politické funkce pro neustálé služební cesty nevykonává, ale stranické povinnosti plní, pokud to jeho zaměstnání dovoluje. Je mu bezdůvodně vytýkána různými osobami účast v západní armádě za doby okupace, podle našeho soudu neodůvodněně.“

b/ Má dobré organizační schopnosti, je v práci iniciativní, vytrvalý a rozhodný. Je smělý a v jednání přímý a čestný.

c/ Pracuje jako vedoucí technolog svařování v technologické přípravě výroby a pro tuto funkci má dobrou odbornou připravenost, jelikož se na tuto funkci vypracoval jako dělník – svářeč, při čemž své bohaté zkušenosti praktické rozšířil soukromým odborným studiem. Soustavným studiem a sledováním nových metod práce a spoluprací s výzkumnými ústavami zajišťuje jak svůj odborný růst, tak odbornou kvalifikaci svých spolupracovníků a oddělení, které vede. Ve své práci má pracovní úspěchy. Dobře organizuje svoji práci, má dobrý poměr k uplatňování nových metod a k novátorskému hnutí.

d/ Má dobrý poměr k práci, je osobně ukázněný a přesný v plnění úkolů a příkazů. Pro společnou práci dovede získat své spolupracovníky a má smysl pro kolektivní spolupráci. Jeho přímé a čestné jednání mu získává další oddané spolupracovníky ve všech provozech.

---

⁶⁸ Tamtéž.

e/ Má dobrý poměr k lidem a k dělníkům, mezi nimiž neustále pracuje. Je možno říci, že v soukromém životě žije ve spořádaných rodinných poměrech ve svém druhém manželství.

f/ Přes vleklý katar průdušek a asthma soustavně pracuje a nemá velké absence z tohoto titulu.⁶⁹

Po kladném hodnocení jeho chování a především práce následovaly v letech 1954 a 1955 charakteristiky důstojníka v záloze nesené ve stejném duchu. Jediná změna nastala u popisu zdravotního stavu, který se zlepšil na: „zatím dosti dobrý.“ Od 16. září 1953 se změnila jeho hodnost na technik podporučík. V letech 1954 a 1955 absolvoval doškolování důstojníků v záloze v délce 48 hodin. Zvládnutí vyučovací látky bylo klasifikováno jako vyhovující. U postoje ke školení se uvádělo: „Po celou dobu projevoval dobrý zájem v doškolovacím středisku, je málo ml[u]vný, nedovede se dobře vyjádřit.“ Ještě hůře byla hodnocena jeho politická vyspělost, která: „je na nízkém stupni, v příštím roce bude muset přidat.“ Podle zhodnocení doškolování měl předpoklady pro zastávání funkce velitele čety. Dne 15. února 1957 se dočkal povýšení na hodnost technik poručík v záloze. Poslední událostí v dlouhé vojenské službě byla příprava důstojníků v záloze v letech 1957 a 1958. Z přípravy si odnesl hodnocení „dobrý.“ O Kovářovi navíc napsali: „Vyhovuje pro potřebu armády.“⁷⁰

Jak vyplývá z výše uvedené *Služebně politické charakteristiky důstojníka v záloze*, tak Antonína Kováře si ve Vítkovických železárnách Klementa Gottwalda (VŽKG) velmi cenili. Přes vizitku západního vojáka byl po odborné stránce natolik nepostradatelný, že pravidelně jezdil na montáže nejen do Polska (v letech 1953, 1954, 1955), ale od července do srpna 1958 i na služební cestu za železnou oponu do Bruselu. Mnohaleté vynikající pracovní výsledky ve VŽKG byly oceněny 30. dubna 1958, udělením Řádu práce.⁷¹ Přes členství v KSCČ a dobré

---

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

jméno ve VŽKG i na něho částečně dolehla komunistická perzekuce západních vojáků. Spolu s Antonínem Kovářem a jeho manželkou Vlastou bydlela v Ostravě určitý čas jeho neteř Libuše, chodící tam do školy. Vzpomínala, jak jednou v noci kolem 11 hodiny zazvonil někdo u dveří. Strýc (Antonín Kovář) šel otevřít, Vlasta ležela v posteli a ona (Libuše Horáková) byla na lůžku, pod kterým se nacházela uniforma a vyznamenání. Najednou chlap vtrhl do pokoje a odhodil ji z lůžka až do ložnice a druhému muži řekl: „ Pojd' sem! Oddělej to!“ Někdo udal, že tam Antonín Kovář schovává uniformu a vyznamenání a dotyční nezvaní hosté šli na jistotu.⁷²

S neteří Libuší Horákovou měl velmi dobrý vztah a měl ji rád, jak vlastní dceru. Když se měla vdávat, tak již v podnapilém stavu řekl jejímu otci, ať nikam nechodí, že je to jeho dcera. Taktéž si Libuše Horáková pamatuje na příhodu po jeho návratu ze svařování z Polska. Přijel pozdě večer z Polska s 30 tisíci korun a ukázal je Libuši s tím, že všechno bude její. Když ovšem usnul, tak je manželka Vlasta sebrala a nechtěla peníze vrátit. Nakonec mu peníze vrátila.⁷³

Do rodné obce Topolné se vracel pokaždé, když měl volno. Jeho synovec František Podlas si pamatuje, jak se při každé zabíjačce pohádal se svým bratrem Františkem Kovářem. Hádali se kvůli politice, jelikož bratr František byl členem KSČ od roku 1945 a velitelem milice v závodě Agrostroj Napajedla, zatímco on vstoupil do KSČ v roce 1948 pravděpodobně z nutnosti a nepatřil mezi přesvědčené komunisty, tak jako jeho bratr. Rovněž Františkovi vyčítal, že sedí stále doma a on toho tolik procestoval.⁷⁴

Během týdne pracoval v Ostravě a o víkendu odjížděl do Topolné. Proto se také rozhodl spolu s manželkou opravit dům v Topolné č. p. 17, který manželka podědila. Kroky spojené

---

⁷² Rozhovor s Libuší Horákovou, záznam učiněn 11. 8. 2016.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Rozhovor s Františkem Podlasou, záznam učiněn 27. 7. 2016.

s rekonstrukcí domu č. p. 17 se datují od 24. února 1957, kdy podepsali *Sousedskou smlouvu* o rozšíření domu. Následně podali 10. dubna 1957 na Místním národním výboru (MNV) v Topolné manželé Kovářovi *Žádost o povolení oprav domku čís. 17*. Žádosti Komise pro výstavbu při MNV v Topolné vyhověla až 30. září 1957.⁷⁵ S pomocí příbuzných a známých se pustili do oprav domu.⁷⁶

Dlouho se z domu těšit nemohl. Antonín Kovář zemřel 28. března 1959 v Topolné. Příčinou úmrtí byla rakovina žlučovodu a hlavy slinivky břišní. Je pohřben v jednom hrobu spolu se svými rodiči Františkem a Marií Kovářovými na hřbitově v Bílovicích.

Antonín Kovář byl za svoji vojenskou službu vyznamenán *Československým válečným křížem 1939*, *Československou medailí za chrabrost*, *Československou medailí za zásluhy II. stupně*, *Československou pamětní medailí F–VB* a britskými *1st Good Conduct Badge* a *Defence Medal*. Navíc byl za práci ve VŽKG vyznamenán *Řádem práce* (č. mat. 958). V RAF dosáhl hodnosti *Sergeant* a v době své smrti v roce 1959 měl hodnost poručíka v záloze. V rámci rehabilitací po roce 1989 byl povýšen in memoriam na majora.⁷⁷

---

⁷⁵ Obecní úřad Topolná

⁷⁶ Rozhovor s Františkem Podlasou, záznam učiněn 27. 7. 2016.

⁷⁷ SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 68.

Vladimír Pazourek

* 10. 6. 1903 (Hradčovice, okres Uherské Hradiště) – † únor 1994 (Thurrock, hr. Essex),
evidenční číslo: 788211, pomocný personál 311. perutě.

Mládí a práce v zahraničí

Vladimír Pazourek se narodil v domě č. p. 146 v obci Hradčovice (okres Uherské Hradiště) dne 10. června 1903.⁷⁸ Otcem byl přednosta železniční stanice v Hradčovicích Martin Pazourek (nar. 21. 10. 1854, Silůvky u Brna, okres Brno–venkov) a matkou Adléta Pazourková (rozená Hemmelová, nar. 19. 12. 1873).⁷⁹ Pazourkovi, kteří byli římskokatolického vyznání, bydleli v domě č. p. 146 spolu s rodinou železničního zřízence nejspíše až do let 1915–1916. Kromě Vladimíra se Pazourkovým narodil 12. února 1905 syn Josef Pazourek, který chodil od září 1911 do *dvojtřídní obecné školy v Hradčovicích*.⁸⁰ Dalším známým sourozencům Vladimíra nebylo dopřáno dožít se ani školního věku. Dne 18. května 1906 se narodil Otokar Pazourek, který zemřel 10. října 1906 a poslední bratr zemřel vzápětí po narození v roce 1910.

Malý Vladimír začal chodit do *dvojtřídní obecné školy v Hradčovicích* ve školním roce 1909/1910. Ve svém prvním školním roce se ukázal jako chytrý žák a kromě zpěvu se mohl pyšnit v ostatních předmětech známkou jedna.⁸¹ Ve školním roce 1910/1911 postoupil do II. oddělení 1. třídy a mírně si prospěchově pohoršil. Hodnocen za dva byl kromě zpěvu, také ze dvou dalších předmětů – vyučovací jazyk a počty a měřické tvaroznalství. Docházku neblaze ovlivnila nemoc, trvající téměř celý duben 1911. Ve škole Vladimír chyběl od 3. do 26. dubna

---

⁷⁸ Podle matriky v Hradčovicích a třídních knih obecné školy Hradčovice se Vladimír Pazourek narodil 11. června 1903.

⁷⁹ Rodiči Martina Pazourka (nar. 21. 10. 1854) byl František Pazourek, rolník v Silůvkách u Brna, a jeho manželka Rosalie Pazourková (rozená Hašková). Adléta Pazourková byla dcerou Jana Hemmla, soukromníka v Kunovicích, a jeho manželky Antonie Hemmelové (rozené Zimkové). Matrika Hradčovice; MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha Kunovská. Rok 1873*, s. 171.

⁸⁰ SOkA Uherské Hradiště, fond Národní škola Hradčovice (1832–1953), kart. 6, inv. č. 59, *Třídní výkaz o prospěchu 1911–1912*, s. 3.

⁸¹ Tamtéž, kart. 5, inv. č. 55, *Třídní výkaz o prospěchu 1909–1910*, s. 3.

1911.⁸² Školní rok 1911/1912 se stal posledním na obecné škole v Hradčovicích. Opět si vylepšil prospěch a zařadil se mezi nejlepší žáky. Jedinou kaňkou byl předmět, v kterém mu nejvíce scházelo nadání – zpěv. Na vysvědčení s jedničkami znovu vykukoval zpěv hodnocený známkou dva.⁸³ Za celý školní rok navíc chyběl oproti předchozím dvěma letům, kdy ho pokaždé postihla nemoc, pouze jeden půlden.⁸⁴

Po obecné škole vychodil tři třídy měšťanské školy a následně šest tříd reálného gymnázia. Není ovšem známé, jakou měšťanskou školu a gymnázium navštěvoval. Po studiu na gymnáziu čekala Vladimíra Pazourka v letech 1924 až 1925 vojenská prezenční služba u Leteckého pluku 2 v Olomouci, během které dosáhl na hodnost desátníka.⁸⁵ V Olomouci v rámci prezenční služby absolvoval kurz leteckých mechaniků a kurz plynů.⁸⁶ O jeho zaměstnáních chybí informace. Jméno Vladimír Pazourek sice nalezneme v seznamu příslušníků RAF pracujících před válkou v Baťových závodech, ale jeho zaměstnání u Bati v Československu nebo v zahraničí se nepodařilo doložit.⁸⁷

Jediný jistý bod v meziválečném období je rok 1932, kdy se rozhodl odejít do Francie. Dne 18. listopadu 1932 opustil Československo a usadil se v Paříži, kde žil až do osudového roku 1939.⁸⁸ V Paříži se pravděpodobně živil jako elektromechanik, jelikož jako své povolání uváděl elektromechanik resp. elektrotechnik. Šestatřicetiletý Pazourek byl ve zlomovém roce 1939 stále svobodný a ovládal francouzštinu a němčinu.⁸⁹

---

⁸² Tamtéž, kart. 5, inv. č. 57, *Třídní výkaz o prospěchu 1910–1911*, s. 13.

⁸³ Tamtéž, kart. 6, inv. č. 59, *Třídní výkaz o prospěchu 1911–1912*, s. 11.

⁸⁴ Počet zameškaných půldnů během studia na obecní škole v Hradčovicích v jednotlivých školních letech: 1909/1910 – 23; 1910/1911 – 35 + 2 neomluvené; 1911/1912 – 1.

⁸⁵ NA, fond Londýnský archiv – sbírka dokumentů, č. fondu 1499, kart. 1, inv. č. 80, sig. 61–1–4/20.

⁸⁶ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Vladimír Pazourek*.

⁸⁷ SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 151.

⁸⁸ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Vladimír Pazourek*.

⁸⁹ NA, fond Londýnský archiv – sbírka dokumentů, č. fondu 1499, kart. 1, inv. č. 82, sig. 61–1–6/18.

Dezertér?

Do československé armády ve Francii se přihlásil Vladimír Pazourek již před propuknutím války dne 10. května 1939. Vzhledem k tomu, že oficiálně československá armáda ve Francii neexistovala, tak nebyl prozatím přijat. Dne 12. října 1939 se v Agde dočkal zařazení do československé armády v hodnosti desátníka a byl zařazen k B plukovní pomocné rotě.⁹⁰ Následně byl přidělen k letecké skupině a jako jeden z mála leteckých mechaniků se dočkal nasazení u bojové jednotky.⁹¹ Byl přemístěn do St. Dizier k 2. letce (*escadrille*) *Groupe de Chasse I/5* (GC I/5, stíhací skupina), která měla ve výzbroji americké stíhací letouny Curtiss H-75 C.1. Jako desátník mechanik byl k jednotce přemístěn 2. května 1940 a prošel s ní veškeré útrapy ústupu. Po pádu Francie odplul na lodi 24. června 1940 z Port Vendres do Oranu, kam se přemístila na letiště St. Denis du Sig (zhruba 50 km jihovýchodně od Oranu) jeho jednotka GC I/5.⁹²

Do problémů s československými důstojníky se dostal Vladimír Pazourek 5. července 1940 při odjezdu československých příslušníků GC I/5 do Casablanky a následně lodí do Anglie, aby mohli pokračovat v boji proti Němcům. Tři českoslovenští mechanici, z nichž jedním byl Vladimír Pazourek, se nedostavili k odjezdu a kpt. Alois Vašátka hodnotil jejich konání jako zběhnutí. Do válečného deníku 1. escadrilly perutě I/5 poznamenal: „5. 7. 1940. V 5.30 hod odjezd do St.Barbe Tlek. Nepřišli rt. Frýba, des. Pazourek a Sýč, mechanici 2. letky. V noci se zpili za peníze, které jim dal ze svého npor. Vybíral (1000 Frs) a zálohu (250 Frs) od kpt. Vašátka. Rtm. Kamarád hlásil, že se vyjádřili, že pojedou sami a že v Casa[blance] zmizí. Zaplat' Bůh, škoda jich není. Od svého příchodu k letce nedělali nic než projevovali svou

---

⁹⁰ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Vladimír Pazourek*.

⁹¹ U bojových jednotek *Armée de l'Air* (Francouzské armádní letectvo) bylo v letech 1939–1940 zařazeno 53 československých příslušníků pozemního personálu. RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie (1. a 2. část)*, s. 1112–1113.

⁹² VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Vladimír Pazourek*. Zároveň s datem 2. května 1940 je uváděno přemístění do St. Dizier, kam se ovšem GC I/5 přemístila až 15. května 1940. Druhou možností, odkdy sloužil Vladimír Pazourek u GC I/5 je 4. červen 1940. RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie (1. a 2. část)*, s. 1112–1113.

nespokojenost s tím, že nejsou „de carrieré“ [délesloužící] a povýšení a že je kpt. Vašátko nepřišel uvítat k 2. letce. Ačkoli sami zapomněli hlásit příchod, ačkoli byli navrženi na povýšení ještě v St. Dizier, aby se dala snáze napravit otázka jejich platů a ačkoli jim kpt. Vašátko vymohl u velitele peruti přiznání „brevetů mech.“ přesto, že žádné potvrzení nedošlo od našeho výboru. Za to dělali ostudu a opici.“⁹³

Snad z trpkosti z porážky Francie, či rozmrzelosti nad stavem zahraničního odboje se rozhodl Vladimír Pazourek nepokračovat v řadách československého letectva. Situace je o to smutnější, že se dobrovolně hlásil k československé armádě již v květnu 1939 a přesto o více jak rok později zlomil hůl nad československým zahraničním odbojem. Po odjezdu československých příslušníků GC I/5 pokračoval ve službě u *Armée de l'Air* (Francouzské armádní letectvo. Dne 12. července 1940 byl povýšen do francouzské hodnosti *Sergent* (Sgt). Z St. Denis du Sig pokračoval v druhé polovině července 1940 do Fezu a pravděpodobně stále v řadách GC I/5, jelikož jeho cesta se shoduje s dislokacemi GC I/5. Z Fezu se následně přemístil do Rabatu, kde byl 14. října 1940 demobilizován. Obdržel demobilizační list opatřený řádnými francouzskými razítky a podpisy, který později v Anglii při výslechu předložil. Po demobilizaci odjel do Casablanky, kde se shromažďovali Čechoslováci, kteří z různých důvodů nestihli odjet do Velké Británie. V Casablance žil z podpory místních Čechoslováků až do 8. června 1941.⁹⁴

Za dramatické situace se podařilo desetičlenné skupině⁹⁵ pod vedením por. Vítězslava Lepaříka,⁹⁶ v které se nacházel i Vladimír Pazourek, odplout na rybářské lodi z přístavu Fedala večer 8. června 1941. Po třech dnech na moři úspěšně dopluli do Gibraltaru, dne 11. června 1941. Část Čechoslováků takové štěstí neměla a byla zadržena policií ve Fedale a následně také

---

⁹³ RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie (1. a 2. část)*, s. 1038–1039.

⁹⁴ NA, fond Londýnský archiv – sbírka dokumentů, č. fondu 1499, kart. 1, inv. č. 80, sig. 61–1–4/20.

⁹⁵ Uváděna devítičlenná skupina. RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie (1. a 2. část)*, s. 513.

⁹⁶ por. pěch. Vítězslav Lepařík byl později velitelem výsadku Glucinium, popraven 28. 4. 1945 v Terezíně.

v Casablance. Situaci v Casablance a samotný odjezd do Gibraltaru popsal ve své výpovědi učiněné v Montrealu 18. října 1942 pozdější navigátor 311. perutě Zdeněk Munzar: „V tu dobu (listopad 1940) žilo tedy asi 35 až 40 čs. vojáků v Casablance. Všichni jsme byli podporováni (zpočátku velmi nepravidelně) z Marseille ze Centre d'aide Tchecoslovaque. Francouzská policie trpěla náš pobyt tam, ačkoliv každým týdnem hrozila internováním (Několik chlapců skutečně bylo internováno). Ke konci prosince byl pak ustanoven pomocný výbor, v čele s p. Eugenem Svobodou, jenž byl zastupovat Centre d'aide z Marseille. Od té doby dostávali chlapci denně 15 franků. Poměry se ještě poněkud zlepšily příjezdem p. Julia Hegra, jenž byl vyslán do Francie a do Maroka Národní radou v Chicagu. Žili jsme velice skromně a věřili v lepší budoucnost. Doufali jsme, že se nám přece jen podaří dosáhnouti Anglie. Legální odjezd byl podmíněn nějakým cizozemským visem, ale žádný z nás jej nemohl dostat. Zbývala možnost odjezdu ilegálního, ale k tomu bylo potřebí mnoho peněz a ty jsme neměli. Pan E. Svoboda, z důvodů nám nepochopitelných nechtěl o podobných finančních otázkách ani slyšet.

Začátkem května 1941 letec Z. Kotera⁹⁷ našel spojení s rybáři, kteří za značné finanční odškodné byli ochotni podniknouti ilegálně cestu na Gibraltar. Později Kotera našel i pramen, kde bylo možno získati potřebný finanční náklad. Celé akce se ujal poručík V. Lepařík a seržant cizinecké legie Stargart,⁹⁸ jenž dlel v Casablance na delší placené dovolené. Peníze na onom místě prý skutečně obdrželi a tím jim byla umožněna cesta k vyjednávání s rybáři o odjezdu. Odjezd byl stanoven na 21. května 1941 (nemýlím-li se v datu). Celý plán se vypracoval v přísné tajnosti a důvěrnosti, avšak týden před stanoveným datem celá čs. veřejnost v Casablance o chystaném útěku hovořila. V den odjezdu 20 chlapců ve skupinkách pod vedením důstojníků (dr. Diam[an]t, K. Vokoun, J. Žerovnický, H. Riedel) se vyd[a]la na

---

⁹⁷ čet. Zdeněk Kothera, později pilot 124. perutě RAF, padl 27. 4. 1942.

⁹⁸ Vlastním jménem mjr. Miloslav Jebavý, popraven komunistickým režimem 18. 7. 1949 za velezradu a vyzvědačství

Ainsebskou pláž, kde na stanovených místech, jenž byla známa pouze důstojníkům, se mělo provést nalodění.

Lepařík, Stargart a Kotera se vydali do přístavu Fedaly, aby přijeli lodí k našemu místu. Muselo však dojít asi k nějakému organizačnímu nedopatření, neboť ani jedna skupinka pod vedením zmíněných p. důstojníků se nedostavila na určené stanoviště. Lod', jak nám bylo pak sděleno, prý skutečně přijela, ale musela se vrátit s nepořízenou do domovského přístavu. My pak celou noc prob[d]ěli na Ainsebské pláži čekáním a teprve druhého dne odpoledne byl dán rozkaz k rozchodu s tím, že zamyšleného odjezdu sešlo a snad teprve později se uskuteční. Po 16 dnech netrpělivého čekání byl učiněn nový pokus o odjezd. Tentokrátě všechny skupinky dosáhly správně určené místo, ale zase lodí se nedočkaly. Teprve druhého dne dopoledne se objevili na pláži oba námořníci, s nimiž bylo jednáno, v doprovodu p. por. Lepaříka, který nás žádal, abychom se vydali do Fedaly, do přístavu, kdež prý v noci bude provedeno nalodění.

Místo schůzky nám bylo udáno kavárna, jejíž jméno si již nepamatuji. Dostali jsme se do Fedaly a tam nás očekávalo nepříjemné překvapení. Zmíněná kavárna (vlastně přístavní putyka) byla již přes měsíc policejně uzavřena (ti dva námořníci – rybáři o tom přede[m] musili vědět) a cestou k ní jsme byli my, již jsme šli první, zatčeni tajnými, kteří u kavárny na nás čekali a odvedli nás na komisařství ve Fedale, kde po zjištění totožnosti jsme byli propuštěni. Policie nás v ulicích již [čekala a] musela tedy býti o tom zpravena, že na toto místo se dostavíme. V nejbližší kavárně jsme očekávali další instrukce, protože jsme si řekli, že se tam sejdeme. K 7. hodině večer se tam dostavil npor. J. Žerovnický, který u[j]jednal s dr. Diamantem a por. Riedlem, že polovička nás odjede zpět na stanoviště, kde jsme vyčkávali předešlé noci, abychom takto [odvr]átili pozornost policie od přístavu a umožnili nalodění ostatních chlapců. A pak se prý navrátí. Policie se skutečně dala obelstít a spokojila se s tím, že do autobusu, jímž jsme se měli zdánlivě navraceti do Ca[sa]blanky, vpašovala jednoho svého „nenápadného člena.“ Ostatní tajní se pak rozešli. Během cesty jsme z autobusu vystoupil a po velkých

zacházkách dostihli jsme smluvené místo, na kterém jsem pak zase marně až do rána vyčkávali na loď. Po smutném návratu do Casablanky jsme byli opět očekáváni tajnou policií, která nás všechny pochytila a uvěznila v policejní věznici. Zatčen byl dr. Diamant, por. Riedl, Pospíšil, O. Schumann, Indig, Chabičovský, Kováč a já. Byli jsme vyslýcháni od Brigade spéciale (politické oddělení policie), jenž s námi otevřeně sympatisovala. Během vyšetřování přibyli k nám další čs. vojáci Kališ a Horák, od nichž jsme se dověděli, že deseti chlapcům se podařilo skutečně odjet, a to: por. V. Lepařík, Stargart, T. Kotera, Pazourek, Maroň, Barabáš, Havlíček a Vokoun. Karliš a Horák byli zatčeni při pokusu o vstup do fedalského přístavu. Fedalská policie s nimi zacházela velice hrubě a dokonce je i bila.

Brigade spéciale nám ulehčovala jak mohla naše smutné postavení. Největší zájem měla na tom, zda nemáme mezi sebou chlapce, kteří jsou ve spojení s armističní německou a italskou komisí. O našem chystaném odjezdu prý německá komise byla přesně informována. Brigade měla dojem, že myšlenka odjezdu vznikla od Němcům a prý byl ten první transport jimi umožněn, aby mohli vpašovat své lidi do Anglie.⁹⁹

Čechoslováci, kteří zůstali v Casablance, se pokusili ještě několikrát vypůjčit loď na cestu do Gibraltar, ale marně. Ani jedno jednání nevyšlo a to především kvůli námořníkům, kteří se pokoušeli z Čechoslováků vytáhnout peníze na cestu, aniž by měli v úmyslu uskutečnit plavbu. Námořníci Damaso a Alcarosa,¹⁰⁰ kteří převezli skupinu por. Lepaříka do Gibraltar, byli následně námořním soudem odsouzeni. Během soudu bylo zjištěno, že peníze na první transport byly od rabatského barona a samotný převod peněz provedl Čech p. Sixta z Rabatu, který měl dát por. Lepaříkovi 130 000 franků. Dále na transport přispěla casablanská pobočka

---

⁹⁹ VÚA–VHA Praha, fond Evidence československých vojenských osob v zahraničí za 2. světové války, sig. 24–18–25, s. 205–212.

¹⁰⁰ Damaso odsouzen na 2 roky žaláře a vyhoštění z Maroka a Alcarosa odsouzen v nepřítomnosti na 20 let nucených prací. Spolu s námořníky byli v nepřítomnosti odsouzeni k 20 letům nucených prací Jebavý a Lepařík. Tamtéž, s. 211.

Bati. Ovšem Námořníci dostali zapláceno za cestu pouze 110 000 franků, tedy poměrně výrazné finanční nesrovnalosti.¹⁰¹

Po příjezdu do Gibraltaru Vladimír Pazourek předal anglickým úřadům některé dokumenty, které přivezl z Afriky. Jeho pobyt v Gibraltaru se oproti zbytku skupiny nečekaně prodloužil, jelikož onemocněl a musel zůstat v nemocnici až do srpna 1941. Nakonec odplul na lodi Pasteur dne 8. srpna 1941 a připlul do skotského Gourock 14. srpna 1941.¹⁰² Po příjezdu strávil deset dnů ve výslechové stanici u Londýna a poté byl odeslán k Ministerstvu národní obrany (MNO). Dne 28. srpna byl prezentován u doplňovací skupiny Náhradního tělesa (NT) v Leamington, kde byl superarbitrován a uznán schopným služby s klasifikací: „Schopen ke službě řadové s vadou.“¹⁰³

Po příjezdu do Velké Británie usiloval Vladimír Pazourek o opětovné zařazení k československému letectvu. Přání se mu vyplnilo 4. listopadu 1941, kdy byl přemístěn k letectvu a přijat do RAF VR v nejnižší hodnosti *Aircraftman Second Class* (AC2). Začal sloužit ve funkci *Aircrafthand/General Duties* (ACH/GD, pomocný personál pro všeobecné služby) u *Czechoslovak depot* (Československý letecký depot) na základně Wilmslow. S Čs. depotem se v únoru 1942 stěhoval do St. Athan, kde setrval jen do 19. března 1942, kdy byl přemístěn k Inspektorátu československého letectva. Během působení na Inspektorátu čs. letectva byl 4. května povýšen na anglickou hodnost *Aircraftman First Class* (AC1) a 1. července 1942 na četaře.¹⁰⁴

Po roce služby u Inspektorátu čs. letectva se vrátil dne 18. března 1943 k Čs. depotu, kde zůstal do 15. listopadu 1943, kdy byl přeřazen k 311. peruti. Přestože ve Francii působil

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 209–212.

¹⁰² NA, fond Londýnský archiv – sbírka dokumentů, č. fondu 1499, kart. 1, inv. č. 80, sig. 61–1–4/20. Druhou alternativou je odjezd z Gibraltaru 9. srpna 1941 a příjezd do Gourock 13. srpna 1941. VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Vladimír Pazourek*.

¹⁰³ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Vladimír Pazourek*.

¹⁰⁴ Tamtéž.

jako mechanik, tak u 311. peruti sloužil jen jako pomocný personál a funkce mechanika mu již nebyla svěřena. Dne 1. března 1944 se dočkal Vladimír Pazourek povýšení na hodnost *Leading Aircraftman* (LAC) a 7. března mu byla udělena *Československá pamětní medaile*. Své působení u 311. perutě ukončil 18. prosince 1944, kdy byl přemístěn opět k Čs. depot.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Tamtéž.

Život v Anglii

Po skončení války se rozhodl Vladimír Pazourek zůstat ve Velké Británii, a proto požádal o demobilizaci z československé armády v Anglii, které bylo vyhověno.¹⁰⁶ Dne 18. prosince 1945 propustili Vladimíra z RAF a československého letectva a přeřadili k náhradnímu tělesu. Následně na vyčkávací dovolené na neurčito pobýval do 22. května 1946, kdy ukončil svoji vojenskou službu demobilizací.

Ve Velké Británii byl naturalizován 21. srpna 1947. Jeho tehdejším zaměstnáním bylo *Department Manager* (vedoucí oddělení) a jako svoji adresu uváděl 27, Craven Road, London, W.2.¹⁰⁷ O jeho poválečném životě toho není příliš známo. V roce 1957 se v Thurrock oženil s Doris M Watson.¹⁰⁸ Další známou informací o Vladimírovi Pazourkovi je bohužel až jeho úmrtí v Thurrock v únoru 1994.¹⁰⁹ Většinu svého poválečného života tedy nejspíše strávil v hrabství Essex a konkrétně v městě Thurrock.

Vladimír Pazourek během své vojenské služby dosáhl hodnosti četaře a anglické *Leading Aircraftman*. Za službu byl vyznamenán *Československou medailí za zásluhy II. stupně*, *Československou pamětní medailí* a britským *Defence Medal*.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ NA, fond Smutný Jaromír, Dr., č. fondu 479, sig. 12–10/1, s. 9.

¹⁰⁷ The London Gazette, č. 38100, 17. 10. 1947, s. 4904.

¹⁰⁸ *England and Wales Marriage Registration Index, 1837-2005* [online]. In: <https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:QVDP-711W> [cit. 22. 12. 2016].

¹⁰⁹ *England and Wales Death Registration Index 1837-2007* [online]. In: <https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:QVZ8-4DJM> [cit. 22. 12. 2016].

¹¹⁰ VÚA–VHA Praha, fond kartotéka Západ, *Vladimír Pazourek*.

František Sakrajda

* 7. 8. 1921 (Derfle, okres Uherské Hradiště) – † 15. 6. 1975 (Chomutov), evidenční číslo: 788569, fotograf 311. perutě.

Směr Argentina

František Sakrajda se narodil 7. srpna 1920 v obci Derfle (dnes obec nese název Sady a jedná se o městskou část Uherského Hradiště). Otcem byl František Sakrajda (nar. 3. 2. 1895, Mařatice, v současnosti městská část Uherského Hradiště)¹¹¹ a matkou Maria Sakrajdová (rozená Bartková, nar. 27. 9. 1897, Derfle, v současnosti Sady).¹¹² Rodiče Františka Sakrajdy, kteří byli římskokatolického vyznání, uzavřeli sňatek v Derfli dne 25. února 1919.¹¹³ Po více jak roce manželství se narodil 7. srpna 1920 budoucí příslušník 311. perutě František Sakrajda. Po narození syna bydleli Sakrajdovi v Mařaticích. Malý František si svého otce příliš dlouho neužil. Jeho otec František Sakrajda totiž v roce 1922 odešel do Argentiny a v Mařaticích zanechal manželku a malého syna.¹¹⁴

František Sakrajda zahájil školní docházku ve svých šesti letech, kdy začal navštěvovat *čtyřtřídní obecnou školu v Mařaticích*. Ve školním roce 1926/1927 nastoupil do I. třídy, v které se mu dařilo. Kromě jedné známky tři za psaní, měl na vysvědčení samé jedničky. V době nástupu do *obecné školy v Mařaticích* bydlel spolu s matkou na adrese Mařatice č. p. 40.¹¹⁵ Svůj druhý školní rok (1927/1928) zahájil a ukončil v I. oddělení II. třídy *obecné školy v Mařaticích*.

---

¹¹¹ František Sakrajda se narodil 3. 2. 1895 v Mařaticích (okres Uherské Hradiště) s pomocí porodní báby Františky Snopkové z Mařatic č. p. 99. Dne 4. 2. 1895 Františka Sakrajdu pokřtil Ignát Kremel. Otcem byl domkař Antonín Sakrajda a matkou Františka Sakrajdová (rozená Burešová). V době narození jejich syna Františka Sakrajdy žili v Mařaticích v domě č. p. 33. MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha. Mařatice. Rok 1895*, s. 78.

¹¹² Maria Sakrajdová (rozená Bartková) se narodila v Derfli (v současnosti Sady, okres Uherské Hradiště) dne 27. 9. 1897. Při porodu pomáhala porodní bába Františka Snopková z Mařatic č. p. 99. Pokřtěna Ignátem Kremlem dne 28. 9. 1897. Otcem byl čtvrtník František Bartek a matkou Maria Bartková (rozená Ančíková). V roce 1897 žili v Derfli v domě č. p. 36. MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha. Derfla. Rok 1897*, s. 47.

¹¹³ MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha. Mařatice. Rok 1895*, s. 78.

¹¹⁴ NA, Fond Ministerstvo vnitra – Londýn, č. fondu 828, kart. 46, inv. č. 817, sig. 2-1-711/14.

¹¹⁵ SOkA Uherské Hradiště, fond Národní škola Mařatice (1841–1953), kart. 15, inv. č. 103, *Třídní katalog I. třídy 1926–1927*, s. 13.

Větší část školního roku školu v Mařaticích nenavštěvoval, jelikož 30. listopadu 1927 se odstěhoval a znovu přistěhoval až 14. května 1928. Ve II. třídě se prospěchově zhoršil. Z celkových 11 vyučovaných předmětů dostal na konci školního roku v šesti z nich známku dva.¹¹⁶ Následující školní rok 1928/1929 postoupil do 2. oddělení II.A třídy. Přestože jeho pilnost byla ohodnocena známkou dva, tak celkově si polepšil oproti minulému roku na čtyři dvojky. Díky drobné poznámce v třídním výkazu je taktéž známo, že se v tomto školním roce František Sakrajda zúčastnil výletu na Javořinu, který stál 8 Kč.¹¹⁷ Ve školním roce 1929/1930 chodil do III. třídy a již se mu tolik nedařilo jako v předchozích letech. Pilnost si v posledním čtvrtletí pokazil na známku tři a vnější úpravu písemných prací udržoval po celý školní rok na známce tři. Navíc vysvědčení na konci školního roku zdobila z předmětu psaní známka čtyři a ve čtyřech předmětech byl ohodnocen za tři. Dne 26. září 1929 nedošel do školy a v docházce přibyly dva neomluvené půldny, jelikož absence nebyla omluvena.¹¹⁸ Posledním školním rokem na *obecné škole v Mařaticích* se stal rok 1930/1931, kdy navštěvoval 2. oddělení třídy III.B. Do třídy začal chodit až od 2. října 1930 a vedl si podobně jako předchozí rok. Pilnost a vnější úpravu písemných prací držel na známce tři a z předmětů obdržel celkem pětkrát známku tři. Obzvláště ke konci školního roku se snažil vylepšit vysvědčení.¹¹⁹ Po celou dobu studia na *obecné škole v Mařaticích* nevybočovala jeho absence z průměru třídy. Nejvíce zameškal ve školním roce 1929/1930, kdy měl omluvených 14 zameškaných půldnů a dva neomluvené půldny.¹²⁰

---

¹¹⁶ Tamtéž, kart. 16, inv. č. 108, *Třídní katalog II. třídy 1927–1928*, s. nečíslováno.

¹¹⁷ Tamtéž, kart. 16, inv. č. 112, *Třídní katalog II.A třídy 1928–1929*, s. 6.

¹¹⁸ Tamtéž, kart. 18, inv. č. 119, *Třídní katalog III. třídy 1929–1930*, s. 36. Předměty ohodnocené známkou tři: mluvnice a pravopis; počty s měříčstvím; kreslení; ruční práce výchovné.

¹¹⁹ Tamtéž, kart. 18, inv. č. 124, *Třídní katalog III.B třídy 1930–1931*, s. 41. Předměty ohodnocené známkou tři: mluvnice a pravopis; počty s měříčstvím; kreslení; psaní; jednotná známka za zeměpis, dějepis, přírodopis a přírodopyt.

¹²⁰ Počet zameškaných půldnů během studia na obecní škole v Mařaticích v jednotlivých školních letech: 1926/1927 – 1; 1927/1928 – 2; 1928/1929 – 5; 1929/1930 – 14 + 2 neomluvené; 1930/1931 – 10.

Po obecné škole zavál osud jedenáctiletého Františka Sakrajdu na měšťanskou školu. Nezamířil do jedné ze škol poblíž svého bydliště, ale až do Bojné (okres Topolčany). Dne 4. ledna 1932 se přestěhoval na internát patřící k místní měšťanské škole a nastoupil do I. třídy *měšťianské školy v Bojnei*. Na nové škole si prospěch ještě mnohem více zhoršil. Z nepovinného předmětu, kterým byl německý jazyk, dostal známku pět a pětkrát známku čtyři. Na druhou stranu vynikal v tělesné výchově, náboženství a zpěvu. Brzy po nástupu do školy začalo období, kdy od 15. února do 17. března 1932 zameškal plných 45 půldnů.¹²¹ Trápení na *měšťianské škole v Bojnei* pokračovalo i následující školní rok 1932/1933, kdy se mu nepodařilo postoupit z II. třídy. Propadl ze tří předmětů a u šesti dalších předmětů byl ohodnocen známku čtyři. Taktéž pilnost byla klasifikována za čtyři. Nejlépe dopadl v tělesné výchově a zpěvu, z kterých dostal známku dva.¹²² Ve školním roce 1933/1934 úspěšně zopakoval II. třídu. Svoje výsledky oproti předchozímu školnímu roku ovšem vylepšil jen mírně. Vnější úpravu písemných prací si zhoršil na známku čtyři a u čtyř předmětů obdržel známku čtyři. Z ostatních předmětů měl známky tři až dva. Jediným předmětem, ve kterém se v průběhu celého studia na *měšťianské škole v Bojnei* zlepšoval, byl německý jazyk. Známkou pět z I. třídy vylepšil na konečnou známku tři.¹²³ Do III. třídy v *měšťianské škole v Bojnei* již nenastoupil. Počet absencí postupně klesal z 51 zameškaných půldnů v I. třídě až na šest půldnů při opakování II. třídy.¹²⁴ Zpětně se studium v Bojně nezdá jako šťastné rozhodnutí. Nejspíše i proto absolvoval III. třídu na jiné měšťanské škole.

---

¹²¹ MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Topolčany, fond Stredná škola v Bojnei, *Triedny výkaz I. trieda 1931–1932*, s. nečíslováno. Předměty ohodnocené známku čtyři: jazyk vyučovací (slovenština) s naukou o písemnostech; přírodopis; počty s jednoduchým účetnictvím; měřičství a rýsování; kreslení

¹²² Tamtéž, *Triedny výkaz II. trieda 1932–1933*, s. nečíslováno. Předměty ohodnocené známku pět: jazyk vyučovací (slovenština) s naukou o písemnostech; zeměpis; počty s jednoduchým účetnictvím. Předměty ohodnocené známku čtyři: dějepis; přírodopis; přírodopis; měřičství a rýsování; kreslení; jazyk německý.

¹²³ Tamtéž, *Triedny výkaz II. trieda 1933–1934*, s. nečíslováno. Předměty ohodnocené známku čtyři: přírodopis; počty s jednoduchým účetnictvím; měřičství a rýsování; kreslení.

¹²⁴ Počet zameškaných půldnů během studia na měšťianské škole v Bojnei v jednotlivých školních letech: 1931/1932 – 51; 1932/1933 – 15; 1933/1934 – 6.

V roce 1936 se matka Františka Maria Sakrajdová rozhodla odjet za svým mužem do Argentiny. Po příjezdu do Argentiny zjistila, že její manžel František Sakrajda žije spolu s Argentinkou, s kterou má navíc i dvě děti. Sakrajda se živil jako farmář ve Villa Rumipal v provincii Córdoba (Provincia de Córdoba). Maria Sakrajdová se s manželem rozešla a usídlila ve městě Rosario (Provincia de Santa Fe), kde si našla zaměstnání v domácnosti. Brzy se seznámila s Ukrajincem Teodorem Michajlovem, který byl oproti Marii o čtyři roky starší. Sakrajdová a Michajlov poté žili ve společné domácnosti na adrese San Martín 3459, Departamento 4, Rosario. V lednu 1937 se vydal František Sakrajda na cestu za matkou. Dne 22. ledna 1937 mu byl v Uherském Hradišti vydán čs. cestovní pas (vystěhovalecký, č. 15/37)¹²⁵ a 29. ledna 1937 opustil přes Ústí nad Labem území Československa.¹²⁶

Mířil do Argentiny, která se nacházela v období později známém jako tzv. „Hanebná dekáda“, probíhající v letech 1930 až 1943. Období začalo v září 1930 vojenským převratem a přineslo kromě protiprávního sesazení demokratické vlády zejména korupci a volební podvody. Hlavní slovo ve státě převzali nacionálně zaměřeni vojenští činitelé a konzervativci. V době Sakrajdova příjezdu vládl zemi Agustín Pedro Justo, kterého v roce 1938 vystřídal probritský antipersonalista Roberto María Ortiz. Přestože byl zvolen podvodně, tak se pokusil dalším podvodům při volbách zamezit reformou volebního systému a vrátit se k reprezentativní demokracii. Ovšem v roce 1940 se k moci dostal viceprezident Ramón Castillo, jelikož Ortiz nemohl kvůli nemoci vykonávat funkci. Znamenalo to opět výrazný příklon k nacionalistické armádě, otevřená podpora volebních podvodů a negativní postoj vůči USA.¹²⁷

Od 30. let rostl v Argentině vliv Německa, který ještě posílil po prvních vítězstvích ve druhé světové válce. V armádě převládalo silné germanofilství a navíc se na území Argentiny

---

¹²⁵ NA, Fond Ministerstvo vnitra – Londýn, č. fondu 828, kart. 322, inv. č. 909, sig. 2-90/10668. Je možné, že jeho matka Maria Sakrajdová přijela do Československa pro Františka Sakrajdu a odjeli spolu do Argentiny. Rozhovor s Františkem Sakrajdou, záznam učiněn 30. 7. 2016.

¹²⁶ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 8733/70, *František Sakrajda*.

¹²⁷ HINGAROVÁ, V.; NEMRAVA, D. (edd.): *Argentina napříč obory*, s. 250–253.

nacházela velká německá komunita, snažící se různými způsoby podpořit bývalou vlast. Argentina sice po vypuknutí války v Evropě vyhlásila neutralitu, ale její sympatie byly na straně Němců. Jakmile Německo vyhlásilo válku USA, tak se hlavní základnou nacistického Německa v Jižní Americe stala Argentina, která jako jedna z mála latinskoamerických států nepřerušila diplomatické styky s Německem. Svůj postoj Argentina změnila až v březnu 1945, kdy vyhlásila válku Německu.¹²⁸

Po příjezdu do Argentiny bydlel spolu s matkou v Rosariu, kde si našel práci u čs. stavitelské firmy Navratil a později u firmy Chybik.¹²⁹ V Rosariu se nacházela jedna z největších komunit Čechoslováků v Argentině. Největší příliv Čechů a Slováků do Argentiny nastal ve 20. a 30. letech, kdy jich dorazilo kolem 25 tisíc. Rolníci se nejčastěji usazovali v provinciích Chaco, Misiones a Entre Ríos a dělníci a řemeslníci vyhledávali nové živobytí v hlavním městě Buenos Aires, ale i v dalších velkých městech jako je Córdoba, Mendoza a také Rosario. 20. a 30. léta byla z pohledu československé krajanské komunity bohatá na spolkový život a publikační činnost. Mezi nejvýznamnější krajanské spolky patřilo *Československé národní sdružení*, *Sokol* a *Československý klub*. Do Argentiny si krajané nechávali zasílat periodika nejen z Československa a od krajanů z USA, ale navíc vydávali řadu vlastních periodik, mezi takové listy patřily např. *Jihoameričan*, *Věstník Československý* a *Nová Doba*.¹³⁰ Ve městě Rosario českoslovenští krajané založily dva spolky. Prvním byl krajanský spolek *Československý klub*, pomáhající Čechoslovákům s hledáním zaměstnání a organizoval přednášky, divadelní představení a zábavu. *Československý klub* vznikl v roce

---

¹²⁸ JIRÁNEK, T.: *Německé vojenské přípravy v Argentině*. In: *Historie a vojenství*, roč. 49, 2000, č. 4, s. 874–884. NÁLEVKA, V.: *Československo a Latinská Amerika v letech druhé světové války*, s. 70; 107–130.

¹²⁹ NA, Fond Ministerstvo vnitra – Londýn, č. fondu 828, kart. 322, inv. č. 909, sig. 2-90/10668. Druhý zaměstnavatel v Argentině uváděn jako firma Cibík. ABS, fond Z, sig. Z-6-368-4/379.

¹³⁰ HINGAROVÁ, V.; NEMRAVA, D. (edd.): *Argentina napříč obory*, s. 166–171.

1926 a navíc disponoval knihovnou. Druhým spolkem byl pěvecký soubor *Vlastimil*, který byl založen v roce 1934 a s českými písněmi vystupoval v radiu *Litoral*.¹³¹

Od května 1941 byl František Sakrajda zaměstnán jako úředník u další stavitelské firmy, kde setrval do května 1942.¹³² Před Františkem bylo zásadní rozhodnutí. Má vstoupit do čs. armády a přispět tak k osvobození Československa?

---

¹³¹ *Československý klub – Rosario* [online]. In: <http://lamigrace.ff.cuni.cz/2017/02/13/ceskoslovensky-klub-rosario/> [8. 4. 2017]. *Vlastimil – Rosario* [online]. In: <http://lamigrace.ff.cuni.cz/2017/02/13/vlastimil/> [8. 4. 2017].

¹³² NA, Fond Ministerstvo vnitra – Londýn, č. fondu 828, kart. 322, inv. č. 909, sig. 2-90/10668.

Fotografem u 311. perutě

Během druhé světové války žilo v Argentině kolem 50 000 Čechoslováků, což znamenalo, že se jednalo o největší československou krajanskou komunitu v Latinské Americe. Přestože po vzniku Protektorátu Čechy a Morava bylo československé velvyslanectví v Buenos Aires, které vedl velvyslanec dr. František Kadeřábek, předáno do rukou Němců, tak již v dubnu 1939 zástupci krajanských spolků z Buenos Aires vytvořili krajanskou federaci spolků *Československé sjednocení*. Od roku 1941 se ke krajanským spolkům z Buenos Aires přidávaly další z celé Argentiny. Do *Československého sjednocení* ovšem nevstoupil ani jeden z krajanských spolků, nacházejících se ve městě Rosario.¹³³

Hlavní činností *Československého sjednocení* se stala podpora československého zahraničního odboje. Aktivita krajanských spolků byla díky tomu na vrcholu a bylo konáno značné množství nejrůznějších akcí. Přes proněmecké směřování Argentiny zůstávala činnost československých spolků úředními místy trpěna. Důležitým zdrojem informací o československém odboji a o válečné situaci se stalo periodikum *Sjednocení* a od roku 1941 list *Tábor*. Pro československý odboj byla také významná činnost velvyslance Kadeřábka, který zůstal v Argentině a organizoval akce na podporu československého zahraničního odboje, prováděl odvody do čs. armády ve Velké Británii a vydával československé pasy.¹³⁴

Po odchodu z posledního argentinského zaměstnání se rozhodl v červnu 1942 k dlouho zvažovanému kroku. František Sakrajda odcestoval do Buenos Aires s úmyslem přihlásit se do čs. armády ve Velké Británii. Dne 3. června 1942 obdržel britské vízum vydané za účelem vstupu do čs. armády a vzápětí se přihlásil jako dobrovolník na československém konzulátě v Buenos Aires.¹³⁵ Sakrajdovo rozhodnutí vstoupit do čs. armády až v polovině roku 1942

---

¹³³ NÁLEVKA, V.: *Československo a Latinská Amerika v letech druhé světové války*, s. 32–34. HINGAROVÁ, V.; NEMRAVA, D. (edd.): *Argentina napříč obory*, s. 173–174. O odevzdání velvyslanectví v Buenos Aires viz NĚMEČEK, J.: *Soumrak a úsvit československé diplomacie*, 413–414.

¹³⁴ HINGAROVÁ, V.; NEMRAVA, D. (edd.): *Argentina napříč obory*, s. 173–175.

¹³⁵ NA, Fond Ministerstvo vnitra – Londýn, č. fondu 828, kart. 322, inv. č. 909, sig. 2-90/10668.

souvisí nejspíše se vzdáleností jeho tehdejšího bydliště (přibližně 300 km) od hlavního města Buenos Aires. V Rosariu se zájemci o vstup do čs. armády totiž potýkali s nedostatkem informací o možnosti zapojení do odboje, což mnohé odradilo, jak později uvedl v krátkém životopise: „Dobrovolníků do ČS armády v zahr., bylo asi 20, ale pro neorganizovanost akce, neznalost způsobů jak se dopravit k ČS útvarům, zůstalo nás jen několik. Později počátkem roku 1942 se nabídli nějací Angličané, že nás dopraví do Anglie. Po lékařských prohlídkách, podpisech závazků a čekání na vhodnou loď jsem obdržel na Britském vyslanectví pas, 5 £ a týž den počátkem července 1942 jsem nastoupil na loď MORETON BAY v přístavu Bs. Aires.“¹³⁶ Ačkoliv uvádí odjezd počátkem července 1942, tak očekávaný den odjezdu z Buenos Aires nastal až 14. srpna 1942. Spolu s dalším československým dobrovolníkem Štěpánem Ovsákem se nalodili na loď Moreton Bay a vydali se na měsíc dlouhou plavbu, která se neobešla bez obtíží a následných nepříjemných následků pro Františka Sakrajdu.¹³⁷ Plavbu ve svém životopise následovně výstižně zachytil: „Po opuštění přístavu jsem já a asi 100 dalších dobrovolníků (Poláků) byli zaučováni k obsluze obrany lodí u děla, kulometů a strážných služeb. Asi po 3 týdnech plavby, když jsme opouštěli přístav FREETOWN v Africe, nás napadlo německé letadlo a já při obsluze kulometů jsem utrpěl zlomeninu palce na pravé ruce. Po dalších 3 týdnech plavby jsem poznal dalšího Čechoslováka dobrovolníka Štefana Ovsáka.“

Do Liverpoolu doplula loď Moreton Bay 14. září 1942 a všichni byli převezeni do Londýna, kde probíhalo prověřování osob. Po příjezdu do Londýna podstoupil v londýnské nemocnici *St. James's Hospital* operaci pravého palce na ruce a po perlustraci byl spolu s Štěpánem Ovsákem odeslán k náhradnímu tělesu (NT) do Lowestoft.¹³⁸ Dne 19. září 1942 byl odveden s lékařskou klasifikací „Schopen k službě řadové s vadou.“ Kromě nezhojené

---

¹³⁶ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 8733/70, *František Sakrajda*.

¹³⁷ VÚA–VHA Praha, fond 20 – Ministerstvo národní obrany v Londýně, sig. 20–31/6/31. Štěpán Ovsák (příp. Štefan Ovsák) se narodil 2. 2. 1923 v Dohé (Podkarpatská Rus) a domovním právem příslušný do obce Čáslavce (okres Užhorod, Podkarpatská Rus). Povoláním byl dělník a později ve Velké Británii sloužil v RAF u Czechoslovak depot v hodnosti AC2.

¹³⁸ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 8733/70, *František Sakrajda*.

zlomeniny pravého palce na ruce patřila mezi vady krátkozrakost, která u něho byla na úrovni tří dioptrií. V době odvodu zahrnoval jeho popis: kaštanové vlasy, knírek, hnědé oči, kaštanové obočí, rovný nos, souměrná ústa, oblá brada, podlouhlý obličej a výška 184 cm. Slovem a písmem ovládal španělštinu. Po odvodu byl vtělen k pěší výcvikové rotě (PVR) náhradního tělesa.¹³⁹ Dne 24. září 1942 vykonal přísahu a vzhledem ke svému zranění na pravé ruce byl přemístěn k čs. polní poště v Lowestoftu. Po dvou měsících u polní pošty prodělal u PVR základní výcvik. Dne 24. listopadu 1942 se účastnil střelb, během nichž úspěšně vykonal střelby z pušky na vzdálenost 100 yardů, střílel z lehkého 51 mm minometu (Ordnance SBML 2-inch mortar) jako člen obsluhy č. 1 a 2, vrhal ruční granát Mills a střílel z lehkého kulometu, u kterého ovšem nesplnil stanovené minimální podmínky pro splnění střelby z kulometu. Na vánoční svátky dostal sedmidenní dovolenou, kterou odjel strávit do Edinburghu.¹⁴⁰ Po přesunu NT do Peterborough v lednu 1943 podal žádost o přeložení k letectvu, které bylo vyhověno. V rámci přeložení k letectvu mu velitel PVR pplk. Vladimír Bartošek vystavil následující pozitivní hodnocení: „Kamarádké povahy, pracovitý a ochotný. Jako jednotlivec dobře vycvičen.“¹⁴¹

Dne 17. února 1943 byl František Sakrajda přemístěn k letectvu a přijat do RAF VR v nejnižší hodnosti *Aircraftman Second Class* (AC2) a zařazen jako *Aircrafthand/General Duties* (ACH/GD, pomocný personál pro všeobecné služby). U *Czechoslovak depot* (Československý letecký depot) na základně St. Athan prodělával od 18. února do 18. března 1943 kurz anglického drillu. Od Čs. depotu byl 7. května 1943 přemístěn k 311. peruti na základnu Talbenny. Důvod přeložení k 311. peruti a působení u Čs. depotu shrnul František následovně: „Po prodělání drillu jsme prošli různými testy a zkouškami. Já pak pro vadu zraku

---

¹³⁹ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Sakrajda*.

¹⁴⁰ Tamtéž. Dovolena v období od 22. 12 do 28. 12. 1942 a jízdné bylo hrazeno.

¹⁴¹ Tamtéž.

jsem nemohl pokračovat a byl jsem odeslán do TALBENY k 311. ČS bombardovací peruti.“¹⁴² Ještě před odesláním k 311. peruti si vybral dvoudenní dovolenou, trvající od 1. května do 2. května 1943.¹⁴³

Krátce po přemístění k 311. peruti byl na sedmidenní dovolené od 10. května do 16. května 1943 a poté se plně pustil do práce u 311. perutě.¹⁴⁴ Nebyl ovšem u perutě zařazen podle svých představ. „Přestože jsem byl vyučen mechanikem, byl jsem přidělen jako příkazník,“ uváděl Sakrajda ve stručném životopise.¹⁴⁵ Dne 1. července 1943 se dočkal za svoji pracovitost povýšení na svobodníka a 1. prosince 1943 na anglickou hodnost *Aircraftman First Class* (AC1).¹⁴⁶ Poslední známou událostí za rok 1943 v životě Františka Sakrajdy byla dvoudenní dovolená ve dnech 17. až 18. října 1943. V únoru 1944 si pak vybral devítidenní dovolenou.¹⁴⁷ Během března 1944 byl povýšen hned dvakrát. Nejdříve byl 1. března 1944 povýšen do anglické hodnosti *Leading Aircraftman* (LAC) a 7. března 1944 na desátníka. Zároveň ve stejný den, kdy byl povýšen na desátníka, obdržel *Československou pamětní medaili* se štítkem VB.

Velká změna nastala 8. června 1944, kdy byl František Sakrajda odeslán do *No. 1 School of Photography* ve Farnborough. Kurz leteckých fotografů zakončil 15. září 1944 s výsledkem 56 %. Po absolvování kurzu se vrátil k 311. peruti, u které až do konce války působil jako *Photographer* (fotograf) v hodnosti AC2.¹⁴⁸ V období od 4. do 12. prosince 1944 si vybral před posledními válečnými Vánoci ve Velké Británii devítidenní dovolenou. Dne 16. ledna 1945 byl hospitalizován v nemocnici *Raigmore Hospital* v Inverness, odkud byl propuštěn 6. února

---

¹⁴² VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 8733/70, *František Sakrajda*.

¹⁴³ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Sakrajda*.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 8733/70, *František Sakrajda*.

¹⁴⁶ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Sakrajda*.

¹⁴⁷ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Sakrajda*. Dovolená v období 12. – 20. 2. 1944 a jízdné bylo hrazeno.

¹⁴⁸ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Sakrajda*.

1945. Důvod hospitalizace není znám, ale po návratu z nemocnice byl od 10. února 1945 na čtrnáctidenní dovolené a od 16. března 1945 na sedmidenní zdravotní dovolené. Po skončení bojů v Evropě prožil ve dnech 23. až 26. června 1945 poslední řádnou dovolenou během více jak dvouleté služby u 311. perutě.¹⁴⁹ Po skončení druhé světové války žádal František Sakrajda na Inspektorátu československého letectva v Londýně o repatriaci do Argentiny. V žádosti uváděl, že právě z Argentiny nastoupil vojenskou službu a od roku 1937 tam trvale žil, byl zaměstnán a navíc v Argentině žijí jeho rodiče.¹⁵⁰ Proč nakonec nebyla přes pádné argumenty umožněna repatriace nebo případně si sám rozmyslel návrat do Argentiny a místo toho se vrátil do Československa a přímo do rodného Slovácka není známo. Do osvobozené vlasti se František Sakrajda vrátil 25. srpna 1945 s výstižným hodnocením od velitele 311. perutě mjr. Jana Kostohryze, ve kterém psal: „Slušného chování, spíše uzavřené povahy. Vojenské vystupování dobré, pracovitý, ukázněný.“¹⁵¹

---

¹⁴⁹ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Sakrajda*. Dovolené od prosince 1944 do června 1945 (hrazeno jízdné ano/ne): 4. – 12. 12. 1944 (ano); 10. – 25. 2. 1945 (ano); 16. – 22. 3. 1945 (ano); 23. – 26. 6. 1945 (ne).

¹⁵⁰ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 8733/70, *František Sakrajda*.

¹⁵¹ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Sakrajda*.

Nelehký život

Po příletu do Československa setrval v činné službě na ruzyňském letišti pouze do 16. listopadu 1945, kdy by demobilizován. Zároveň s demobilizací mu vyplatili demobilizační poplatek ve výši 14 400 Kč.¹⁵² Jeho další kroky směřovali do Mařatic. Při příjezdu Františka Sakrajdu slavnostně uvítala celá vesnice. V Mařaticích vlastnil po rodičích zahradu a dům, kam se nastěhoval.¹⁵³ V roce 1946 byla jeho služba u 311. perutě oceněna. Byl vyznamenán *Československou medailí za zásluhy II. stupně*. V letech 1948 a 1949 mu bylo prominuto první až třetí pravidelné cvičení ve zbrani. Poslední záznamem během jeho vojenské služby se stalo přeložení do náhradní zálohy 13. srpna 1950.¹⁵⁴

V roce 1946 došlo kromě vyznamenání medailí *Za zásluhy* i k významnému životnímu milníku – oženil se s Marií Sakrajdovou (rozená Daňková, nar. 1. 6. 1921, zemřela 4. 11. 2010). Spolu s manželkou bydlel v Kunovicích č. p. 251. Z manželství se narodily tři děti. První se narodil syn Jiří Sakrajda 5. května 1947, poté dcera Ludmila Horehled'ová (rozená Sakrajdová) 23. září 1948 a nakonec syn František Sakrajda 24. října 1949.¹⁵⁵ František Sakrajda po návratu do rodného kraje pracoval jako správce statku nejspíše v Březolupech (okres Uherské Hradiště) a v hotelu Fojta v Uherském Hradišti. Následně se přestěhoval s rodinou do Holčovic (okres Bruntál), kde pracoval na pile. V Holčovicích pobýval s rodinou zřejmě do roku 1953 nebo 1954.¹⁵⁶ Dcera Ludmila Horehled'ová o pobytu v Holčovicích řekla: „Moje mamka měla bratra a ten si chtěl založit autodopravu, tak si v Holčovicích založil autodopravu. Tam dostali k obývání takovou vilu po Němcích a bydleli tam spolu – My, jako naše rodina a strýc. A on

---

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Rozhovor s Františkem Sakrajdou, záznam učiněn 30. 7. 2016.

¹⁵⁴ VÚA–VHA Praha, fond kartotéka Západ, *František Sakrajda*.

¹⁵⁵ Rozhovor s Ludmilou Horehled'ovou, záznam učiněn 29. 7. 2016.

¹⁵⁶ Rozhovor s Františkem Sakrajdou, záznam učiněn 30. 7. 2016.

tam bohužel zahynul.“ Z Holčovic se Sakrajdovi vrátili do Kunovic kvůli stárnoucím rodičům jeho ženy. Po návratu do Kunovic pracoval v galvanovně národního podniku Let Kunovice.¹⁵⁷

U Františka Sakrajdy postupně rostla frustrace z politického a sociálního vývoje ve státě. Představy o budování poválečného Československa se rozplynuly v lidově demokratické republice ovládané komunisty. Taktéž očekávaného vděku za podíl na osvobození se nedostávalo. Místo toho se stal pro režim nepohodlným. Čím dál častěji se snažil vyrovnat se zklamáním pomocí sklenice alkoholu v ruce. Problémy s alkoholem se stále prohlubovaly, což se samozřejmě projevilo i v rodinném životě. Přestože se jednalo o pracovitého člověka, který měl rád svoji rodinu, tak jeho chováním trpěla celá rodina. Jeho dcera vzpomíná: „On pro rodinu byl, jen se nesměl napít. Dokud se nenapil, tak byl hodný.“ V Letu Kunovice neměl velký výdělek, a proto se při náboru do dolů nechal zlákat na vyšší plat. Přemístil se do Ostravy, kde pracoval v dole a na víkendy jezdil za rodinou do Kunovic.¹⁵⁸

Kolem roku 1961 se rozvedl s Marií Sakrajdovou. Jelikož potřeboval platit na děti výživné, tak odešel na krátkou dobu do uranových dolů v Jáchymově. V severozápadních Čechách nakonec strávil zbytek života a do Kunovic jezdil zhruba jednou za rok. „Když přijel, tak musel být doma a střízlivý,“ zmiňuje Ludmila Horehled'ová.¹⁵⁹ Bydlel v Kadani na adrese Jana Švermy 8 a odsud se přestěhoval do Chomutova, na adresu Selská 3766, na které žil až do své smrti. V Chomutově pracoval jako dělník ve Válcovnách trub a železárnách (VTŽ) Chomutov. Jeho družkou byla Věra Lišková.¹⁶⁰ Po rozvodu měl ještě jednoho syna, kterého jeho děti z manželství nikdy neviděli.¹⁶¹ Dne 16. ledna 1970 žádal o vydání osvědčení o účasti

---

¹⁵⁷ Rozhovor s Ludmilou Horehled'ovou, záznam učiněn 29. 7. 2016.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Sakrajda*.

¹⁶¹ Rozhovor s Ludmilou Horehled'ovou, záznam učiněn 29. 7. 2016.

na národním boji za osvobození. Na osvědčení si musel dlouho počkat. Bylo mu vydané až 18. ledna 1973, tedy po třech letech od podání žádosti.¹⁶²

V roce 1975 měl František Sakrajda problémy s chůzí, jak si vzpomíná jeho syn František Sakrajda, který ho tehdy v Chomutově navštívil. Proto musel podstoupit operaci žil. Bohužel došlo ke komplikacím a 15. června 1975 zemřel při operaci. O komplikacích syn František řekl: „Operovali mu žíly a dostal embolii.“¹⁶³ Urna s popelem Františka Sakrajdy byla uložena nejdříve na hřbitově v Sadech, kde měla jeho rodina hrob. Při rekonstrukci hřbitova hrob zanikl a urnu jeho děti přemístili na hřbitov do Kunovic, kde se nachází dodnes.¹⁶⁴

František Sakrajda byl za svoji vojenskou službu vyznamenán *Československou medailí za zásluhy II. stupně* a *Československou pamětní medailí se štítkem VB*. Svoji službu v RAF zakončil v hodnosti *Aircraftman Second Class*, ale před zařazením do funkce fotografa sloužil v hodnosti *Leading Aircraftman*. V rámci Československé armády dosáhl na hodnost desátník. Po pádu komunistického režimu nebyl rehabilitován.¹⁶⁵

---

¹⁶² VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 8733/70, *František Sakrajda*.

¹⁶³ Rozhovor s Františkem Sakrajdou, záznam učiněn 30. 7. 2016.

¹⁶⁴ Rozhovor s Ludmilou Horehled'ovou, záznam učiněn 29. 7. 2016.

¹⁶⁵ SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 111.

Josef Salát

* 15. 9. 1912 (Slavkov, okres Uherské Hradiště) – † 11. 12. 1984 (Traplice, okres Uherské Hradiště), evidenční číslo: 787780, letecký mechanik – drakař 311. perutě.

Těžké dětství

Josef Salát se narodil 15. září 1912 ve Slavkově (okres Uherské Hradiště) do rolnické rodiny. Otcem byl čtvrtník Jan Salát (nar. 9. 8. 1868, Slavkov, okres Uherské Hradiště)¹⁶⁶ a matkou Františka Salátová (rozená Bahulová, nar. 19. 9. 1872, Horní Němčí, okres Uherské Hradiště).¹⁶⁷ Rodiče Josefa Saláta byli římskokatolického vyznání a uzavřeli sňatek v Horním Němčí 15. května 1892.¹⁶⁸ Po svatbě bydleli rodiče Josefa Saláta ve Slavkově č. p. 44, kde se jim narodilo 10 dětí. Nejstarší byla Josefova sestra Mariana Bartošová (rozená Salátová) narozená 2. března 1894, po které se narodil 15. srpna 1895 Jan Salát (zemřel 15. 8. 1895), 17. října 1896 Martin Salát, 25. února 1899 Josef Salát (zemřel 28. 12. 1902), 16. října 1900 František Salát (zemřel 6. 1. 1903), 2. listopadu 1902 Cyril Salát (zemřel 24. 12. 1902), 26. července 1904 Anna Salátová (zemřela 3. 9. 1906), 5. srpna 1907 Františka Salátová (zemřela 27. 10. 1907), 22. července 1909 Cyril Salát a jako poslední 15. září 1912 Josef Salát.¹⁶⁹

V šesti letech přišel Josef o matku Františku Salátovou, která zemřela 23. října 1918. Nejspíše i kvůli smrti matky nastoupil do I. třídy *trojtřídní obecné školy ve Slavkově až ve*

---

¹⁶⁶ Jan Salát se narodil 9. 8. 1868 ve Slavkově (okres Uherské Hradiště) a ještě téhož dne byl pokřtěn. Otcem byl čtvrtník Tomáš Salát a matkou Anna Salátová (rozená Jančová). Salátovi v roce 1872 žili na adrese Slavkov č. p. 44. MZA Brno, fond Matriky, *Geburts und Taufbuch für das Jahr 1868. Slavkow*, s. 245.

¹⁶⁷ Františka Salátová (rozená Bahulová) se narodila 19. 9. 1872 v Horním Němčí (okres Uherské Hradiště) s pomocí porodní báby Barbory Lukášové z Horního Němčí č. p. 77. Byla pokřtěna 20. září 1872 Janem Horáčkem. Otcem byl Štěpán Bahula, čtvrtník z Horního Němčí a matkou Apolonie Bahulová (rozená Hanáková). V roce 1872 žili Bahulovi v Horním Němčí č. p. 40. MZA Brno, fond Matriky, *Geburts und Taufbuch für das Jahr 1872. Horněmčí*, s. 49.

¹⁶⁸ MZA Brno, fond Matriky, *Sezdávací kniha Horněmčí 1892*, s. 170.

¹⁶⁹ MAŇÁSKOVÁ, M.: *Dokumenty z pozůstalosti Josefa Saláta*, s. nečíslováno. Mariana Bartošová (rozená Salátová) se vdala 31. 1. 1912 za Martina Bartoše a zemřela 28. 10. 1918. Martin Salát se oženil s Justinou Salátovou (rozenou Bartošovou) dne 30. 4. 1919. MZA Brno, fond Matriky *Trauungsmatrik für das Jahr 1912 pro obec Slavkov*, s. 144. Tamtéž, *Trauungsmatrik für das Jahr 1919 pro obec Slavkov*, s. 165.

školním roce 1919/1920. Po dobu docházky do *obecné školy ve Slavkově* bylo uváděno u Josefa Saláta špatné datum narození (15. 9. 1913), což mohlo mít souvislost s faktem, že pravděpodobně měl nastoupit do školy o rok dříve. Ve škole se mu vůbec nedařilo a již v prvním školním roce propadl. Předmětem, ze kterého propadl, bylo čtení. Ze šesti probíraných předmětů měl jedenkrát známku pět a dvakrát známku čtyři. Z pilnosti dostal známku čtyři a z mravů známku dva. Vliv na známku z mravů mělo zajisté 41 neomluvených půldnů, z nichž 40 půldnů posbíral v květnu a červnu 1920. Při opakování I. třídy si ve školním roce 1920/1921 příliš nepolepšil. Sice tentokrát nepropadl, ale na vysvědčení měl známky čtyři ze tří předmětů a z pilnosti. V září 1920 zameškal 28 neomluvených půldnů a v říjnu 1920 dalších pět neomluvených půldnů.¹⁷⁰

Ve školním roce 1921/1922 navštěvoval 2. oddělení I. třídy a do života Josefa zasáhla opět smrt. Dne 16. září 1921 zemřel otec Jan Salát. Mezi 12. až 29. září 1921 pak Josef nechodil do školy, což mělo nejspíše spojitost s úmrtím otce. Přesto se dokázal prospěchově zlepšit. Na konci školního roku měl na vysvědčení známku čtyři ze dvou předmětů a z pilnosti.¹⁷¹ Následující školní rok 1922/1923 nastoupil do II. třídy. Dlouho zde ovšem nesetřval. Již 4. září 1922 byl přijat do sirotčince v Uherském Ostrohu.¹⁷² Během docházky do *obecné školy ve Slavkově* měl absenci vysokou. Nejvíce zameškal ve školním roce 1920/1921, kdy se jeho absence vyšplhala na 77 zameškaných půldnů.¹⁷³

Na pobyt v sirotčinci vzpomínal podle jeho dcery Marie Maňáskové v dobrém. Obzvláště si v sirotčinci oblíbil jednu vychovatelku.¹⁷⁴ Během pobytu v sirotčinci chodil do

---

¹⁷⁰ SOKA Uherské Hradiště, fond Národní škola Slavkov (1877 - 1953), kart. 8, inv. č. 72, *Třídní výkaz o prospěchu I. třída 1920–1921*, s. 3. Předměty ohodnocené známkou čtyři: náboženství; čtení; jazyk vyučovací.

¹⁷¹ Tamtéž, kart. 9, inv. č. 75, *Třídní výkaz o prospěchu I. třída 1921–1922*, s. 32. Předměty ohodnocené známkou čtyři: mluvnice a pravopis; počty s měřictvím.

¹⁷² Tamtéž, kart. 9 inv. č. 79, *Třídní výkaz o prospěchu I. třída 1922–1923*, s. 8.

¹⁷³ Počet zameškaných půldnů během studia na obecné škole ve Slavkově v jednotlivých školních letech: 1919/1920 – 19 + 41 neomluvených; 1920/1921 – 44 + 33 neomluvených; 1921/1922 – 38 + 14 neomluvených.

¹⁷⁴ Rozhovor s Marií Maňáskovou, záznam učiněn 21. 7. 2016.

obecné školy chlapecké v Uherském Ostrohu, kterou navštěvoval až do školního roku 1924/1925. Po vchození obecné školy nastoupil ve školním roce 1925/1926 do I. třídy na *měšťanské škole chlapecké v Uherském Ostrohu*. Přestože by prospěchově prošel do vyšší třídy, tak studium na měšťanské škole pro něho 26. června 1926 skončilo. Na vysvědčení převažovalo u předmětů hodnocení za čtyři, které se objevilo u devíti předmětů. Za školní rok zameškal čtyři půldny, z nichž jeden půlden byl neomluvený.¹⁷⁵

Po nedokončené měšťanské škole se od 28. dubna 1928 učil na kováře na *Živnostenské škole pokračovací v Hluku*. Na kováře se učil u kováře Františka Čecha v Dolním Němčí č. p. 82. V době učení bydlel u příbuzného Josefa Saláta ve Slavkově č. p. 64. Ve školním roce 1929/1930 chodil do II.A třídy a 27. dubna 1930 obdržel na vysvědčení na odchodnou u tří předmětů známku čtyři. Ve školním roce 1929/1930 platil škole příspěvek 15 Kč. Během školní docházky zameškal 53 hodin, z nichž 16 bylo neomluvených.¹⁷⁶ Učení na kováře ukončil 7. března 1931 u kováře Jana Žajdlíka v Kvačicích. Po vyučení pracoval u kováře Martina Psíka v Uherském Hradišti do 3. srpna 1931, kdy byl kvůli nedostatku práce propuštěn.¹⁷⁷

Dne 7. října 1931 nastoupil vojenskou prezenční službu u 107. dělostřeleckého pluku v Olomouci. Do 6. prosince 1931 konal základní výcvik a následně od 7. prosince 1931 byl zařazen jako obsluha 15 cm houfnice u 2. baterie 107. dělostřeleckého pluku.¹⁷⁸ Na přelomu let 1931–1932 podstoupil v Brně kurz podkovářů¹⁷⁹ a poté byl od 7. června 1932 přidělen jako podkovář k 1. oddílu 107. dělostřeleckého pluku. Vojenskou prezenční službu dokončil 20. ledna 1933 a byl přeložen do zálohy. V letech 1936 a 1938 se účastnil vojenských cvičení

---

¹⁷⁵ SOkA Uherské Hradiště, fond Střední škola chlapecká Uherský Ostroh (1891–1953), kart. 6, inv. č. 88, *Třídní výkaz o prospěchu I. třída 1925–1926*, s. 40. Předměty ohodnocené známkou čtyři: občanská nauka a výchova; jazyk vyučovací; zeměpis; dějepis; přírodopis; přírodopis; počty s jednoduchým účetnictvím; měřičství a rýsování; krasopis.

¹⁷⁶ SOkA Uherské Hradiště, fond Živnostenská škola pokračovací Hluk (1926–1933), kart. 1, inv. č. 5, Katalog II.A třída 1929–1930, s. 40. Předměty ohodnocené známkou čtyři: kalkulace; účetnictví; písemnosti.

¹⁷⁷ SOkA Zlín, fond Baťa a.s., sign. II/2, kart. 761, *sbíрка zaměstnaneckých kartoték – Josef Salát*.

¹⁷⁸ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Josef Salát*.

¹⁷⁹ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Josef Salát*.

v délce 21 a 24 dnů jako obsluha u 107. dělostřeleckého pluku, kde se nacházel i během mobilizace v roce 1938.¹⁸⁰

Po vojně byl v roce 1935 dva měsíce zaměstnán jako dělník u Jana Pašky, kde skončil 3. srpna 1935 kvůli nedostatku práce. Dne 24. září 1935 byl přijat k firmě Baťa na výkopy, ale v zaměstnání setrval jen do 12. prosince 1935. Od Bati odešel na vlastní žádost, protože onemocněl. Dále našel zaměstnání u kováře Kutálka v Traplicích a od roku 1937 pracoval na Slovensku u Bati v Bošanech ve funkci sekač – manipulant.¹⁸¹ Dne 2. května 1937 se v Jalubí oženil s Růženou Salátovou (rozená Mikulíková, nar. 18. 10. 1914) a poté spolu žili v Traplicích č. p. 179. Dne 1. května 1938 se jim narodila dcera Stanislava.¹⁸² U Bati v Bošanech pracoval do 18. listopadu 1939.¹⁸³ Poté začal uvažovat o odchodu do zahraničního odboje. Odejít od rodiny nebylo jednoduché, doma v Traplicích opouštěl malou dceru a těhotnou manželku, která porodila syna Bohumila 13. ledna 1940. Otázku odchodu do československé armády v zahraničí řešil s manželkou Růženou, s kterou se nakonec shodli, že má odejít,¹⁸⁴ protože jak po válce uváděl: „Bylo to povinností syna české matky, dostat se do čs. armády v zahraničí.“¹⁸⁵

---

¹⁸⁰ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Josef Salát*. Informace o pobytu během mobilizace 1938. VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Josef Salát*.

¹⁸¹ SOkA Zlín, fond Baťa a.s., sign. II/2, kart. 761, *sbírka zaměstnaneckých kartoték – Josef Salát*.

¹⁸² MAŇÁSKOVÁ, M.: *Dokumenty z pozůstalosti Josefa Saláta*, s. nečíslováno.

¹⁸³ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Josef Salát*.

¹⁸⁴ Rozhovor s Marií Maňáskovou, záznam učiněn 21. 7. 2016.

¹⁸⁵ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 136759/47, *Josef Salát*.

Z podkováře leteckým mechanikem

Josef Salát opustil Protektorát Čechy a Morava večer 4. ledna 1940 ve skupině 15 pašeráků, s kterými šel na Slovensko přes Javořinu. Po náročné cestě, komplikované velkým množstvím sněhu, dorazil k jedné slovenské chatě, kde přenocoval. Ráno ho lidé z chaty zavedli do Nového Mesta nad Váhom. Po příchodu do města šel do hotelu, v kterém bydlel známý z vedlejší vesnice. O setkání v hotelu a následné cestě k maďarské hranici ve svém deníku napsal: „Mile mě přivítal a řekl mi, že později přijde ke mně a vypráví mě. „Již nejsi sám. Běž na světlici č. 23.“ Byl tam student – Slovák, který musel ihned opustit Slovensko. Ve dvě hodiny odpoledne jsme odjeli rychlíkem přes Píšťany do Leopoldova a odtud do Nitry, kde jsme přespali v hotelu. Ráno jsme si pak najali kočár a jeli do Urmína“¹⁸⁶ Večer vyšli z Urmína směrem k Maďarsku. Přejít maďarské hranice se ovšem neobešel bez dramatického okamžiku, jak zachytil v deníku: „O půl osmé jsme vyšli k hranicím a tu asi 15 kroků před námi jde slovenský financ. Bodlo ve mně a hned mě bleskla myšlenka, jak nás zastaví, ihned použiji svých pěstí a utečeme. Pozdravil nás „Košťoč.“ Ohlédl se po mě, ale nezastavil nás, ačkoliv jsme byly asi 100 m od hranice. Jak nám zmizel ten financ z očí, vzali jsme do zaječích a přímo do polí směrem k maďarské vesnici. Bůh byl s námi. Upocení a unavení jsme zůstali stát. Zapálil jsem si cigaretu a řekl jsem: „Gusto, již jsme v Maďarsku.“ Ten mě radostí objímal, až mu bylo do pláče.“¹⁸⁷

Po překročení hranice se jim podařilo bez problémů dorazit do Nových Zámků a odtud vlakem do Budapeště. Taktéž bez problémů našli francouzský konzulát, z kterého zamířili do bytu. V Budapešti pobýval Josef Salát v celkem dobrých podmínkách: „Strava byla dobrá. Každý den jsme fasovali 2 pengö, to je asi 20 Kč, i někdy ty cigarety.“ Ráno 11. ledna 1940 se

---

¹⁸⁶ SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 1. Píšťany – Piešťany; Urmín – od roku 1948 se obec nazývá Mojmirovce.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 2.

vydal spolu s dalšími čtyřmi Čechoslováky¹⁸⁸ na cestu k jugoslávské hranici. Vlakem odjeli do Nagykanizsa, kde přesedli na spoj do Zalaegerszeg. Po vasednutí z vlaku okolo 15:30 hod. nenašli spojku, která je měla čekat, a proto se Josef Salát domluvil s jedním řidičem na odvozu k hranicím. O cestě poznamenal: „Dal jsem mu za tu cestu na hranice 500 Kč, asi za 45 km. Cestou jsme si koupili ještě nějaké jídlo. Když přijíždíme k hranicím, potkáváme četníky. Bylo nám všelijak, ale šťastně jsme přijeli do jedné pohraniční vesnice, kde zastavil a ukázal nám směr na hranice do Jugoslávie.“¹⁸⁹

Po vasednutí z vozidla nastala pro Josefa Salátu a jeho kamarády nejnáročnější fáze jejich útěku. Čekal je přesun na jugoslávskou stranu hranice, o kterém napsal: „Vasedli jsme a utíkali jsme přímo do polí. Vzal jsem si směr měsíc a hvězdu, bylo asi 6 h. Utíkáme asi 500 m, když slyším hlas volat na nás – maďarský pohraniční voják, ale my jsme dali do zaječích přes jámy. Zapadali jsme do sněhu místy až po pás. Přeběhli jsme silnici a přímo k potoku a jedné hoře. Když jsem přiběhl k potoku, nerozmýšlel jsem mnoho a chtěl jsem býti na druhé straně. Rozběhnu se a skočím, ale nedoskočil jsem na druhý břeh a led se pod nohama probořil a již jsem byl ve vodě do půl kolena. „Co teď?“ Pomyslel jsem si. Kamarádi mě chtěli hned vyzout, ale já nechtěl, i když mě nabízeli druhé ponožky. Běželi jsme dále na horu, kde jsme se rozhlíželi na všechny strany. Jedni kamarádi chtěli jíti na jinou stranu, ale já „né“ a pravím: „Před námi je hora a na ní les, jdeme přímo na ní.“ Přeběhli jsme údolím a zastavili jsme se pod vrbou a naslouchali. Kolem nás bylo ticho, jen v dáli štěkal pes – bylo to asi ve vesnici. Dále jsme šli na horu a do lesa a ulekli jsme se, když jsme spatřili před sebou chaty. Hned jsme je obešli a dostali jsme se ven z lesa přes cestu a byli jsme ve stráni vinohradu. Byla tak srázná, že jsme se ocitali několikrát na zadnici. Šli jsme opatrně, poněvadž dole byla vesnice, ve které se svítilo. Slezli jsme do půli kopce, kde jsme zůstali stát a rozhlíželi se na všechny strany.

---

¹⁸⁸ Skupinu kromě Josefa Salátu tvořili dva muži z Rožnova a bratřenci Štěrbovi z Kunovic – Jan a Josef. DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 219.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 4–5.

V dále bylo vidět světla z vesnice a byla to již Jugoslávie. Prošli jsme kolem zasazeného kamene, na němž bylo rozhraní mezi Maďarskem. Již se kamarádi radovali, že jdeme dobře. Taky jsme šli, vedl jsem je dobře. Prošli jsme opatrně údolím okolo vesnice a vešli jsme na luky a šli pak kolem lesa. V dále bylo slyšet štěkání psa a hlas se přiblížil. Ihned jsme vešli do lesa a přidali do chodu.

Brzy jsme se octli u řeky a v dále viděli most, po kterém jsme taky přešli. Zatímco se štěkání psa ztrácelo, přibližovali jsme se stále blíže ke světlu, které jsme si určili. Obešli jsme roh jedné řeky. Ta byla hlavní, ale nebyla dobře zamrzlá, proto jsme ji obcházeli a brzy jsme ji přešli v místě, kde byla zamrzlá v zátočině. Vyšli jsme na břeh a viděli jsme blízké světlo – přišli blíže a zpozorovali jsme, že tam pracují lidé, a sice výtah na uhlí. Dal jsem se přímo k nim, děj se co děj neboť jsem měl horečku, zmrzlé boty i kalhoty až po kolena. Zůstal jsem stát a poslouchal, jak mluví a z radostí jsem zvolal: „Jsme v Jugoslávii.“ A hned jsem šel k výtahu na uhlí a ptám se, kde jsem. Rozuměli nám a hned nás volali. Dále mluvili česky a měli z nás velkou radost. Ptal se jeden z nich, kde jsme přešli řeku, že nejsme mokří a dále praví, že 8. ledna procházeli zde taky Poláci a 6 se jich utopilo. Já jsem děkoval p. Bohu za ochranu, a že jsme tak dobře přešli. A hned jsem si sedl ke kamnům, ve kterých dobře topili. Vyzul jsem se a usušil kalhoty. Zdrželi jsme se tam asi hodinu, pak nám ukázali cestu do vesnice a rozloučili se s námi. Asi 2 km byla vesnice – vešli jsme do ní, rozhlížeje se na strany, kde je hospoda – našli jsme ji a hned jsem vešel dovnitř. Za stolem seděli dva páni a dvě dámy. Já jich pozdravil a pravil, že jsme Čechoslováci. Ihned vstali od stolu a dali se nás vítat se slovy: „Vítáme Vás bratři Češi.“ Sedli jsme si za stůl a chtěli jsme si poručit víno, ale neměli jsme žádné peníze, jen maďarské pengö a hospodský je nechtěl. Ten pán, co seděl za stolem, nám dal 2 l vína

a jídlo, že jsme ho ani nesnědli. Bavili jsme se dosti dlouho. Bylo asi 12 hodin, když jsme šli spát. Usínal jsem se vzpomínkami na domov, na ženu a dítě, až jsem konečně usnul.“¹⁹⁰

Následně koupili lístky na vlak do Záhřebu, v kterém brzy pokračovali na své dlouhé cestě do Francie. O cestě vlakem a nečekaných komplikacích, brzdící jejich putování po Jugoslávii, zanechal Salát opět svým prostým způsobem podrobné líčení. „Brzy jsme byli ve vlaku, kde jsme se hlasitě bavili, seděli a pak se dal do řeči jeden z pánů. Stal a dal mi 20 cigaret a radostí vyprávěl, jak byl v Praze na sokolském sletě. Jedna dáma si přisedla k nám a oči jí bleskli na můj snubní prsten a hned se mě ptala, zdali jsem ženat. Řekl jsem jí, že jsem, že mám dvě děti – plakala. Když v tom nás přerušil hlas kontroly a četník již byl u nás a chtěl legitimace, které žádný z nás neměl. Vysadil nás z vlaku v Čakovci a vedl nás na policii. Choval se k nám slušně. Přišli jsme na policii. Komisař začal tónem velmi hrubým, ale ihned změnil stránku, když jsme mu řekli, že jsme Češi. Ihned nás vítal a cigarety nabízel. Pak nás vyšetřili, kde jsme přešli hranice, sepsali protokol a byli jsme tam až do 4 h. večer a pak nás eskortoval policajt vlakem až do Zagrebu [Záhřeb]. Pustit nás samé nemohl, poněvadž byla přísná prohlídka vlaků. Právě měl přijeti do Záhřebu král Petr na výstavu. Cestou vlakem jsme se sešli s Čechem, který jak jsme promluvili, byl u nás a ptá se: „Vy jste Češi? Jsme.“ Zněla odpověď a v očích slzy, volal: „Bratři moji, bratři, ani nevíte, jakou radost mám, že za 15 let mohu mluvit z bratry česky. Poslouchávám zprávy z rádia, jak se Vám daří a jak je s vámi zacházeno.“ Dokončil a plakal jako malé dítě i mě slzy vytryskly. Rozloučil se s námi na stanici, kde vysedal a ještě se dvakrát vrátil a volal s pláčem: „Z Bohem bratři p. Bohem.“ Přijeli jsme do Záhřebu v 11 h. večer dne 11. ledna 1940 a vedl nás na policii.“¹⁹¹

Po příchodu na policii byli nejspíše čtyři dny zavřeni ve vězení. O těžkých okamžicích v záhřebském vězení a následné štědrosti místních Čechů napsal: „Zase mě nebylo do smíchu,

---

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 5–10.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 10–12.

když jsem se ocitl ve vězení mezi sedmi národnostmi. Přemýšlel jsem všelijak, jak se dostat na svobodu a trpělivost přece jen přišla. Prosil jsem Nejvyššího o pomoc. Vzpomínám na ty noci, jaká touha se mě zmocňovala po domově. Snažil jsem se na to nemyslet nebo bych plakal – stálá touha po dětech a po svobodě. Při vzpomínkách jsem usínal. Sny byly strašné, jak také ovzduším naplněné chaosem špatných myšlenek jsem se snažil soustředit, ale nemohl jsem. Jídlo jsem dostal jednou za den, jako pro prase, ani lžice neměli, ach ani myslet na to nechci. Vyšetřili nám otisky prstu a výšku těla. Vysvobození přišlo za 3 dny a 3 noci, když ve dveřích se objevil dozorce a praví: „Češi hajda von.“ V té chvíli se u nás objevila zase radost. Blesku rychle jsem byl na chodbě a následoval dozorce ze třetího poschodí do přízemí. Tam byl již pro nás náš člověk, s kterým jsme taky opustili věznici. Brzy jsem procházel ulicemi města s pánem, který nás vedl do Českého domu. První co bylo, dali nám najísti, neboť jsme byli hladoví jako vlci. Odpoledne 15. ledna přišel jeden z Čechů do Zagreba, byl továrník, dal nám 3 l vína a 200 kusů cigaret – bylo jich tam více.“¹⁹²

Ze Záhřebu, kde okusili na vlastní kůži pohostinnost vězení, odjeli vlakem večer 16. ledna 1940 a do Bělehradu dorazili následující den ráno. Cestování vlakem měli zpříjemněné tekutým darem, jak Josef v deníku poznamenal: „Abych nezapomněl, na cestu jsme dostali 1 l. slivovice od p. továrního, kterou jsme cestou vypili.“ V Bělehradě odjeli do Československého domu, kde se ubytovali v sále. Z Bělehradu odjížděl Josef Salát vlakem směrem na Skopji a dále na řecké hranice 28. ledna ve 22:30 hod. Opouštěl město, které hodnotil velmi dobře: „Bělehrad – město dosti krásné, žije se zde dobře.“¹⁹³ Transportu československých dobrovolníků velel mjr. Ressel a spolu s ním cestoval stejným vlakem např. budoucí mechanik 311. perutě Antonín Zajíc, viz kapitola věnovaná Antonínu Zajícovi, a bratrance Štěrbovi, jejichž cesta byla po odjezdu z Budapeště ze Salátovou totožná.

---

¹⁹² Tamtéž, s. 12–13.

¹⁹³ Tamtéž, s. 14.

Uprostřed noci zastavil vlak ve městě Čuprija, kde na Čechoslováky čekalo milé překvapení v podobě přivítání od místních Čechů. Jak popisuje Salát, vlak přijel na nádraží, „kde nás překvapil hlas lidí, kteří volali: „Nazdár!!“ Vyskočím z kupé a běžím k oknu a vidím mnoho lidí, a kdo to byl – Češi, kteří nám dali velké zásoby jídla a kuřiva.“¹⁹⁴ Po krátké dojemné zastávce v Čupriji se dal vlak opět do pohybu a během dne dorazil do Skopje, překročil jugoslávsko–řecké hranice v Gevgeliji a již za tmy dojel do Soluně. Vše co viděl při jízdě vlakem po jugoslávském území a dojem z nevídaných pohledů, zachytil ve svém deníku Josef velmi explicitně: „Ráno jsme byli ve Starém Srbsku, je zde ubohý národ. Daleko od měst, žádných silnic a poštu dopravují na oslu do vesnic. Chaloupky nízké bez střech. Kraj samé hory a lesy. Skály vysoké až 180 m. Projíždíme dolinou mezi skálami, podél řeky zvané Morava. V dále vidím tunel, byl dlouhý 1500 m. Projíždíme dále. Vlak zůstává státi, jdu k oknu a vidím vagóny ve vodě v hloubce asi 7 m. od nás a užasl jsem, když vidím mrtvé koně a krávy, roztrhané kusy masa a nad námi se snáší asi 8 oslů, kteří byli vyplašeni od hostiny. Jedem opatrně dále přes tunel a zase údolím až do 4 hodin odpoledne, kdy jsme přisedali. Bylo to na hranicích Řecka. Byla přísná prohlídka.“¹⁹⁵

Vlak směřoval od hranic k Soluni a Josef Salát sbíral další zážitky: „Od pohraniční stanice Jugoslávie a Řecka bylo vidět ještě doby války – drátěné překážky, na mnoha místech hroby, pevnosti – velmi zajímavé. Na nádraží Řecka nás uvítali řečtí vojáci v národních krojích. Jedem dále přes řeku, na jejich krajích u mostu stáli vojáci na stráž.“ Po příjezdu do Soluně se celý čs. transport ubytoval v hotelu. Po večeři si šel prohlédnout město, což bylo spojené s jedním silným zážitkem – poprvé uviděl moře: „Město je krásné, poněvadž je to přístavní město. Hned jsem šel ulicemi přímo k moři. Poprvé v životě jsem spatřil moře, na kterém se pohybovali rybářské bárky a obrovské lodě. Zatím co u nás mrzne a sněhu po kolena, zde

---

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 14–15.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 15. Vykolejené vagóny s mrtvým dobyt看em se nacházely v řece Vardaru. DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 239.

v Soluni je teplý vánek, který vane nad mořem a pohrává si s vlnou a rozbíjí ji o skály, které promění v páru. Šel jsem po pobřeží a radost se mě zmocňovala při pohledu do dále. Cestou zpět jsem vzpomínal na domov, na ženu, děti, bratry a známé, až jsem se octl před hotelem, kde jsem spatřil boudu, ve které prodávali cigarety a pohledy. Napsal jsem ženě ještě poslední pozdrav a vešel do hotelu.¹⁹⁶

Další den pokračoval čs. transport v cestě vlakem do Istanbulu. Okolí tratě, po které uháněl vlak k turecké hranici, poskytovalo spoustu nových postřehů o krajině a místních obyvatelích. O jedné zastávce, kde mohl pozorovat místní kolorit života, si zapsal: „Dále projíždíme vesnicí, kde zůstaneme státi. Zde je národ méně civilizován. Řezníci prodávají maso na ulici, na stromech zavěšené kusy masa. Lidé se zde živí většinou chovem ovcí.“ Při jízdě byl pilným pozorovatelem. Krajina za sklem kupé ubíhala a prostoru na obdiv neznámého prostředí bylo stále dostatek. „Krajina pustá, kámen na kameni. Místy se zelená tráva vysoká až 3,3 m. Jedem dále kolem bažin. Zde mají tábor divoké husy a kačeny. Vlak uhání vši silou dole mezi horami, jejichž vrcholy jsou bíle zasněžené. Zjev jako v pohádce, samými skalami podél řeky, v životě také krásy jsem neviděl, které jsem věnoval pozornost a chválu. Tu a tam v průmysku je viděti domorodce, kteří ženou stádo ovcí a koz. Jinde zase vidím osly, které mají na svých hřbetech naložené kusy dřeva, ženouce je do vesnic. Domorodec sedí na oslu a mává rukou na jedoucí vlak,“ zapsal ve svém deníku Josef Salát.¹⁹⁷

Po setmění přijíždí Čechoslováci do Alexandroupoli, kde přesedli do vlaku mířícího až k hraničnímu přechodu v obci Pythio. Bez problémů překročili hranice do Turecka a za denního světla dojeli do Istanbulu. První dojmy z Istanbulu si vytvářeli ještě ve vlaku, stejně tak i Salát zanechal vzpomínku na příjezd do města: „V dále viděti věže mnoha mešit a mnoho jiných, když přijíždíme k onomu městu, kde se soustředí lodě Černého a Středoziemního moře. Po kraji

---

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 16–17.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 18.

vody se zachovala stará hradba silná místy až na tři metry a vysoká asi 6 m. a dlouhé dokola kolem Cařihradu. Jedem kolem řady domů vystavěných ze dřeva až 3 poschod'ové, ale už tak zchátralé, že je strach v tom bydlet. Kdyby začalo hořet, tak vyhoří půl města.¹⁹⁸

Z nádraží Čechoslováky odvedl konzul do hotelu. V Istanbulu měli přestávku na jeden den. Po obědě vyrazili po šesti mužích na prohlídku města. O prozkoumání města se nenechal ochudit ani Josef, na kterého město působilo velmi rozporuplně. Na jedné straně krása moře a památek a na druhé špína ulic a pro obyčejného Čecha podivné chování místních. Svě zázitky zachytil následovně: „S krásou Ista[n]bulu je to trochu švindl. Cařihrad je krásný, dokud se na něj dívá zdaleka. Z dálky to leží zlatě ve sluníčku a krásnější paprsky odrážejíce se od mešit chrámu mohamedánských. Ulice jsou hrozně ošklivé. Putuji ulicemi a dívám se na vše českými očima. Potloukám se pod verandami navěšeného prádla, raze si cestu mezi všelijakou verbeží, osly, všiváky, kozami a jinými podezřelými svinstvy, dílnami až jsem se dostal na konec jedné ulice. Druhá ulice byla zatarasena drožkami, auty, kárami, osly, nejpodivnějšími rachotinami. Všechno zběsile řve. Slyším, jak někde blízko v přístavu houkají sirény. Ihned se točím a chci se dostat z toho hluku. Dostal jsem se na hlavní ulici, kde běhají nahoru a dolů, jako po klouzavce tramvajové vozy. Dostal jsem se až k přístavu, moři. Ach Bože můj, tento kout byl snad pro mě přece ze všeho, co jsem dosud viděl nejkrásnější. Moře, jenž mě protklo oči svým ukrutným leskem a pach ryb.“¹⁹⁹

Zvědavost dovedla Josefa do mešity, jejíž interiér přirovnával k vybavení kostela. „Při vchodu stál Mohamed, který mě dával papuče, v botách jsem tam dovnitř vstoupit nemohl. Na zemi natažené koberce, a sice dvoje. Pohlédnu nahoru, točím se kolem dokola – krásná malba, kazatelnice, žádný oltář. Procházím se po chrámu. Na okně vidím knihu, papír již zchátralý stářím let. Otevřu ji, písmo arabské – nerozumím tomu. Jdu dále do kouta, kde stála malá hala

---

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 21.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 23–24.

jako zákristie a vidím, jak kněz sedí uprostřed a okolo něho sedí tu Mohamedi. Jeden z nich zpívá před knězem, druhý a třetí mají hlavu v dlani a soustředí se na modlitbu. Nic zvláštního zde není, jen ta stavba z venku, ta je krásná. Velké dílo umělecké je to, stavěno do čtverce a na každém rohu je věž vysoká asi 50 i více m. a při vrchu je otvor, kde večer svolávají lidi k modlitbě.²⁰⁰

Po mešitě navštívil před návratem do hotelu muzeum, kde obdivoval rozličné sochy a děla různých ráží. V noci objevil v hotelovém pokoji nezvané hosty: „V noci se probudím a rozsvítím. Pohlédnu na postel a hle ploščka napitá byla pořádně. Chytnu ji a rozmažu ji na zdi, na výstrahu ostatním cestujícím.“ Ráno v šest hodin odešli Čechoslováci z hotelu do přístavu. Zanedlouho přijela loď, s kterou odjeli na asijskou stranu. Před odjezdem nakoupil Josef Salát levně pomeranče a v devět hodin se s ním a dalšími z transportu rozjel vlak. Při cestě napříč Tureckem opět krajinu pozorně sledoval, jak svědčí zápis v jeho deníku: „Místy jsou zelené stromy pomerančů. Projeli jsme několik tunelů a přes údolí. Někde vidíme vesnice beze střech, osli, kozy, různé druhy ovcí od evropských. Osli nesou náklad dřeva i kamení a zem pustá samý kámen a kámen. Projeli jsme několik set km a stoupáme do výše a místy je viděti sníh. Jsme úplně na horách. Pod námi jsou propasti a rokle několik set a zase sjíždíme do nížiny do města Eskişehir [Eskişehir], zde prší a vidíme dozrávající pomeranče, citróny a mandarinky. Jsou zde jezdcí na koních, mulách i na velbloudech. Dále vidím turecké letiště a kavárny. Večer jsme dojeli do hlavního města Turecka. Nově vybudovaná Ankara má nejkrásnější nádraží ze všech, co jsem dosud viděl. Zde bylo zemětřesení, jak jsem to viděl v kině.“²⁰¹

Z Ankary pokračovali k syrské hranici přes celou noc a den. Do Sýrie dojeli večer a vzápětí po vystoupení na nádraží v Aleppu nechal mjr. Ressel nastoupit transport, a jak vzpomíná Josef Salát: „... provolali jsme: „Ať žije Francie.“ a zazpívali českou píseň.“

---

²⁰⁰ Tamtéž, s. 25–26.

²⁰¹ Tamtéž, s. 29.

Následně přestoupili do druhého vlaku a následující den přijeli do Bejrútu. Cestou z Aleppa do Bejrútu projížděli přes Homs, kde přesedli na ozubenou úzkokolejnou trať vedoucí přes pohoří Libanon do Bejrútu. Zážitky z přejezdu pohoří zachytil v deníku: „Krásná podívaná, zde je viděti zaseté pole obilím a ve vrchu samý vinohrad a zase kámen. Přejedeme již ozubení a jedem do výše. Brzy je sníh výše, jedem asi 2012 m nad mořem. Na vrcholku si berou Arabi sníh do pytlů a koulují se. Z hory, totiž pohoří Libanon vidí se město Bejrút – přístavní město. Sjíždíme dolů z hor. Lokomotiva byla hned vpředu a hned zase vzadu. Dole níž a níže jsou květiny, stromy zelené, kaktusy a ještě níže vidím moře a pomeranče, citrony, mandarinky, banány, olivy, datle. Je zde čas pro léto i podzim. Stromy kvetou i dozrávají. Slunce hřeje krásně.“²⁰²

Po příjezdu do Bejrútu 3. února 1940 nastoupili Čechoslováci do automobilů a byli odvezeni do kasáren, kde bydleli ve stanech. Během volna chodil Josef Salát k moři a do města. U moře mimo jiné obdivoval místní rybáře: „Přijdu k moři – slyším ránu jako z děla a sloup vody padá zpět do vody. Běžím tam, a co vidím. Arab stojí na skále a dívá se do moře pod sebe. Přistoupím blíže a na vodě samé omámené ryby. Dva se vysvlékli a v rukách mají síť. Skáčou do vody ty ryby chytat, již jich měl asi 10 kg, když je na vrchu vody pochytili. Ponořují se do vody 5 až 6 m a chytají je ve spodu, je to krásná podívaná.“ Ve městě navštěvoval často kino, které bylo pro Čechoslováky zdarma. Po jedné návštěvě kina: „... jsme šli i s kamarádem prohlédnout uličky města zvané uličky lásky. To jsem v životě neviděl a již nechci ani vidět, to je pravý orient přístavního města. Bar dům vedle domu i priváty, na sta. Od vojáků všeho druhu, námořníci nejvíce. Nebudu je rozepisovati dále o tom.“ Pro člověka žijícího předtím v nábožensky založeném Slovácku bylo pochopitelně podobné místo pobuřující.²⁰³

---

²⁰² Tamtéž, s. 29–31. DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 239.

²⁰³ SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 31–35. Dne 3. února 1940 v 10 hodin se podrobil odvodu a podepsal přihlášku do čs. armády a ve stejný den bylo čs. konzulátem v Bejrútu vystaveno potvrzení o československé národnosti pro Josefa Saláta. MAŇASKOVÁ, M.: *Dokumenty z pozůstalosti Josefa Saláta*, s. nečíslováno.

V Bejrútu si po dlouhé cestě mohli všichni odpočinout a stejně jako v případě Saláta se i zotavit, jak vyplývá z úryvku jeho deníku: „Máme se zde moc dobře. Jídla dosti i vína, že se mi i hlava kolikráte točila. Pomerančů je zde na naše peníze za 1 Kč až deset. Koupil jsem jich i 12 kusů, tolik pomerančů jsem nesnědl u nás za 10 roků, co zde za týden. Denně 20 až 25 kusů, je to samá šťáva, takže to jím namísto vody. Banány jsou zde za naši Kč 8 až 10, velmi dobré. Neděláme zde nic, je to jako zotavená.“²⁰⁴ Po pár dnech podobně klidný život začal unavovat a netrpělivě vyhlížel odjezd do Francie. Ještě před cestou do Francie se zúčastnil sportovního utkání, jak vzpomínal Jan Štěrba: „Mezi námi byl jeden zápasník. Uspořádal exhibici se Salátem, ale ten to neuměl.“²⁰⁵ Očekávaný den odjezdu nastal 24. února 1940. V sedm hodin vyrazili Čechoslováci s praporem v čele a za zpěvu do přístavu. Nalodili se na loď Providence a o svém příchodu na loď Josef Salát napsal: „Dostali jsme ještě 5 balíčků cigaret a mýdlo. Vstupuji na loď a jsem ubytován v kabině, kde je nás 6 mužů.“²⁰⁶

Loď Providence vyplula 25. února 1940 ve 12 hodin a její první zastávkou na cestě do Marseille byl egyptský přístav Alexandrie, kam loď doplula 26. června. Pro Josefa Saláta byla plavba na velké lodi, stejně tak i pro naprostou většinu Čechoslováků z transportu, zcela výjimečným zážitkem. O prvním dni na moři napsal: „Jdu dopředu lodi, na špici a dívám se dolů a hle, krásná podívaná. Létaující ryby, které mají křídla, vyletí z vody a letí až 30 m do dálky. V dáli viděti bouři, která se brzy přiblížila. Moře je rozbouřené a loď se kymácí ze strany na stranu. Nastává mořská nemoc. Kamarádi, kteří jsou slabí na žaludek, jsou skroucení a zvracejí, mě není nic.“ Stejně úchvatný pohled představoval přístav v Alexandrii. Salát o něm uvedl: „Město Aleksandrie je pěkné, krásné stavby, úprava ulic, velké krásné palmy, chrámy, majáky a vše ostatní. Egypt je kolonie Anglie. Na naši loď nakládá se množství balíků bavlny,

---

²⁰⁴ SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 34.

²⁰⁵ DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 241.

²⁰⁶ SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 37.

mouky, ryby, vína, co jen kdo chce. Na druhé straně nakládají uhlí. Domorodci je nosí v koších, v počtu asi 60 lidí na loď. Slunce hřeje silně, chvílemi se opalují.²⁰⁷

Po vyplutí z Alexandrie se k lodi připojili delfini, což zachytil Salát ve svém deníku následně: „Asi 20 metrů od lodi vynoří se delfín ve váze 300 kg a zase se schová. Nastává pro mě podívaná. Dva se vynoří z vody a rovnou před naší lodí. Jeden se však brzy schoval, ale druhý dal se v závod s naší lodí. Plujeme rychlostí 28 km za hodinu a on nám stačí. Vpřed lodi vynoří se z vody a vystříkne vodu z vrchní díry na krku a zase jede, aniž by se namáhal asi 2 km a pak se schová v hlubině.“ Z Alexandrie loď Providence doplula 1. března 1940 do Alžíru. Na Saláta udělalo město velký dojem: „Již z dálky bylo viděti město. Něco, co jsem neviděl. Od základu vybudované velké to město Alžír. Přístav není tak velký jako Alexand[r]ie, za to ale velmi krásný. Přijedeme do přístavu, kde je viděti po celém městě, poněvadž je na kopci. Rozhlížím se na všechny strany. Je viděti krásné stavby, továrny, plynárny, chrámy, vysílací stanice. Letadlo přistávající na moři v přístavu, taky pěkný pohled. Z přístavu vyplula loď směrem k Marseille 2. března 1940 po deváté hodině.²⁰⁸

Lod' doplula po polední 3. března 1940 do Marseille a kolem 15 hodiny vysedla na přístavní molo skupina Čechoslováků. Autobusy odvezly čs. dobrovolníky do kasáren cizinecké legie, kde je čekalo ubytování. Následující den si Josef Salát obešel celou pevnost a všimnul si, že jsou: „Na kamenech napsaná přání našich krajanů, kteří byli v cizinecké legii.“ Ve stejný den se podrobil lékařské prohlídce, u které obdržel klasifikaci „Schopen bez vady.“ Večer stihl ještě zajít s kamarádem do města, o čemž si zapsal: „Procházíme se po pobřeží a rybářském náměstí. Velmi mě zajímalo prodávání škeblí – snad ještě žijí. Přijde nějaký pán, vezme si škebli. Jednu po druhé rozpuluje nožem a polévá maso octem a co se tak dívám, pět jich snědl. Pak jsme přišli k zábavním podnikům, tam jsme se mohli podívatí a pobavití.“ Po

---

²⁰⁷ Tamtéž, s. 37–39.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 40–42.

návratu do kasáren se dozvěděli, že ráno odjíždí do čs. tábora v Agde. Kvůli plnému vlaku se 35 lidí, včetně Saláta, vrátilo zpět do kasáren cizinecké legie a do Agde odjeli až na druhý pokus.²⁰⁹

O příjezdu do čs. tábora v Agde a prvních dnech strávených v něm napsal: „Přišli jsme do tábora, když byla 1 hodina v noci. Byli jsme zapsáni a pak jsme večeřeli kávu, konzervu, chleba a víno kolik kdo chtěl. Strava je velmi dobrá. Je to přece naše jídlo. Druhého dne jsem šel znovu k odvodu. Mermomocí chtěli, abych šel k pionýrům. Ale nestalo se tak a jdu k děl. pluku asi jako podkovář. Večer 6. března příprava na oslavu našeho tatíčka Masaryka a přísaha, kde k nám mluvil generál krásná slova. Na zakončení zazněla hymna naše i francouzská a přísaha. 9. března jsem byl oblečen do vojenské uniformy. Čepice jsme měli jako pošťáci – stará modrá uniforma.“²¹⁰ Josef Salát byl tedy, jak zachytil úryvek z deníku, zařazen do československé branné moci po provedení prezentace 6. března 1940 a poté setrval v Agde do 14. března 1940, kdy byl přidělen jako podkovář k 9. baterii dělostřeleckého pluku 1 v Portel-des-Corbières.²¹¹ O přidělení k 9. baterii se dozvěděl 9. března 1940 a po přípravách na odjezd konaných 13. března 1940 odjel spolu s dalšími vojáky přidělenými k dělostřeleckému pluku následující den ráno vlakem přes Narbonne do La Nouvelle. Dále pokračovali vozidly do Portel-des-Corbières.

O novém působišti si Josef Salát poznamenal: „Je zde dosti krásně. Sobotu dne 17. března jsme byli na vycházce, kdesi na samých skalách až jsme viděli hory Pyreneje vysoké 2800 m. Od poloviny jsou pokryté sněhem a na úpatí hor je moře. Slunce silně hřeje, stromy kvetou a vše se probouzí k novému životu.“²¹² Vzhledem k tomu, že nebyl zvyklý na ostré jarní slunce svítící na jihu Francie, tak se u něho dostavily drobné zdravotní problémy.²¹³ Od 1. dubna

---

²⁰⁹ Tamtéž, s. 43–45.

²¹⁰ Tamtéž, s. 45–46.

²¹¹ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Josef Salát*.

²¹² SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 47.

²¹³ Rozhovor s Marií Maňáskovou, záznam učiněn 21. 7. 2016.

1940 byl přidělen do podkovárny, odkud byl brzy pro svoji dobrou práci odeslán do podkovářského kurzu. O pilnosti a nadšení do práce svědčí následující řádky z jeho deníku: „Udělal jsem si naše náčiní ke kutí koní. Byl jsem pochválen od velitele baterie a 6. dubna mě poslal do kurzu podkovářského do Lanuele [La Nouvelle]. Již je 11. dubna a kuji koně. Francouzi to chválí, oni nedovedou tak čistě pracovat. Dělal jsem si i zde kleště na štípání rohu. Divili se tomu, co tak dovedou Čechoslováci pracovat čistě jako v továrně. Mě to baví velmi k radosti ke své milované vlasti. Musím říci, že je mě zde třeba. Kurs jsem brzy udělal a při odchodu jsem udělal jednomu civilu francouzskému zámkovou podkovu na památku a jako talisman, že nepadne ve válce a při odevzdání jeho otec i on plakal neboť můj kamarád, co byl u poručíka za písaře, mu to napsal na papír.“²¹⁴

Po návratu z podkovářského kurzu pracoval v podkovárně u 9. baterie v Portel-des-Corbières až do evakuace do Velké Británie. Přes neutěšené poměry čs. armády ve Francii si stále uchovával velmi vysokou morálku. Svoji práci u baterie až do 19. června 1940 popsal následovně: „Pracuji stále poctivě. Koval jsem koně, kterých máme u baterie 120. Mám přiděleného koně, na kterém jezdím jako podkovář.“ Velký zlom nastal 19. června 1940, kdy proběhl nástup a každý dostal na vybranou, zda chce zůstat ve Francii nebo pokračovat v boji. U jednotky nastala mezi oběma skupinami nevraživá atmosféra. O části vojáků, kteří chtěli pokračovat a dnech před odjezdem, napsal: „Přihlásili jsme se jen ti, kteří opustili vlast. Je nás 33 mužů. Slováci nás nenávidí, je to zlá sebranka a pro nás nebezpečná. Čekáme každý na den odjezdu. Přece jsem se toho dočkal. V neděli 23. června ráno odjíždíme kamiony do Agdu.“²¹⁵

Dne 24. června 1940 se spolu s dalšími dělostřelci nalodili v přístavu Sète na nákladní loď Northmoor, která je odvezla „ze zrádné Francie.“²¹⁶ Po příplutí do Gibraltaru se přemístili z nákladní lodi, nevyhovující pro transport většího počtu osob a pro svoji malou rychlost, na

---

²¹⁴ SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 48.

²¹⁵ Tamtéž, s. 50.

²¹⁶ Tamtéž.

luxusní zaoceánskou loď RMS Viceroy of India.²¹⁷ Z Gibraltaru vypluli v konvoji k Velké Británii. Dne 7. července 1940 loď zakotvila v přístavu Plymouth, „kde jsme byli vyloďeni u nádraží a do vlaku odtud do tábora 300 km od přístavu. Na jednom nádraží nás mile uvítali a pohostili. Všechna čest Anglii, to Francouzi se s ní nedají rovnat. Po celé cestě vidím jen samé pastviny a stromy. Mnoho králíků, ovcí, krav a farmy taky slepičí. Příjezd do tábora ve 4 hodiny v noci 8. července. Druhého dne se scházím s kamarády, co jsme byli v Bejrútě. Bydlíme zde pod stany jako skauti. Líbí se mi zde,“ uvedl Josef Salát.²¹⁸

Během pobytu v táboře Cholmondeley Park se stala výjimečným okamžikem pro Salátovu návštěvu prezidenta Beneše, což emotivně v deníku zachytil: „Dne 25. července navštívil nás náš pan president Dr. Edvard Beneš. Hned ráno jsme se seřadili na východ od hradu, kde jsme ubytováni. Předem byla prohlídka min. války gen. Ingra. Pozoroval jsem na jeho tváři, jak se křečovitě přemáhal, aby neplakal radostí. Na tribuně zazněl hlas, pan president vchází do tábora. Nečekali jsme dlouho, kdy jsem ho spatřil poprvé v životě. Já jsem plakal. Chudák ustaraný, šedivý, kráčel kolem svého vojska v očích slzy a usmíval se. Přednesl nám řeč, která se Čechu a Slovákovi líbila. Byli zde novináři, fotografové a filmaři, kteří filmovali všechno i naše defilé.“ Výrazného odsouzení se naopak dočkala tzv. vzpoura v Cholmondeley: „Vyskytl se zde člověk bestie, který pobuřoval vojáky, aby nebojovali s námi a vysvobození naší milované princezny (vlasti) a protivil se důstojníkům, přímo řečeno našim otcům. Jednoho dne opustili náš hrad o síle 500 mužů pod velením jednoho podporučíka Černoběl. Již nespátří pravého světa a vlasti.“²¹⁹

V Cholmondeley Park se Josef Salát rozhodl přihlásit k čs. letectvu. Vzhledem k potřebě pozemního personálu pro čs. perutě byl zručný podkovář vhodným adeptem na leteckého mechanika. Pro létající personál se ovšem kvůli barvosleposti nehodil. Dne 18. srpna 1940 byl

---

²¹⁷ SVOBODA, G.: *I. československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 193.

²¹⁸ SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 53–54.

²¹⁹ Tamtéž, s. 55–56.

přeložen k Náhradnímu tělesu a v září 1940 odjel z tábora v Cholmondeley Park. Jeho novým působištěm se stala základna RAF Hednesford, kde byl 21. září 1940 přijat do RAF VR v nejnižší hodnosti *Aircraftman Second Class* (AC2). Prozatím bylo jeho funkční zařazení *Aircrafthand/General Duties* (ACH/GD, pomocný personál pro všeobecné služby). V Hednesfordu byl zařazen do kurzu pro letecké mechaniky, konající se u *No. 6 School of Technical Training* (No. 6 S of T.T.).²²⁰

O základně a kurzu napsal: „Je to velký tábor. Mám se zde velmi dobře, chodím do kina, do školy – učíme se anglicky a připravujeme se na zkoušky pilování, nýtování a další. Máme mnoho práce a učení, ale vše jde dobře.“²²¹ V Hednesfordu prožil i první Vánoce mimo vlast, o kterých si poznamenal: „Vánoce se brzy přiblížily a tato chvíle byla pro mě nejtěžší. Vzpomínky na domov, děti, bratry a ostatní doma v milé mé vlasti. Na štědrý den jsem byl v blízkém městě asi 20 mil. Jaký národ takové zvyky. Zde v Anglii se na svátky vánoční pije, ženy i muži. I já se musím přiznati, byl jsem taky v náladě a lituji toho. Druhého dne na Boží narození jsme byli u společného oběda. Důstojníci i četaři nás obsluhovali. Nejprve pečený krocan, pudinky, pomeranče, ořechy různého druhu, keksy a poslední pivo. Všechno zpívá i my. Důstojníci v náladě velmi veselé a milé. Připadalo mě to, že není rozdíl u lidí chudých a bohatých, i u civilního obyvatelstva mají se všichni rádi. A to z toho je viděti, že tuto válku vyhrají, poněvadž láska je velká zbraň proti zlu.“²²²

Na začátku roku 1941 si do deníku zapsal: „Čas utíká jako voda a můj kurz se blíží ku konci. Za několik dní máme zkoušky. Připravuji se a rád bych byl už na bázi.“ Dne 8. února 1941 úspěšně zakončil kurz zkouškou a jeho funkční zařazení se změnilo na *Flight Mechanic A* (F/Mech A, letecký mechanik – drakař). Zároveň byl povýšen do anglické hodnosti *Aircraftman First Class* (AC1). Po absolvování kurzu ovšem ještě zůstal u No. 6 S of T.T., jak sám

---

²²⁰ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Josef Salát*.

²²¹ SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 53–54.

²²² Tamtéž, s. 58–59.

vysvětluje: „Přišel den zkoušek a byl jsem 6 muž z padesáti mezi prvními a musím zůstat dál v kurzu. Zůstalo nás zde jen devět a ke konci druhého kurzu jsem doufal, že to taky dobře dopadne a vskutku to taky dobře dopadlo. Jsme všichni A.C. I a po kurzu jsme dostali dovolenou.“ Druhý kurz dokončil 4. dubna 1941 a od této chvíle byl až do návratu do Československa zařazen jako *Fitter II A* (letecký mechanik – drakař).²²³

Od 9. dubna 1941 se potom nacházel na dovolené. Týden dovolené si užil ve Windermere a druhý týden prožil nejspíše v Penmaenmawr, nacházející se ve Walesu. Dovolena se mu velmi vydařila a byl s ní velmi spokojen, jak vyznívá ze zápisu uskutečněném na konci textu věnujícímu dovolené: „Děkuji za krásné pohoštění dobrým lidem v Anglii.“ Po návratu z dovolené odjel 24. dubna 1941 k 311. čs. peruti do East Wrethamu. Spolu s dalšími mechaniky přidělenými k 311. peruti dorazil vlakem do Bury St Edmunds, odkud pokračovali na letiště v autobusu, jak popisuje v deníku: „... Bury, kde pro nás totiž přijel autobus. Naložíme zavazadla a odjíždíme směrem přes Thetford a odtud ještě 9 mil. Brzy již nahlížím z okna, když někdo z nás volá: „Kluci už jsme zde, vidíte ty bom. Wellingtony.“ Radost jsme měli velikou.“²²⁴

První dny prožité u 311. perutě, zachytil ve svém deníku následovně: „Byli jsme ubytováni v baráku u lesa. Krásně se mě zde líbí a dnes jsem se taky seznámil s mým přítelem Pilátem ze Spitinova [Spytihněv]. Chtěl, abych šel k jeho mašině, totiž k Wellingtonu a taky to prosadil. Po práci rád chodím do lesa na procházku a večer posloucháme hluk motorů, které jdou splatiti německému průmyslu sta a sta bomb.“ V deníku taktéž zachytil bombardování základny: „Taky tento večer je slyšeti i německé zde nad námi a zatím co již jsem spal, náhle probuzen slabým otřesem země. Německý jeden bombarduje naše letiště. Hodil 5 a ta pátá spadla asi 200 metrů od mého letadla. Však o úraz nepřišel nikdo, až na to, že zabila jednoho

---

²²³ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Josef Salát*. SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 65.

²²⁴ *Josef Salát*. SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 72.

ptáčka, který seděl na stromě u mého letadla. Jedna bomba spadla blíže chaty. Nikdo tam nebyl a stěna samá díra.“²²⁵

Vztah k přidělenému Wellingtonu a pohled na bojový let ze strany mechaniků shrnul v deníku tímto způsobem: „Večer jsou operace a moje letadlo C, jako Cilena,²²⁶ jako pokaždé, když jsou operace, jde na misi. Ona posádka 6 ti mužů jsou dobří hoši. Dva střelci zadní a přední, dva piloti a jeden radiotelegrafista s navigátorem. Motory běží 15 minut před startem, aby se zahřáli. Brzy je start a letadlo zatížené bombami a posádkou běží po letišti jako delfin po hladině moře a několik vteřin již je mimo zem. Ráno pak přistávají. Někteří jsou poškození, stěny od střepin granátu. I moje Cilena dostala několik střepin, ale nic jen plátno.“ Přestože byl jenom mechanikem, tak se příležitostně dostal do vzduchu: „Já taky občas letím nahoru. Poprvé se mě to zdálo, že bych ani nemohl lítati, ale nebylo to tak. Člověk ani neví, že sedí v letadle. Rád se svezu. Již jsem byl 13 krát nahoře.“²²⁷

V červenci 1941 se Josef Salát dočkal ocenění své dosavadní služby. Dne 1. července 1941 byl povýšen na anglickou hodnost *Leading Aircraftman* (LAC) a 6. července 1941 na československou hodnost svobodník. Následně na výročí vzniku Československa – 28. října 1941 na něho čekalo povýšení na desátníka. Během roku 1942 z normální služby u 311. perutě vybočila jen jediná záležitost – povýšení na četaře, ke kterému došlo 7. března 1942. V následujícím roce byl povýšen celkem dvakrát. Byla to navíc poslední povýšení, na které dosáhl během služby v řadách RAF. Nejdříve byl 13. května 1943 povýšen do anglické hodnosti *Temporary Corporal* (T/Cpl) a 28. října 1943 na výročí vzniku Československa na rotného.

---

²²⁵ Tamtéž, s. 73. Adam Pilát (nar. 19. 11. 1909, Vaňovce, okres Nové Mesto nad Váhom) sloužil u 311. perutě až do konce války ve funkci Fitter I. SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: Příslušníci československého letectva v RAF, s. 100.

²²⁶ Jednalo se o Wellington Mk.IC (R1598, KX-C) přezdívaný Cecilka. U 311. čs. perutě sloužil od března 1941 do února 1942 a během tohoto období odlétal 51 operačních letů. „Cecilka“ dosáhla nejvyššího počtu operačních letů ze všech Wellingtonů létajících u 311. perutě během nasazení u Bomber Command. Wellington Mk.IC (R1598, KX-C) byl vyzdoben pod kabinou pilota kresbami malých pum, jejichž množství značilo počet vykonaných operačních letů. PAJER, M.: *Křídla míří nad Německo*, s. 391–393. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu*, 2. část, s. 140.

²²⁷ Tamtéž, s. 74–76.

Kromě toho mu bylo 21. září 1943 uděleno za tři roky vzorné služby vyznamenání *Ist Good Conduct Badge*. Na další vyznamenání si počkal do 7. března 1944, kdy obdržel *Československou pamětní medaili* se štítky F a VB. Za svoji poctivou službu u 311. čs. peruti obdržel do konce války ještě *Československou vojenskou medailí za zásluhy II. stupně*, která mu byla udělena 13. března 1945. Zanedlouho se mohl těšit na návrat do osvobozeného Československa. Přestože při odchodu doufal, že se dostane zpět do vlasti a k rodině za rok až dva, tak trvalo dlouhých pět let a osm měsíců než se vrátil do svobodného Československa na palubě jednoho z Liberatorů 311. perutě. Stalo se tak 5. srpna 1945.

Léčitelem přes odpor režimu

Po příletu do Prahy se vydal Josef Salát domů do Traplic za manželkou a dvěma dětmi, z nichž svého syna Bohumila ještě nikdy nespátřil. O jeho příjezdu jeho dcera Marie Maňásková řekla: „Tatínek přijel do Traplic a mezitím maminka s oběma dětmi [Stanislava a Bohumil] jela naproti do Prahy. Tak se sebral a odjel je hledat do Prahy.“ Po šťastném znovushledání s rodinou se navíc v Traplicích uskutečnila vesnická zábava v místním hostinci u Chrástků na počest jeho návratu z Velké Británie. Spolu s manželkou Růženu Salátovou na slavnostním přivítání tančili sólo a všichni je obdivovali.²²⁸

Po vytouženém návratu k rodině se dozvěděl, že jeho manželka byla během jeho nepřítomnosti dvakrát vyšetřována na gestapu ve Zlíně. Tam se ji dotazovali na aktuální místo pobytu jejího manžela. Josef Salát v protokolu z roku 1947 zachytil odpověď manželky na otázku, kde se nachází: „Manželka řekla, že jsem odešel na práci do Německa a od té doby nemá o mě zpráv. Odpověď co [si] o mě myslí, řekla, že tam (v Něm.) žiji s druhou ženou. Na to pak byla propuštěna.“²²⁹

Přestože by nejraději trávil čas v kruhu rodiny, tak měl stále povinnosti jako příslušník Československého letectva. Jednou z těch příjemných byla slavnostní přehlídka československého letectva z Velké Británie v Praze 21. srpna 1945. Službu konal do 27. září 1945, kdy byl trvale demobilizován a mohl se vrátit do civilního života. Do nástupu komunistů k moci se dočkal několika ocenění za svůj příspěvek k osvobození Československa. První pocty se dočkal 1. prosince 1945, kdy byl jmenován rotmistrem letectva v záloze. Během roku 1946 mu z vyznamenání přibyla 6. března 1946 *Československá medaile za chrabrost* a 26. srpna

---

²²⁸ Rozhovor s Marií Maňáskovou, záznam učiněn 21. 10. 2016.

²²⁹ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Josef Salát*.

1946 britské *Defence Medal*. Dne 14. ledna 1947 prezident republiky udělil Josefu Salátovi v rámci uznání jeho bojových zásluh *Československý válečný kříž 1939*.²³⁰

Po demobilizaci se vrátil do Traplic, kde bydlel v domě č. p. 179. Začal se živit jako rolník, ale dlouhodobě usiloval o lepší zaměstnání. Kvůli tomu podal v říjnu 1947 žádost o vydání osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb. o účasti na národním boji za osvobození. Na podkladě osvědčení se hodlal ucházet o: „Místo [s] přednostním právem, které nutně potřebuji.“ Přes vydání osvědčení 6. února 1948 se mu nepodařilo naleznout žádnou vhodnou práci.²³¹ V červnu 1950 se objevila velká šance na přijetí do strojíren n. p. Svit. Ukončení nadějí na dobrou práci ovšem znamenal dopis z 21. června 1950, v kterém mu z osobního oddělení sdělovali: „Vzhledem ke změně výrobního programu, nemůžeme Vás bohužel v přítomné době v našich strojírnách zaměstnat a upozorňujeme Vás proto, abyste do Gottwaldova dne 26. června t.r. tímto nejezdil.“²³²

Manželům Salátovým se k dvěma předválečným dětem v letech 1946 až 1949 narodily další tři děti. Dne 23. června 1946 se narodil syn Josef Salát, 11. září 1947 dcera Marie Maňásková (rozená Salátová) a 1. května 1949 syn Jan Salát.²³³ Do rodinného života neblaze zasáhla nemoc Růženy Salátové, která onemocněla tuberkulózou. Manželka Růžena zemřela 7. července 1951. Ovdovělí Josef Salát zůstal na výchovu dětí sám. Zhruba za jeden až dva roky po úmrtí manželky se znovu oženil, neboť sám mohl těžko zvládat výchovu dětí. Jeho dcera Marie Maňásková na druhé manželství Josefa Saláta vzpomíná: „Maminka si přála, aby se znovu oženil. Ta žena, která byla jeho druhou manželkou se za něho oženila s vděku, protože ji vyléčil ze slepoty. Byla o 20 let mladší.“²³⁴

---

²³⁰ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Josef Salát*. MAŇÁSKOVÁ, M.: *Dokumenty z pozůstalosti Josefa Saláta*, s. nečíslováno. VÚA–VHA Praha, fond Československé letectvo – Velká Británie, kart. 409.

²³¹ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 136759/47, *Josef Salát*.

²³² SOkA Zlín, fond Baťa a.s., sign. II/2, kart. 761, *sbíрка zaměstnaneckých kartoték – Josef Salát*.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Rozhovor s Marií Maňáskovou, záznam učiněn 21. 7. 2016.

Jeho velkým posláním se stalo léčitelství. Ve svých názorech politických i náboženských zaujímal otevřený postoj. Velmi ho ovlivnila filozofie Ramana Maharši, s kterou se seznámil během působení ve Velké Británii. Kromě toho se jednalo: „o věřícího člověka, který disponoval vyšším vědomím a obrovskou silou. Jeho úvahy směřovali vždy k vyšší existenci člověka. Měl velice dobrou intuici. Lidé když k němu přicházeli, tak jim vždy řekl prapodstatu problému. Nikdy se s nimi moc nemazlil a nevzal lidi, když věděl, že nevěří.“ Stal se z něho velice vyhledávaný léčitel a na základě jeho úspěchů se k němu hrnuli lidé. Přitom se nejednalo jen o místní, ale jezdili za ním např. ze Slovenska.²³⁵

S novou manželkou a dětmi se přestěhoval do Bystřice pod Hostýnem, kde se po čase dostal kvůli léčitelství do problémů. Více popisuje jeho dcera: „Vypadalo to jako vyvolané z vůli doktorů, ale i StB. Hledali i vysílačku a další věci, aby se mohli chytout i politických přestupků.“ Podle vzpomínek dcery Marie Maňáskové se proces odehrával za tak velkého zájmu lidí, že musel být uzavřen. Obhájce ji řekl, že její otec: „Bere všechno pokorně a není schopný se hájit.“²³⁶ Rozsudek Lidového soudu v Holešově padl 26. září 1958. Josefa Saláta čekalo šest let vězení nepodmíněně. Navíc ztratil vojenskou hodnost, měl zakázaný pobyt ve všech obcích okresu Holešov a propadlo veškeré jeho jmění ve prospěch státu – 14530 Kčs. Odsouzen byl za přestupek proti výkonu zdravotního povolání, příživnictví a machinaci s daněmi.²³⁷ Na první pohled by se mohlo skutečně zdát, že jako léčitel musel jistě pobírat značné finanční částky, za což byl odsouzen, ale ze vzpomínek dcery Marie se nám nabízí na jeho léčitelskou činnost osobnější náhled na věc než prostý rozsudek: „Byl velmi zásadový a nebral žádné finanční prostředky. Lidé se mu za to snažili něco dát a takovým způsobem to ohodnotit, když mu dali víno nebo vajíčka, tak je vzal. Peníze si nebral.“²³⁸

---

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Josef Salát*.

²³⁸ Rozhovor s Marií Maňáskovou, záznam učiněn 21. 7. 2016.

Nejspíše největší část šestiletého trestu si odseděl ve věznici Minkovice, kde vězni vyráběli skleněné výrobky v rámci národního podniku Preciosa. Poslední měsíce trestu pak trávil ve věznici Mírov.²³⁹ Druhé manželství, které bylo až do odsouzení docela dobré, nevydrželo jeho věznění. V roce 1962 se s ním druhá manželka rozvedla. Kromě toho přišel o dům v Bystřici pod Hostýnem. V rámci rozsudku přišel o polovinu domu a druhou polovinu vlastnila jeho žena. Ta vyplatila, jeho polovinu a dům tudíž připadl pouze její osobě.²⁴⁰

Propuštění na svobodu se dočkal v červenci 1964. Po odpykání trestu bydlel opět v Traplicích č. p. 179, kde žil až do konce života. Od 18. srpna 1964 se jeho novým pracovištěm staly papírny n. p. Svit v Otrokovicích, kde pracoval jako dělník. V zaměstnání setrval až do důchodu, do kterého odešel 3. července 1969.²⁴¹ O podrobnostech jeho práce v papírnách více hovoří *Návrh na udělení pamětní medaile k 50. výročí vzniku našeho státu z 18. října 1968*: „Pracuje nyní v papírnách u stroje na tisk krabic. Po celou dobu jeví se jako velmi dobrý pracovník, se vzácnou pracovní morálkou. V kolektivu na dílně je snášenlivý, kamarádský a u všech svých spolupracovníků velmi oblíben.“²⁴²

Dcera Marie Maňásková o Josefu Salátovi řekla: „Nechodil do hospody, nekouřil, nenadával. Měl velmi tvrdé zásady. Nejpodstatnější jeho vlastností bylo vlastenectví, nesmírně poctivý, charakterní, nic by neukradl, nic nezabil, nic na zahradě neustříhl. My jsme ho nesmírně milovali, ale měli jsme z něho taky lufty a taky někdy strach. Protože on byl opravdu nekompromisní. Říkal: „Žijte se poctivě.“ Nezasahoval do životů, když jsme šli do problémů, tak nás nechal.“²⁴³

---

²³⁹ MAŇÁSKOVÁ, M.: *Dokumenty z pozůstalosti Josefa Saláta*, s. nečíslováno. Na dochovaných dopisech z období 17. ledna 1963 až 19. ledna 1964 je uváděn Liberec a Doubí u Liberce. Z Mírova psal 5. dubna 1964.

²⁴⁰ Rozhovor s Marií Maňáskovou, záznam učiněn 21. 7. 2016.

²⁴¹ SOkA Zlín, fond Baťa a.s., sign. II/2, kart. 761, *sbírka zaměstnaneckých kartoték – Josef Salát*.

²⁴² MAŇÁSKOVÁ, M.: *Dokumenty z pozůstalosti Josefa Saláta*, s. nečíslováno.

²⁴³ Rozhovor s Marií Maňáskovou, záznam učiněn 21. 7. a 21. 10. 2016.

V léčitelství měl skvělé výsledky, a proto nepřekvapí, že ho lidé vyhledávali i v Traplicích a dožadovali se léčení. V roce 1977 byl znovu vyšetřován, kvůli údajnému trestnému činu nedovolené podnikání, které bylo později překlasifikováno na přečin proti zájmům socialistického podnikání podle §2 písm. c) zákona č. 150/69 Sb.²⁴⁴ Vše začalo 15. listopadu 1977 domovní prohlídkou vedenou SNB. V domě příslušníci SNB zabavili např. 35 220 Kč, 26 \$ a několik knih. Ve stejný den bylo zahájeno trestní stíhání, které bylo odůvodněné tím, že: „nejméně od roku 1965 do současné doby prováděl ve svém domě v Traplicích, bez řádného povolení příslušného orgánu léčení osob pomocí „životní síly“; tímto způsobem léčil reumatismus, bolesti hlavy, žlučník, ischias apod., občanům jak z Moravy, tak i ze Slovenské soc. republiky, kteří za ním domů přijížděli; za takto prováděnou léčbu od nich obdržel za uvedenou dobu částku nejméně 35 000 Kč.“

Následující den – 16. listopadu 1977 podal proti trestnímu stíhání a rozsahu odňatých věcí stížnost adresovanou SNB – oddělení vyšetřování VB v Uherském Hradišti, kde se hájí tímto způsobem: „Já vykonávám léčení lidí, kteří již přešli bezvýsledně léčebnou starostlivostí lékařů z povolání, formou určité psychoterapie. Já jim neposkytuji služby, které by mohli být zajištěné naším státním zdravotnictvím, protože tuto formu léčení naše zdravotnictví nepoužívá. To znamená, že nezasahuji do jejich činnosti. Nikomu z lidí, kteří ze zoufalství nad svým zdravotním stavem mně navštívili jako svoji poslední naději, jsem na zdraví neškodil, ale při důvěře nemocného ke mně, pomohl. Nepředpisuji lidem žádné léky ani injekce, což je čistě lékařská záležitost. Já mám své, lidskému zdraví neškodlivé metody působení na nervovou

---

²⁴⁴ Znění §2 písm. c) zákon č. 150/69 Sb.:

Pro přečin proti zájmům socialistického hospodářství bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem do výše 10 000 Kčs nebo propadnutím věci, kdo

c) soustavně provozuje v menším rozsahu neoprávněnou soukromou výrobní nebo jinou výtěžnou činnost za tím účelem, aby získal trvalejší zdroj příjmů,

/psychickou/ soustavu nemocného.“ Dále uváděl, že zabavené peníze šetřil na generální opravu domu.²⁴⁵

Tentokrát našťastí hlavní líčení u Okresního soudu v Uherském Hradišti konané 21. února 1978 dopadlo ve prospěch Josefa Saláta. Trestní stíhání bylo zastaveno a v odůvodnění mimo jiné stálo: „Obžalovaný se od počátku hájil tím, že sice prováděl psychotronickou metodou léčbu a to proto, že nebyl s to odmítnout lidem pomoc, pacienty sám nevyhledával, od nikoho peníze nežádal, naopak odmítal veškeré mu nabízené peněžní částky a pokud mu někteří pacienti zanechali bez jeho vědomí peníze, tyto použil na účely, s kterých nehodlá vypovídat.

...[svědci], kteří shodně uvedli, že obviněného vyhledali proto, že dlouhodobé lékařské léčení bylo u nich bezvýsledné, obviněný je léčil tím způsobem, že jim kladl ruce na hlavu, nějaké léky, bylinky a podobně nepředepisoval. Všichni museli obviněného prosit o to, aby je vzal a shodně potvrdili, že obviněný po nich žádné peníze nežádal, naopak výslovně jim řekl, že nic nepožaduje, takže z vyslechnutých 18 občanů, pouze 8, aniž by o tom věděl, mu zanechalo drobnější peněžní částky v celkové částce 350 Kč.“²⁴⁶

S časem přibývali u Josefa Saláta zdravotní problémy. Vzhledem k problémům se zrakem podstoupil operaci zeleného zákalu. Nakonec ani operace neodvrátila jeho oslepnutí, které souviselo s tzv. stařeckou cukrovkou. Slepý již nemohl léčit a život ho přestával bavit. Na smrt se on a jeho rodina připravovali přes půl roku a „stále nic až najednou to přišlo.“ Josef Salát zemřel 11. prosince 1984 doma v Traplicích č. p. 179. Příčinou smrti se podle *Úmrtního listu* stala *Arteriosclerosis universalis* (Ateroskleróza). Pohřeb se konal 15. prosince 1984 a dorazilo na něj velké množství lidí, někteří až ze Slovenska. Od domu Josefa Saláta se vycházelo na

---

²⁴⁵ MAŇÁSKOVÁ, M.: *Dokumenty z pozůstalosti Josefa Saláta*, s. nečíslováno.

²⁴⁶ Tamtéž. Okresní prokurátor se proti rozhodnutí o zastavení trestního stíhání odvolal, ale verdikt zůstal nezměněn.

hřbitov v Jalubí. Celá vesnice byla obstoupená příslušníky bezpečnosti, kteří na celou situaci dohlíželi. Na pohřeb byli pozváni také osoby ze svazu protifašistických bojovníků (SPB), kterého byl od 2. května 1968 členem. Nikdo z nich, ale nedorazil. Podušku s vyznamenáními proto nesl jeho nejstarší vnuk Pavel Salát, neboť ostatní se ji báli nést. Je pohřben ve společném hrobu spolu s manželkou Růženu Salátovou.

Josef Salát byl za svoji vojenskou službu vyznamenán *Československým válečným křížem 1939*, *Československou medailí za chrabrost*, *Československou medailí za zásluhy II. stupně*, *Československou pamětní medailí F–VB* a britskými *1st Good Conduct Badge* a *Defence Medal*. V RAF dosáhl hodnosti *Corporal* a československé hodnosti rotmistr letectva v záloze. Po roce 1989 byla Josefu Salátovi 6. května 1990 udělena in memoriam medaile *Za zásluhy o ČSLA I. stupně*. V rámci rehabilitací čekalo na něj povýšení in memoriam na majora.²⁴⁷

---

²⁴⁷ SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 111.

František Stolařík

* 8. 12. 1915 (Bzová, okres Uherské Hradiště) – † 27. 4. 1997 (Hlohovec), evidenční číslo: 787970, elektrikář 311. perutě.

Z Bzové do Sence

František Stolařík (Stolárik) se narodil 8. prosince 1915 v obci Bzová (od roku 1980 je Bzová městskou částí Bojkovic, okres Uherské Hradiště)²⁴⁸ a 11. prosince 1915 byl pokřtěn kooperátorem Antonínem Vícenem. Při porodu pomáhala porodní bába Terezie Březíková z Bzové č. p. 65. Matkou byla Regina Stolaříková (rozená Krasňáková, nar. 28. 10. 1886, Bzová, okres Uherské Hradiště, zemřela 24. 2. 1978) a otcem domkař Antonín Stolařík (nar. 18. 2. 1881, Bzová, okres Uherské Hradiště, zemřel 8. 6. 1959),²⁴⁹ který hospodařil na 15 ha půdy.²⁵⁰ Rodiče Františka Stolaříka byli římskokatolického vyznání a uzavřeli spolu sňatek 26. listopadu 1906. Manželům Stolaříkovým se v domě č. p. 56 narodilo celkem šest dětí. Nejstarším byl Josef Stolařík, po kterém se narodil 25. září 1909 Antonín Stolařík, 5. června 1913 Robert Stolařík, 8. prosince 1915 pro nás důležitý František Stolařík, 14. listopadu 1917 Marie Jurdová (rozená Stolaříková) a jako poslední 29. dubna 1920 Ladislav Stolařík.²⁵¹

Rodiče Františka se snažili všechny své děti připravit do života co nejlépe. Ke vzdělání a výchově poznamenal syn Marie Jurdové Karol Jurda následující: „Starý otec [Františkův otec Antonín Stolařík] připravil svoje deti do života na to obdobie nadštandardne / najstarší Jozef

---

²⁴⁸ *Historie obce Bzová* [online]. In: http://www.bojkovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=697&id=135745&p1=9993 [13. 1. 2017]. František Stolařík po přestěhování na Slovensko používal taktéž podobu příjmení Stolárik.

²⁴⁹ *Matrika Bojkovice, Rodná a křestní kniha. Bzová. Rok 1915.* s. nečíslováno. Otec Antonín Stolařík se narodil 18. 2. 1881 a jeho rodiči byl čtvrtník v Bzové Jiří Stolařík a Anna Stolaříková (rozená Jahůdková). Matka Regina Stolaříková (rozená Krasňáková) se narodila 28. 10. 1886 a jejími rodiči byl čtvrtník v Bzové Josef Krasňák a Marie Krasňáková (rozená Bučková).

²⁵⁰ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 522.

²⁵¹ Antonín Stolařík byl sezdán s Klotildou Stolaříkovou (rozená Harantová) dne 18. 5. 1946 v Rohově. Robert Stolařík se oženil s Annou Stolaříkovou (rozená Velingerová) v Horažďovicích dne 19. 8. 1945. Marie Jurdová se provdala za Karla Jurdu v roce 1936 a Ladislav Stolařík se oženil s Marií Lutonskou 26. 2. 1949 ve Vizovicích. *Matrika Bojkovice, Rodná a křestní kniha. Bzová. Rok 1909; 1913; 1915; 1917; 1920.*

Syrarská škola v Kroměříži, Anton polnohospodárska škola v Eberharde, Robert drogista z Mediky Bratislava, František vyučený na elektrárne a silnoprúd, naša matka dostala Živenu a najmladší syn zostal s otcom na statku. Od babičky Reginy dostali citovú výchovu a ich hlboké vlastenectvo ich hneď pár dní po protektoráte logicky doviedlo k odboju v emigrácii.²⁵²

František Stolařík zahájil školní docházku ve školním roce 1922/1923 v *trojtřídní obecné škole ve Bzové*. V 1. oddělení I. třídy patřil mez průměrné žáky. Na konci školního roku měl na vysvědčení za pilnost známku dva a z celkových pěti vyučovaných předmětů obdržel v předmětu věcné učení známku tři, dvakrát známku dva a dvakrát známku jedna. Za celý školní rok nezameškal ani jeden půlden.²⁵³ Poté nastoupil do 2. oddělení I. třídy, v které setrval jen do 28. října 1923.²⁵⁴ Celá rodina se totiž stěhovala na Slovensko do Sence, kde hospodařili na statku.

Vzhledem k přestěhování do Sence začal František Stolařík navštěvovat od 6. listopadu 1923 I. třídu *dvojtriednej štátnej ľudovej školy v Senci*. Ve školním roce 1923/1924 si udržel i na nové škole průměrné výsledky. Jako slušný a pilný žák zaznamenal z náboženství a kreslení trojku, čtyřikrát známku dva a čtyřikrát známku jedna.²⁵⁵ Ve školním roce 1924/1925 docházel do 1. oddělení II. třídy. V pilnosti si opět pohoršil na známku dva a stejně byla hodnocena i vnější úprava písemných prací. Z 16 vyučovaných předmětů dosáhl z předmětů občanská nauka a výuka a ve slohu známku tři a z 11 dalších byl ohodnocen známkou dva.²⁵⁶ Následující školní rok 1925/1926 nejspíše docházel do 2. oddělení II. třídy a poté ve školním roce 1926/1927 navštěvoval III. třídu tehdy *trojtriednej štátnej ľudovej školy v Senci*, kterou úspěšně zakončil obecnou školu. Jeho výsledky byly stále na stejné úrovni. Z počtů s měřičstvím

---

²⁵² JURDA, K. *Reminiscencie F.Stolařík* [online]. E-mail doručen 25. 7. 2016. [13. 1. 2017].

²⁵³ SOkA Uherské Hradiště, fond Národní škola Bzová (1869–1953), kart. 10, inv. č. 104, *Výkaz o prospěchu žáků I. třídy 1922–1923*, s. 8.

²⁵⁴ Tamtéž, kart. 11, inv. č. 107, *Výkaz o prospěchu žáků I. třídy 1923–1924*, s. 24.

²⁵⁵ MV SR, Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra, fond Osemročná stredná škola maďarská v Senci, *Triedny výkaz I. trieda 1923–1924*, s. nečíslováno.

²⁵⁶ Tamtéž, *Triedny výkaz II. trieda 1924–1925*, s. nečíslováno.

a z ručních prací výchovných byl hodnocen za tři. Zbytek známek tvořily převážně dvojky, což byl stále dobrý prospěch.²⁵⁷ Po dobu docházky na *štátnou ľudovou školu v Senci* měl maximální absenci dva půldny.²⁵⁸

Po absolvování *štátnej ľudovej školy v Senci* nastoupil ve školním roce 1927/1928 do I.A třídy *štátnej měšťianskej školy v Senci*. Se zvýšením náročnosti probírané látky byl spojen i horší prospěch. Na konci školního roku měl na vysvědčení třikrát známku čtyři, osmkrát známku tři a z pilnosti a vnější úpravy písemných prací byl ohodnocen taktéž za tři.²⁵⁹ Ve školním roce 1928/1929, kdy navštěvoval II.A třídu, se výrazně zhoršil a jen těsně postoupil do vyšší třídy. Ve třetím čtvrtletí propadal z osmi předmětů, ale do konce školního roku dokázal zlepšit prospěch. Zámka čtyři se objevila na vysvědčení celkem osmkrát. Zhoršení na známku čtyři nastalo také u pilnosti a z mravů byl ohodnocen známkou dva.²⁶⁰ Následující školní rok 1929/1930 byl ještě horší a proto nepřekvapí, že III. třídu si musel zopakovat. Z mravů měl opět známku dva, vnější úpravu písemných prací za čtyři a pilnost byla ohodnocena známkou pět, tedy nepatrná. František měl ve III. třídě 13 předmětů a z rovných devíti se mu podařilo propadnout.²⁶¹ Na druhý pokus se mu III. třídu podařilo dokončit a tím zároveň měšťanskou školu. Na konci školní roku 1930/1931 se mu na vysvědčení objevila známka čtyři již jen čtyřikrát. Na propouštěcím vysvědčení ze dne 27. června 1931 si taktéž odnášel známku čtyři za vnější úpravu písemných prací a pilnost, ale podařilo se mu dostat z mravů jedničku.²⁶²

---

²⁵⁷ Tamtéž, *Triedny výkaz III. trieda 1926–1927*, s. nečíslováno.

²⁵⁸ Počet zameškaných půldnů během studia na *štátnej ľudovej školy v Senci* v jednotlivých školních letech: 1923/1924 – 2; 1924/1925 – 2; 1925/1926 – chybí podklady; 1926/1927 – 2.

²⁵⁹ MV SR, Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra, fond Stredná škola slovenská v Senci, *Výkaz o dochádzke a prospechu I.A trieda 1927–1928*, s. nečíslováno. Předměty ohodnocené známkou čtyři: jazyk vyučovací s naukou o písemnostech; měřičství a rýsování; kreslení.

²⁶⁰ Tamtéž, *Výkaz o dochádzke a prospechu II.A trieda 1928–1929*, s. nečíslováno. Předměty ohodnocené známkou čtyři: náboženství; zeměpis; přírodopis; přírodozpyt; počty s jednoduchým účetnictvím; měřičství a rýsování; kreslení; jazyk německý.

²⁶¹ Tamtéž, *Výkaz o dochádzke a prospechu III. trieda 1929–1930*, s. nečíslováno. Předměty ohodnocené známkou pět: náboženství; jazyk vyučovací s naukou o písemnostech; zeměpis; dějepis; přírodopis; přírodozpyt; počty s jednoduchým účetnictvím; měřičství a rýsování; kreslení.

²⁶² Tamtéž, *Výkaz o dochádzke a prospechu III. trieda 1930–1931*, s. nečíslováno. Předměty ohodnocené známkou čtyři: jazyk vyučovací s naukou o písemnostech; zeměpis; dějepis; přírodozpyt.

Během svého studia na měšťanské škole si držel František Stolařík nízkou absenci, kterou pokazil jeden neomluvený půlden ve školním roce, kdy propadl.²⁶³

Po měšťanské škole se František Stolařík vyučil elektromontérem. Do 19 let se účastnil místních běžeckých závodů v Bratislavě a Senci a hrál fotbal v místním fotbalovém klubu. Se sportováním ovšem musel kvůli křečovým žilám přestat.²⁶⁴ V roce 1937 nastoupil k vojenské prezenční službě. Odvod podstoupil 22. března 1937 s klasifikací „Schopen bez vady.“ V době odvodu zahrnoval jeho popis: kaštanové vlasy, modré oči, tmavé obočí, tupý nos, souměrná ústa, silnou bradu, kulatý obličej a výšku 166 cm. Mezi zvláštními schopnostmi bylo, že se jedná o Sokola a v době odvodu ovládal z jazyků kromě češtiny i maďarštinu.²⁶⁵

Do branné moci byl zařazen 1. října 1937 a vtělen k Vojenskému leteckému učilišti (VLU) v Prostějově, kde byl presentován 3. října 1937. Dne 5. října 1937 byl poučen o významu vojenského tajemství a 28. října 1937 vykonal přísahu. Ještě předtím dne 21. října 1937 vyhledal lékařské ošetření kvůli blíže neupřesněnému píchání, které nebylo nikterak vážné, protože byl nadále schopen služby. Dne 15. listopadu 1937 dokončil základní výcvik nováčka u výcvičné letky VLU, jejímž velitelem byl mjr. let. Jar. Zatloukal. Vzápětí byl odeslán 16. listopadu 1937 do Kutné Hory ke spojovací škole telegrafního praporu 1, kde konal výcvik jako radiotelegrafista. Od 25. prosince 1937 nastoupil dovolenou trvající do 3. ledna 1938. Během vánočního volna zamířil domů do Sence. Výcvik na radiotelegrafistu zakončil s prospěchem *velmi dobrý* 30. března 1938. Hodnocení vydal velitel 2. školní roty kpt. děl. Josef Vachulka. Po výcviku na radiotelegrafistu se vrátil do Prostějova k VLU, kde prožil krizové okamžiky září 1938 – všeobecná mobilizace (23. 9. 1938) a Mnichovská dohoda (30. 9. 1938). Od 20. prosince 1938 trávil vánoční svátky v Bzové, jelikož po Vídeňské arbitráži (2. 11. 1938)

---

²⁶³ Počet zameškaných půldnů během studia na štátnej měšťianskej škole v Senci v jednotlivých školních letech: 1927/1928 – 2; 1928/1929 – 2; 1929/1930 – 3 + 1 neomluvený; 1930/1931 – 4.

²⁶⁴ JURDA, K. *Reminiscencie F.Stolařík* [online]. E-mail doručen 31. 7. 2016. [13. 1. 2017].

²⁶⁵ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*.

případl Senec Maďarsku a rodiče Františka Stolaříka se vrátili do Bzové. Z dovolené se vrátil 30. prosince 1938 a u VLU prožil 15. březen 1939 – německou okupaci Čech, Moravy a Slezska a následný vznik Protektorátu Čechy a Morava. U VLU sloužil do 30. března 1939, kdy byl propuštěn na trvalou dovolenou. František Stolařík byl povahově hodnocen jako „ochotný, nadaný, důsledný“ a po stránce vojenské způsobilosti jako „ukázněný, pořádný, energický, voj. vystupování velmi dobré.“²⁶⁶

Po vojenské prezenční službě se vrátil do Bzové, kde bydlel u svého bratrance Josefa Stolaříka na adrese Bzová č. p. 10. Našel si práci u Jihomoravských elektrotechnických závodů, kde působil jako dozorce rozvodné elektrické sítě na Uherskobrodsku.²⁶⁷ Podle příbuzného Miroslava Stolaříka se měl František 31. prosince 1939 poprat na zábavě ve vedlejších Krhově nejspíše kvůli rozdílným názorům na politickou situaci. Po příchodu domů se převlékl a odešel během noci pěšky přes hranice do Trenčína.²⁶⁸ Šel lesem ve vysokém sněhu (asi 0,5 m) trasou Starý Hrozenkov – Trenčín. Vzhledem k zanechávajícím stopám ve sněhu se obával, aby ho nechytila německá nebo slovenská stráž. Podařilo se mu 1. ledna 1940 dojít k sestře Marii Jurdové do Trenčína, ale byl tak vyčerpán více jak 20 km pochodem sněhem, že u dveří do domu padl únavou a prospal dva dny.²⁶⁹ Odchod k vytvářené československé armádě ve Francii byl v této chvíli nevyhnutelný.

---

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ STOLAŘÍK, M.: *Zápisky o Františku Stolaříkovi*, s. 7.

²⁶⁸ NAVRÁTIL, M.: *Rozhovor s Miroslavem Stolaříkem o Františku Stolaříkovi* [online]. E-mail doručen 14. 7. 2016. [13. 1. 2017].

²⁶⁹ STOLAŘÍK, M.: *Zápisky o Františku Stolaříkovi*, s. 7–8. Podle deníku Františkova bratra Roberta Stolaříka odešel z Moravy na Slovensko až v únoru 1940. STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, s. nečíslováno. Taktéž podle Františkovy snachy Eleny Stolaříkové překročil ilegálně hranice na Slovensko až v únoru 1940. STOLARÍKOVÁ, E.: *František Stolarik* [online]. E-mail doručen 2. 9. 2016. [7. 2. 2017].

Elektrikářem u 311. perutě

Do Bratislavy přijíždí František Stolařík 21. února 1940 a směřuje do bytu svého bratra Antonína Stolaříka, kam krátce předtím dorazil jeho bratr Robert Stolařík a dva pánové z Prahy. Robert věděl o vznikající nové československé armádě ve Francii a rozhodl se dostat k ní. Svůj odchod plánoval od 10. února 1940, kdy si založil deník, který si poctivě vedl po celou válku. Odjel se rozloučit s rodinou a známými do Trenčína, Bzové a Prahy. Jako poslední přišel do bytu Antonín Stolařík, který také začal přemýšlet nad odjezdem. Na cestu se 24. února 1940 vydali všichni tři bratři a dva pánové z Prahy. Robert o překročení hranice napsal: „Vše je zabaleno, máme na cestu nejnnutnější věci připraveny a odcházíme v 1/2 2 do Ivanky pri Dunaji, kde čekáme chvíli v bytě jednoho známého pána. Po chvíli se vydáváme znovu pěšky na cestu do Čeklísa.²⁷⁰ Je úplně ještě světlo a je nás šest. Přecházíme Čeklís za denního světla. I děti vědí, že jdeme do Maďarska, poněvadž jsme opatřeni dostatečnými doklady osobními pro Slovensko, můžeme se toho odvážit bez většího nebezpečí. Přes vesnici hladce přejdeme a po ní v lesíku čekáme, až se setmí. Sněhu je dost a je zmrzlý. Běh člověka je dost daleko slyšet. Noci jsou jasné, proto musíme přejít oboje hranice hned večer, kdy je dost tma, poněvadž měsíc vyjde asi v 10 hodin.

Konečně je dostatečná tma a vydáváme se proto na cestu. Jeden jde asi 300 m napřed, ostatní v těsném zástupu za ním. Jde s námi také pán z Ivanky, u kterého jsme byli. Probíhající co nejrychleji otevřený terén, každou chvíli nasloucháme. Je nás daleko slyšet, poněvadž se nám prolamuje zamrzlý sníh. Musíme však pospíchat, abychom přešli hranice, než vyjde měsíc. Přicházím již do těsné blízkosti slovenských hranic, proto jdeme pozorněji pak však rychle. Jdeme již nyní kolem vinohradů a máme slovenskou hranici již za sebou. Podél elektrického vedení postupujeme rychle kupředu a dostáváme se zezadu do vesnice Maď. Bélu,²⁷¹ právě v té

---

²⁷⁰ Čeklís (okres Senec) nese od roku 1948 jméno Bernolákovo.

²⁷¹ Maď. Běl (okres Senec) se v současnosti nazývá Veľký Biel.

chvíli, kdy začal měsíc jasně svítit. Přešli jsme již sice oboje hranice, jsme však ještě v těsné její blízkosti, takže nebezpečí není o nic menší. Ve vesnici jsme se rozdělili, poněvadž jsme se stali tamějším obyvatelů nápadní. Já [Robert], Franta a dva z Prahy, jdeme směrem na Novou Ves přes trať. Poněvadž nás sleduje menší skupinka místních obyvatel, pospícháme co nejvíce a po přejití tratě, podél této utíkáme do blízkého lesíka, kde si odpočineme. Je to nutno s ohledem na tělnatost a stáří našeho doktora. Po chvíli se vydáváme znovu na cestu. Tuto znám přes les dobře, poněvadž jsem zde chodil večer na procházky. Světla je jako ve dne, zde jsme však již dost bezpečni. Přecházíme rychle volné pole od lesíka k městečku a zadem vcházíme do dvora mého přítele, kde nás již čeká Tonda se druhým pánem.

Tonda měl snadnější cestu, mohl po ní však jít, poněvadž šli jenom dva a to ještě první. Venda nám dává napít, večeri a jdeme po delší rozmluvě spát. Spíme dnes ještě v posteli, jak to bude dále, to nevíme. Přešli jsme hranici dobře a lépe v Senci jsme již v ½ 11. Kdyby s námi nešli ti dva z Prahy, byl by přechod ještě rychlejší a bezpečnější. S Vendou jsem se po delší úvaze dohodl, že odjedeme odsud zítra ve ¾ 12 v poledne.²⁷²

Vzhledem k mnohaletému životu v Senci měli první den v Maďarsku oproti jiným dobrovolníkům ulehčený. Bydleli u známého, ke kterému se s nimi došli další známí ze Sence rozloučit a odpoledne 25. února 1940 úspěšně odjeli vlakem. V Senci bratry Stolaříky znalo mnoho lidí, a proto cesta na nádraží nebyla bez rizika. „Po cestě potkáváme známé zdejší občany maďarské, kteří se ohlížejí. Na jejich dotaz jim sdělují, že jsem přijel na propustku a že zase odjíždíme. Na nádraží ještě chvíli čekáme a pak v poslední chvíli před odjezdem nenápadně nastupujeme do vlaku, který také hned jel. Máme nyní již lepší náladu, poněvadž to není právě příjemný pocit, čeká-li člověk, že jej každou chvíli zastaví maďarský četník a zavře za nedovolený přechod přes hranice a potom jej pošle nazpět. Přestože máme nejnebezpečnější

---

²⁷² STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis z 24. 2. 1940, s. nečíslováno.

pásmo již za sebou a vlak nás unáší k naší první stanici Budapešti, dbáme největší opatrnosti. Já [Robert] jedu s Frantou a bavíme se spolu maďarsky, Tonda jede sám a Frey ze Slípkou se baví německy. Vlak je úplně přeplněn dělníky, kteří jedou do Budapeště uklízet sníh.²⁷³

Na nádraží v Budapešti měl na bratry Stolaříky čekat Rudolf Putna, který ovšem na nádraží nebyl a proto za ním odjeli taxíkem. U příbuzných Rudolfa Putny přenocovali a následující den 26. února navštívili francouzský konzulát. S činností konzulátu nebyli příliš spokojeni: „26/II v pondělí v ½ 8 jsme již na cestě ke konzulátu, kde však ještě žádný není, tak čekáme do 10 hodin. Potom jsme byli zapsáni a znovu čekáme do 12 hodin. Organizace na zdejším konzulátě ve věcech našich není právě nejlepší, snad je to však mylný dojem. Po 12 hodině nasedáme do auta a odjíždíme s průvodcem z konzulátu do připraveného pro nás bytu.“²⁷⁴ Jak ukázali následující dny, tak to nebyl mylný dojem. Bratři a Rudolf Putna vystřídali v Budapešti dva byty a v obou se potýkali s problémy. Čas strávený v pronajatých bytech vystihuje zápis z 29. února 1940: „29/II čtvrtek, vstáváme v 9 hodin. Po snídani máme s naší domácí prudší debatu ohledně nedostatečné stravy a topení, co má vše dobře zapláceno z konzulátu. Židovka poukazuje na to, že zde bydlelo již mnoho lidí, kteří byli všichni spokojeni. Ovšem co měli říkat, když pravděpodobně neuměli maďarsky. Po obědě jsem šel do města na procházku a za nákupem. Poněvadž máme peníze, kupujeme vždy něco k jídlu, jako maďarský salám, ovoce, moučníky a denně 2 l. vína. Špatně se jistě nemáme, jsme zde však na horké půdě a byli by jsme raději odsud.“²⁷⁵ Hlavní činností v bytě bylo kromě spánku hraní karet a „péče“ o nechtěné návštěvníky bytu: „Dlouhou chvíli si krátíme hraním karet, večer chytáním štěrnic, v čemž vyniká Franta, který dělá několikrát na ně honičku, zvláště když jej některá kousne.“²⁷⁶

---

²⁷³ Tamtéž, zápis z 25. 2. 1940, s. nečíslováno.

²⁷⁴ Tamtéž, zápis z 26. 2. 1940, s. nečíslováno.

²⁷⁵ Tamtéž, zápis z 29. 2. 1940, s. nečíslováno.

²⁷⁶ Tamtéž, zápis z 2. 3. 1940, s. nečíslováno.

Obrovskou výhodou pro Stolaříky a Putnu byla znalost maďarštiny a dostatek peněz. Na rozdíl od mnoha jiných československých dobrovolníků nepodcenili po stránce finanční přípravu na cestu a vzali si sebou větší finanční obnos, z kterého žili nejen v průběhu cesty, ale i během následného pobytu ve Francii. Díky znalosti jazyka chodili na nákupy, prohlídky města a do restaurací. S přibývajícím časem stále nedočkavěji vyhlíželi odjezd z Budapeště a po vlně zatýkání Čechoslováků jim došla trpělivost a chopili se iniciativy. Po posledním marném pokusu na konzulátu připravili plán překročení jugoslávské hranice. „8/III v pátek, vstáváme v 9 hodin. Já [Robert] s Frantou jdeme na francouzský konzulát, pro informace ohledně cesty, případně aby nám cestu zaplatili. Ovšem peníze ještě máme. Bohužel jsme tam nic nepořídili, protože naši činitelé se do 11 hodin na konzulát nedostavili, jak nám sdělil vrátný. Vrátili jsme se proto zpět a odpoledne jsme dělali rozvrh na cestu dle map, které nakoupil Ruda – Tonda. Po delší úvaze jsme rozhodli, že pojedeme přes Szeged, kde z vlaku vystoupíme a odsud pojedeme autem nebo pěšky dle okolností, přes hranice do jugoslávské vesnice Horgoš. Každý z nás si nakreslil mapku okolí, kde budeme přecházet, aby se mohl orientovat, kdybychom byli nuceni se oddělit.“²⁷⁷

Odjezd z Budapeště se uskutečnil 9. března 1940 a neobešel se bez dramatických chvil a hrozby zatčení: „V ½ 2 odcházíme z bytu dva a dva. Na ulici jde každý zvlášť. Sám čekám na rohu ulice a jdu za Tondou a Frantou. Ruda se někde ztratil. Poněvadž Tonda říkal, že ví kde je nádraží, jdu bezstarostně za nimi. Když však přicházíme k nádraží, kde čeká již Tonda s Frantou, zjišťuji, že jsme na jiném nádraží, než na kterém jsme kupovali lístky. Bohužel jméno toho nádraží neznám a z lístku se to nedá zjistit. Jsou již dvě hodiny a vlak za 15 min odjíždí. Ptáme se na nádraží, jestli odtud neodjíždí rychlík na Szeged, řekli nám jméno nádraží, odkud odjíždí dotyčný rychlík s dodatkem, že je již pozdě, abychom na něj přišli. Vycházíme proto rychle a nasedáme do nejbližšího taxíku, kterému říkáme, aby jel co nejrychleji na dotyčné

---

²⁷⁷ Tamtéž, zápis z 8. 3. 1940, s. nečíslováno.

nádraží, že dostane odměnu. Chtějíc nám vyhovět, prudce vyjíždí ze svého stanoviště do jízdni dráhy. V tom však je zachycen autobusem, který na něj zezadu a z levé strany narazil. Utrhl nám blatník a pokřivil předek vozu. Obě vozidla hned stojí, nastává shon lidí a hádka obou šoférů. Sami z auta hned vylézáme, přes protesty našeho šoféra se ztratíme mezi lidmi dříve, než přijde policista. Pospícháme ulicí nazpět a usedáme v postranní uličce do jiného auta a za malou chvíli již jedeme touže ulicí k nádraží. Kolem aut vidíme chumel lidí, strážníka, který si něco zapisuje. Ovšem hlavní svědci jsou k nenalezení. V tomto případě jsme měli mnoho štěstí, chvíli bychom se zdrželi a podrželi by nás jako svědky, ovšem při legitimování a vzniklé rozmluvě by zjistili, že jsme cizinci a bez pasu.²⁷⁸ S obrovským štěstím dorazili všichni tři na správné nádraží a naskočili do rozjíždějícího se vlaku.

Po příjezdu do Szegedu v 18:15 hod našli bratři Stolaříkovi Rudolfa Putnu a vzhledem ke stále trvajícím dennímu světlu vyrazili všichni čtyři na obhlídku města. Prohlídka města se jim málem šeredně vymstila, když došlo ke ztrátě kontaktu mezi dvojicemi, v kterých byli rozdělení: „Při chození městem jsme se již za šera ztratili jedna dvojice druhé. Stalo se tak, že já [Robert] s Tondou jsme šli za Rudou a Frantou asi ve vzdálenosti 30 m. Poněvadž byla na dotyčné ulici větší frekvence a první dva zabočili za roh na jinou ulici, šli jsme dále, kde jsme sice ihned zpozorovali, že nejsou před námi, bylo však již pozdě, poněvadž zde bylo více ulic a byla již tma. Až po 45 minutách jsme se znovu našli na tom místě, kde jsme se ztratili.“²⁷⁹

Po šťastném setkání obou dvojic, si čtveřice najala taxi a po dobré domluvě s řidičem dojeli přesně tam, kam si naplánovali ještě v Budapešti – na vedlejší silnici u maďarské hraniční vesnice Röske. Zmrzlým sněhem se vydali podél železniční tratě k jugoslávské vesnici Horgoš. Přes pochopitelné obavy z přechodu maďarsko–jugoslávské hranice bylo jejich opuštění Maďarska zdařilé. V deníku zachytil Robert Stolařík překročení hranice následovně:

---

²⁷⁸ Tamtéž, zápis z 9. 3. 1940, s. nečíslováno.

²⁷⁹ Tamtéž.

„Po chvíli však přicházíme k trati a po její pravé straně jdeme stále kupředu. Tuto přecházíme až po chvíli, poněvadž jsme k ní přišli dříve, jak jsme měli na mapě vypočítané. Na druhé straně tratě stojí nějaké samoty, které obcházíme. Jdeme již ve směru světél z Horgoš, které vidíme na pravé naší straně. Přicházíme ke třem samotám. Cesta, po které jdeme, vede právě mezi nimi. Chceme obejít doleva, je zde však nějaká říčka a napravo je trať, která bude pravděpodobně dobře hlídaná. Po krátkém váhání dáváme se po cestě dále, přímo k domům. Po cestě jdeme tiše, není nás vidět ani slyšet na vzdálenost 20 – 30 m. Již jsme doufali, že zůstaneme nepovšimnuti, hned však nás zvětřili psi a začínají svůj koncert. Nejráději bych každého psa zabil. Přebíháme proto rychle mezi domy a říčku přecházíme po železničním mostě. Seběhnuvši z tratě utíkáme doprava do polí. Otočivše se vidíme, že z posledního baráku někdo vychází ven z lampou, jsme již ale tak daleko, že nás nemůže vidět. Ovšem slyšet nás musí dobře. Běžíme ještě chvíli a přelezeme plot vinohradu, kde si chvíli odpočineme. Máme nyní již výbornou náladu, poněvadž jsme přesvědčeni, že jsme již na straně jugoslávské. Zapalujeme si cigarety a vesele se bavíme po cestě k vesnici.

Jdeme stále přes pole, po chvíli jsme přelezli zamrzlou říčku a jsme již na začátku vesnice Horgoš. Psi nás již vítají svým štěkotem. Jen časově se nám to neshoduje, poněvadž je teprve ½ 10 a dle našich výpočtů v Budapešti jsme zde měli být v 11 hodin. Přicházíme do vesnice z opačného konce jak je hranice. Před tím jsme přelezli několik plotů, než jsme se dostali na ulici. Kvůli opatrnosti hledáme na ulici nějaká znamení, že jsme v Jugoslávii. Franta jde k elektrickému vedení a na sloupě je tabulka, která je jugoslávsky. Nyní již bezpečně víme, že jsme hranice přešli a že jsme již jako doma. Hledáme proto nějaký hostinec, aby jsme se po cestě osvěžili a najedli. Do první hned vcházíme a dáváme si víno a maďarský salám, který máme sebou. Překvapuje nás zde jen to, že zde svoji přítomností nebudíme pozornost, přestože

je místnost přeplněna. Kupujeme ještě bílý jugoslávský chleba a nové víno také přichází ještě na stůl. Ptáme se zde, kde je četnická stanice, ochotně nám to vysvětlují.²⁸⁰

Po návštěvě místního hostince se čtveřice uprchlíků vydala směrem na četnickou stanici, ale tam nedorazili. Cestou potkali vojáka, který je doprovodil na strážnici pohraniční stráže, kde se dozvěděli, že dům, z kterého vyšla osoba s lampou, byl stanovištěm jugoslávské pohraniční stráže. Jugoslávští vojáci se ke čtveřici Čechoslováků chovali velmi mile a po vzájemném sbratřování odešli kolem půlnoci v doprovodu jugoslávských vojáků na četnickou stanici na nádraží. Poté se dostali do péče četníka a čekali až do odpoledne na příjezd komisaře. Po výslechu se dozvěděli, že v 18 hodin odjíždí do Bělehradu a vzhledem k dostatku času do odjezdu dostali svolení k návštěvě jarmarku, který se právě konal ve vesnici. Na jarmarku prožili velmi přátelské a dojmavé setkání se známými vojáky, jak zachytil Robert v deníku: „Potkáváme své známé z finanční stráže, kteří se k nám zdaleka hlásí. Potkali jsme Čokiče [voják, s kterým se seznámili na nádraží] a jeho kamaráda a jdeme s nimi do hostince na pivo. Čokič jenž je Srb, uvolňuje pro nás stůl, zabírá pro sebe a nás hudbu, která nám hraje u stolu. Pijeme pivo a to dost ve velikém množství, takže dostáváme brzy náladu. Zpíváme české písničky, z kterých mnohé mají stejný nápěv jako písničky jugoslávské, tak zpíváme všichni najednou. Naši hostitelé mají již velice dobrou náladu, čemuž se nedivíme, protože nejsou zvyklí na pivo a nyní vypili tohoto větší množství. Jen po velké námaze se nám podařilo, abychom platili my část výloh. Stále nás objímají a připíjejí nám na zdraví. Úplně jsem se dojal jako i každý z nás, poněvadž jsme nemohli 14 dní česky na ulici promluvit ani slovo a teď zde může člověk dokonce i zpívat. Dojímá človíčka hlavně jejich bratrské chování vůči nám. Poněvadž se již blíží hodina našeho odjezdu, loučíme se s přítomnými a za českého pochodu, který hudba hraje, odcházíme.“²⁸¹

---

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž, zápis z 10. 3. 1940, s. nečíslováno.

Z nádraží v Horgošu odjeli bratři Stolaříkovi a Putna vlakem do Bělehradu s přestoupením ve městě Senta. Do Bělehradu dorazili o půl sedmé ráno 11. března 1940 a ve městě setrvali do pozdních hodin 16. března 1940. Během pobytu v Bělehradě se snažili město, co nejvíce poznat a díky dostatku peněz si mohli dovolit více než většina československých dobrovolníků. Chodili na prohlídky města a navštívili např. Kalemegdan,²⁸² vojenské muzeum a královský palác. Vzhledem k dostatečnému finančnímu zajištění si mohli dovolit koupit lístky do lázní, kina a večeřet v restauraci, jak napsal Robert ve svém deníku: „Dopoledne jsme byli u odvodu s těmi, kteří pojedou zítra. Na zpáteční cestě jsme se stavili v naší mlékárně a šli jsme k obědu. Odpoledne také pro špatné počasí nikam nejedeme. Po večeři jdeme do Čs. domu. Zde se chvíli zdržíme a jdeme naproti do restaurace na večeři, poněvadž dnes byla večeře hodně slabá. Sám jsem si dal ražniči, které je výborné, kluci si dali malé prasátko. Jako zvláštnost každé restaurace zde je, že má každá za oknem plechovou nádobu, v které hoří dřevěné uhlí, nad kterým opékají ražniči a podobná jídla. Je to výhodné poněvadž zde člověk může dostat vždy teplé jídlo. K večeři si kluci dali víno, sám [Robert] piji ještě čaj.“²⁸³

Ve dvě hodiny ráno 17. března 1940 přijel vlak s československými dobrovolníky do města Čuprija, kde je čekalo vřelé přivítání od místních Čechů. Robert o krátké zastávce na nádraží napsal: „17/III v neděli ve 2 hodiny ráno zastavujeme v Čupri, kde nás na nádraží vítají Češi zde žijící. Mají zde zábavu a jeden dokonce přišel v sokolské uniformě. Donesli nám jídlo, víno a pivo. Stojíme zde však jen pět minut, které rychle uběhly a jedeme zase dále.“²⁸⁴ Kolem 11 hodiny přijel vlak do Skopje, kde na Čechoslováky opět čekali místní Češi s jídlem a pitím. Území Jugoslávie opouštějí odpoledne přes hraniční přechod ve městě Gevgelija a pokračují bez větších problémů do Řecka. Po 19 hodině přijíždí do Soluně, kde se ubytovali na jednu noc

---

²⁸² Kalemegdan je největší park v Bělehradu, jehož dominantou je Bělehradská pevnost.

²⁸³ Tamtéž, zápis z 15. 3. 1940, s. nečíslováno. Na obědy a večeře chodili do jídelny provozované organizací *Udruženje za Slovanske emigrante* (USE, Sdružení pro slovanské emigranty).

²⁸⁴ Tamtéž, zápis ze 17. 3. 1940, s. nečíslováno.

a následující ráno vyjíždí z vlakového nádraží v Soluni do Istanbulu. Ve 20 hodin přijíždí do Alexandroupoli, kde přesedli do vlaku mířícího až k hraničnímu přechodu v obci Pythio, kam dorazili ve 22:15 hod. Následovaly zdlouhavé pasové a celní prohlídky na obou stranách řecko-turecké hranice. Až kolem druhé hodiny ráno odjíždí v nevytápěných vagoncích směrem k Istanbulu. Nepříjemností během celé cesty ze Soluně až do Istanbulu bylo nedostatečné vytápění v řeckých vlacích a obzvláště nevytápěné turecké vagony. S vyhlídkou na teplejší podnebí podlehl v Bělehradě nabídkám na prodej zimního oblečení větší množství čs. dobrovolníků a prodalo své svetry a zimníky, čehož mnozí při cestě do Istanbulu litovali. Nikdo z nich totiž nepředpokládal, že v Řecku a Turecku narazí na mráz a sníh. Situaci ve vlaku směřujícím od tureckých hranic do Istanbulu zachytil Robert Stolařík následovně: „Ve vlaku se bohužel netopí, což jsme neočekávali, poněvadž je skutečně dost zima. Lituji těch, kteří prodali svetry a zimníky. Nyní by je potřebovali. Tito běhají po vagoně, cvičí prostné i náradí jen, aby se zahřáli. Vydrží-li ovšem na chvíli, zima je jim však opět. Ti co mají zimníky, jsou v nich zabalení a spí, za chvíli se však znovu probouzí.²⁸⁵“

Z vlaku vystoupili v Istanbulu v 9 hodin a byli odvedeni do hotelu, kde měli bydlet až do jejich odjezdu do Bejrútu. Nestihli se ani ubytovat, když se dozvěděli, že do Francie pojedou lodí přímo z Istanbulu. Zprávu o téměř okamžitém odchodu do přístavu na loď nepřijali bratři Stolaříkovi a Putna příliš příznivě. Všichni čtyři se totiž těšili na prohlídku města, z čehož nyní sešlo. Ve spěchu dorazila skupina Čechoslováků do přístavu a nalodila se na loď M/S Théophile Gautier. Bratři Stolaříkovi a Putna se spolu ubytovali v jedné z kajut nejnižší čtvrté třídy, kde kromě osmi postelí není jiného vybavení. Z přístavu loď vyplula ráno 20. března 1940 a zamířila do Athén, kde zakotvila 21. března 1940. Na loď se naložilo zboží, které v následujícím úseku plavby znepříjemňovalo čtveřici pobyt v kajutě: „Na loď se nakládá nový tovar, mezi jiným také sušené ovčí kůže, které skládají přímo k našim kabinám. Kůže jsou silně

---

²⁸⁵ Tamtéž, zápis z 19. 3. 1940, s. nečíslováno.

naphtholinované a ještě zapáchají svým vlastním zápachem, tak zde máme nyní smradu více než dost. Pohybujeme se proto více na palubě.“²⁸⁶

Z Athén vyplula loď Théophile Gautier do Neapole, kam doplula 24. března 1940 a obzvláště velkou radost udělalo bratrům Stolaříkovým vyložení zapáchajících ovčí kůži. Ještě v ten stejný den opouští loď Neapol a míří do svého cíle – přístav Marseille. Dne 26. března 1940 připlula loď do Marseille a v 11 hodin vystoupili na půdu Francie. Po vylodění byli odvedeni do kasáren cizinecké legie. S dalšími Čechoslováky z transportu odjel František Stolařík vlakem z Marseille do čs. tábora v Agde v 19:40 hod. Kolem půlnoci přijeli Čechoslováci do Agde, kde na ně čekali čs. vojáci. František a jeho bratři si o situaci ve Francii nedělali příliš velké iluze. „Zde jsme přijeli právě o půlnoci, na nádraží nás čekají naši vojáci již v uniformách. Cesta do tábora nám rychle uběhla, rozmluvou o zdejších poměrech s nimi. Informacemi jsme nadáni nebyli, přestože jsme nic pro nás příznivého neočekávali, poněvadž jsme byli trochu již poučeni o poměrech ve Francii během cesty na lodi. Při příchodu do tábora jsme byli sepsáni na strážnici a dostali jsme černou kávu. Ve 2 hodiny jsme šli spát do dřevěného baráku,“ napsal o příjezdu do Agde Robert Stolařík.²⁸⁷

Následující den 27. března 1940 po provedení odvodu byl František Stolařík zařazen do československé branné moci a vzhledem k jeho dřívějšímu radiotelegrafickému výcviku přidělen k telegrafnímu praporu do Montpellier. Jeho dva bratři, kteří byli přiděleni k smíšenému předzvěstnému oddílu (SPO), se nesmířili s vidinou odloučení od Františka. Již při odvodu se pokusili rozhodnutí o zařazení k telegrafnímu praporu změnit: „Žádali jsme, aby Franta byl přidělen s námi, nebylo nám však prý z technických důvodů vyhověno.“²⁸⁸ Robert

---

²⁸⁶ Tamtéž, zápis z 21. 3. 1940, s. nečíslováno

²⁸⁷ Tamtéž, zápis z 26. 3. 1940, s. nečíslováno.

²⁸⁸ Tamtéž, zápis z 27. 3. 1940, s. nečíslováno.

Stolařík se nenechal odradit prvním odmítnutím přesunu Františka k SPO a 28. března 1940 se mu po návštěvě několika kanceláří opravdu podařilo přemístění zařídit.

V Agde zůstali bratři Stolaříkovi do 4. dubna 1940, kdy odjeli k SPO do La Palme a Roquefort. Antonín u kulometné čety a Robert u pomocné eskadrony pobývali v La Palme, zatímco František byl zařazen k moto eskadroně, nacházející se v obci Roquefort, která je vzdálena zhruba 4 km od La Palme. Všichni tři, tak zůstávali v kontaktu. Pravidelně se navštěvovali a chodili spolu např. do hostince na víno nebo k místnímu potoku se koupat a opalovat. Robert zachytil jednu z mnoha návštěv Františka následovně: „Večer v 6 hodin přišel za námi Franta. Jdeme spolu do zdejšího hostince na víno, kde jsme do 9 hodin. Poněvadž je tma a fouká mistral, Franta zůstává u mě na noc. Líbí se mu jeho přidělení, což jsem rád, poněvadž je tam sám bez kamarádů.“²⁸⁹ Dne 24. dubna 1940 absolvoval v Roquefortu poddůstojnickou školu s prospěchem II. Od 25. dubna 1940 následoval moto výcvik, trvající až do pádu Francie.²⁹⁰ Dne 26. dubna 1940 odjel ve skupině vojáků od SPO, která měla přebírat motorová vozidla pro jednotku v Montlhéry u Paříže, kde se měl učit řídit přidělené vozidlo. Náladu Františka z odjezdu zachytil Robert v deníku: „Franta má radost, že také jede, což chápu, protože bude mít možnost prohlédnout si Paříž.“²⁹¹ Návrat Františka Stolaříka a dalších vojáků od SPO do La Palme nastal 18. května 1940. O příjezdu Františka Robert podotkl: „V poledne přijeli kluci z Paříže na motocyklech a autech. Je jich dlouhá řada, jsou opálení a z cesty zaprášení. Franta byl jako ostatní s pobytem v Monthlery spokojen až na zpáteční cestu, která je všechny dost unavila, snad protože jeli tři dny a dost pomalu. Svým příjezdem zbouřili celou vesnici. Vozidla byla rozdělena eskadronám, kluci z Rockfordu po chvíli také odjeli.“²⁹²

---

²⁸⁹ Tamtéž, zápis z 6. 4. 1940, s. nečíslováno.

²⁹⁰ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*.

²⁹¹ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis z 26. 4. 1940, s. nečíslováno.

²⁹² Tamtéž, zápis z 18. 5. 1940, s. nečíslováno.

Katastrofální situace Francie dolehla na mužstvo SPO 18. června 1940, kdy se vojáci začínají dělit na dvě skupiny, podle toho zda chtějí pokračovat v boji nebo zůstat ve Francii. Bratři Stolaříkovi neváhali a rozhodli se odjet pryč z Francie. Netrpělivé čekání na odjezd trvalo až do 23. června 1940, kdy se ozbrojená kolona SPO vydala na cestu do Agde. Vojáci ze SPO přenocovali v lese u Agde a 24. června 1940 v 11 hodin se již nacházeli v přístavu v Sète, kde se nalodili na torpédoborec, který je převezl na loď Mohamed Ali el Kebir. Nalodování skončilo v 17 hodin a poté loď vyplula do Gibraltaru.²⁹³ František Stolařík si odvážel z Francie příznivé hodnocení své služby. Po povahové a mravní stránce byl popsán jako: „živý, bystrý, chápavý, kamarádský.“ Z hlediska vojenské způsobilosti byl hodnocen následovně: „Dobře vycvičen. Schopen samostatných úkolů.“²⁹⁴

Mohamed Ali el Kebir doplul do Gibraltaru 26. června 1940 a pokračoval dále do Velké Británie v konvoji 28. června 1940. Během plavby do Velké Británie přespával František spolu s bratrem Robertem na palubě lodi, vzhledem k špatnému vzduchu a nedostatku místa v podpalubí. Jak probíhal spánek na palubě, přibližuje zápis z deníku Roberta: „Spávám stále na palubě s Frantou. V 5 hodin nás vždy vzbudí černoši strašným křikem a musíme z dek hned vylézt, jinak by jsme plavali ve vodě, kterou černoši umývají palubu.“²⁹⁵ Dne 7. července 1940 v 18 hodin zakotvil Mohamed Ali el Kebir v Liverpoolu a po vylodění v 18:45 hodin zamířili Čechoslováci na vlakové nádraží. Vlákem cestovali do 21 hodiny a následně po dvou hodinách chůze dorazili do stanového tábora v Cholmondeley Park.²⁹⁶

V táboře si bratři Stolaříkovi rychle zvykli a oproti Francii si připadali jako na dovolené. Představu o běžném dnu v Cholmondeley Park v červenci 1940 dává opět deník Roberta Stolaříka: „Vstáváme v 7 hodin, hned je snídaně. V 9 hodin jdeme na cvičení do 12 hodin. Ve

---

²⁹³ Tamtéž, zápis z 23. 6. a 24. 6. 1940, s. nečíslováno.

²⁹⁴ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*.

²⁹⁵ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis z 1. 7. 1940, s. nečíslováno.

²⁹⁶ Tamtéž, zápis ze 7. 7. 1940, s. nečíslováno.

13 hodin je oběd, potom volno do 16 hodin. Cvičí se potom dále do 19 hodin, kdy je rozkaz a večere. Po této je volno do ½ 23 hodiny.²⁹⁷ Večerního volna využívali bratři Stolaříkovi a jejich kamarádi k vycházkám po okolí tábora. Po měsíci pobytu v táboře znali okolní krajinu již velmi dobře, jak vyznívá z ukázky zápisu Robertova deníku ze 7. srpna 1940: „Večer jdeme na vycházku, chodíme zde, neprší-li, každodenně na dlouhé vycházky a známe nyní okolí našeho tábora ve všech směrech do vzdálenosti 15 km.“²⁹⁸ Kromě vycházek navštěvovali fotbalové zápasy a přicházeli na chuť britskému pivu v místních hospodách.

V Cholmondeley Park se František Stolařík přihlásil k československému letectvu a byl k němu přemístěn 17. srpna 1940. V táboře zůstal do 21. září 1940, kdy odjel na základnu RAF Henlow, kde byl 11. října 1940 přijat do řad RAF VR v nejnižší hodnosti *Aircraftman Second Class* (AC2) a prozatím funkčně zařazen jako *Aircrafthand/General Duties* (ACH/GD, pomocný personál pro všeobecné služby).²⁹⁹ Se svými bratry byl následně po celou dobu války v pravidelném písemném kontaktu. První dopis od Františka doručili Robertovi 26. září 1940. O dopise si Robert v deníku poznamenal: „Dostal jsem dnes dopis od Franty z jeho nového působiště. Má se dobře a líbí se mu tam.“³⁰⁰ Od 11. října 1940 do 17. ledna 1941 navštěvoval František Stolařík elektrikářský kurz na základně RAF Henlow u *No. 14 School of Technical Training* (No. 14 S of T.T.).³⁰¹ Po dokončení kurzu se jeho funkční zařazení změnilo na *Electrician II* (elektrikář) a zároveň byl převelen k 311. čs. peruti. S koncem kurzu byl 17. ledna 1941 povýšen na anglickou hodnost *Aircraftman First Class* (AC1).³⁰²

V květnu 1941 dostal František Stolařík první dovolenou trvající od 11. do 17. května 1941. Minimálně část volného času prožil u svého bratra Roberta u kulometné roty v Kinetonu,

---

²⁹⁷ Tamtéž, zápis z 19. 7. 1940, s. nečíslováno.

²⁹⁸ Tamtéž, zápis ze 7. 8. 1940, s. nečíslováno.

²⁹⁹ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Stolařík*.

³⁰⁰ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis z 26. 9. 1940, s. nečíslováno.

³⁰¹ Na základně RAF Henlow se nacházela No. 14 S of T.T. od 28. 8. 1940 do 28. 8. 1944. *RAF Stations – H* [online]. In: <http://www.rafweb.org/Stations/Stations-H.htm> [cit. 15. 2. 2017].

³⁰² VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Stolařík*.

jak poznamenal do deníku 12. května 1941 jeho bratr Robert: „Po obědě přijel na dovolenou Franta se svým přítelem. Po večeři jsme šli na hřiště, večer na pivo.“³⁰³ Stejně jak František jezdil za svými bratry, tak i naopak Františka navštěvovali u 311. čs. perutě oba bratři – Antonín i Robert. V červenci 1941 byl za dosavadní službu u 311. perutě povýšen 1. července 1941 do anglické hodnosti *Leading Aircraftman* (LAC) a 6. července 1941 následovalo povýšení do československé hodnosti svobodníka.³⁰⁴ Od 22. července 1941 byl na další sedmidenní dovolené a do konce roku 1941 stihl ještě další dvě sedmidenní dovolené.³⁰⁵ Na výročí vzniku Československa byl 28. října 1941 povýšen na desátníka.

Od 7. do 13. února 1942 trávil dovolenou spolu s bratrem Robertem a dalšími kamarády. Na nádraží do Thetfordu dorazil Robert Stolařík 5. února 1942, kde na něho již čekal František a v East Wrethamu pobýval do 7. února 1942. Atmosféru po svém příjezdu k 311. čs. peruti zachytil Robert ve svém deníku: „Na nádraží v T[het]fordu čekal Franta se dvěma kamarády. Přestože se pivo neprodává po 2 hodině, měli tohoto dostatek v zásobě, jak v autě tak již i vypito. Sněhu je zde více jako u nás, tak cesta autem a přitom jakým, byla dost zajímavá. Samozřejmě jezdí na letecký benzin, což mají skvěle zařízeno. Ruda nás měl několikrát převrhnout, jinak jel ale dobře. Zastavovali jsme po cestě na dost vzdálené polní letiště ve vesnici v hospodě na doplnění pivních zásob. Když jsem přijel na jejich barák, kde jsou ubytováni jen mechanici, měl jsem dojem, že jsem jako doma. Je zde vypěstováno kamarádství na vysoký stupeň a dle toho se každý chová. Josef D. mě připravil k večeři králíka na paprice a to tak dobře, že mne to překvapovalo. Ovšem až jsem se dověděl, že má rodinnou školu v Praze, tak jsem se více nedivil. Večer jsme jeli dvěma auty do Haskonu [Hockham] do hospody na pivo. Zde jsme se zdrželi skutečně dlouho. Hodně se vypilo piva a nálada byla

---

³⁰³ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis z 12. 5. 1941, s. nečíslováno.

³⁰⁴ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Stolařík*.

³⁰⁵ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*. Dovolené v roce 1941 (hrazeno jízdné ano/ne): 11. – 17. 5. 1941 (ano); 22. – 28. 7. 1941 (ano); 3. – 9. 9. 1941 (ano); 9. – 15. 11. 1941 (ne).

dobrá, poněvadž kluci sebrali svoji kapelu. Na cestě zpět mě bylo dost špatně, nebylo to však horší jako u ostatních. Doma Josef uvařil ještě černou kávu a šli jsme spát.³⁰⁶

František a Robert spolu s dalšími kamarády odjeli 7. února 1942 do Londýna, kde trávili dovolenou do 11. února 1942, kdy se přesunuli do Kinetonu k jednotce Roberta. Všechny dny strávené v Londýně byli podobné jako následující ukázka z prvního dne v Londýně: „V Thetfordu jsme přesedali na přímý vlak do Londýna. Ve vlaku jsme si krátili dlouhou chvíli hraním karet. V Londýně jsme se ubytovali v soukromém hotelu, blízko klubu na Bedford Place. V klubu jsme šli na oběd a zde jsme se zdrželi při pivě a kartách do večere. Po večeri jsme byli zase v restauraci. Spát jsme šli dost pozdě.“³⁰⁷ Jedinou změnou v následujících dnech byly prohlídky města, které doplňovaly čas strávený u sklenice piva v oblíbeném klubu, protože: „Mají zde dobré pivo, tak jiných místnosti ani nevyhledáváme.“³⁰⁸

Dne 11. února odjeli do Kinetonu, kde trávili čas obdobně: „12/II ve čtvrtek mám ještě dovolenou, tak jsem s klukama na baráku. Večer jsme šli ve vesnici do hostince, odkud jsme se však brzy vrátili do naší kantýny, kde jsme vypili větší množství piva. Je mě trochu špatně a pozdě usínám, myslím že i ostatní,“³⁰⁹ poznamenal v deníku Robert o předposledním dni dovolené Františka. Zpět k 311. čs. peruti odjížděl vlakem František a jeho kamarádi od 311. peruti 13. února 1942.

Mezi 6. až 14. dubnem 1942 absolvoval *Curtiss Electric Course* u Rotol Ltd. v Gloucester a 1. července 1942 byl povýšen na četaře. Během roku 1942 si kromě únorové dovolené vybral ještě další dvě sedmidenní.³¹⁰ Během červnové dovolené pobýval v Londýně a opět se potkal se svým bratrem Robertem, který si zapsal: „V Londýně jsem byl již na oběd,

---

³⁰⁶ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis z 5. 2. 1942, s. nečíslováno.

³⁰⁷ Tamtéž, zápis ze 7. 2. 1942, s. nečíslováno.

³⁰⁸ Tamtéž, zápis z 8. 2. 1942, s. nečíslováno.

³⁰⁹ Tamtéž, zápis z 12. 2. 1942, s. nečíslováno.

³¹⁰ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*. Dovolené v roce 1942 (hrazeno jízdné ano/ne): 7. – 13. 2. 1942 (ano); 20. – 26. 6. 1942 (ano); 17. – 23. 10. 1942 (ano).

ubytován jsem na Bedford v klubu. Zde se setkávám s Frantou, který je zde již od soboty. Scházíme se po obědě v restauraci při pivě.³¹¹

Další dovolenou v lednu 1943 strávil částečně opět s Robertem, který o svém příjezdu 14. ledna 1943 na základnu RAF Talbenny napsal: „14/I ve čtvrtek ráno v 8:55 jsme odjeli z Londýna do Haverfordwestu ve Walesu, kde je 311 sqd. Spojení jsme měli dobré, ani jednou jsme nepřesedali a před 5 hod. odpoledne jsme byli již na letišti, kam jsme jeli z nádraží busem. Po večeri jsme šli do kina a pak do místní hospody na pivo. Prostředí, kde je umístěna 311 sqd. je nanejvýš nevýhodné. Je to daleko od města, stále zde prší, ba ani žádnou vesnici zde nemají poblíž, takže chodí z campu jen na dovolené.“ Následující den prožili spolu na letišti a opět u sklenice piva: „15/I v pátek jsem byl s Frantou na letišti pak po večeri jsme jeli vozem do jedné vesničky u moře, kde jsme se zdrželi dost dlouho u piva.“³¹² Přestože je oficiálně uváděna dovolená u Františka Stolaříka až od 21. ledna 1943, tak již 18. ledna odjel spolu s bratrem a dalším kamarádem do Londýna, kde nejspíše zůstal po zbytek dovolené. Pobyt v Londýně trávil podobně jako předchozí známé návštěvy v Londýně – u piva a procházky po městě.³¹³

Dne 25. března 1943 se změnilo funkční zařazení Františka Stolaříka na *Electrician I* (elektrikář) v hodnosti AC2. Od 6. května 1943 byl na dovolené v Edinburghu, kam přijel i jeho bratr Robert. V Edinburghu pobýval Robert, František a jeho tři kamarádi do 13. května 1943, kde si pořádně užili volna, o čemž vypovídá zápis od 8. do 10. května 1943, který ve zkratce vystihuje zážitky z Edinburghu. „Na světnici ještě dost dlouho sedíme a popijíme pivo. Máme zde 80 lahví piva na zítřek, kdy je zavřeno.

---

³¹¹ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis z 23. 6. 1942, s. nečíslováno.

³¹² Tamtéž, zápis z 14. a 15. 1. 1943, s. nečíslováno.

³¹³ Tamtéž, zápis od 18. do 25. 1. 1943, s. nečíslováno. VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*. Dovolené v roce 1943 (hrazeno jízdné ano/ne): 21. – 29. 1. 1943 (ano); 6. – 14. 5. 1943 (ano); 23. 11. – 1. 12. 1943 (ano).

9/V v neděli vstali jsme v 11 hodin, posnídali a potom jsme chvíli hráli karty a popíjeli. Ovšem pivo vydrželo jen do 3 hodin a tak na radu zdejšího správce jsme si objednali vůz a jeli jsme z Edinburghu do jedné restaurace, kde jsme si dali večeři a piva. Je to jediná místnost, kde lze dnes v neděli obdržet, musí si však člověk dát menu a mít stále něco od jídla na stole. Zde jsme se zdrželi do 9 hodin a jeli zpět. Byla to pěkná projížďka, i když byla trochu drahá. Večer jsme dostali nějaké pivo v klubu, pak jsme hráli karty a šli jsme po 12 hodině spát.

10/V v pondělí po snídani v 10 hodin jsme šli na pivo, odevzdali jsme 120 prázdných lahví a ve tři hodiny jsme se vrátili do klubu s novými a s dobrou náladou. Pak jsme seděli v Sitting Room, kde jsme poslouchali gramofonové desky a popíjeli pivo dále.³¹⁴

Dne 13. května 1943 odjel František s Robertem do Londýna, odkud se již následující den rozjeli ke svým jednotkám. Loučit se nemuseli na dlouho. Vzhledem k přezbrojování 311. perutě z Wellingtonů na Liberatory se museli mechanici přeškolit na novou techniku, což se týkalo i Františka Stolaříka. Byl odeslán do Prestwicku ve Skotsku, aby se u Scottish Aviation Ltd. zúčastnil *Liberator Electrical Course*.³¹⁵ Ještě před odjezdem do Skotska se náhodou potkal v Londýně s bratrem Robertem, který byl v četě účastníci se následující den přehlídky před anglickým králem ve Windsoru. O setkání 29. května 1943 Robert napsal: „Sám ještě s několika kluky jsme odjeli hned do klubu na večeři, kde jsem se setkal zase s Frantou, poněvadž odjíždí do Skotska do kurzu na 4 motorové letadla Liberator. Byl již pořádně pod tlakem, v 9:20 však odjížděl z Londýna.“³¹⁶ Po absolvování *Liberator Electrical Course* ve dnech 30. května až 18. června 1943, se vrátil k 311. čs. peruti již v hodnosti AC1, protože mezitím co byl v kurzu ve Skotsku, tak byl 1. června 1943 povýšen.

---

³¹⁴ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka, zápis od 7. do 13. 5. 1943, s. nečíslováno.*

³¹⁵ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Stolařík.*

³¹⁶ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka, zápis z 29. 5. 1943, s. nečíslováno.*

Dne 22. července 1943 byl přemístěn od 311. peruti k dílenské opravárenské jednotce *No 8311 Servicing Echelon* (SE 8311), která zajišťovala údržbu a obsluhu Liberatorů 311. čs. perutě.³¹⁷ Od 23. do 28. srpna 1943 se účastnil posledního kurzu v rámci RAF, kterým byl *Boulton & Paul Gun Turrets Course*. Kurz dokončil s výsledkem 75% a hodnocením A. Po návratu z kurzu byl 1. září 1943 povýšen do anglické hodnosti LAC. Dne 11. října 1943 byl oceněn za tříletou vzornou službu vyznamenáním *Ist Good Conduct Badge*. Na konci října 1943 byl nejdříve povýšen 26. října 1943 do hodnosti *Temporary Corporal* (T/Cpl) a o dva dny později na výročí vzniku Československa povýšen do československé hodnosti rotného. Jednalo se o jeho poslední povýšení za války.³¹⁸ Na Vánoce 1943 dorazil na návštěvu k 311. čs. peruti, nacházející se na základně RAF Beaulieu, bratr Robert Stolařík. Do Beaulieu dorazil Robert 21. prosince a zůstal zde až do 29. prosince 1943. Jednalo se o jeho poslední setkání s Františkem za války. Robert ve svém deníku o prvních dvou dnech pobytu napsal: „21/XII v úterý ráno o 10:30 jsem odjel z Londýna do Brockenhurstu, kde jsem přijel v 1 hodinu a odsud pak do Beaulieu stopem na letišti 311 Sq. Po večeři jsme šli s Frantou a několika známými kluky na pivo ...

22/XII ve středu jsem se šel podívat na letišti a prohlédnout si Liberatora jak to vypadá uvnitř. Po večeři jsme jeli na kolách do blízké vesnice na pivo, kde jsme se delší dobu zdrželi, poněvadž tam bylo více kluků a dobré pivo. Po návratu jsme šli na večeři do kuchyně a šli jsme pozdě spát.“³¹⁹

Štědrý den prožil u 311. čs. perutě Robert následovně: „24/XII v pátek jsem celý den na ubikaci a vzpomínám na domov, bohužel si nemůže člověk udělat ani přibližně představu jak to tam může vypadat a jaké změny již nastaly, za 4 léta co nejsme doma. Kluci na letišti pracují

---

³¹⁷ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Stolařík*. Více informací o vzniku a práci SE 8311. PAJER, M.: *Ve stínu slávy*, s. 219–220.

³¹⁸ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*.

³¹⁹ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis z 21. a 22. 12. 1943, s. nečíslováno.

celý den, mají nějaký něm. konvoj, na který lítají. Štědrovečerní večeře byla v 1/2 8 v jídelně mužstva, kde byla shromážděna celá squadrona i s pozvanými host[y]. Po večeři jsme seděli ještě dlouho u piva a po půlnoci jsme šli domů.³²⁰

V roce 1944 byl za svoji službu František Stolařík dvakrát oceněn vyznamenáním. Nejdříve 7. března 1944 mu byla udělena *Československá pamětní medaile* se štítky F a VB a 26. června 1944 vyznamenán *Československou vojenskou medailí za zásluhy I. stupně*.³²¹ Zároveň ve stejný den, v kterém byl vyznamenán medailí za zásluhy I. stupně – 26. června 1944, utrpěl zranění mimo službu vyžadující jeho hospitalizaci v nemocnici *Royal Cornwall Infirmary* v Truro. Kvůli zlomenině levé klíční kosti byl přijat do nemocnice 27. června 1944 a po měsíční hospitalizaci 26. července 1944 propuštěn. Po přesunu 311. čs. perutě do Skotska na základnu RAF Tain, byl 10. srpna 1944 přemístěn k *RAF Station Tain*. V roce 1944 si vybral dvě devítidenní dovolené a po skončení války v Evropě poslední dovolenou ve Velké Británii dlouhou 11 dnů.³²²

V rámci Československé samostatné obrněné brigády odjeli do Francie i Františkovi bratři Antonín a Robert a zapojili se do obléhání Dunkerque. Robert psal od Dunkerque Františkovi mimo jiné o zaslání cigaret, které mu dvakrát poslal, z toho v březnu 1945 1000 cigaret. Dne 25. prosince 1944 obdržel Robert od Františka dopis, jehož obsah nečekal. František mu psal, že se bude ženit s Angličankou. Díky tomu také po konci války v Evropě váhal, zda se vůbec vrátí zpět do osvobozeného Československa. Nakonec se rozhodl vrátit do Československa a s Angličankou se neoženil.³²³ Na konci své služby u 311. čs. perutě byl

---

³²⁰ Tamtéž, zápis z 24. 12. 1943, s. nečíslováno.

³²¹ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*. Podle letecké karty byl vyznamenán *Československou medailí za zásluhy I. stupně* 6. července 1944. VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Stolařík*.

³²² VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*. Dovolené v letech 1944 a 1945 (hrazeno jízdné ano/ne): 23. – 31. 8. 1944 (ano); 18. – 26. 11. 1944 (ano); 11. – 21. 6. 1945.

³²³ STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*, zápis od 21. 10. 1944 do 1. 5. 1945, s. nečíslováno. Dopis Roberta Stolaříka adresovaný Františku Stolaříkovi ze dne 18. 7. 1945.

velitelem perutě mjr. Janem Kostohryzem hodnocen následovně: „Rozumný, spolehlivý a přátelský. Dobrý voják. U zařazení vyhovuje dokonale a i když nemá iniciativu, je na něj plné spolehnutí.“³²⁴ František Stolařík se vrátil do vlasti 4. září 1945, kdy na palubě Liberatoru od 311. peruti přistál na letišti Praha–Ruzyně po letu ze základny RAF Manston.³²⁵

---

³²⁴ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*.

³²⁵ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Stolařík*. V *Osvědčení podle zák. č.255/1946 Sb.* uváděl František Stolařík návrat do Československa 14. 8. 1945. VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 89186/69, *František Stolařík*.

Za pár slov do vězení

Po příjezdu do Československa setrval u letectva do 30. září 1945, kdy byl demobilizován a přeložen do I. zálohy. Kmenově byl od 1. ledna 1946 zařazen k náhradní letce Leteckého náhradního pluku 3 (LNP 3). V návrhu na jmenování rotmistrem letectva v záloze psal 5. srpna 1945 velitel 311. čs. perutě Jan Kostohryz o Františku Stolaříkovi, že po osobní stránce je: „Veselé povahy, oblíbený kamarád, dbalý zevnějšku, společ. chování vel. dob.“ Z vojenského hlediska hodnotil Františka následovně: „Ukázněný, svědomitý, vytrvalý, dobrý vliv na ostatní, voj. vystup. vel. dobré.“ Také byla vysoce ceněna jeho odborná kvalifikace: „Jako elektrikář velmi dobrý, se značnými odbor. znalostmi a zkušenostmi.“ Povýšení do hodnosti rotmistra let. v záloze se uskutečnilo 1. prosince 1945.³²⁶

Po demobilizaci se vrátil spolu s rodiči a bratry Antonínem a Robertem do Sence, kde na ně nečekalo zrovna milé přivítání. V Senci si našel zaměstnání v místní elektrorozvodně.³²⁷ Do roku 1948 žil i s bratry relativně spokojen. V práci byl vedoucím montérů a ve volném čase „športoval na svoje 250-tce a nedal pokoj ani děvčátám,“ jak uvedl synovec Karol Jurda.³²⁸ Než nastoupili komunisté k moci v únoru 1948, byl za svoji službu ještě vyznamenán 6. března 1946 *Československou medailí za chrabrost*, 26. srpna 1946 *Defence Medal* a v roce 1947 *Československým válečným křížem 1939*.³²⁹

V červnu a červenci 1948 se v Praze konal XI. všesokolský slet, který se stal na dalších 40 let poslední velkou protikomunistickou a tehdy již také protistátní manifestací. Na sletě jako člen Sokola nechyběl ani František Stolařík a značná část jeho rodiny.³³⁰ Tragické vyjádření nespokojenosti s komunistickým režimem nastalo při silvestrovské oslavě 31. prosince 1948.

---

³²⁶ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*.

³²⁷ NAVRÁTIL, M.; MIKULKA, P.: *Bratři Stolaříkovi*. In: Naše Bojkovsko, roč. 42, č. květen 2016, s. 16. REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 525.

³²⁸ JURDA, K. *Reminiscencie F.Stolařík* [online]. E-mail doručen 25. 7. 2016. [25. 2. 2017].

³²⁹ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Stolařík*. VÚA–VHA Praha, fond kartotéka Západ, *František Stolařík*. VÚA–VHA Praha, fond Československé letectvo – Velká Británie, kart. 409.

³³⁰ JURDA, K. *Reminiscencie F.Stolařík* [online]. E-mail doručen 25. 7. 2016. [25. 2. 2017].

Pár slov pronesených po vyprovokování, mu vyneslo 4 měsíce strávené v Táboře nucených prací (TNP) v Novákoch. Karol Jurda navštívil strýce v TNP Nováky a na tento zážitek vzpomínal: „Bol som tam s mojou matkou za ním a nebolo to “nic moc.” Také cholera baráky a stredom tábora tiekol vydláždený rigol, kam sa vylievali tie polievky s chuťou “ragú univerzál.”³³¹

Ve vazbě se nacházel od 8. ledna 1949 až do soudu v březnu 1949. Rozsudek si vyslechl 18. března 1949, kdy *Okresný súd v Galante* vynesl rozsudek: „je vinný, že dňa 31. decembra 1948 na tanečnej zábave v miestnosti Sokolovne v Senci pred zabávajúcou sa spoločnosťou prehlásil, že sere na vládu, na Gottwalda, na komunistov a päťročnicu, teda verejne a viac ľudmi hanobil vládu, ublížil na cti prezidentovi Republiky a poburoval proti hospodárskej sústave republiky a tým spáchal jednak prečin hanobenia ústavných činiteľov podľa § 24, prečin ublíženia na cti prezidentovi republiky podľa § 23, ods.2 a jednak prečin poburovania proti republike podľa § 3 ods.1 z.č.231/48 Sb.“ Okresní soud odsoudil Františka Stolaříka podle § 3 ods. 1 o pobuřování proti republice zákona 231/48 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky na tři měsíce vězení nepodmíněně. Do trestu se započítávala vazba od 8. ledna do 8. března 1949.³³²

---

³³¹ Tamtéž.

³³² VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolařík*. Odsouzen podle zákona č. 231/1948 Sb. ze dne 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky. Následují znění jednotlivých částí paragrafů, které František Stolařík spáchal.

§ 3 Pobuřování proti republice, odstavec 1:

(1) Kdo veřejně nebo před více lidmi nebo více lidí pobuřuje proti republice, proti její samostatnosti, ústavní jednotnosti, její územní celistvosti nebo proti jejímu lidově demokratickému zřízení, její společenské nebo hospodářské soustavě nebo její národní povaze, zaručeným ústavou, bude potrestán pro přečin tuhým vězením od tří měsíců do tří let.

§ 23 Ublížení na cti prezidentu republiky, odstavec 1 a 2:

(1) Kdo ublíží na cti prezidentu republiky nebo jeho náměstkovi před více lidmi, bude potrestán pro přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do jednoho roku.

(2) Tuhým vězením od tří měsíců do tří let bude viník potrestán:

a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 veřejně nebo tváří v tvář prezidentu republiky (jeho náměstkovi) nebo

b) dopustí-li se ho opětovně při různých příležitostech.

§ 24 Hanobení některých ústavních činitelů:

Kdo veřejně nebo před více lidmi hanobí zákonodárny sbor nebo jeho předsednictvo, výbor nebo komisi nebo vládu (sbor pověřenců) nebo člena vlády (sboru pověřenců) pro výkon jeho pravomoci nebo pro jeho činnost v životě politickém, bude potrestán pro přečin tuhým vězením od tří měsíců do dvou let.

Jako důvod k odsouzení se v rozsudku uvádělo: „Proti popieraniu obžalovaného je výpovedmi svedkov Rudolfa Presingera a Pavla Švarca, jako aj obsahu trestného oznámenia zistené a preukázané, že obžalovaný použil výroky v enunciate rozsudku uvedené.

Je zistené, že obžalovaný výroky tieto použil jednak v miestnosti prístupne verejnosti bez obmedzenia /:tanečná miestnosť:/ kde výroky tieto počuly jednak Preisinger, Švarz a jednak mohl počuť Anton Stolařík, prípadne iné osoby, ktoré sa zdržovali v blízkosti obžalovaného a teda je daný aj znak verejnosti a že čin bol spáchaný aj před viac ľuďmi, čo je podľa § 64, ods. 2 z.č.231/48 Sb. třeba rozumíte aspoň dvoch ľuďí.“ Polehčující okolností pro Františka Stolaříka byla jeho dosavadní bezúhonnost a podnapilost. Naopak přitěžující okolností místo činu – zábava.³³³

S rozsudkem nebyl spokojen obžalobce ani obhájce Františka Stolaříka. Oba se odvolali a případ putoval na *Krajský súd v Bratislave*. Projednání případu se uskutečnilo 26. dubna 1949 a výsledkem bylo odsouzení Františka na 4 měsíce vězení nepodmíněně. Tentokrát ovšem byl odsouzen podle § 23, ods. 2 zákona č.231/48 Sb, jelikož § 3 ods. 1 toho samého zákona nebyl při projednání u krajského soudu prokázáný. U soudu se totiž ukázalo, že pasáž „serem na komunistov a paťročnicu“ nebyla dokázaná. „Lebo svedok Pavol Schwartz, ktorý behom stopovania túto časť inkriminovaného výroku potvrdil, na hlavním pojednávaní vypovedal že to mu sdělil svedok Rudolf Presinger keď sa mu sťažoval, že sa s obžalovaným pohádal. A svedok Preisinger ani behom stopovania tento výrok nepotvrdil a udal, že svedkovi Schwartzovi povedal, že musí odísť zo zábavy, lebo obžalovaný povedal, že sere na vládu a na Gottwalda pre ktorý výrok bol obžalovaný v tejto věci aj odsúdený.“ Podle zjištěných nových okolností byla vina prokázaná „jen“ u § 23, ods. 2 a § 24 zákona č.231/48 Sb. O vzniku situace, která dala podnět k udání od „bdělých“ spoluobčanů více napovídají v rozsudku zmíněné

---

³³³ Tamtéž. Znění § 64 Výklad některých pojmů, zákona č. 231/48 Sb., odstavec 2:
(2) Více lidmi ve smyslu tohoto zákona rozumějí se alespoň dva lidé.

polehčující okolnosti. Krajský soud vzal za polehčující: „zachovalosť, podnapilosť a že obžalovaný bol vyprovokovaný obsadením miesta na zábave.“³³⁴

Po návratu z TNP Nováky netrvalo dlouho a dočkal se dalšího „vděku“ ze strany státu. Dne 20. září 1949 mu byla odebrána vojenská hodnost podle § 1 a 3 zákona č. 59/1949 Sb. o odnětí vojenské hodnosti některým důstojníkům, rotmistřům a poddůstojníkům vojska mimo činnou službu a podle § 4 odst. 1 toho samého zákona přeřazen do počtu mužstva jako voják v záloze. Od 15. dubna 1948 byl kmenově přemístěn k Letecké základně 3 a 31. prosince 1949 již jako vojín v záloze k setnině N, náležející k LNP 3. Poslední formální přemístění se uskutečnilo 30. listopadu 1950, kdy byl přemístěn k pomocnému technickému praporu 56. Nejdříve byl vtělen k setnině N-12 a 15. února 1951 k rotě 5.³³⁵

Velká změna v životě Františka Stolaríka nastala v roce 1951. Dne 12. května 1951 se v Senci oženil s Rozálií Stolaríkovou (rozená Divincová, nar. 8. 6. 1924) a spolu bydleli v Hlohovci. Z manželství nevzešlo žádné dítě, ale adoptoval syna Rozálie Stolaríkové z prvního manželství, který přijal jeho jméno – Ivan Stolarík (nar. 5. 8. 1945). S adoptivním synem Ivanem měl až do konce života dobrý vztah.³³⁶

Podle evidenčního listu z 8. července 1954, který byl v únoru 1960 aktualizován, bydlel v Hlohovci na adrese Čsl. armády 40 a byl zaměstnán jako referent sítí v investičním odboru Západoslovenských energetických závodů v Nitře.³³⁷ Tam pracoval jako technický pracovník až do odchodu do důchodu v roce 1970.³³⁸ V červnu 1969 žádal o vydání osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb. o účasti na národním boji za osvobození. Kvůli tomu si nechal vystavit doporučení od MNV Hlohovec v listopadu 1968, v kterém se uvádí: „Vedie usporiadaný rod.

---

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ Tamtéž.

³³⁶ STOLARÍKOVÁ, E.: *František Stolarik* [online]. E-mail doručen 2. 9. 2016. [25. 2. 2017].

³³⁷ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *František Stolarík*.

³³⁸ STOLARÍKOVÁ, E.: *František Stolarik* [online]. E-mail doručen 2. 9. 2016. [25. 2. 2017].

a společ. život, požívá dobrou pověst a má kladný vztah k našmu soc. zriadeniu.“ Od Zväzu protifašistických bojovníkov, ktorým bol členom, si nechal v kvätnu 1969 vypracovať druhé doporučení. Osvędčení nakoniec obdržel v lednu 1970.³³⁹

V dýchodu se věnoval zahradě a rád četl. Jak zmiňuje jeho snacha Elena Stoláriková: „Mal rád svoju rodinu, najmä svojich dvoch vnukov.“ Po pádu komunistů v roce 1989 se dočkal zasloužené rehabilitace. V rámci ní byl povýšen na majora a v únoru 1991 obdržel od velitele letectva a protivzdušné obrany státu genmjr. Ondreje Kubizniaka Čestný odznak československého vojenského pilota. Manželka Rozália Stoláriková zemřela 10. prosince 1995 a František zůstal sám v domě. Denně ho navštěvoval syn Ivan, který mu nosil jídlo a vše co potřeboval. František Stolařík zemřel náhle a nečekaně 27. dubna 1997. Je pochován na hřbitově v Hlohovci spolu se svojí manželkou Rozálií a synem Ivanem (zemřel 21. 3. 2014), v rodinné hrobce rodiny Divinců.³⁴⁰

Za svoji vojenskou službu byl František Stolařík vyznamenán *Československým válečným křížem 1939*, *Československou medailí za chrabrost*, *Československou medailí za zásluhy I. stupně*, *Československou pamětní medailí F–VB* a britskými *1st Good Conduct Badge* a *Defence Medal*. V RAF dosáhl hodnosti *Corporal* a v československém letectvu na rotmistra letectva v záloze. V rámci rehabilitací po roce 1989 byl povýšen na majora.³⁴¹

---

³³⁹ VÚA–VHA Praha, fond osvędčení 255, č. j. 89186/69, *František Stolařík*.

³⁴⁰ STOLARÍKOVÁ, E.: *František Stolarik* [online]. E-mail doručen 2. 9. 2016. [25. 2. 2017].

³⁴¹ SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 121.

Oldřich Štěpaník

* 12. 4. 1920 (Sušice, okres Uherské Hradiště) – † 8. 4. 1955 (Jablonec nad Nisou), evidenční číslo: 787282, letecký mechanik – motorář 311. perutě.

Škola a práce

Oldřich Štěpaník³⁴² se narodil 12. dubna 1920 v Sušicích (okres Uherské Hradiště) do rolnické rodiny. Matkou byla Františka Štěpaníková (rozená Kutálková, nar. 6. 4. 1894, Sušice, okres Uherské Hradiště) a otec Tomáš Štěpaník (nar. 21. 5. 1889, Sušice, okres Uherské Hradiště)³⁴³ se živil jako rolník. Domovem pro mladou rodinu se stal dům č. p. 5.³⁴⁴ Stejně jako naprostá většina vesnice byli i Štěpaníkoví římskokatolického vyznání. Rodiče malého Oldřicha byli sezdáni 20. května 1919 v Sušicích,³⁴⁵ ale nebylo jim dopřáno dlouhého společného života. Když jeho matka v roce 1922 nosila ve vědrech vodu na stavbu jejich domu, tak se uhrála a dostala zápal plic.³⁴⁶ Dne 11. listopadu 1922 přišel Tomáš Štěpaník o manželku a malý Oldřich o matku. Po smrti manželky zanechal Tomáš Štěpaník syna u příbuzného Antonína Štěpaníka v Hrádku na Vlárské dráze³⁴⁷ a odcestoval do Argentiny. Je ovšem možné, že Tomáš Štěpaník vycestoval z Československa ještě před smrtí Františky Štěpaníkové. Novým domovem se pro Oldřicha stal dům č. p. 28 v Hrádku na Vlárské dráze.³⁴⁸

Školní docházku zahájil Oldřich Štěpaník ve svých šesti letech, kdy začal ve školním roce 1926/1927 navštěvovat místní *jednotřídní obecnou smíšenou školu v Hrádku na Vlárské dráze*. V prvním školním roce byl poslušný a pilný žák, který po počátečním zvykání na školní

---

³⁴² Jméno Štěpaníka je uváděno v mnoha dokumentech jako Štěpáník.

³⁴³ Tomáš Štěpaník (Štěpáník) se narodil 21. 5. 1889 v Sušicích (okres Uherské Hradiště) s pomocí porodní báby Anežky Škrabalové z Kudlovic. O dva dny později 23. 5. 1889 byl tamtéž pokřtěn farářem Janem Hrubým. Matkou byla Anna Štěpaníková a otcem podsedník Fabián Štěpaník. MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha Sušice. Rok 1889*, sv. VI, s. 40.

³⁴⁴ PAULE, O.: *Oldřich Štěpaník*. In: Slovácké noviny, roč. 6/58, č. 16, 17. 4. 1996, př. 2.

³⁴⁵ MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha Sušice. Rok 1889*, sv. VI, s. 40.

³⁴⁶ Rozhovor s Josefem Kutálkem, záznam učiněn 23. 1. 2017.

³⁴⁷ Hrádek na Vlárské dráze je částí města Slavičín (okres Zlín).

³⁴⁸ SOkA Zlín, fond Národní škola Hrádek na Vlárské dráze (1875–1953), inv. č. 62, *Výkaz a třídní kniha 1926–1927*, s. 9.

docházku, zakončil školní rok s jedničkami až na jednu dvojku za zpěv. Díky třídnímu výkazu také známe jeho výšku a váhu z června 1927, kdy měřil 124 cm a vážil 25, 5 kg.³⁴⁹ V následujícím školním roce 1927/1928 postoupil do 2. oddělení a ve většině předmětů si pohoršil, z nichž nejhůř dopadlo psaní a kreslení ohodnocené za tři.³⁵⁰ Pokud jde posuzovat finanční zabezpečení z třídních knih, tak musíme konstatovat, že nebylo úplně špatné. Na rozdíl od některých spolužáků si od školy půjčil v roce 1927/1928 pouze učebnici *Počtenice II.* a o dva roky později ve školním roce 1929/1930 knihu *Cvičebnice II.*³⁵¹ Ve školním roce 1928/1929 patřil stále do 2. oddělení a prospěch oproti minulému roku vylepšil. V druhé polovině dubna 1929 prodělal příušnice, z kterých se poměrně rychle vyléčil, jelikož jeho absence ve škole je zachycena pouze v období od 22. do 27. dubna. Ve svých devíti letech dosahoval výšky 135 cm a váhy 30, 5 kg.³⁵² Posledním rokem v *obecné škole v Hrádku na Vlárské dráze* byl školní rok 1929/1930, kdy navštěvoval 2. třídu. Opět se zhoršil na trojku v kreslení a psaní, ale v jiných předmětech si udržoval slušný prospěch a jeho absence se držela na úrovni minulých let.³⁵³

V roce 1930 se vrátil z Argentiny otec Oldřicha, František Štěpaník. Spolu s ním se přestěhoval do domu č. p. 58 v Sušicích.³⁵⁴ Po návratu do Sušic byl v úzkém vztahu se svými prarodiči z matčiny strany – Kutálkovými, u kterých trávil více času než doma a chodil k nim i na jídlo. Jeho otec František Štěpaník si po čase našel družku Františku Škrabálkovou, s kterou vydržel až do smrti. Z jejich vztahu se narodili Oldřichovy nevlastní sourozenci – Vlasta Tumpachová (rozená Škrabálková) a Josef Škrabálek.³⁵⁵

---

³⁴⁹ Tamtéž, s. 9.

³⁵⁰ Tamtéž, inv. č. 63, *Výkaz a třídní kniha 1927–1928*, s. nečíslováno.

³⁵¹ Tamtéž, s. nečíslováno; Tamtéž, inv. č. 67, *Výkaz a třídní kniha 1929–1930*, s. nečíslováno. Na konci školního roku 1927/1928 navštěvovalo první třídu 45 žáků, z nichž 28 žáků si půjčovalo alespoň jednu knihu. Nejvíce zapůjčených knih jedním žákem bylo sedm. Na konci školního roku 1929–1930 bylo ve druhé třídě 20 žáků a 13 z nich mělo půjčenou alespoň jednu knihu. Maximálně byly jedním žákem zapůjčeny čtyři knihy.

³⁵² Tamtéž, inv. č. 64, *Výkaz a třídní kniha 1928–1929*, s. 32.

³⁵³ Tamtéž, inv. č. 67, *Výkaz a třídní kniha 1929–1930*, s. 9. Během čtyř školních let měl následný počet zameškaných půldnů: 1926/1927 – 13; 1927/1928 – 18; 1928/1929 – 26; 1929/1930 – 14.

³⁵⁴ SOkA Uherské Hradiště, fond Národní škola Sušice (1911–1953), kart. 1, inv. č. 20, *Třídní výkaz o prospěchu 1930–1931*, s. 42.

³⁵⁵ Rozhovor s Josefem Kutálkem, záznam učiněn 23. 1. 2017.

Od 1. září 1930 navštěvoval *jednotřídní obecnou školu smíšenou v Sušicích*, kde docházel do 3. oddělení. S příchodem do školy v Sušicích si výrazně vylepšil prospěch, kdy opět převažovaly ve známkách jedničky nad dvojkami a dokonce i počet zameškaných půldnů klesl na pouhých pět.³⁵⁶ Na konci docházky do obecné školy nadále platilo, že byl pilný a poslušný a proto nepřekvapí jeho přesun na *smíšenou měšťanskou školu v Babicích*, tedy nejbližší možnou měšťanskou školu. Od 1. září 1931 navštěvoval 1. třídu *smíšené měšťanské školy v Babicích*, kde se zároveň se zvýšenou obtížností učiva zhoršil jeho prospěch. Z celkových 15 předmětů dosáhl u sedmi na hodnocení *dostatečný*.³⁵⁷ Na konci školního roku 1931/1932 povyrostl na 150 cm a přibral na 41 kg.³⁵⁸ Ve školním roce 1932/1933 docházel do 2. třídy, ve které vylepšil své studijní výsledky na tři předměty hodnocené *dostatečně*. Jednalo se o prospěch *v jazyku vyučujícím s naukou o písemnostech*, v zeměpise a v počtech s jednoduchým účetnictvím.³⁵⁹ V následném školním roce 1933/1934 úspěšně zvládl 3. třídu a tím absolvoval měšťanskou školu. Ke třem výše zmíněným předmětům přibylo v tomto roce hodnocení *dostatečný* i v jazyku německého. Na konci měšťanské školy, kdy bylo Oldřichovy 14 let, dosahoval výšky 157 cm a váhy 47 kg.³⁶⁰ I po měšťanské škole platilo o Oldřichu Štěpaníkovy, že je to hodný kluk, který poctivě chodí do školy³⁶¹ a učí se průměrně, ale nadcházela životní otázka: Co bude dělat dál?

Konečným rozhodnutím se stalo vyučení na zámečníka na *Odborné pokračovací škole pro živnosti kovodělné v Uherském Hradišti*. Od 23. července 1934 se učil na zámečníka

---

³⁵⁶ SOkA Uherské Hradiště, fond Národní škola Sušice (1911–1953), kart. 1, inv. č. 20, *Třídní výkaz o prospěchu 1930–1931*, s. 42.

³⁵⁷ Stupnice prospěchu: 1 – výborný; 2 – chvalitebný; 3 – dobrý; 4 – dostatečný; 5 – nedostatečný.

³⁵⁸ SOkA Uherské Hradiště, fond Střední škola Babice (1922–1953), kart. 3, inv. č. 25, *Třídní výkaz o prospěchu I. roč. odd. A 1931–1932*, s. nečíslováno.

³⁵⁹ Tamtéž, inv. č. 31, *Třídní výkaz o prospěchu II. roč. odd. A 1932–1933*, s. nečíslováno.

³⁶⁰ Tamtéž, kart. 4, inv. č. 37, *Třídní výkaz o prospěchu III. ročníku 1933–1934*, s. nečíslováno.

³⁶¹ Počet zameškaných půldnů během studia na měšťanské škole v Babicích v jednotlivých školních letech: 1931/1932 – 0; 1932/1933 – 2; 1933/1934 – 4.

u Josefa Tomka v Uherském Hradišti a Starém Městě.³⁶² Do třídy I.A nastoupil ve školním roce 1935/1936 a po měšťanské škole si opět prospěchově polepšil. Ze všech předmětů dostal známku dva a zameškal pouze devět hodin.³⁶³ Horší situace nastala ve třídě II.A, kdy se zhoršil ve čtyřech z pěti předmětů a zameškal 44 hodin. Přes jednu čtverku z odborné nauky, byl přesto stále mezi lepším průměrem. V obou školních letech musel uhradit zápisné ve formě příspěvku 35 Kč resp. 36 Kč. Vysvědčení na odchod ze školy dostal 15. června 1937 a tím se pro Oldřicha Štěpáníka uzavřela etapa školní docházky.³⁶⁴ Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava se měl údajně zapojit do místního družstva Obrany národa.³⁶⁵ Ovšem co je jisté, tak je poslední zaměstnání před odchodem do zahraničního odboje. Až do 15. února 1940 pracoval jako soustružník kovů ve Škodových závodech v Dubnici nad Váhom, kde také žil v dělnické kolonii.³⁶⁶

---

³⁶² Josef Tomka uváděn v *Katalogu s třídní knihou I.A 1935–1936* bytem v Uherském Hradišti a v *Katalogu II.A 1936–1937* bytem ve Starém Městě.

³⁶³ SOKA Uherské Hradiště, fond Živnostenská škola pokračovací Uherské Hradiště (1925–1953), kart. 10, inv. č. 125, *Katalog s třídní knihou I.A 1935–1936*, s. nečíslováno.

³⁶⁴ Tamtéž, kart. 11, inv. č. 137, *Katalog II.A 1936–1937*, s. nečíslováno.

³⁶⁵ PAULE, O.: *Oldřich Štěpáník*. In: Slovácké noviny, roč. 6/58, č. 16, 17. 4. 1996.

³⁶⁶ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Oldřich Štěpáník*.

V československém zahraničním odboji

Po celou dobu svého mládí byl vychováván k lásce k vlasti a rozpad Československa musel pro něho znamenat, jako pro mnoho jiných, silný otřes v jeho životě. Na přelomu let 1939–1940 mohly být podnětem pro váhajícího mladíka taktéž zprávy o vznikající československé armádě ve Francii, které prosakovaly na území bývalé Československé republiky. Každopádně vzhledem ke svému pobytu na Slovensku byl ušetřen překročení jedné hranice, což mohlo hrát taktéž roli při rozhodování, zda opustit dosavadní život a vydat se do neznáma.

Impulsem k odchodu se stal rozhovor s kamarádem Josefem Malúškem, který mu řekl o svém plánovaném odchodu do Francie. Kromě Oldřicha projevíli zájem další kamarádi V. Opravil a A. Jakubec. Ještě před odchodem do zahraničí odjel domů se rozloučit a odvést tam své věci z Dubnice. O cestě domů ve svém deníku napsal: „Vzal jsem si domů všechny věci, které jsem nutně nepotřeboval, jako nové šaty, zimník a jiné a nechal jsem si jen co budu potřebovat na cestu. Taktéž to udělali i kamarádi. Doma jsem řekl své rozhodnutí, které mi otec neschvaloval, ale nedalo se nic dělat. Já jsem se přemluvit již nedal. V neděli jsem se rozloučil taky s kamarády, od kterých jsem se dověděl, že nejsem první z naší vesnice, ale že již šel taky Vlas. Grygera.“³⁶⁷

Ze zájemců o vstup do čs. armády ve Francii se vytvořili tři skupiny po třech lidech. Štěpaník, Opravil a Jakubec tvořili třetí skupinu. Bohužel po krachu druhé skupiny na hranicích, museli plány na odchod odložit zhruba na dva měsíce. Až do února 1940 postrádali informace o bezpečném překročení hranice. Ke skupině přibyl František Pospíšil a naopak odpadl Jakubec.

---

³⁶⁷ ŠTĚPANÍK, O.: *Můj deník*, s. nečíslováno. Josef Malúšek (nar. 12. 2. 1918, Milokošť, okres Hodonín) byl během bojového nasazení ve Francii zajat, ale podařilo se mu uprchnout. Později sloužil u čs. armády ve Velké Británii. V deníku uvádí jméno V. Opravil, což je nejspíše Vojtěch Opravil (nar. 14. 4. 1913, Těšánky, okres Kroměříž). Vojtěch Opravil sloužil u čs. armády ve Velké Británii. Vlastimil Grygera (nar. 9. 9. 1915, Ostrožské Předměstí, okres Uherské Hradiště) sloužil u čs. armády ve Velké Británii. PLACHÝ, J.; PEJČOCH, I.: *Jmenný seznam příslušníků československé zahraniční armády na západě*, s. 151; 292; 335.

Právě Pospíšilovi se podařilo ve vlaku, při marném pokusu o zajištění přechodu hranic v Novom Meste nad Váhom, navázat kontakt s mužem, jenž zajistil u učitele v Trenčíně útěk za hranice. Odejít měli hned druhý den, ale přesto v nich hlodala myšlenka, zda se nejedná o podvod. O posledním dni v Dubnici napsal: „Šel jsem ještě naposled do továrny, kde jsem oznámil svému mistrovi své rozhodnutí, dal jsem si do pořádku náradí a rozloučil se s kamarády. Rozloučil jsem se taky s Aničkou Šmelkovou, nejhodnějším děvčátkem, které jsem v Dubnici znal.“³⁶⁸

Konečné rozhodnutí o odchodu do zahraničního odboje udělal devatenáctiletý Oldřich Štěpaník v únoru 1940. Prvním krokem na dlouhé cestě byl odjezd z Dubnice nad Váhom do Trenčína, kde na ně čekal průvodce. Již tady začali pro skupinu tvořenou Štěpaníkem, Opravilem a Pospíšilem problémy. Průvodce je nechtěl vzít k hranicím a vymlouval se na různé obtíže. Nakonec odjeli s kamarádem průvodce do Topolčan a poté motorovým vlakem do Nitry, která se nacházela zhruba 12 až 15 km od hranice s Maďarskem. Tam se snažili vyměnit slovenské koruny za maďarské pengö, ovšem neúspěšně. Navíc při čekání na vlak do poslední slovenské stanice –Ivanka při Nitre je nečekaně opustil jejich průvodce, který v poslední chvíli naskočil do vlaku směřujícího do Topolčan. Nevěděli, co dále dělat, tak odešli do hotelu, kde si chtěli dát něco k jídlu a přespat. Tam byli bohužel zadrženi a za údajný pokus o překročení slovensko–maďarské státní hranice uvězněni. Nepomohla ani výmluva, že pracují ve Škodových závodech v Dubnici a Nitru si přijeli pouze prohlédnout.³⁶⁹ Ve vězení pobývali od čtvrtka 15. února 1940 do pondělí 19. února 1940.³⁷⁰

Spolu s nimi bylo ve vězení dalších osm mužů, z nichž jeden byl taktéž na útěku do Francie. Jednalo se pravděpodobně o Františka Jelínka (nar. 1. 1. 1914, Chylice, okres Uherské

---

³⁶⁸ ŠTĚPANÍK, O.: *Můj deník*, s. nečíslováno.

³⁶⁹ Tamtéž.

³⁷⁰ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Oldřich Štěpaník*. Podle Štěpaníkova deníku byli zadrženi až 17. února 1940.

Hradiště), který sloužil později u čs. armády ve Velké Británii.³⁷¹ Zároveň se domluvili s dalším vězněm na odvozu k hranici. Jídlo si nechávali donášet z města. Prostřednictvím dívky, která jim nosila jídlo, se navíc dozvěděli o českém pekaři Netopilovi. V pondělí 19. února 1940 se dočkali propuštění a při této příležitosti byli varováni: „Chlapci my víme, kam chcete jít, ale nemůžeme vám to dokázat, proto vás propouštíme. Ale za dvě hodiny, to je v 18 hodin jede vlak na Trenčín. Neodjedete-li tímto vlakem a potká vás někdo z nás nebo našich kolegů, zavřeme vás znovu a pak se z toho již tak lehkou nedostanete.“ Se štěstím se jim podařilo dostat k pekaři Netopilovi a ten jim vysvětlil, kudy přejít a další důležité informace. Následně se s pomocí šoféra, kterého poznali ve vězení, vydali k hranicím. Jak později zjistili, vysadil je mnohem dříve, než měl a díky tomu byli málem chyceni. O překročení hranice do Maďarska napsal: „Asi po hodině cesty jsme uviděli při dráze, kde ji křížovala silnice, nějakou budku, která vypadala jako železniční budka, které bývají na drahách, proto jsme šli s klidem k ní. Když jsme se přiblížili až k tomu, byli jsme překvapeni, neboť to vypadalo jako finanční pohraniční budka. Že jsme však byli přesvědčeni, že jsme již dávno v Maďarsku, nemohli jsme si vysvětlit, co to může být. Až jsme zašli několik kroků, teprve jsme na sebe upozornili psa, který se dal do štěkotu. Jak jsme pozdě zjistili, bylo naše velké štěstí, že nás nespatriil dříve. Na jeho štěkot vyšel z budky muž, který se rozhlížel kolem, co je příčinou psího štěkání. Nic však nespatriil, neboť my jsme se rychle skryli za násep dráhy a příkrčení se vzdalovali.“ Později dorazili do obce Velký Kýr, kde se od ponocného dozvěděli, že nebezpečí z budky bylo veliké, neboť se jednalo o stanoviště pohraniční stráže a oni se nacházeli na hranici.³⁷²

V náročných zimních podmínkách šli až do rána do Šuran. Rychle jim docházeli síly: „Nohy vypovídaly službu, potáceli jsme se mezi kolejemi, chvílemi některý z nás zakopl o kus zmrzlého sněhu, spadl na zem, ale vstal a zase pokračoval.“ V Šuranech na radu Netopila

---

³⁷¹ ŠTĚPANÍK, O.: *Můj deník*, s. nečíslováno. PLACHÝ, J.; PEJČOCH, I.: *Jmenný seznam příslušníků československé zahraniční armády na západě*, s. 206.

³⁷² ŠTĚPANÍK, O.: *Můj deník*, s. nečíslováno.

vyhledali hotel „Rozsival,“ kde: „Chtěli jsme alespoň, aby nám dala [žena majitele hotelu] něco k jídlu, neboť jsme byli hladoví a promrzlí. Přinesla nám kávu a salám, což jsme hladově snědli, zatím co nám přinesla lístky na vlak do Nových Zámků.“ V 9:30 přijeli do Nových Zámků a dostali se do problematické situace. Vlak do Budapeště totiž odjížděl až v 14:45 a nezbývalo jim než počkat v čekárně, kde všichni mluvili maďarsky. Přitom ani jeden z trojice neuměl maďarsky ani slovo. S problémy se jim podařilo přečkat v čekárně a koupit lístky na vlak. Při příjezdu do Komárna se dočkali nečekané pomoci: „Pán sedící vedle nás vstává a odchází. Pojednou se vrací a říká slovensky: „V tomto vlaku dělají v příští stanici celní prohlídku.“ A odešel.“ Proto vystoupili z vlaku a po nesnázích se jim podařilo v Komárně přejít po mostě na druhý břeh Dunaje a najít nádraží.³⁷³

Během cesty do Budapeště si k nim přisedli dva četníci a opět neměli daleko do vězení. Oba četníci mezi sebou mluvili dlouho maďarsky, když mladší z nich promluvil k druhému slovensky: „Ti tři jdou na francouzský konzulát, je již pozdě, stejně tam nikdo nebude. Tak je seberem, do rána zavřem, aspoň se vyspí a ráno je pustíme, trochu je tím postrašíme.“ Druhý četník návrh zavrhl a pokračovali maďarsky. Po příjezdu do Budapeště se naštěstí podařilo všem třem rychle zmizet četníkům z očí. S velkým kusem štěstí dorazili až před francouzský konzulát. Kde na ně čekal mírný šok: „Podívám se do dveří a strnu hrůzou, ve dveřích stojí policajt. Chci jít rychle dále, ale již mne drží za ruku a nevím ani jak, octnul jsem se na chodbě za dveřmi. Za mnou následoval Vojta a Ferda, který se chtěl pokusit o útěk, ale tento silný muž jej zadržel. Dveře se za námi zavřely a strážník se na nás spokojeně dívá přes okno ve dveřích.“ Přes jazykovou bariéru se jim podařilo dostat na ubytování. Následující dny trávil Oldřich spolu s dalšími Čechoslováky v bytě maďarského žida. Ubytování bylo na velmi nízké úrovni, jak zachytil Štěpaník v deníku: „Je nás zde celkem 23 a místo je zde sotva pro 10 lidí. Kluci spí po čtyřech na jedné posteli. Já s Vojtou jsme dostali nějakou malou úzkou dětskou postel. Je to

---

³⁷³ Tamtéž.

malé pro Vojtu samého, přestože je malý. Co já? Kam dám mé dlouhé nohy. Do místnosti je jedno okno do ulice, ale k němu nesmíme, aby nás z ulice nikdo neviděl, vprostřed stůl, to je vše.“³⁷⁴

Na francouzském konzulátě v Budapešti podal kolem 25. února 1940 přihlášku do exilové československé armády.³⁷⁵ Od této chvíle se ocitl v systému podporovaném francouzskými a exilovými československými politickými i vojenskými kruhy, který organizoval odchod československých dobrovolníků do československé armády ve Francii. V Budapešti setrval do 15. března 1940.³⁷⁶ O dalším putování Štěpaníka po tzv. jižní cestě³⁷⁷ není více informací. Jako u většiny československých dobrovolníků i u něho vedla cesta nejspíše přes Bělehrad, Soluň a Istanbul do Bejrútu. Po pobytu v Bejrútu následovala poslední část cesty – plavba lodí do přístavu v Marseille.

Po příjezdu do Marseille vedla další cesta do tábora v Agde, kde se prováděly odvody a rozřídění. Oldřich Štěpaník podstoupil v Agde odvod 26. dubna 1940 a byl pravděpodobně kvůli svému povolání přiřazen k letecké skupině s určením na funkci mechanika. V této době popis jeho osoby zahrnoval: kaštanové vlasy, tmavé oči, přímý nos, souměrná ústa, kulatou bradu, kulatý obličej a výšku 180 cm. Byl odveden s klasifikací: „Schopen bez vady.“ Jelikož neměl žádné předchozí vojenské zkušenosti, tak musel podstoupit výcvik. Od 27. dubna 1940 prodělával pod velením por. pěch. Miloslava Vápeníka výcvik jednotlivce v družství, který

---

³⁷⁴ Tamtéž.

³⁷⁵ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Oldřich Štěpaník*. Podle údajů uvedených v *Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb.* se měl Oldřich Štěpaník dobrovolně přihlásit do československé armády na francouzském konzulátu v Budapešti již 17. února 1940, což je v rozporu s jeho uvězněním v Nitře do 19. 2. 1940. VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 62396/47, *Oldřich Štěpaník*.

³⁷⁶ ŠTĚPANÍK, O.: *Můj deník*, s. nečíslováno.

³⁷⁷ Tzv. jižní cesta (příp. balkánská) do zahraničního odboje vedla z Protektorátu Čechy a Morava přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Řecko, Turecko a Sýrii až do jihofrancouzského Agde, kde se nacházel tábor určený pro shromáždění a výcvik nové československé armády. Začala se využívat československými dobrovolníky po porážce Polska, kdy zanikla dotehdy využívaná tzv. polská cesta. Oproti polské cestě existovalo na jižní cestě větší nebezpečí, spojené především s maďarskými úřady. Reálnou hrozbou bylo uvěznění a vyhoštění chycených dobrovolníků zpět do Slovenské republiky.

ukončil k 30. květnu 1940.³⁷⁸ Po pádu Francie se rozhodl pokračovat v boji za osvobození Československa a 24. června³⁷⁹ odplul ve dvousetčlenné letecké skupině pod vedením pplk. Karla Tomana³⁸⁰ z Port Vendres na lodi Apapa.³⁸¹

Plavba na lodi Apapa do anglického přístavu Liverpool skončila 7. července 1940. Po příjezdu do Anglie vstoupil v Cosfordu do RAF VR³⁸² 24. července 1940. Byl přijat v nejnižší hodnosti vojína – *Aircraftman Second Class* (AC2) a zároveň se vstupem do RAF zařazen jako *Aircrafthand/General Duties* (ACH/GD, pomocný personál pro všeobecné služby). Od přijetí do řad RAF VR uběhlo pár dní, když byl 29. července 1940 přemístěn do Honingtonu, kde se stal jedním ze zakládajících členů 311. československé bombardovací perutě (*No 311th Czechoslovak Bomber Squadron*).³⁸³ Jádrem vznikající perutě tvořili Čechoslováci ze skupiny pplk. Karla Tomana z lodi Apapa, na které se dostal do Anglie i Oldřich Štěpaník. Zároveň s jeho přemístěním do Honingtonu bylo ke stejnému dni změněno jeho zařazení na *Flight Mechanic* (F/Mech, letecký mechanik).³⁸⁴

Po vzniku 311. československé perutě nastalo období intenzivního výcviku. Letci se snažili v co nejkratší možné době připravit na bojové nasazení na Wellingtonech. Mechanici se museli stejně rychle naučit pečovat o dosud pro ně neznámé letouny, aby mohli zajistit kvalitní údržbu, nezbytnou pro cvičné a bojové lety. Pro urychlení přecvičení bylo proto k peruti přemístěno velké množství britských instruktorů. V první polovině září byl dokončen výcvik prvních tří osádek, které zahájily operační činnost 311. perutě v noci z 10. na 11. září 1940, kdy

---

³⁷⁸ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Oldřich Štěpaník*.

³⁷⁹ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Oldřich Štěpaník*.

³⁸⁰ Vlastním jménem Karel Mareš (*3. 11. 1898 – † 18. 6. 1960) vystupoval během druhé světové války pod krycím jménem Karel Toman. Po příjezdu do Velké Británie se stal 29. července 1940 prvním velitelem 311. čs. perutě, které velel až do 19. března 1941. RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu, 1. část (1940)*, s. 185–191.

³⁸¹ Tamtéž, s. 155.

³⁸² RAF VR – Royal Air Force Volunteer Reserve, česky: dobrovolnická záloha Královského letectva.

³⁸³ 311. čs. perutě vznikla 29. července 1940 na letišti Honington a spadala pod 3. skupinu Bomber Command (*No.3 Bomber Group*). Perutě měla k 9. srpnu ve výzbroji deset letounů Vickers Wellington Mk.I, Mk.IA a Mk.IC a výhradně pro výcvik tři Avro Anson Mk.I. PAJER, M.: *Křídla míří na Německo*, s. 15.

³⁸⁴ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Oldřich Štěpaník*.

provedly nálet na seřadovací nádraží v Bruselu. První úspěchy prožíval s perutí i Oldřich Štěpaník, který poctivě pracoval jako letecký mechanik. Odměnou za dobrou práci se stalo povýšení do čs. hodnosti svobodníka při příležitosti výročí vzniku samostatného Československa, dne 28. října 1940. K 21. listopadu 1940 pak bylo na více jak dva následující roky změněno Štěpaníkovo funkční zařazení na *Flight Mechanic E* (F/Mech E, letecký mechanik – motorář).³⁸⁵ Jeho náplní práce se stala péče o motory Bristol Pegasus XVIII, pohánějící Wellingtony Mk.IC. Do února 1941 se ovšem věnoval především práci na cvičných Avro Anson Mk.I.³⁸⁶

Jako ukázka běžného dne může posloužit zápis v jeho deníku z 15. ledna 1941: „Dopoledne opravuji na mašině rádio. Dělán denní inspekci a pak jezdím z dlouhé chvíle po hangárech a letišti. Odpoledne letí nahoru, zkoušejí rádio, přistávají ve tři hodiny. Zatahujeme mašinu do hangáru jdeme domů.“ Jeho práce mechanika zahrnovala i příležitostné „výlety“ letadlem. Jeden z podobných letů podnikl Oldřich Štěpaník 22. ledna 1941, o čemž si poznamenal: „Krásné počasí. V 10 hod. jde mašina nahoru. Za půl hodiny se vracejí, nejde prý přístroj na měření horizontu. Letím s pilotem nahoru. Létáme asi 15 minut nad letišťem a zjistil jsem, že přístroj byl špatně zapnut. Přistáváme a v instrumentáři zkoušejí ještě přístroje, jsou však dobré.“³⁸⁷

Ani služba mechanika nebyla bez rizika, jak ukazuje Štěpaníkův zápis z 5. ledna 1941: „Dnes je celý den volno. Spíme do 11 hodin. V 11.30 je poplach, mašina však jen přelétá. Po poplachu jdeme na oběd. V 13.45 právě když jsme byli s Jardou na světnici, ozvala se znenadání palba z kulometu a kanónu. Skočili jsme rychle do malé chodby, kde jsme lehli na zem a již se země třásla od výbuchů bomb. Letadlo ještě přelétlo nad námi a pak se vzdálilo. Vylezli jsme ven. Řada bomb šla přes kámp, ale pustil to skoro pozdě. Dvě bomby spadly do

---

³⁸⁵ Tamtéž.

³⁸⁶ ŠTĚPANÍK, O.: *Můj deník*, s. nečíslováno.

³⁸⁷ Tamtéž.

kampu a 4 do letiště. Však cestou na místo výbuchu jsme se dozvěděli hroznou zprávu. Můj nejlepší kamarád, se kterým jsem šel až z Budapešti – Jindřich Liebold byl zabit střepinou. Zpráva na mne působí strašně. Kamarád, který s ním byl v hangáru, vypráví, jak se mu to stalo. Poněvadž letadlo bylo tak neočekávané, neměli čas ani zapískat poplach. Teprve až po něm začali střílet, utíkali všichni do krytu. Jindra taky vyběhl z hangáru, ale právě před něho spadla bomba a byl zasažen střepinou do prsou. Ještě udělal několik kroků a spadl do krytu, kde zemřel. Taký několik Angličanů bylo těžce raněno. Večer jdu do města do kina, abych na to trochu zapomněl.³⁸⁸

Roky 1941 a 1942 prožil u 311. čs. perutě jako svědomitý letecký mechanik – motorář, který byl za svoji práci náležitě povyšován. Dne 1. února 1941 byl povýšen do anglické hodnosti *Aircraftman First Class* (AC1, vojín) a 1. května 1941 do anglické hodnosti *Leading Aircraftman* (LAC, svobodník). Po linii československých hodností byl nejdříve povýšen 1. března 1941 na desátníka. Na výročí vzniku Československa, 28. října 1941 byl povýšen na četaře a o rok později, 28. října 1942 na rotného.³⁸⁹ Kromě služby si stejně jako každý jiný užíval dovolené. Bohužel není nic známo, do jakých míst během svého volna zavítal. Během roku 1941 si vybral v dubnu, červenci a listopadu vždy po sedmi dnech dovolené. Následující rok měl dovolenou po sedmi dnech třikrát a jednou devítidenní.³⁹⁰

Samozřejmě mimo službu probíhala řada aktivit. Např. 31. ledna 1941 si do deníku napsal: „Byli jsme v lese na králíky. Odpoledne je pečeme v boudě. Chodí sem k nám piloti a důstojníci.“ Další oblíbenou mimoslužební činností byla oprava a údržba nejrůznějších automobilů a motocyklů. Jeden motocykl za 8 £ si pořídil na polovinu se Šišperou 7. března

---

³⁸⁸ Tamtéž. Jindřich Liebold (nar. 6. 10. 1921, Brno) sloužil až do osudového 5. ledna 1941 u 311. perutě jako tlumočnick v hodnosti AC2. Zemřel na následky zranění, které utrpěl při bombardování základny Honington. SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 78.

³⁸⁹ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Oldřich Štěpaník*.

³⁹⁰ Tamtéž. Dovolené v letech 1941 a 1942 (hrazeno jízdné ano/ne): 19. – 25. 4. 1941 (ano); 13. – 19. 7. 1941 (ne); 23. – 29. 11. 1941 (ano); 22. – 28. 2. 1942 (ano); 29. 6. – 5. 7. 1942 (ano); 27. 8. – 2. 9. 1942 (ano); 16. 11. – 24. 11. 1942 (ano).

1941. Následující den, 8. března 1941, stihl během dne službu v hangáru, opravu motorky a navíc zašel na další oblíbené místo československých vojáků – do hospody. K 8. březnu 1941 si v deníku zapsal: „Pracuji na [An]sonu, mé bývalé mašině, která je na opravě v hangáru. Odpoledne jsem doma, dávám do pořádku motorku. Večer jdeme do vesnice, do hospody, které se může říci, že je česká, neboť hospodský se zařizuje, aby ve všem vyhověl Čechům, nehledě na Angličany. Máme tam svoji světnici, do které Anglie nesmí. Dnes se zde sešla parta, seržanti, piloti, tak se pije.“³⁹¹

Dne 3. února 1943 byl Oldřich Štěpaník přemístěn do školy *No. 2 School of Technical Training* (No. 2 S of T.T.), kde absolvoval kurz pro letecké mechaniky – motoráře (*Fitter II E*). Dne 26. května 1943 dokončil kurz a byl zařazen jako *Fitter II E* (letecký mechanik – motorář). Po následné sedmidenní dovolené se vrátil 9. června 1943³⁹² v anglické hodnosti AC1 zpět k 311. čs. peruti, u které právě probíhalo přezbrojení z Wellingtonů na čtyřmotorové Consolidated Liberator GR Mk.V. Zanedlouho po návratu k peruti byl 22. června 1943 přemístěn od 311. čs. peruti k dílenské opravárenské jednotce *No 8311 Servicing Echelon* (SE 8311), která zajišťovala údržbu a obsluhu Liberatorů 311. čs. perutě.³⁹³

Za tři roky vzorné služby bylo Oldřichu Štěpaníkovi 24. července 1943 uděleno vyznamenání *Ist Good Conduct Badge*. Poslední povýšení během války proběhlo dne 1. ledna 1944, kdy byl opět povýšen do anglické hodnosti *Leading Aircraftman* (LAC). Až do konce války už sbíral pouze vyznamenání. Dne 7. března 1944 mu byla udělena *Československá pamětní medaile* se štítky F a VB, a 13. března 1945 *Československá vojenská medaile* za

---

³⁹¹ ŠTĚPANÍK, O.: *Můj deník*, s. nečíslováno. Jaroslav Šišpera (nar. 9. 4. 1920, Milokošť, okres Hodonín) sloužil u 311. perutě nejdříve jako mechanik a později jako radiooperátor. SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 126. Jaroslav Šišpera (1920 - 2006) – *Životopis* [online]. In: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/670> [cit. 6. 3. 2017].

³⁹² VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Oldřich Štěpaník*. Během kurzu měl dvoudenní dovolenou 27. – 28. 3. 1943 (nehrazeno jízdné) a 27. 5. – 2. 6. 1943 (hrazeno jízdné).

³⁹³ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Oldřich Štěpaník*. Podle kmenových listů došlo k přemístění 22. července 1943. VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Oldřich Štěpaník*. Více informací o vzniku a práci SE 8311. PAJER, M.: *Ve stínu slávy*, s. 219–220.

zásluhy II. stupně. Od návratu z kurzu na leteckého mechanika – motorář až do konce války jsou z jeho služby známé již jen dovolené. V srpnu 1943 si vybral za svoji službu u RAF nejdější dovolenou, která měla 16 dnů. Do konce války měl pak ještě tři devítidenní dovolené a po skončení války jedenáctidenní volno.³⁹⁴ Do osvobozené vlasti se vrátil Oldřich Štěpaník 21. srpna 1945 s velmi výstižným hodnocením od velitele 311. čs. perutě mjr. Jana Kostohryze, v kterém píše: „Veselé povahy, velmi pracovitý, dobrý odborník, ukázněný, poctivý, svědomitý, naprosto spolehlivý.“³⁹⁵

---

³⁹⁴ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Oldřich Štěpaník*. Dovolené od srpna 1943 do července 1945 (hrazeno jízdné ano/ne): 15. – 30. 8. 1943 (ano); 20. – 28. 11. 1943 (ano); 28. 9. – 6. 10. 1944 (ano); 25. 1. – 2. 2. 1945 (ano); 21. 6. – 1. 7. 1945 (ano).

³⁹⁵ Tamtéž.

Poválečný život

O politováníhodné přivítání Oldřicha v Československu, pro které přes pět let bojoval v zahraničí, se postarali Češi v Praze. O cestě do rodných Sušic příbuzný Josef Kutálek vyprávěl: „Když se Olda vrátil z Anglie, tak si dovezl obrovský kufr a aktovku. Kufr mu sebrali hned v Praze na nádraží. Takže domů přijel jen s aktovkou.“ O pobytu v rodných Sušicích se dochovala jedna zajímavá příhoda. V hospodě v Sušicích totiž pil spolu s Josefem Salátem rum z dvoudecových sklenic, jak byli zvyklí z Anglie. Místní chlapi je svým způsobem obdivovali, že jsou to pořádní váleční veteráni.³⁹⁶

Oldřich Štěpaník zůstal ještě po určitý čas u československého letectva. Dne 1. prosince 1945 byl povýšen na rotmistra letectva v záloze a následně 6. března 1946 vyznamenán *Československou medailí za chrabrost*. To se již nacházel u leteckého náhradního pluku 1 (LNP 1), kam byl přemístěn 21. prosince 1945. Dne 31. března 1946 byl vzat do kmenového počtu LNP 1 a vtělen k pomocné letce. Zde zůstal až do své demobilizace, která proběhla 1. července 1947. Při propuštění z činné služby obdržel demobilizační příspěvek ve výši 26 400 Kčs, což byl jistě vítaný obnos do nadcházejícího civilního života. Po demobilizaci byl přeložen do I. zálohy jako rotmistr letectva v záloze. Následně byl k 30. dubnu 1948 přemístěn k náhradní letce LNP 1 a poslední tečkou za vojenskou službou se stal rozkaz Hlavní kádrové správy MNO ze dne 12. ledna 1952 o přeřazení do počtu poddůstojníků jako staršina mimo činnou službu dnem 1. října 1951. O Oldřichu Štěpaníkovi se díky jeho zařazení do zálohy první kategorie dozvídáme několik dalších osobních informací v dubnu 1952. Dosahoval výšky 182 cm, měl velikost bot 44, byl zdravý, politicky neangažovaný a ve znalostech cizí řeči uváděl, že umí částečně anglicky.³⁹⁷

---

³⁹⁶ Rozhovor s Josefem Kutálkem, záznam učiněn 23. 1. 2017.

³⁹⁷ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Oldřich Štěpaník*.

Těsně před demobilizací si nechal v roce 1947 vystavit osvědčení o národní a státní spolehlivosti a osvědčení o účasti v národním boji za osvobození, aby se po odchodu z armády mohl ucházet o blíže nespecifikovanou národní správu.³⁹⁸ Na žádosti o vydání osvědčení uváděl adresu Sušice č. p. 31, kde nejspíše žil jeho otec, který byl kvůli odbojovým aktivitám Oldřicha za Protektorátu Čechy a Morava vyšetřován.³⁹⁹ K rodným Sušicím měl nepochybně blízko i po svém návratu z války, přesto ho nalezneme již v září 1947 v Jablonci nad Nisou. Bydlel na adrese Liberecká 28 a pracoval jako strojní zámečnick ve firmě Robert Anders, která se nacházela v Jablonci nad Nisou taktéž na adrese Liberecká 28. Poslední známé zaměstnání je z roku 1952, kdy pracoval jako soustružník kovů v OKP Jablonec nad Nisou, nacházející se na adrese Smetanova 25a, která byla opět shodná s tehdy uváděným bydlištěm.⁴⁰⁰

Pro Oldřicha Štěpaníka se stal osudovým dnem 8. duben 1955. Do 35. narozenin mu tehdy zbývalo jen pár dní, ale nebylo mu dopřáno se jich dožít. Bez známek života byl nalezen 9. dubna 1955 v bytě na adrese Mlýnská č. 26. Příčinou úmrtí se stala otrava kysličníkem uhelnatým. Po této tragické události následoval převoz těla do Uherského Hradiště.⁴⁰¹ Do Jablonce odjel zařídit převoz těla strýc Josef Kutálek, jelikož jeho otec odmítl cokoli zařizovat. Stejně tak zůstal pohřeb na strýci Josefu Kutálkovi. V Jablonci se měl údajně jeho strýc dozvědět od kriminalisty, že smrt Oldřicha nebyla nešťastnou náhodou. Zároveň dostal od něho doporučení, aby se nesnažil více zjistit.⁴⁰² Podle vzpomínek paní Zichové, která se zúčastnila pohřbu Oldřicha Štěpaníka, byl oblečen v uniformě RAF a jednalo se o velkého fešáka. Pohřeb byl vypravený z jeho rodného domu ležícího u hospody v Sušicích, který je již zbourán. Průvod šel pěšky na hřbitov do Jalubí.⁴⁰³ V čele průvodu šel s vyznamenáními Oldřicha Štěpaníka

---

³⁹⁸ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 62396/47, *Oldřich Štěpaník*.

³⁹⁹ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Oldřich Štěpaník*.

⁴⁰⁰ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Oldřich Štěpaník*.

⁴⁰¹ PAULE, O.: *Oldřich Štěpaník*. In: Slovácké noviny, roč. 6/58, č. 16, 17. 4. 1996, př. 2.

⁴⁰² Rozhovor s Josefem Kutálkem, záznam učiněn 23. 1. 2017.

⁴⁰³ Maňásková, M.: *Pozemní personál 311. perutě z okresu Uherské Hradiště* [online]. E-mail doručen 29. 11. 2016. [4. 12. 2016].

bývalý kolega z pozemního personálu 311. čs. perutě Josef Salát žijící ve vedlejší obci – Traplicích. Přestože pohřeb probíhal téměř v polovině dubna, tak stále vládlo chladné počasí.⁴⁰⁴ Hrob Oldřicha Štěpaníka se bohužel do dnešních dnů nedochoval. Zanikl v 90. letech při přestavbě hřbitova v Jalubí.

Oldřich Štěpaník byl za svoji vojenskou službu vyznamenán *Československým válečným křížem 1939*, *Československou medailí za chrabrost*, *Československou medailí za zásluhy II. stupně*, *Československou pamětní medailí F–VB* a britskými *1st Good Conduct Badge* a *Defence Medal*.⁴⁰⁵ Dále uváděl, že obdržel následující vyznamenání: *War Medal 1939–1945* a *Star 1939–1945*.⁴⁰⁶ V RAF dosáhl hodnosti *Leading Aircraftman* a v československém letectvu na rotmistra letectva v záloze. Po roce 1989 proběhla rehabilitace Oldřicha Štěpaníka in memoriam a jeho povýšení na majora.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁴ Fotografie z pohřbu Oldřicha Štěpaníka. Viz Obrazová příloha.

⁴⁰⁵ VHA Bratislava, fond kmeňové doklady, *Oldřich Štěpaník*.

⁴⁰⁶ VÚA–VHA Praha, fond kmenových listů, *Oldřich Štěpaník*.

⁴⁰⁷ SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 129.

Antonín Zajíc

* 5. 6. 1921 (Kunovice, okres Uherské Hradiště) – † 10. 7. 2006 (Praha), evidenční číslo: 787755, letecký mechanik – motorář 311. perutě.

Automechanik

Dne 5. června 1921 se v Kunovicích (okres Uherské Hradiště) narodil budoucí mechanik 311. perutě Antonín Zajíc. Otcem byl tesař Antonín Zajíc (nar. 1. 7. 1882, Kunovice, okres Uherské Hradiště)⁴⁰⁸ a matkou Maria Zajícová (rozená Kalná, nar. 1. 1. 1887, Kunovice, okres Uherské Hradiště).⁴⁰⁹ Rodiče Antonína Zajíce, kteří byli římskokatolického vyznání, uzavřeli sňatek v chrámu Páně v Kunovicích dne 11. července 1906.⁴¹⁰ O tři měsíce později se manželům Zajícovým, bydlících na adrese Kunovice č. p. 477, narodila dcera Anna Hanáčková (rozená Zajícová, nar. 20. 10. 1906).⁴¹¹ Po třech letech se rodina rozrostla o Františka Zajíce (nar. 30. 10. 1909) a v dubnu 1915 o Josefa Zajíce (nar. 16. 4. 1915).⁴¹² Jako čtvrtý a zároveň poslední se narodil v roce 1921 Antonín Zajíc. Rodina nadále žila v domě č. p. 477 a matka Maria Zajícová se kromě domácnosti věnovala malému poli.⁴¹³

Antonín Zajíc od školního roku 1927/1928 navštěvoval třídu I.B na *pětitřídní obecné škole chlapecké v Kunovicích*. Ve svém prvním školním roce byl pilný a poslušný žák, kterému

---

⁴⁰⁸ Antonín Zajíc se narodil 1. 7. 1882 v Kunovicích (okres Uherské Hradiště) s pomocí porodní báby Barbory Burešové z Kunovic č. p. 95 a o den později 2. 7. 1882 byl pokřtěn farářem Janem Švédou. Matkou byla Maria Zajícová (rozená Baroňová) a otcem domkař Jan Zajíc žijící v domě narození Antonína Zajíce na adrese Kunovice č. p. 456. MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha Kunovská z roku 1882*, s. 456.

⁴⁰⁹ Maria Zajícová (rozená Kalná) se v Kunovicích narodila dne 1. 1. 1887. Při porodu asistovala porodní bába Antonia Schönbaumová z Kunovic č. p. 402. Ještě tentýž den byla farářem Josefem Sedláčkem pokřtěna. Otcem byl domkař Martin Kalný a matkou Anna Kalná (rozená Halámková), kteří bydleli v domě č. p. 477. MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha pro obec Kunovice na rok 1887*, s. 8.

⁴¹⁰ MZA Brno, fond Matriky, *Traunungsbuch 1906 pro Kunovice*, s. 570.

⁴¹¹ Anna Hanáčková se vdala za Františka Hanáčka v roce 1928. MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha pro obec Kunovice na rok 1906*, s. 258.

⁴¹² František Zajíc zemřel 22. 9. 1939. MZA Brno, fond Matriky, *Rodní a křestní kniha pro obec Kunovice na rok 1909*, s. 364.

⁴¹³ ABS, *svazek Antonín Zajíc*, arch. č. 707136 MV, reg. č. 163 II. správa FMV, dříve reg. č. 1424 II. správa MV, s. 43.

kazila vysvědčení pouze známka dva z předmětu počty s měřictvím.⁴¹⁴ V následujících dvou letech pokračoval v poměrně dobrých školních výsledcích. Ve školním roce 1928/1929 chodil do třídy II.B. Po většinu školního roku se mu nedařilo tolik, jako první rok a proto musel v posledním čtvrtletí hodně zabrat. Z pěti předmětů hodnocených ve třetím čtvrtletí za dva, dokázal vylepšit konečné vysvědčení na dvě dvojky za psaní a kreslení.⁴¹⁵ I ve školním roce 1929/1930, kdy navštěvoval III.B si Antonín Zajíc mírně pohoršil. Opět v posledním čtvrtletí vylepšil čtyři předměty, ale i přesto mu na konci roku zůstala známka tři za zpěv a hodnocení za dva u slohu a kreslení.⁴¹⁶ Výraznější změna nastala ve školním roce 1930/1931, kdy docházel do třídy IV.B. Oproti předchozím rokům se mírně zhoršila jeho pilnost, což se projevilo na konečném výsledku. Čtvrtou třídu ukončil se známkou tři z předmětu počty s měřictvím a s plnými sedmi předměty zakončenými známkou dva. Výsledky nebyly v tomto školním roce to nejhorší. V květnu 1931 byl přichycen při činu, za který si vysloužil o stupeň snížený stupeň z mravů. Jednalo se o zfalšování podpisu a známky na výkresu.⁴¹⁷ Docházku do obecné školy zakončil ve školním roce 1931/1932, kdy chodil do třídy V.B. Tentokrát se již neprohřešil proti dobrým mravům a prospěch udržel stále na slušné úrovni. Za pátou třídu si vysloužil z předmětu mluvnice a pravopis známku čtyři a z předmětu počty s měřictvím opět známku tři. Vysvědčení doplnily oproti předchozímu školnímu roku jen čtyři předměty se známkou dva.⁴¹⁸ Po celých pět tříd obecné školy měl malou absenci. Maximální počet zameškaných půldnů za jeden školní rok se vyšplhal nejvýše na 6 půldnů.⁴¹⁹

Z pětitřídní obecné školy chlapecké v Kunovicích zamířil Antonín Zajíc vzhledem ke svému stále docela slušnému prospěchu na trojtřídní smíšenou měšťanskou školu v Kunovicích.

---

⁴¹⁴ SOkA Uherské Hradiště, fond Národní škola chlapecká Kunovice (1802–1953), kart. 20, inv. č. 140, *Třídní výkaz o prospěchu třídy I.B 1927–1928*, s. nečíslováno.

⁴¹⁵ Tamtéž, kart. 21, inv. č. 148, *Třídní výkaz o prospěchu třídy II.B 1928–1929*, s. 34.

⁴¹⁶ Tamtéž, kart. 23, inv. č. 157, *Třídní výkaz o prospěchu třídy III.B 1929–1930*, s. 36.

⁴¹⁷ Tamtéž, kart. 25, inv. č. 166, *Třídní výkaz o prospěchu třídy IV.B 1930–1931*, s. 36.

⁴¹⁸ Tamtéž, kart. 27, inv. č. 174, *Třídní výkaz o prospěchu třídy V.B 1931–1932*, s. 36.

⁴¹⁹ Počet zameškaných půldnů během studia na obecní škole chlapecké v Kunovicích v jednotlivých školních letech: 1927/1928 – 6; 1928/1929 – 1; 1929/1930 – 0; 1930/1931 – 6; 1931/1932 – 6.

Ve školním roce 1932/1933 nastoupil do třídy I.A. Jedním z jeho 46 spolužáků byl i téměř stejně starý Antonín Pecen, který se taktéž později stal příslušníkem 311. perutě.⁴²⁰ Přestup na měšťanskou školu byl pro Antonína Zajíce náročný. Probíranou látku zvládal hůře než na obecné škole, což platí i pro jeho spolužáka Antonína Pecna, který dostával na *obecné škole chlapecké v Kunovicích* podobné známky jako Antonín Zajíc a nyní si vedl stejně špatně. Na konci školního roku měl Antonín Zajíc na vysvědčení čtyřikrát známku čtyři, šestkrát známku tři a pětkrát známku dva. Navíc známkou tři byla ohodnocena jeho pilnost a vnější úprava písemných prací.⁴²¹ V následujícím školním roce 1933/1934 chodil do třídy II.A a jeho prospěch se ještě více zhoršil. Znáмка čtyři se tentokrát objevila na jeho vysvědčení celkem sedmkrát. Jedinou pozitivní věcí se stalo zlepšení ve dvou předmětech na známku jedna. Jedničku v prvním ročníku neobdržel žádnou.⁴²² Ve třetím školním roce na měšťanské škole pokračoval se zbylými spolužáky do třídy III.A. Jeho prospěch se pohyboval podobně jako předchozí dva roky nejčastěji mezi známkami tři až čtyři. Propouštěcí vysvědčení z měšťanské školy zdobila šestkrát známka čtyři a šestkrát známka tři.⁴²³ Po dobu studia na měšťanské škole byla jeho pilnost a vnější úprava písemných prací hodnocena známkou tři. Dvě věci z obecné školy si udržel – chvalitebné chování a průměrnou absenci.⁴²⁴

---

⁴²⁰ Antonín Pecen (nar. 17. 6. 1921, Kunovice, okres Uherské Hradiště) odešel 5. ledna 1940 z Protektorátu Čechy a Morava a od 30. března 1940 sloužil v československé zahraniční armádě. Po evakuaci do Velké Británie setrval u pozemní armády až do 13. prosince 1941, kdy byl přefazen k letectvu a zároveň přijat k RAF. Byl vycvičen na funkci radiotelegrafisty a přemístěn 14. dubna 1943 k 311. peruti, u které vykonával operační lety. Po komunistickém převratu odešel opět do zahraničí. Usadil se ve Velké Británii a začal používat příjmení Peckham. VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Antonín Pecen*. VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 311239/94, *Antonín Pecen*.

⁴²¹ Předměty ohodnocené známkou čtyři: jazyk vyučovací s naukou o písemnostech; přírodopis; počty s jednoduchým účetnictvím; kreslení. Předměty ohodnocené známkou tři: občanská nauka a výchova; dějepis; měřičství a rýsování; krasopis; zpěv; jazyk německý. SOkA Uherské Hradiště, fond Střední škola Kunovice (1909–1953), kart. 9, inv. č. 86, *Třídni výkaz I.A 1932–1933*, s. nečíslováno.

⁴²² Předměty ohodnocené známkou čtyři: jazyk vyučovací s naukou o písemnostech; dějepis; počty s jednoduchým účetnictvím; měřičství a rýsování; kreslení; zpěv; jazyk německý. Tamtéž, kart. 9, inv. č. 92, *Třídni výkaz II.A 1933–1934*, s. nečíslováno.

⁴²³ Předměty ohodnocené známkou čtyři: jazyk vyučovací s naukou o písemnostech; zeměpis; dějepis; počty s jednoduchým účetnictvím; měřičství a rýsování; jazyk německý. Tamtéž, kart. 10, inv. č. 98, *Třídni výkaz III.A 1934–1935*, s. nečíslováno.

⁴²⁴ Počet zameškaných půldnů během studia na smíšení měšťanské školy v Kunovicích v jednotlivých školních letech: 1932/1933 – 6; 1933/1934 – 2; 1934/1935 – 14.

Antonín Zajíc s obtížemi absolvoval měšťanskou školu a teď ve svých 14 letech se rozhodoval, kam bude dále směřovat jeho cesta. Výběr nakonec padl na výuční obor automechanik na *Odborné pokračovací škole pro živnosti kovodělné v Uherském Hradišti*. Roli v osudovém rozhodnutí nejspíše sehrála jeho náklonnost k motorismu. Od 25. ledna 1936 se učil u automechanika Jindřicha Kučery na Kollárově třídě v Uherském Hradišti. Od 1. září 1936 nastoupil do třídy I.B, odkud byl 19. října 1936 přeřazen do třídy I.D. Oproti měšťanské škole neprobíhala v odborné pokračovací škole v Uherském Hradišti, tak náročná výuka, jelikož zvládal až na jeden předmět výuku bez výraznějších problémů. Pouze z předmětu hospodářské nauky obdržel známku čtyři.⁴²⁵ Ve školním roce 1937/1938 chodil do třídy II.B a prospěchově si pohoršil. Ze šesti předmětů bylo pět hodnoceno za tři a pouze jeden známkou dva. Ještě před začátkem školního roku došlo ke změně zaměstnavatele. Nově se Antonín učil u Oldřicha Pehala ve Vodní ulici v Uherském Hradišti.⁴²⁶ Učení na automechanika zakončil ve školním roce 1938/1939, kdy navštěvoval třídu III.C. Ze školy vystoupil po obdržení vysvědčení na odchodnou dne 27. ledna 1939. Ze sedmi předmětů dostal třikrát hodnocení tři a u zbylých čtyř obdržel známku dva. Během studia na odborné pokračovací škole zameškal 44 hodin, z nichž 32 hodin připadá na druhý školní rok. Ve všech třech školních letech musel uhradit zápisné v podobě příspěvku, jehož výše byla první dva roky 36 Kč a poslední rok 26 Kč.⁴²⁷

Po vyučení se automechanikem pokračoval v práci u firmy Pehal v Uherském Hradišti. Pak pracoval u svého bratrance Jana Habarty v Úvalech u Prahy.⁴²⁸ Blížila se ovšem chvíle velkého rozhodnutí. Mladý, teprve devatenáctiletý Antonín se na přelomu let 1939 a 1940 rozhodoval, zda odejít do zahraničí a zapojit se do zahraničního odboje. Sílila v něm myšlenka odchodu, obzvláště se mu zajíдалo pracovat pro Němce. Na začátku ledna 1940 se rozhodl

---

⁴²⁵ SOkA Uherské Hradiště, fond Živnostenská škola pokračovací Uherské Hradiště (1925–1953), kart. 11, inv. č. 136, *Katalog s třídní knihou I.D 1936–1937*, s. nečíslováno.

⁴²⁶ Tamtéž, kart. 12, inv. č. 149, *Katalog s třídní knihou II.B 1937–1938*, s. nečíslováno.

⁴²⁷ Tamtéž, kart. 13, inv. č. 163, *Katalog s třídní knihou III.C 1938–1939*, s. nečíslováno.

⁴²⁸ ABS, *svazek Antonín Zajíc*, arch. č. 707136 MV, reg. č. 163 II. správa FMV, dříve reg. č. 1424 II. správa MV, s. 43.

odejít. Odhodlání odejít do zahraničí posílila kunovická skupina Obrany národa (ON), na kterou měl Antonín Zajíc vazby, a Kunovjané odcházející ve stejný čas do československé zahraniční armády ve Francii. V Kunovicích se vytvořilo záchytné středisko, které pomáhalo při útěcích československých dobrovolníků z Protektorátu Čechy a Morava. Hlavními postavami zajišťující odchod do zahraničí byli členové Obrany národa František Trubák a především poštovník Tomáš Sedlář,⁴²⁹ kteří mimo jiné pomohli mnohým Kunovjanům k útěku za hranice. V Kunovicích se postupně rozšířila informace o schůdné možnosti, jak uprchnout do zahraničí a připojit se k čs. armádě ve Francii. Zájem odejít do zahraničí mezi mladými muži v Kunovicích tímto výrazně stoupl. Kdo se o příležitosti k odchodu dozvěděl, byl zároveň informován, že více se dozví u poštovníka Sedláře. Pro podrobnosti si přišli i Stanislav Blažek a Antonín Zajíc, které k Sedlářovi poslal MVDr. Fabián Fornůsek. Skupina kolem Sedláře zajišťovala dopravu, průvodce pro přechod hranice, kontaktní osoby, finance a poskytovala falešné francouzské doklady *Carte d' Identité*⁴³⁰ pro případnou kontrolu v Maďarsku. Aktivita Sedláře jistě přispěla k tomu, že v porovnání s jinými obcemi Slovácka je množství občanů Kunovic, kteří odešli do zahraničního odboje značné. Na dráhu uprchlíků se vydalo 21 Kunovjanů.⁴³¹

---

⁴²⁹ Tomáš Sedlář (nar. 8. 5. 1895, Lipov, okres Hodonín) pracoval v Kunovicích jako poštovník a byl členem Sokola. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se stal jedním z předních členů kunovické Obrany národa. Od podzimu 1939 až do svého zatčení 1940 pomáhal se svými spolupracovníky s útekem čs. dobrovolníků. 12. října 1942 byl lidovým soudem odsouzen k trestu smrti za vlastizrady a 8. února 1943 popraven pomocí gilotiny.

⁴³⁰ Falešné francouzské doklady *Carte d' Identité* obsahovaly francouzské nacionálie (jméno, příjmení, datum a místo narození), povolání, národnost, místo a datum vydání (místem byla vždy Varšava a datum od března do září 1939) a razítko francouzského konzulátu ve Varšavě s podpisem konzula. Všichni, kteří obdrželi doklad, dostali instrukce, že identifikační kartu mají až do Maďarska pečlivě uschovat v oděvu (nejlépe zašít). Údaje na kartě měl dotyčný umět nazpaměť a u případné kontroly vždy jednat jako z Polska vyhoštěný francouzský státní příslušník, který hledá francouzský konzulát v Budapešti.

⁴³¹ Více o zapojení členů kunovické Obrany národa do organizace útěků čs. dobrovolníků do Francie. DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 172–201.

Z radiotelegrafisty leteckým mechanikem

Spolu s Antonínem Zajícem měli odejít z Protektorátu Čechy a Morava již zmiňovaný Antonín Pecen a Stanislav Blažek. Na poslední chvíli Zajíc s Blažkem zaváhali, a proto se Pecen rozhodl nečekat a vydat se na cestu sám. Později Pecen na situaci vzpomínal: „Tonek Zajíců a Staňa Blažků váhali asi den nebo dva, já jsem byl rozhodnutý a řekl jsem jim, chlapi já nebudu váhat, půjdu sám. Skutečně jsem si myslel, že oni to vážně nemyslí, že si hrají na kočku a myš, ...“⁴³² Oproti Pecnovi, který ilegálně překročil hranice 5. ledna 1940, se mírně váhající Zajíc s Blažkem vydali na cestu až 15. ledna 1940.⁴³³ Z domova se vydali ve 14 hodin přes Hrabůvky na nádraží do Vések. Záměrně se vyhnuli nádraží v Kunovicích, kde by je poznali. Odjeli vlakem jedoucím ve 14:58 hod. do Uherského Brodu, kde přestoupili na autobus do Květné. Po příjezdu do Květné je očekávalo děvče, které je poslalo do hospody, kde měli počkat na dva muže. V hospodě si sedli do kouta, hráli karty a pozorovali přítomné Němce. Poté co očekávaná dvojice mužů přišla do hospody, tak nenápadně prchající dvojici řekli, ať je po jejich odchodu z hospody následují s odstupem 100 m. Zajíce a Blažka přivedli do jejich domu, kde si každý z mužů vzal od nich 200 Kč. Po setmění počkali na výměnu stráží a vydali se zadem zahrádkou, ale cestou potkali německou stráž s německým ovčákem, který se vytrhl a běžel ke skupince schovávající se za sloupy. Jeden z průvodců ovšem chytil psa kolem krku a dovedl zpět k vojákům, kteří mu za to poděkovali. Po dramatickém okamžiku museli ještě rychle přes planinu. Úspěšně se dostali do lesa, kde si mohli na chvíli oddychnout. Pak pokračovali lesními cestičkami a závějemi přes Javořinu do Kopanic, kde jim dali jídlo a nechali je v chalupě přes noc. Tím úspěšně zakončili překročení první hranice na své dlouhé cestě.⁴³⁴

---

⁴³² Tamtéž, s. 178.

⁴³³ VHA Trnava, fond kmeňové doklady, *Antonín Zajíc*.

⁴³⁴ DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 184.

Zajíc a Blažek se setkali se synem výpravčího vracejícího se jako spojka na Slovensko z Maďarska. Od něho se dozvěděli, že byl prozrazen Josef Novotný v Krupině, ke kterému měli jít. Ráno odjeli na saních do Nového Mesta nad Váhom, kde požádali číšníka v hotelu, zda jim může koupit jízdenky. Nejednali na vlastní pěst, ale nadále postupovali podle pokynů Sedláře. Majitelka hotelu je musela kvůli nastalé nebezpečné situaci na chvíli schovat a pak mohli oba pokračovat autobusem směrem na Senec do jedné vesnice blízko hranice. Antonín Zajíc měl ve vesnici vyhledat podle pokynů dům č. p. 56, ale spletl se a zaklepal na dveře domu č. p. 55. Otevřel mu gardista s vlčákem, který ho od dveří zahnal. Po chvíli zaklepal na správné dveře. Otevřela žena, která je schovala do domu, ale na přespání odešli k jejímu bratrovi. Ve tři ráno je probudili k cestě na hranici. V noci oběma mladíkům vyprali a vyžehlili prádlo a vyčistili boty. Muž je odvedl k maďarské hranici a před nádražím v Senci jim řekl, co mají dále dělat. Čekali na rychlík do Budapeště, na který chtěl Zajíc koupit lístky. Dokonce se naučil maďarsky „Keď Budapešť tréd?“ Nabitě vědomosti nevyužil, jelikož pokladna byla zavřená. Do příjezdu vlaku se schovávali ve stohu a poté pokud chtěli nastoupit, museli překonat plot u nádraží. Blažek se opozdil a sotva stihl poslední vagón. Ve vlaku jim jeden Slovák vyměnil koruny za pengö a u průvodčího koupili jízdenky. Vlakem procházeli maďarští četníci se psy. Oba při této příležitosti dělali, že hluboce spí a proto je nechali být. Se štěstím dojeli až do Budapeště.⁴³⁵ Po příjezdu do Budapeště se dostal Zajíc s Blažkem před francouzský konzulát a řešili jak se dostat dovnitř přes hlídajícího policistu. Jak ukazuje vzpomínka, objevil se před nimi jiný nečekaný problém. „Čekali jsme, až se četník otočí, pak rychle ke dveřím, ale na nich místo kliky koule a nešlo otevřít. Policajt se vrátil a ukázal nám, jak máme koulí otočit. Ujal se nás p. Vejražka, vyzpovídal nás a poslal do ulice, kde je ubytování.“⁴³⁶ Na francouzském konzulátě se 18. ledna 1940 přihlásili do zahraniční armády.⁴³⁷

---

⁴³⁵ Tamtéž, s. 184.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 202.

⁴³⁷ VHA Trnava, fond kmeňové doklady, *Antonín Zajíc*.

Cesta na hranice Jugoslávie začala pro Zajíce a Blažka odjezdem do tábora Poláků, s nimiž odjeli vlakem do Szegedu. Skupinu tvořilo zhruba 100 Poláků a 20 Čechů. Následně šli pěšky do vesnice, kde zamířili do restaurace, odkud se od půl dvanácté po dvojicích vytráceli. Průvodce je vedl přes slabě zamrzlou řeku, až jim praskal led pod nohama. Antonín Zajíc překročil hranici 23. ledna 1940, ale ztratil se Blažkovi, kterého potkal opět až v Bělehradě.⁴³⁸ Ještě před opětovným setkáním potkal Antonín po příjezdu do Záhřebu známého z Kunovic a na setkání vzpomínal: „Potkal jsem se zde s p. Mráčkem z Avie, kde jsem nějakou dobu pracoval. On nebyl Kunovjan, ale bydlel v Kunovicích u pí Wintrové, vedle Šimka, kde měla obchod se smíšeným zbožím. Teď pracoval v Záhřebu. Já jsem ho poznal po hlase, byl s dělníky ve vedlejší místnosti. Tak jsem šel za ním a on velice šťastný a hned řekl personálu, co ten pán tady sní a vypije, všechno na můj účet. Nevyužil jsem toho. Když jsme odjížděli, dal nám ještě na cestu flašku vína. S námi nejel. Pracoval v Záhřebu.“⁴³⁹ Po příjezdu do Bělehradu se ve městě a v československém domu příliš dlouho nezdržel. Již 28. ledna ve 22:30 hod. odjel vlakem směr řecké hranice. Spolu s ním ve vlaku cestovalo pět Kunovjanů⁴⁴⁰ a budoucí příslušník 311. perutě Josef Salát, viz kapitola věnovaná Josefu Salátovi, kde je podrobněji popsána následující cesta do Bejrútu a plavba lodí do Marseille. Pouze ve stručnosti zopakujme, že z Bělehradu odjeli do Soluně, odkud pokračovali do Istanbulu. Pak následovalo přeplutí na asijskou stranu Istanbulu a odjezd vlakem až do Bejrútu. Poslední etapa cesty probíhala po moři. Do Marseille vypluli z Bejrútu na lodi Providence dne 25. února 1940 ve 12 hodin. Do svého cíle loď Providence doplula 3. března.⁴⁴¹

Z Marseille odjel spolu s dalšími Čechoslováky z transportu do čs. tábora v Agde, kde podstoupil odvod a roztřídění. Dne 6. března 1940 byl Antonín Zajíc zařazen do československé

---

⁴³⁸ DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 216–217; 220.

⁴³⁹ Tamtéž, s. 232.

⁴⁴⁰ Z Kunovic byl Stanislav Blažek, Ladislav Fornůsek František Škrášek, Jan Štěrba a Josef Štěrba. Tamtéž, s. 239.

⁴⁴¹ SALÁT, J.: *Osobní deník Josefa Saláta*, s. 14–42.

branné moci a vtělen do 195/82 radiotelegrafní roty telegrafního praporu. Spolu se Zajícem pokračovalo k telegrafnímu praporu do Montpellier dalších pět Kunovjanů, s kterými zůstával v kontaktu.⁴⁴² Ze čtyřmi z nich cestoval již od Bělehradu. Jedním z nich byl Stanislav Blažek, který provázel kamaráda Zajíce od prvního dne cesty do zahraničního odboje. Blažkovo původní zařazení ovšem nebylo k telegrafnímu praporu. Nechme zavzpomínat Blažka: „Šel jsem k rotě těžkých zbraní, to mě štvalo, Zajíc byl u radiotelegrafistů, říkám mu, dostaň mě tam. Domluvil to čet. Špirek a převedli mě k telefonistům, spojařům, pod velitele kpt. Reitingera.“⁴⁴³ Až do června 1940 se působištěm telegrafního praporu stala stará kasárna zvaná *Citadelle* v Montpellier, v nichž kromě Čechoslováků působili francouzští ženisté od *28e Bataillon du Génie* (28. ženijního prapor), kteří zde měli výcvikové centrum. Antonín Zajíc v Montpellier navštěvoval kurz radiotelegrafistů, ale zároveň, coby vyučený automechanik, se staral o údržbu motorových vozidel praporu a vykonával funkci řidiče. Taktéž se podílel na přebírání nových vozidel a motocyklů pro prapor, na což vzpomínal: „Jeli jsme do Versailles pro auta, vyfasovali jsme tam auta a motorky a jeli jsme s nimi až do Montpellier, 3 dny a 3 noci. Nebyli všichni dobří řidiči.“⁴⁴⁴

Dne 31. května 1940 byl 1. československé divizi vydán rozkaz o přesunu do týlové oblasti severovýchodní fronty se soustředěním v prostoru Autricourt–Montigny-sur-Aube, kde mělo proběhnout dokončení výcviku.⁴⁴⁵ Do nařízeného prostoru zahájil přesun vlakem 9. června 1940 i telegrafní prapor.⁴⁴⁶ Dne 10. června 1940 dorazil vlakem do Dijonu, odkud se prapor po vlastní ose přemístil do Bar-sur-Seine, kam dorazil za tmy. Zde příslušníci praporu poprvé zažili válku na vlastní kůži. Setkali se s ustupujícími francouzskými vojáky a poprvé viděli německý nálet. Následující den se přemístili do obce Mosson, kde setrvali do 14. června

---

⁴⁴² DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 254. Do telegrafního praporu byl zařazen Stanislav Blažek, Ladislav Fornůsek, Jan Machálek, František Škrášek a Josef Štěrba.

⁴⁴³ Tamtéž, s. 260.

⁴⁴⁴ Tamtéž, s. 265.

⁴⁴⁵ SVOBODA, G.: *1. československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 138.

⁴⁴⁶ Telegrafnímu praporu velel mjr. Vastl a radiotelegrafní rotě npor. Reitinger.

1940. Na řadě byl hrůzostrašný ústup zakončený až v přístavu Le Verdon-sur-Mer dne 19. června 1940. Večer 18. června 1940 ustupující kolona zastavila zhruba 20 km před Bordeaux a velitel radiotelegrafní roty npor. Reitinger se vydal do města hledat odvoz z Francie. Vrátil se z nepořízenou a druhý den opět zkoušel sehnat loď. Odpoledne 19. června 1940 bylo umožněno těm, kteří nechtěli odjet do Velké Británie, zůstat ve Francii a ostatní pokračovali k ústí Girondy do Le Verdon-sur-Mer. Po příjezdu na místo určení našli belgickou loď Ville de Liège, kam se po problémech s kapitánem, který je odmítal vzít na palubu, nakonec nalodili a odpluli z Francie 20. června 1940. Během čekání na odjezd zastihl Čechoslováky v přístavu v noci z 19. na 20. června německý nálet.⁴⁴⁷ Na červnové putování po Francii se dochovali vzpomínky i samotného Antonína Zajíce. „Jeli jsme vlakem k Bar sur Seine, tam jsme strávili několik dní, to už se Němci blížili, tak rozkaz zase zpět, měli jsme 10 nábojů. Zpátky to byly galeje. Silnice ucpané, jedni Francouzi utíkali na sever, druzí na jih, na kolech, s kárami, s auty, když došel benzín, nechali je tam, Němci to kosili štukami, bylo tam nářku, řevu, mrtví – ti lidé byli chudáci, s ranci, děcka brečela ..., nálety Němců, to mi utkvělo. Měli jsme určenou trasu na Bordeaux, já jsem řídil a za mým autem byla polní kuchyň. Když se zastavilo, byl nějaký guláš, masa bylo dost, ale chleba nebylo, to byl problém. Do Bordeaux jsme jeli 7 dní a 7 nocí. Byl jsem unavený, po cestě mi praskl blok, tak mne táhli, v noci bez světla, já už jsem na jedno oko spal a přitom pořád řídil. V Bordeaux nás pro očekávaný nálet nechtěli nechat, a tak nás poslali do přístavu 120 km dál od Bordeaux. Já jsem nálet zaspal. Když přestal, kamarádi Jaroš Šenků, Staňa Blažek a další ke mně přiběhli, Tondo vstávej, je nálet, než to dořekli, tak už jsem viděl ty trasírky stfel, oni utekli a já znovu usnul. Po náletu přinesli kluci z továrny čokoládu.“⁴⁴⁸

---

⁴⁴⁷ OSOLSOBĚ, J.: *Zbylo nás devět*, s. 19–32.

⁴⁴⁸ DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 299.

Během čekání na odjezd z Francie byl Zajíc pověřen úkolem dopravit zavazadla. „Přišel nějaký poddůstojník, že potřebují dva dobrovolníky, že potřebují jet Ripkovi pro zavazadla. Přihlásili se dva kluci a já měl jet jako mechanik. Večer jsme vyjeli, řekli nám směr, francouzsky jsem neuměl, kluci ano, jeli jsme asi 40 km, ale úplně jiným směrem, opačným. Zastavili nás nějakí Poláci, a když jsme se ptali, řekli nám, ježíšmarja, to jedete Němcům do náruče, musíte jet obráceně, tak zase 40 km zpátky a pokračovali jsme dál. Našli jsme to. Bylo to na takové farmě, zastavili jsme v jedné vesnici, tam jsme se ptali, to už bylo tak asi kolem půlnoci, řekli, že je to statek asi 4 km dál. Úvozovou cestou jsme tam dorazili, naložili 2 kamiony kufrů, to bylo kufrů, jen paní Ripková měla sama kufrů – a kolik klobouků. Museli jsme být do rána zpátky, Ripka s námi nejel. Přijeli jsme akorát před nalodování.“⁴⁴⁹ Přestože Antonín Zajíc ve své vzpomínce hovoří o nalodování, tak pravděpodobně se celá událost stala již v noci z 18. na 19. června, jelikož během poslední noci ve Francii přečkal německý nálet v přístavu Le Verdon-sur-Mer. Domněnku utvrzuje fakt, že další příslušník radiotelegrafní roty a budoucí radiotelegrafista a pilot 311. perutě Jiří Osolsobě ve své publikaci *Zbylo nás devět* uvádí vyslání dvou automobilů a motocyklu na pomoc Čechoslovákům v Cognacu právě v noci z 18. na 19. června.⁴⁵⁰

Telegrafní prapor a ženijní rota byli první československé jednotky pozemního vojska, kterým se podařilo z Francie odplout. Zatímco telegrafní a ženijní rota pluli z Bordeaux na britské lodi Forbin do Gibraltaru, tak Zajícova radiotelegrafní rota na belgické lodi Ville de Liège zamířila přímo do anglického Liverpoolu, kam dorazila 26. června 1940. Jednalo se o první loď přivážející z Francie do Velké Británie evakuované československé dobrovolníky.⁴⁵¹ Po příjezdu do Liverpoolu byl Antonín Zajíc spolu s dalšími známými

---

⁴⁴⁹ Tamtéž.

⁴⁵⁰ OSOLSOBĚ, J.: *Zbylo nás devět*, s. 29.

⁴⁵¹ SVOBODA, G.: *I. československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 182–193.

z Kunovic⁴⁵² umístěn na dostihové dráze v táboře Heydock Park, kde dostali za úkol postavit stany. Dne 4. července se Zajíc stěhoval spolu s dalšími do tábora vzdáleného asi jen 5 km od Liverpoolu. V táboře byl ubytován ve stanu spolu s Blažkem, Fornůskem, Kaňovským a Kaplanem. Znovu se vydal na cestu již 6. července odpoledne, kdy se spolu s dalšími Čechoslováky přemístil do nového stanového tábora Cholmondeley Park. Opět patřili v táboře mezi první dorazivší československé vojáky.⁴⁵³

Životním zlomem se stal pro Antonína Zajíce nábor do letectva. Přestože se hlásila většina Kunovjanů, tak pouze Ladislavu Fornůskovi, Janu Machálkovi a Antonínu Zajícovi se podařilo dosáhnout na přemístění k letectvu dne 17. srpna 1940.⁴⁵⁴ Ještě před odchodem z Cholmondeley Park se stihl zapojit do *Slovácké obce (Slovácký krúžek)* vytvářené od druhé poloviny července za účelem sdružování vojáků ze Slovácka. Kromě poměrně častých schůzek se aktivita *Slováckého krúžku* projevovala v pořádání folklorních slavností a vystupování na kulturních akcích. Kromě toho probíhaly schůzky všech vojáků z Kunovic, na kterých nechyběl ani Antonín Zajíc. K 11. září 1940 se nacházelo v Cholmondeley Park stále 15 Kunovjanů.⁴⁵⁵

Dne 21. září 1940 vstoupil Antonín Zajíc do RAF VR na základně Hednesford v nejnižší hodnosti *Aircraftman Second Class (AC2)*. Prozatím bylo jeho funkční zařazení *Aircrafthand/General Duties (ACH/GD)*, pomocný personál pro všeobecné služby). Vzhledem k tomu, že byl vyučený automechanikem, tak bylo logické jeho zařazení do kurzu pro letecké mechaniky v Hednesfordu u *No. 6 School of Technical Training (No. 6 S of T.T.)*. Po dokončení kurzu byl 24. dubna 1941 zařazen jako *Fitter II E* (letecký mechanik – motorář) k 311. peruti. Z prací Antonína byli u 311. peruti docela spokojeni, protože během nadcházejících dvou let

---

⁴⁵² V Heydock Park se nacházel z Kunovic kromě Antonína Zajíce dále: Jan Štěrba (dorazil do Anglie 21. 6. 1940), Stanislav Blažek, Ladislav Fornůsek, Jan Machálek, Jaroslav Šenk a možná František Škrásek (dorazili do Anglie na lodi *Ville de Liège*, 26. 6. 1940)

⁴⁵³ DEML, J.: *Jan Hrubý*, s. 310.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 320–321.

⁴⁵⁵ Tamtéž, s. 330.

byl povýšen celkem sedmkrát. První povýšení v průběhu jeho vojenské služby proběhlo 1. června 1941, kdy byl povýšen z anglické nejnižší hodnosti AC2 na *Aircraftman First Class* (AC1). Z nezjištěných důvodů byl 5. července 1941 přijat do *Station Sick Quarters Wretham* (SSQ Wretham, lékařská ošetřovna), odkud byl propuštěn 9. července 1941. Během pobytu v SSQ Wretham se dočkal 6. července 1941 povýšení na svobodníka. Dne 1. srpna 1941 následovalo povýšení do anglické hodnosti *Leading Aircraftman* (LAC) a 28. října 1941, na výročí vzniku Československa, byl povýšen na desátníka.⁴⁵⁶

Významnou událostí ve vojenské službě Antonína Zajíce za rok 1942 bylo jeho povýšení na četaře dne 1. března 1942. Stejného roku si navíc zvýšil vzdělání absolvováním technického kurzu, který absolvoval od 22. července do 20. srpna 1942 na základně RAF Halton u *No. 1 School of Technical Training* (No. 1 S of T.T.). Poslední dvě jeho povýšení během války proběhla v roce 1943. Nejdříve byl 13. května 1943 povýšen do anglické hodnosti *Temporary Corporal* (T/Cpl) a poté 1. července 1943 do hodnosti rotného. V období posledního povýšení nastali u 311. perutě velké změny. Peruť opouštěli Wellingtony, s kterými 311. peruť bojovala od svého vzniku, a přicházeli výkonné Liberatory GR Mk.V. Kromě osádek Liberatorů se musel přeškolit i pozemní personál. Proto od 27. června 1943 navštěvoval *Twin Wasp Engines Course*, zaměřený na motory Liberatorů Pratt & Whitney R-1830 Twin Wasp. Kurz dokončil 10. července 1943 a zanedlouho poté byl 22. července 1943 přemístěn k dílenské opravárenské jednotce *No 8311 Servicing Echelon* (SE 8311), u které sloužil např. i Oldřich Štěpaník, viz kapitola o Oldřichu Štěpaníkovi. Dne 21. září 1943 bylo Antonínu Zajícovi uděleno vyznamenání za tříletou vzornou službu *Ist Good Conduct Badge*.⁴⁵⁷

Další vyznamenání obdržel 7. března 1944 a jednalo se o *Československou pamětní medaili* se štítky F a VB. Od 3. května 1944 byl přidělen k *No. 2 School of Technical Training*

---

⁴⁵⁶ VHA Trnava, fond kmeňové doklady, *Antonín Zajíc*.

⁴⁵⁷ VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Antonín Zajíc*.

(No. 2 S of T.T.), kde navštěvoval kurz pro instruktory *Technical Instructors Course*. Kurz 7. června 1944 úspěšně absolvoval s výsledkem 72% a hodnocením B. Na závěr mu bylo vystaveno následující hodnocení: „Má velmi dobré technické znalosti a odvodil mnoho přínosného z instrukcí, které získal v technice. Je považován za dobrého instruktora. Jeho chování je sebejisté a do učení je zanícen. Občas mluví příliš rychle. Jeho hlavní slabinou je místy příliš velké spoléhání na součástky a své třídě předává více znalostí než by mohli podle očekávání zvládnout.“⁴⁵⁸ Po dokončení instruktorského kurzu se vrátil k jednotce, kde setrval do 3. července 1944. Důvodem byl další kurz, který trval od 3. července do 8. července 1944. Jednalo se o *No.123 Turbosupercharger course* konající se ve *No. 21 School of Technical Training* (No. 21 S of T.T.). Jak název napovídá, kurz byl zaměřen na turbodmychadla. Z kurzu odcházel s výsledkem 90% a klasifikací A.⁴⁵⁹

V roce 1944 prožil Antonín Zajíc v osobním životě velkou událost. Dne 30. září 1944 se mu narodila dcera Sandra Ann. Matkou byla Kay Tomkins (nar. 1920), která byla v době porodu provdaná za příslušníka RAF. Její manžel sice požádal o rozvod, ale do narození Sandry Ann se neuskutečnil. V době podání žádosti o podporu na dítě (27. 10. 1944) uváděl Antonín adresu ve skotském Leuchars, kde se právě nacházela jeho jednotka SE 8311, matka jeho dcery pobývala v Harrow, které je od roku 1965 součástí Londýna. Oba tak oddělovala velká vzdálenost. Při podání žádosti bylo dále poznamenáno: „Uznává otcovství. Žádá příspěvek na kočárek, výbavičku, zdravotní atd.“⁴⁶⁰ Zajíc si Kay Tomkins plánoval vzít, až bude rozvedená, ale k tomu nedošlo. Československé úřady se snažily pomoci nejdříve přeposláním případu k asociaci SSAFA (*Soldiers, Sailors, Airmen and Families Association*, charita zabývající se

---

⁴⁵⁸ Tamtéž. Originální text: „*Has very good technical knowledge and he has derived much benefit from the instruction he has received in technique. He is considered to be a good instructor. His manner is confident and his teaching is entshsiastic[enthusiastic]. At times he talk too quickly. His chief weakness is to place too great a reliance on the component and to credit his class with more knowledge than they might reasonably be assumed to possess.*“

⁴⁵⁹ Tamtéž.

⁴⁶⁰ NA, Fond Ministerstvo sociální péče – Londýn, č. fondu 1007, kart. 40, inv. č. 12, sig. 11-1/587/14.

pomocí veteránům a rodinám vojáků), která odmítla poskytnout pomoc, protože dítě potřebuje trvalou pomoc. Příklad byl nakonec ukončen 22. ledna 1945, kdy byly se souhlasem gen. Slezáka poslány 4 £, o čemž byl ještě téhož dne vyrozuměn Zajíc.⁴⁶¹ Po návratu do Československa se k dceři Antonín Zajíc veřejně nehlásil.

---

⁴⁶¹ Tamtéž.

Spolupracovník Státní bezpečnosti

Do osvobozeného Československa se vrátil Antonín Zajíc 21. srpna 1945⁴⁶² a v činné službě pokračoval až do 30. dubna 1946, kdy z ní byl propuštěn. Za svoji službu u letectva byl nejdříve 1. ledna 1946 povýšen na rotmistra letectva v záloze, 8. ledna vyznamenán *Československou vojenskou medailí za zásluhy II. stupně* a ještě 6. března vyznamenán *Československou medailí za chrabrost*. Dne 11. ledna 1950 mu byla odebrána vojenská hodnost podle § 1 a 3 zákona č. 59/1949 Sb. o odnětí vojenské hodnosti některým důstojníkům, rotmistřům a poddůstojníkům vojska mimo činnou službu a podle § 4 odst. 1 toho samého zákona přeřazen do počtu mužstva jako voják v záloze. Dne 11. srpna 1951 byl vzat do evidence Obvodní vojenské správy Praha 2, kde zůstal až do vymazání dne 31. prosince 1981.⁴⁶³

Po propuštění z činné služby zůstal Antonín Zajíc v Praze a začal pracovat na letišti Ruzyně pro čs. aerolinie jako letecký mechanik. Od čs. aerolinií odešel nejspíše v roce 1947 k letecké společnosti BEA (*British European Airways*), pro kterou dělal rovněž na letišti Ruzyně leteckého mechanika. V této době si nechal vystavit osvědčení o účasti v národním boji za osvobození, s kterým se chtěl ucházet o autodílnu.⁴⁶⁴ V roce 1946 potkal v nemocnici na Bulovce ošetřovatelku Marii Volšanskou (nar. 5. 12. 1917), s kterou se roku 1948 oženil. Od dubna 1948 pak bydleli v Praze XII na adrese Mánesova 1516/65 v podnájmu u Luisi Hradilové.⁴⁶⁵ Žili spolu ve spokojeném manželství, do kterého se 1. června 1949 narodila dcera Zuzana a 12. dubna 1954 syn Antonín.⁴⁶⁶ V roce 1949 nastoupil do práce na britském velvyslanectví v Praze, kde byl zaměstnán jako řidič a automechanik.⁴⁶⁷ Právě díky jeho práci na britském velvyslanectví se o něj po chvíli začala zajímat Státní bezpečnost (StB). Do jejich

---

⁴⁶² VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Antonín Zajíc*. Kromě data 21. srpna 1945 se objevuje jako datum přiletu do Československa 4. září 1945. VÚA–VHA Praha, fond kartotéka Západ, *Antonín Zajíc*.

⁴⁶³ VHA Trnava, fond kmeňové doklady, *Antonín Zajíc*.

⁴⁶⁴ VÚA–VHA Praha, fond osvědčení 255, č. j. 150828/47, *Antonín Zajíc*.

⁴⁶⁵ ABS, svazek Antonín Zajíc, arch. č. 707136 MV, reg. č. 163 II. správa FMV, dříve reg. č. 1424 II. správa MV, s. 22–23.

⁴⁶⁶ Tamtéž, s. 69.

⁴⁶⁷ Tamtéž, s. 89.

hledáčku se poprvé dostal v prosinci 1949, kdy měl údajně žádat o britské státní občanství. Dokonce měl zhruba v lednu 1951 skládat spolu s manželkou na velvyslanectví u I. sekretáře Kirka přísahu.⁴⁶⁸

Na velvyslanectví byl řidičem capt. Wheelera a později vojenského atašé Younga. V letech 1950–1952 se postupně u Státní bezpečnosti shromažďovaly zprávy o privilegovaném postavení Zajíce na velvyslanectví. Jednalo se např. o půjčování aut od Wheelera, Younga a dalších britských zaměstnanců velvyslanectví. Pro Wheelera měl vykonávat různé úkoly, pro které měl plně k dispozici jeho automobil. Zpráva ze dne 16. května 1950 obsahovala: „Zajíc prý prokazuje Angličanům velmi cenné služby a má jejich plnou důvěru.“⁴⁶⁹ Naopak někdy se v hlášení objevovalo, že se chová velmi podezřele, např. ve zprávě z 12. října 1950. „Je skutečně pozoruhodné, jak řidič britského velvyslanectví Zajíc je nehorázně zvědavý. Jmenovaný se netaktickým způsobem vyptává na různé choulostivé věci, do všeho, do čeho mu nic není strká zvědavě nos a vůbec chová se tak, jako by byl na velvyslanectví někým nasazen.“⁴⁷⁰ V této době ovšem ještě nejednal proti britskému velvyslanectví. Po odjezdu Wheelera z Československa nadále pracoval pro velvyslanectví, přestože velvyslanectví šetřilo a nebyla pro něho práce. Proto nepřekvapí, že se vyrojily domněnky o jeho zpravodajském využití britským velvyslanectvím. S Angličany se setkával i mimo velvyslanectví, což se nelíbilo některým českým zaměstnancům: „Mezi českými zaměstnanci BVV (britské velvyslanectví) není oblíbený, protože je podezření, že na ně donáší. Je neupřímný až podlý.“⁴⁷¹

Přibližně od roku 1951 shromažďovala Státní bezpečnost informace o Zajícových obchodech se zahraničním zbožím na černém trhu, aby nakonec mohla kompromitující materiály využít proti němu. Dne 2. dubna 1954 vypracoval ppor. Miroslav Plachý z 1. oddělení

---

⁴⁶⁸ Tamtéž, s. 35.

⁴⁶⁹ Tamtéž, s. 27.

⁴⁷⁰ Tamtéž, s. 31.

⁴⁷¹ Tamtéž, s. 37.

2. odboru II. správy MV návrh na zavázání ke spolupráci jako agenta Antonína Zajíce. V odůvodnění stálo, že: „hovoří plyně anglicky, má oproti ostatním čl. zaměstnancům BVV největší důvěru anglických zaměstnavatelů.“⁴⁷² Poznatky mohl čerpat z okolí vojenského i leteckého oddělení a navíc měl přístup ke všem jejich vozidlům. Hodnotili ho jako politicky neusměrněného člověka, jenž není přímo proti lidově demokratickému zřízení. Proti Angličanům se měl vyjadřovat, že jednají s lidmi jako s bílými negry. K provedení akce, která byla předtím podrobně připravena, se přistoupilo 15. dubna 1954. Celá akce byla provedena v úzké spolupráci se 4. odborem HS–VB (Hlavní správa Veřejné bezpečnosti).⁴⁷³

Akce začala v 13:45 hod předvedením prvního ze Zajícových šmelinářských kontaktů. Jednalo se o Vladimíra Baptistu, jehož výslech směřoval k černému obchodování s fotoaparáty a různým podvodům. Po výslechu se dostal na sedm hodin do separace výslechového odboru HS–VB. Ve 14:30 hod byl předveden další Zajícův kontakt, kterým byl jeho bratranec František Habarta. Při výslechu se snažil krýt Zajíce a přiznal se jen k části činů. Jako třetí byl předveden Zajícův švagr Jaroslav Volšanský. Při domovní prohlídce bylo u něho nalezeno menší množství anglického zboží a pod nátlakem nakonec přiznal drobné obchodování se zahraničními cigaretami. V 19:45 byl předveden Antonín Zajíc, jehož manželka Marie Zajícová byla krátce po těžkém porodu syna Antonína (nar. 12. 4. 1954), což ho mohlo ovlivnit. Taktéž ho jistě negativně poznamenalo vidět před výslechem své známé v separaci, kde museli stát po několik hodin. Ve zprávě o provedení vázání ze 17. dubna 1954 je o Zajícově výslechu uvedeno: „Od začátku ostře vyslýchán ke svým šmelinám a poměrně brzy se k některým šmelinám doznal. Vzhledem k tomu, že nám bylo z agenturních pramenů známo, že provádí šmeliny ve velkém rozsahu, byl výslech zaměřen tak, aby byl nucen přiznat veškeré šmeliny. Tato taktika byla správná a doznal šmeliny ve velkém rozsahu. Uvedl, že na příklad cigaret prodal asi 20.000

---

⁴⁷² Tamtéž, s. 2.

⁴⁷³ Tamtéž, s. 2–5.

kusů, což dle našeho zjištění jistě není konečná cifra. Dále hovoří o větším množství zahraničních likérů, nylonek, darexových bonů a spoustě dalšího zboží, které zkupoval téměř od všech zaměstnanců vojenského odd. BVV a jiných.⁴⁷⁴ Přes sdělení většiny lidí, s kterými obchodoval, se pokusil zatajit některá jména, ale neúspěšně. Po výsledku provedeném vyslychajícím ze 4. odboru HS–VB bylo Antonínu Zajícovi sděleno, že případ spadá do kompetence StB, což způsobilo jeho ještě větší nervozitu. Poté byl dán na 45 minut do separace.

Při opětovném přivedení do výslechové místnosti s ním vedli výslech již příslušníci StB a zároveň organizátoři akce ppor. Plachý a por. Herda. Během výslechu přiznal vinu v plném rozsahu a při rozhovoru o velvyslanectví tvrdil, že tam není spokojen a nebýt toho, že by mu neustále lidi předhazovali práci pro Angličany, tak by odešel. Ohledně dalších šmelinářů na velvyslanectví se nabídl, že zjistí více. Vyslychající si s ním doslova pohrávali a nakonec mu milostivě nabídli jeden měsíc na to, aby dokázal, jak vážně myslí svoji nabídku spolupráce. Pak mu poradili, aby napsal žádost ministru vnitra o povolení ke spolupráci se Státní bezpečností, ke které po měsíci připojí své vyjádření. Taktéž mu bylo sděleno, že beztretnost si musí poctivě vysloužit, vzhledem k množství lidí zapojených do jeho černého obchodování. Tyto lidi musí totiž taky propustit. Dostal důrazné upozornění, že v případě neseriózního přístupu, budou nuceni ho postavit před soud. Na závěr ještě sepsal poznatky o některých osobách z britského velvyslanectví a v 5:45 hod byl propuštěn.⁴⁷⁵ Tímto okamžikem začala pro Antonína Zajíce spolupráce se Státní bezpečností trvající až do roku 1979.

Pod krycím jménem „Ušák“ spolupracoval Zajíc po počátečních obavách, kdy se na první schůzce choval ustrašeně až hystericky, spolehlivě a úkoly vždy poctivě splnil. Většinou předával vzhledem ke svým omezeným možnostem informace všeobecného rázu, ale minimálně ve dvou případech byl využit u méně náročných agenturně–operativních akcí.⁴⁷⁶

---

⁴⁷⁴ Tamtéž, s. 6–7.

⁴⁷⁵ Tamtéž, s. 8–9.

⁴⁷⁶ Tamtéž, s. 143–144.

Podával zprávy o britských diplomatech a zaměstnancích vojenského oddělení a pořizoval klíče od služebních vozů. Za „obětavé“ plnění úkolů byl několikrát odměněn menšími finančními částkami a věcnými dary.⁴⁷⁷ Jako spolupracovník byl postupně řízen Plachým, Hamplem, Nacházelem, Rothem, Melicharem, Pelikánem, Grebeníčkem a Řehákem. Schůzky se konaly v konspiračních bytech většinou dvakrát do měsíce. Mimo schůzky projevoval vlastní iniciativu a telefonicky informoval o pohybu a cestách osob z velvyslanectví. „Je pokládán za seriosního spolupracovníka a není k němu výhrad. Úkoly v rámci svých možností plní. Společensky je trochu těžkopádný a není jej možno použít ke kontaktu na ženy,“ uváděl v pravidelném vyhodnocení spolupráce kpt. Nacházel dne 4. dubna 1961.⁴⁷⁸

V období 50. až 70. let žil ve spořádaných rodinných poměrech. Všechn volný čas věnoval své rodině a výchově dětí, na kterých si velmi zakládal. Během volna trávil většinu času na své chatě na Slapech. Byl nekuřák a alkohol pil pouze ve výjimečných případech. Jeho zálibou kromě chaty byl motorismu a fotografování. Nad rámec své práce chodil do klubu zaměstnanců velvyslanectví po večerech promítat filmy. Vzhledem ke svému zaměstnání a kontaktů s Angličany požíval řadu výhod. Od britského velvyslanectví a jejich britských zaměstnanců odkoupil několik automobilů a vybavení do domácnosti. Např. v roce 1963 vlastnil automobil Humber a o tři roky později zakoupil od zaměstnankyně britského velvyslanectví Ford Anglia. V 70. letech odkoupil z britského velvyslanectví Ford Zephyr, pro syna zakoupil od zaměstnankyně velvyslanectví lehce havarované Morris Mini a další automobil Morris Mini koupil po účetním velvyslanectví, který zahynul při havárii. Rovněž s provizí přeprodlával automobily britských zaměstnanců velvyslanectví.⁴⁷⁹

---

⁴⁷⁷ Tamtéž, s. 104; 121. Od Hampla obdržel v letech 1955 až 1958 čtyřikrát po 100 Kč (17. 12. 1955; 28. 2. 1957; 11. 12. 1957 a 15. 10. 1958) a hodinky značky Censor (23. 12. 1958). Tamtéž, s. 13.

⁴⁷⁸ Tamtéž, s. 85.

⁴⁷⁹ Tamtéž, s. 92; 98; 112; 136. Smlouva na automobil Ford Anglia byla sepsána 1. 11. 1966.

Nejspíše od roku 1962 si dopisoval s kamarádem z RAF jménem Derry, jehož rodinu během svého pobytu v Anglii navštěvoval. Trávil u nich „každou dovolenou a každý volný čas.“⁴⁸⁰ V květnu 1967 si Zajíc zažádal u StB o povolení k výjezdu do Velké Británie na pozvání svého přítele Derryho, který bydlel v Hednesfordu a pracoval jako horník. Spolu s celou rodinou chtěl odjet vlastním vozidlem do Velké Británie na 30 dnů. Dostalo se mu podrobné instruktaže, jak se má chovat v případě výslechu anglickou bezpečnostní službou. Vzhledem k jeho neschopnosti odolávat tlaku při výslechu měl přiznat spolupráci s StB. Zároveň měl tvrdit, že vzhledem ke svému postavení na velvyslanectví neměl přístup k žádným informacím a tudíž nemohl nic prozradit. Proto se vyslychající měli zaměřit na osobní charakteristiky jednotlivých Angličanů, u kterých odpovídal jen nekonkrétně. Angličanům tehdy nic neřekl, protože se bál o práci. Kontakt s StB měl skončit v letech 1959–1960, což si vysvětloval zlepšením vztahů mezi ČSSR a Velkou Británií.⁴⁸¹ Jestli se cesta do Velké Británie opravdu uskutečnila, není známo. Vzhledem ke schválení povolení k výjezdu orgány StB a vystavení výjezdní doložky je cesta pravděpodobná. Pouze víme, že v roce 1966 trávil dovolenou spolu s rodinou v Jugoslávii a na vlastní služební pas byl několikrát v SRN a Rakousku.⁴⁸²

Pohled na jeho osobu se po srpnu 1968 změnil. „Při běžném styku se ZAJÍCEM se tento jeví jako seriózní člověk, jemného a uhlazeného chování, dosti vtipný a veselý. Dokáže se každým (včetně cizinců) okamžitě navázat rozhovor a chovat se nenuceně. Ovšem při bližším, – častějším styku a tím zevrubnějším poznáním jeho osoby lze zjistit, že je to člověk sobecký, chamtivý, úlisný a pro tyto vlastnosti není v kolektivu spoluzaměstnanců oblíben. Tím, že dobře ovládá angličtinu, dovede se vetřít do přízně cizinců zaměstnaných na zdejší úřadě a z toho se snaží co nejvíce vytěžit pro svou osobu,“ uváděl mjr. Grebeníček v nelichotivém hodnocení Zajíce z 2. 12. 1971, kde je mu taktéž vyčítán negativní postoj k socialistickému zřízení

---

⁴⁸⁰ Tamtéž, s. 90. Úmysl napsat do Anglie sdělil kpt. Melicharovi na schůzce dne 18. října 1962.

⁴⁸¹ Tamtéž, s. 99–102.

⁴⁸² Tamtéž, s. 107–109.

a nenávist k SSSR.⁴⁸³ I přesto v 70. letech spolehlivě plnil jemu svěřované úkoly, ale s přibližujícím důchodem u něho rostly obavy z prozrazení a ztráty finanční odměny ve výši 35 tisíc Kč, kterou měl dostat po odchodu do důchodu. V srpnu 1973 přišel na schůzku ve velmi špatném psychickém stavu, způsobeném jeho předpokládanou přímou pomocí při technickém pronikání do služebního vozidla britského vojenského přidělence. Uváděl, že proti dosavadní spolupráci nemá námitek, ale z tohoto úkolu má velké obavy. Byl přesvědčen, že při dotazu ze strany Britů nedokáže zapírat a po odhalení bude finančně postižen. Do důchodu mu zbývalo dva a půl roku a obával se o již zmiňovanou odměnu. V zájmu věci byl ochotný „i ustoupit schopnějšímu člověku“ a např. přejít na jiné pracoviště. Nakonec bylo ustoupeno od jeho zapojení do této akce a byl ubezpečen: „že si vážíme jeho dosavadního přístupu ke spolupráci a naším prvořadým zájmem je jeho dobrý zdravotní stav a životní vyrovnanost.“⁴⁸⁴

V prosinci 1973 prodělal infarkt a následovalo dlouhodobé léčení. Jeden ze zdrojů na britském velvyslanectví popisoval v srpnu 1975 Zajíce jako: „člověka, který nechce mít u nikoho nepříjemnosti, je dosti opatrný, až ustrašený. Jeho snahou bylo vždy získat peníze. Dobře slouží Angličanům, není však záludný, čs. zaměstnanci BVV jsou přesvědčeni, že ZAJÍC ostatní u Angličanů nepomlouvá. ... Jeho současnou snahou je v klidu dožít do důchodu.“⁴⁸⁵ V červnu 1976 pak odešel do důchodu a následně ze zdravotních důvodů často pobýval na své chatě na Slapech. Spolupráce s „Ušákem“ ukončilo StB v říjnu 1979, jelikož další spolupráce neměla opodstatnění. Navíc panovalo podezření z prozrazení: „Komise FMV na základě svého šetření došla k závěru, že vztah mezi TS UŠÁKEM a MV mohl být v důsledku hrubé dekonspirace vyzrazen protivníkovi.“⁴⁸⁶

---

⁴⁸³ Tamtéž, s. 111–113

⁴⁸⁴ Tamtéž, s. 129–131. Na schůzce 2. srpna 1973 oznámil Antonín Zajíc obavy z akce a na další schůzce konané 7. srpna došlo k vyřešení problému. Na druhou schůzku konanou v kavárně Slovanského domu dorazil kromě Řeháka i náčelník oddělení Makový.

⁴⁸⁵ Tamtéž, s. 135.

⁴⁸⁶ Tamtéž, s. 143–145.

Následně prožíval roky klidného důchodu. V 90. letech se účastnil setkání čs. válečných letců v Jindřichově Hradci⁴⁸⁷ a byl členem Svazu letců České republiky, konkrétně odbočky 26 Praha plk. Václava Jíchy, DFC, AFC. Poslední jeho známou adresou se stala Jankovská 526/6, Praha 4 – Krč. Antonín Zajíc zemřel 10. července 2006.

Za svoji vojenskou službu byl Antonín Zajíc vyznamenán *Československým válečným křížem 1939* (vyznamenán v roce 1947, č. mat. 34993), *Československou medailí za chrabrost* (vyznamenán v roce 1946, č. mat. 11058), *Československou medailí za zásluhy II. stupně* (vyznamenán v roce 1946, č. mat. 8348), *Československou pamětní medailí F–VB* a britskými *Ist Good Conduct Badge* a *Defence Medal*. Za války dosáhl hodnosti rotného (1. 1. 1946 povýšen na rotmistra letectva v záloze) a anglické hodnosti *Corporal*.⁴⁸⁸ Po roce 1989 byl v rámci rehabilitací povýšen do hodnosti podplukovníka.⁴⁸⁹

---

⁴⁸⁷ Antonín Zajíc se účastnil minimálně II. setkání čs. válečných letců v Jindřichově Hradci 1995 a III. setkání čs. válečných letců v Jindřichově Hradci 1996. BURIAN, V.: *II. setkání čs. válečných letců v Jindřichově Hradci* [online]. In: <http://www.khl-jhradec.cz/index.php?clanek=33> [cit. 7. 1. 2017]. BURIAN, V.: *III. setkání čs. válečných letců v Jindřichově Hradci* [online]. In: <http://www.khl-jhradec.cz/index.php?clanek=34> [cit. 7. 1. 2017].

⁴⁸⁸ VHA Trnava, fond kmeňové doklady, *Antonín Zajíc*.

⁴⁸⁹ SIGMUND, J.; VÁŇA, J.; PADIOR, E.: *Příslušníci československého letectva v RAF*, s. 145.

Závěr

Dospěli jste až na konec práce, představující pestré osudy sedmi obyčejných mužů ze Slovácka. Od prvotních myšlenek na zpracování podobného tématu a samotných počátečních přípravách, stála v čele badatelského záměru snaha, co nejdetailněji podchytit životní příběhy vybrané skupiny pozemního personálu 311. perutě. Ze seznamu nic neříkajících jmen postupně vyrůstal jeden strhující osud za druhým. Z prostých jmen se klubou doslova před očima osobnosti, které přispěli svými dovednostmi k boji za osvobození své rodné vlasti. Na cestě po seznámení s jejich životními příběhy jsme se nejdříve zastavili u svářeče, pokračovali přes další klasická zaměstnání až k automechanikovi. Na první pohled by se mohlo zdát, tuctový život, jakých je okolo tisíce, ale pokud jste dočetli až sem, tak již víte, že těchto „sedm statečných“ v sobě skrývá více.

Na místě je drobná sumarizace výsledků a kde jinde začít než u školní docházky. Suverénně nejúspěšnějším studentem byl Vladimír Pazourek, který nad ostatní vyčnívá vystudovanými šesti třídami gymnázia. Zbytek se spokojil nanejvýše s vychozením měšťanské školy a případně následným vyučením, což ovšem nelze hodnotit nijak negativně. Vyučení dávalo do budoucího zaměstnání solidní základ. Obecnou školu zvládli téměř všichni bez velkých problémů a patřili mezi velmi dobré žáky (např. Kovář a Pazourek) nebo slušný průměr. Jedinou výjimkou byl Josef Salát, kterému se podařilo propadnout již první školní rok a po zbytek docházky do obecné školy se mu také příliš nedařilo. Značný vliv na nevalné školní výsledky měla jistě smrt matky a otce. S probíranou náročnější látkou na měšťanské škole byl spojen horší prospěch u všech osob, u kterých jsou známé výsledky z měšťanské školy. Jejich výkony patřily mezi průměrné až podprůměrné. Propadnout na měšťanské škole se podařilo Františku Sakrajdovi a Františku Stolaříkovi. Celkově všech sedm dosáhlo na poměrně slušné vzdělání.

Budeme-li pokračovat chronologicky, tak následuje odpověď na otázku ohledně odchodu do zahraničního odboje, která padla již v úvodu: Proč odešli bojovat za svobodu Československa? Jaký vyplývá z jednotlivých osudů výsledek? Samozřejmě opět nejde určit jediný důvod. U každého mělo značný význam národní cítění, ale hlavní roli sehrálo aktuální místo pobytu a prostředí, v kterém se nacházeli. Nejjednodušší cestu měly osoby nacházející se při vzniku Protektorátu Čechy a Morava ve Francii. Jednalo se o Kováře a Pazourka, kteří se přihlásili do čs. armády ze skupiny nejdříve. Velký otazník se vznáší nad jejich zapojením do zahraničního odboje, kdyby se oba nacházeli v Československu.

Obzvláště chování Pazourka po kapitulaci Francie nese svědčí o velké chuti bojovat za osvobození vlasti. Krátce po zániku Československa sice pocítil potřebu něco pro rodnou zemi udělat, ale možná i díky dlouhodobému pobytu ve Francii propadl po porážce Francie na určitý čas defétismu, tak typickému pro tehdejší Francouze. Snad ze zjištěných důvodů se nakonec rozhodl odjet do Velké Británie. Plné obnovy ztracené důvěry v jeho osobu během služby v RAF nedošlo. Přestože ve Francii působil jako mechanik u stíhací jednotky, tak znovuzařazení na postu mechanika se u RAF nedočkal.

Druhou osobou, nacházející se ve Francii, byl Antonín Kovář. Opět můžeme na něj nahlížet z různých pohledů. Pokud by se v březnu 1939 nacházel v Československu, tak bychom jeho jméno možná mezi pozemním personálem 311. perutě nenašli. V Ostravě měl manželku a dobrou práci svářeče ve Vítkovických železárnách, což by nejspíše převážilo před nejistou cestou uprchlíka. Na druhou stranu odjížděl z tzv. druhé republiky a jedním z důvodů odjezdu na montáž do Francie mohla být nevalná situace v Československu a víra ve změnu politické situace v Evropě.

Dalším, kdo neměl na cestě k čs. armádě ve Velké Británii větší překážky, byl František Sakrajda. V Buenos Aires se přihlásil až v červnu 1942, což bylo způsobené nejspíše nedostatkem informací. Co bylo pravým důvodem se již nedozvíme. Jistou roli zajisté sehrálo

vlastenectví, ale nemuselo být zásadním činitelem v rozhodování. Jako možný impuls se nabízí tehdejší rodinná nebo finanční situace. Navíc jako svobodný a bez žádných omezujících závazků, měl blíže k dobrodružství čekající na něho v řadách armády, které mohlo také zapůsobit jako jedno z lákadel.

Snadnější pozici pro útěk do Francie měl Oldřich Štěpaník, pracující před odchodem do zahraničí na Slovensku v Dubnici nad Váhom a tudíž i cestu zkrácenou o jednu hranici. Jeho odchod se dá označit za souhru náhod. Rozpad Československa byl pro něj silnou ranou, ale bez utvoření silné skupiny stejně smýšlejících lidí, by si nejspíše na cestu netroufnul. Dalším, který odešel nejspíše díky správným kontaktům je Antonín Zajíc. Především bez napojení na kunovickou Obranu národa by velmi pravděpodobně setrval v Protektorátě po celou válku. Naopak František Stolařík opouštěl Protektorát narychlo a jeho štěstím na cestě byli rodinní příslušníci a známí žijící na Slovensku. Všichni tři (Štěpaník, Zajíc a Stolařík) byli mladí, plni energie a bez rodinných závazků, což jistě usnadnilo jejich počínání. Navíc všichni věděli o vznikající čs. armádě ve Francii

Zcela opačným případem, než všechny dosavadní je Josef Salát, který zanechával doma nejen manželku, ale i dvě děti. Právě u něho se setkáváme s případem, kdy cestu do neznáma popoháněla, kromě zvěstí o čs. armádě ve Francii, čistě jen obrovská láska k vlasti a věrnost k republice, založené na masarykovské tradici.

Období služby v RAF lze u většiny shrnout jako jedno z nejlepších období v jejich životě. Byli oklopeni lidmi stejného mínění, pro dobrý život jim nic kromě rodinných příslušníků zanechaných ve vlasti nescházelo a nechybělo jim nadšení pro vybudování nové republiky.

Po skončení války se již navždy rozcházejí cesty skupiny. Pazourek zůstává trvale ve Velké Británii a zbylých šest se plní euforie z vítězství nad Německem a osvobození vlasti vrací

do Československa. Brzy pocít'ují na vlastní kůži, že nálepka vojáka ze Západu nebude v novém lidově demokratickém zřízení republiky k jejich prospěchu. Každý se z nastolenou situací vypořádal po svém. Někdo dopadl relativně dobře. Mezi takové lze zařadit Antonína Kováře, kterému byl dokonce udělen za vynikající pracovní výsledky *Řád práce*. Zasloužit si takovou poctu a být přitom bývalý příslušník RAF je ojedinělé. Velmi slušně si žil taktéž Antonín Zajíc, který našel zaměstnání na britském velvyslanectví jako řidič. Až do důchodu požíval veškerých výhod zaměstnance britského velvyslanectví. Stinnou stránkou jeho práce na britském velvyslanectví byla dlouhodobá spolupráce s StB, která byla ukončena po jeho odchodu do důchodu. Oproti tomu na opačné straně skončil Josef Salát. Jeho problémy s komunistickým režimem, ale nepramení z jeho působení u 311. perutě, nýbrž z jeho léčitelské činnosti. Perzekuce vůči popisované skupině pozemního personálu byla oproti výkonným letcům naštěstí mírná, ale nelze ji úplně zlehčovat.

Bohužel se již všech sedm mužů odebralo na věčnost. Prvním zemřelým se stal Oldřich Štěpaník, který tragicky zahynul v dubnu 1955 na otravu kysličníkem uhelnatým. Sametové revoluce, která znamenala zlom v postoji k bývalým příslušníkům čs. letectva ve Velké Británii, se dožila pouze trojice z původních sedmi. Následně ve Velké Británii zemřel v roce 1994 Vladimír Pazourek a jako předposlední o tři roky později František Stolařík, žijící na Slovensku. Posledním žijícím se stal Antonín Zajíc, který opustil náš svět v červenci 2006.

Jedním ze stěžejních motivů k výběru tématu zahrnující pozemní personál byla taktéž nedostatečná historiografie věnující se tomuto tématu. Sami můžete po přečtení této práce posoudit, jak se povedlo přiblížit životy, alespoň těchto sedmi mužů, kteří představovali výběr z dlouhého zástupu příslušníků pozemního personálu. Všichni svojí neúnavnou každodenní prací přispívali k tomu, aby letci mohli vzlétat k boji za svobodu. Na závěr nezbyvá než věřit, že snad i díky této práci zůstane zachována vzpomínka na těchto sedm statečných Čechoslováků z Uherskohradištska.

Přehled použitých pramenů a literatury

Prameny

Archiv bezpečnostních složek Praha

fond Z

svazek na jméno Antonín Zajíc, arch. č. 707136 MV, reg. č. 163 II. správa FMV, dříve reg. č. 1424 II. správa MV

Moravský zemský archiv Brno

fond Matriky In: <http://actapublica.eu/> [14. 3. 2017]

Národní archiv Praha

fond Londýnský archiv – sbírka dokumentů

fond Ministerstvo sociální péče – Londýn

fond Ministerstvo vnitra – Londýn

fond Smutný Jaromír, Dr.

Státní okresní archiv Uherské Hradiště

fond Národní škola Bzová (1869–1953)

fond Národní škola Hradčovice (1832–1953)

fond Národní škola chlapecká Kunovice (1802–1953)

fond Národní škola Mařatice (1841–1953)

fond Národní škola Slavkov (1877 - 1953)

fond Národní škola Sušice (1911–1953)

fond Národní škola Topolná (1883–1953)

fond Střední škola Babice (1922–1953)

fond Střední škola Kunovice (1909–1953)

fond Střední škola chlapecká Uherský Ostroh (1891–1953)

fond Živnostenská škola pokračovací Hluk (1926–1933)

fond Živnostenská škola pokračovací Uherské Hradiště (1925–1953)

Státní okresní archiv Zlín

fond Baťa a.s.

fond Národní škola Hrádek na Vlárské dráze (1875–1953)

Štátny archív v Bratislave – pracovisko Archív Modra

fond Osemročná stredná škola maďarská v Senci

fond Stredná škola slovenská v Senci

Štátny archív v Nitre – pracovisko Archív Topoľčany

fond Stredná škola v Bojne

Vojenský historický archív Bratislava

sbírka Kmenových listin

Vojenský historický archív Trnava

sbírka Kmenových listin

Vojenský ústřední archiv–Vojenský historický archiv Praha

fond 20 (Ministerstvo národní obrany Londýn)

fond 24 (fond Evidence československých vojenských osob v zahraničí za 2. světové války)

fond Československé letectvo – Velká Británie

fond Kartotéka Západ

fond Osvědčení 255

sbírka Kmenových listin

sbírka Kvalifikačních listin

sbírka leteckých karet RAF

Nepublikované prameny

HORÁKOVÁ, Libuše: *Pozůstalost Antonína Kováře.*

MAŇÁSKOVÁ, Marie: *Dokumenty z pozůstalosti Josefa Saláta.*

SALÁT, Josef: *Osobní deník Josefa Saláta.*

STOLAŘÍK, Miroslav: *Zápisky o Františku Stolaříkovi.*

STOLAŘÍK, Robert: *Deník Roberta Stolaříka.*

ŠTĚPANÍK, Oldřich: *Můj deník.*

Tisk

The London Gazette

Rozhovory

Rozhovor s Libuší Horákovou ze dne 11. 8. 2016.

Rozhovor s Ludmilou Horehledřovou ze dne 29. 7. 2016.

Rozhovor s Josefem Kutálkem ze dne 23. 1. 2017.

Rozhovor s Marií Maňáskovou z 21. 7. 2016 a 21. 10. 2016.

Rozhovor s Františkem Podlasou ze dne 27. 7. 2016.

Rozhovor s Františkem Sakrajdou ze dne 30. 7. 2016.

Materiály a sdělení příbuzných, soukromých osob a badatelů

BURIAN, Vladislav; JURDA, Karol; KAMP, Michal; MAŇÁSKOVÁ, Marie; NAVRÁTIL, Miroslav; PROCHÁZKA, Filip; RAJLICH, Jiří; SAKRAJDA, František; SAMSOUNEK, František; STOLÁRIKOVÁ, Elena; VANČATA, Pavel; VÁVRA, Dušan; VOMELA, Pavel.

Literatura

Monografie

BALA, Jaroslav: *V boji od začátku až do konce*. Praha 1945.

BENEŠ, Bohuš: *Křídla ve vyhnanství: Život a práce československých letců*. Londýn 1942.

BROD, Toman; ČEJKA, Eduard: *Na západní frontě*. Praha 1965.

BUFKA, Vilém: *Bombardér T-2990 se odmlčel*. Praha 1966.

ČEJKA, Eduard: *Zlomená křídla*. Praha 1968.

DEML, Jiří: *Jan Hrubý: život, doba a kamarádi jednoho z mužů 18. června 1942*. Kunovice 2016.

HESS, Alexander: *Byli jsme v bitvě o Anglii*. Praha 2001.

HINGAROVÁ, Vendula; NEMRAVA, Daniel (edd.): *Argentina napříč obory: současné pohledy*. Olomouc 2014.

KOČMAN, Vincenc: *Boj bez slávy*. Brno 1962.

KOVAŘÍK, Jiří: *Mechanik 310. perutě*. Praha 1990.

KUDRNA, Ladislav: *Českoslovenští letci ve Velké Británii a válečné fenomény*. Praha 2006.

KUDRNA, Ladislav: *Když nelétali: Život našich letců v Polsku, Francii a Británii za 2. světové války*. Praha 2003.

KUDRNA, Ladislav: „Útěkář“ *Otakar Černý, plukovník letectva v záloze: jeden český osud na pozadí dvou totalitních režimů*. Praha 2008.

MIKULKA, Jiří; KOLESA, Václav; POPELKA Jaroslav: *František Živěla – Zbrojář Hurricanů a Spitfirů se srdcem sportovce*. Zlín 2004.

NÁLEVKA, Vladimír: *Československo a Latinská Amerika v letech druhé světové války*. Praha 1972.

NĚMEČEK, Jan: *Soumrak a úsvit československé diplomacie: 15. březen 1939 a československé zastupitelské úřady*. Praha 2008.

OSOLSOBĚ, Jiří: *Zbylo nás devět*. Praha 1989.

PAJER, Miloslav: *Křídla míří nad Německo*. Cheb 1994.

PAJER, Miloslav: *Nad moři a oceánem*. Cheb 2000.

PAJER, Miloslav: *Ve stínu slávy*. Cheb 1992.

PAJER, Miloslav: *Wellingtony nad Biskají*. Cheb 1999.

PLACHÝ, Jiří; PEJČOCH, Ivo: *Jmenný seznam příslušníků československé zahraniční armády na západě, část I. A–K*. Praha 2011.

PLACHÝ, Jiří; PEJČOCH, Ivo: *Jmenný seznam příslušníků československé zahraniční armády na západě, část II. L–Ž*. Praha 2011.

RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu, 1. část (1940)*. Praha 1999.

RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu, 2. část (1941)*. Cheb 2000.

RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu, 3. část (1942)*. Cheb 2001.

RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu, 4. část (1943)*. Cheb 2002.

RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu, 5. část (1944)*. Cheb 2003.

RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu, 6. část (1945-1946)*. Cheb 2005.

RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu, 7. část (Černá kronika československého letectva v RAF 1940-1945)*. Cheb 2004.

RAJLICH, Jiří: *Na nebi sladké Francie: Válečný deník československých letců ve službách francouzského letectva 1939-1945 (1. a 2. část, rozšířené vydání)*. Cheb 2008.

REICHL, Martin: *Cesty osudu*. Cheb 2004.

SIGMUND, John; VÁŇA, Josef; PADIOR, Emil: *Příslušníci československého letectva v RAF*. Praha 1999.

SVOBODA, Gustav: *I. československá divize ve Francii (1939–1940)*. Praha 2010.

ŠMOLDAS, Zdeněk: *Českoslovenští letci v boji proti fašismu*. Praha 1987.

ŠMOLDAS, Zdeněk: *Českoslovenští letci ve Velké Británii 1940 – 1945*. Praha 1982.

Tiskové odd. HŠVO při MNO: *Tanky očima stíhače*. Praha 1945.

TŮRK, Pavel; PAJER, Miloslav: *B-24 Liberator in RAF Coastal Command Service with Focus on Aircraft of No. 311 (Czechoslovak) Squadron RAF*. Hradec Králové 2015.

VANČATA, Pavel: *311 (Czechoslovak) Squadron*. Sandomierz 2013.

VÁVRA, Dušan: *Muži na správné straně: životní osudy občanů Strakonicka v zahraniční armádě na bojištích II. světové války, 1. díl Letecký a pozemní personál v RAF*. Strakonice 2012.

VÁVRA, Dušan: *Pilot a zbrojář: životní osudy pilota Rudolfa Haeringa a zbrojáře Václava Pávka od 311. bombardovací perutě*. Strakonice 2006.

VILD, Miroslav: *Osud byl mým přítelem*. Praha 1985.

Články:

JIRÁNEK, Tomáš: *Německé vojenské přípravy v Argentině*. In: *Historie a vojenství*, roč. 49, 2000, č. 4, s. 874–884.

KUDRNA, Ladislav: *We fight to rebuild. Podíl letců na uznání exilové vlády*. In: *Paměť a dějiny*, roč. 8, 2014, č. 2, s. 3–12.

NAVRÁTIL, Miroslav; MIKULKA, PAVEL: *Bratři Stolaříkovi*. In: *Naše Bojkovsko*, roč. 42, č. květen 2016, s. 15–16.

PAULE, Otokar: *Antonín Zajíc*. In: *Slovácké noviny*, roč. 6/58, č. 24, 12. 6. 1996, př. 2.

PAULE, Otokar: *Oldřich Štěpáník*. In: *Slovácké noviny*, roč. 6/58, č. 16, 17. 4. 1996, př. 2.

Internetové zdroje

BURIAN, Vladislav: II. setkání čs. válečných letců v Jindřichově Hradci [online]. In: <http://www.khl-jhradec.cz/index.php?clanek=33> [cit. 7. 1. 2017].

BURIAN, Vladislav: III. setkání čs. válečných letců v Jindřichově Hradci [online]. In: <http://www.khl-jhradec.cz/index.php?clanek=34> [cit. 7. 1. 2017].

Československý klub – Rosario [online]. In: <http://lamigrace.ff.cuni.cz/2017/02/13/ceskoslovensky-klub-rosario/> [8. 4. 2017].

England and Wales Death Registration Index 1837-2007 [online]. In: <https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:QVZ8-4DJM> [cit. 22. 12. 2016].

England and Wales Marriage Registration Index, 1837-2005 [online]. In: <https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:QVDP-711W> [cit. 22. 12. 2016].

Historie obce Bzová [online]. In: http://www.bojkovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=697&id=135745&p1=9993 [13. 1. 2017].

Jaroslav Šišpera (1920 - 2006) – Životopis [online]. In: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/670> [cit. 6. 3. 2017].

RAF Stations – H [online]. In: <http://www.rafweb.org/Stations/Stations-H.htm> [cit. 15. 2. 2017].

SIGMUND, John; VÁŇA, Josef; PADIOR, Emil: *Seznam příslušníků československého letectva v RAF (1940-1945)* [online]. In: <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=114620> [cit. 15. 10. 2016].

Vlastimil – Rosario [online]. In: <http://lamigrace.ff.cuni.cz/2017/02/13/vlastimil/> [8. 4. 2017].

Seznam použitých zkratk

ABS – Archiv bezpečnostních složek

AC2 – Aircraftman Second Class (vojín)

AC1 – Aircraftman First Class (vojín)

ACH/GD – Aircrafthand/General Duties (pomocný personál pro všeobecné služby)

AFC – Air Force Cross (Letecký kříž)

BEA – British European Airways

BVV – britské velvyslanectví

capt. – captain (kapitán)

Cpl – Corporal (desátník)

č. j. – číslo jednací

č. p. – číslo popisné

čs. – československý

ČSLA – Československá lidová armáda

ČsOL – Československá obce legionářská

ČSSR – Československá socialistická republika

děl. – dělostřelectvo

děl. pluk – dělostřelecký pluk

des. – desátník

Dr.; dr. – doktor

DFC – Distinguished Flying Cross (Záslužný letecký kříž)

F/Mech – Flight Mechanic (letecký mechanik)

F/Mech A – Flight Mechanic A (letecký mechanik – drakař).

F/Mech E – Flight Mechanic E (letecký mechanik – motorář)

FMV – Federální ministerstvo vnitra

GAS – Ground Armament School

GC – Groupe de Chasse (stíhací skupina)

gestapo – Geheime Staatspolizei (Tajná státní policie)

HS–VB – Hlavní správa Veřejné bezpečnosti

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

kpt. – kapitán

KSČ – Komunistická strana Československa

LAC – Leading Aircraftman (svobodník)

let. – letectvo

LNP – Letecký náhradní pluk

mjr. – major

MNO – Ministerstvo národní obrany

MNV – Místní národní výbor

M/S – Motor Ship

MU – Maintenance Unit

MV – Ministerstvo vnitra

MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

MZA – Moravský zemský archiv

NA – Národní archiv

nar. – narozen

n. p. – národní podnik

NT – Náhradní těleso

ON – Obrana národa

por. – poručík

PVR – pěší výcviková rota

RAF – Royal Air Force (britské královské letectvo)

RAF VR – Royal Air Force Volunteer Reserve (dobrovolnická záloha Královského letectva)

RMS – Royal Mail Ship

ROH – Revoluční odborové hnutí

rt. – rotný

s. – strana

SBS – Svazu bojovníků za svobodu

SČSP – Svazu československo-sovětského přátelství

SE 8311 – No 8311 Servicing Echelon (díleňská opravárenská jednotka 311. perutě)

Sgt – Sergeant (RAF); Sergent (Francie); československý ekvivalent četař

sign. – signatura

SLUB – Zváz ľudových protifašistických bojovníků

SNB – Sbor národní Bezpečnosti

S of T.T. – School of Technical Training

SOkA – Státní okresní archiv

SPB – Svaz protifašistických bojovníků

SPO – Smíšený předzvěstný oddíl

SRN – Spolková republika Německo

SSAFA – Soldiers, Sailors, Airmen and Families Association

SSQ – Station Sick Quarters (lékařská ošetrovna)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

StB – Státní bezpečnost

škpt. – štábní kapitán

TNP – Tábor nucených prací

USE – Udruženje za Slovanske emigrante (Sdružení pro slovanské emigranty)

VB – Veřejná bezpečnost

VHA – Vojenský historický archiv

VLU – Vojenské letecké učiliště

VTŽ – Válcovny trub a železářny

VÚA–VHA – Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv

VŽKG – Vítkovické železářny Klementa Gottwalda

zál. – záloha

Resumé

The main purpose of this bachelor thesis is to create the biographical study about the life story of ground staff No. 311 Squadron from Uherské Hradiště district. The reason for doing this research is the minimum material on this very important Czechoslovakian soldiers, who provided combat operations Czechoslovak Squadrons in the Royal Air Force. The thesis includes the stories of the seven members of the ground staff, served with the 311th (Czechoslovak) Squadron RAF. The text is composed of seven chapters, each of them deals with one man. Every chapter is divided into three subchapters describing every single periods of their lives. The first subchapter deals with the life of the person in the moment when they entered the foreign resistance. The second subchapter engages in service in the Czechoslovak army and the third subchapter focuses on the postwar life of all described people. The Appendix contains numbers of the unique photos.

Přílohy

Antonín Kovář

Obr. 1: Antonín Kovář v uniformě četaře československé armády, pravděpodobně rok 1923. Do hodnosti četaře byl povýšen 1. května 1923 a vojenskou prezenční službu ukončil v září 1923.

Zdroj: Obecní úřad Topolná

Obr. 2: Skupina československých vojáků u moře ve Francii, duben 1940. Antonín Kovář první zleva.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 3: Antonín Kovář v československé uniformě užívané ve Francii, 1940. První zprava Antonín Kovář.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 4: Antonín Kovář v Cholmondeley Park, červenec – září 1940.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 5: Skupina československých vojáků v Cholmondeley Park, červenec – září 1940. První zprava Antonín Kovář.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 6: Zbrojíři 311. perutě před kulomety Browning ráže 7,7 mm. Třetí zprava Antonín Kovář.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 7: Vánoce u 311. perutě. Antonín Kovář zachycen s dárkem – model letounu.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 8: Před budovou na základně East Wretham, únor 1942. První zleva Antonín Kovář.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 9: Zbrojírni 311. perutě. Zleva horní řada: druhý Antonín Kovář. Zprava dolní řada: první Václav Pávek, kterému napsal Kovář v únoru 1946 dopis (viz kapitola Antonín Kovář).

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 10: Přesun 311. perutě do severoirského Aldergrove, konec dubna 1942. Zleva: třetí Antonín Kovář, čtvrtý Václav Pávek.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 11: Antonín Kovář (vpravo) při čtení novin.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 12: Václav Pávek (první zprava) a Antonín Kovář (druhý zprava), 1943–1945.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 13: Zbrojírni 311. perutě. V dolní řadě zleva: druhý Václav Pávek, čtvrtý Antonín Kovář.
Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 14: Skupina mechaniků před Liberátorem. Antonín Kovář uprostřed, 1943–1945.
Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 15: Antonín Kovář (vpravo) sedí na pumě A.S. 600lb Mk.I., 1943–1945.

Zdroj: František Samsounek

Obr. 16: Před továrnou v Kruceburku, leden – únor 1946. Druhý zprava Antonín Kovář.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 17: Novomanželé Kovářovi, duben 1946. Vlasta (rozená Dohnalová) a Antonín Kovář.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 18: S rodinou třetí manželky, Topolná, přibližně 1946–1950. Zleva stojící: Antonín Kovář, Vlasta Kovářová, Zdeněk Dohnal, Rudolf Dohnal, Božena Malinová a František Malina. Zleva sedící: Ludmila Dohnalová a Štěpán Dohnal.

Zdroj: Obecní úřad Topolná

Obr. 19: Kurz podnikových svářečských technologů od 5. do 26. října 1953, Výskumný ústav zvaračský v Bratislavě. Antonín Kovář stojí druhý zleva.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 20: Antonín Kovář na poválečných fotografiích. Snímek vpravo je datován k 17. září 1947.

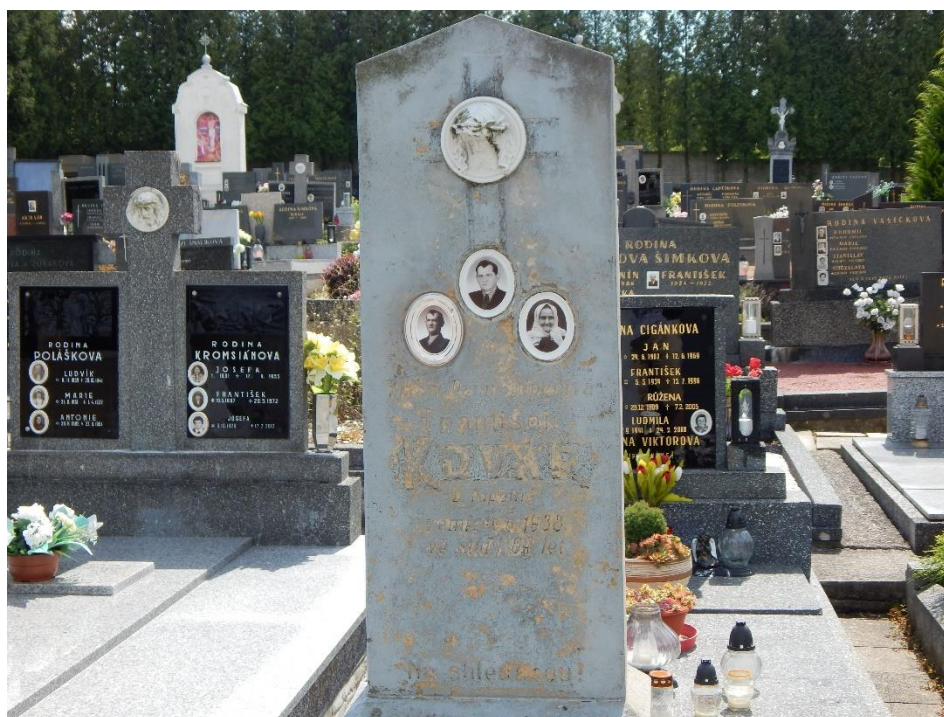
Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 21: Antonín Kovář necelý rok před smrtí, 20. květen 1958.

Zdroj: Libuše Horáková

Obr. 22: Hrob Antonína Kováře na hřbitově v Bílovicích, srpen 2016.

Zdroj: archiv autora

Vladimír Pazourek

Obr. 23: Fotografie Vladimíra Pazourka pořízená během jeho služby v RAF, 1941–1945.

Zdroj: VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *Vladimír Pazourek*.

František Sakrajda

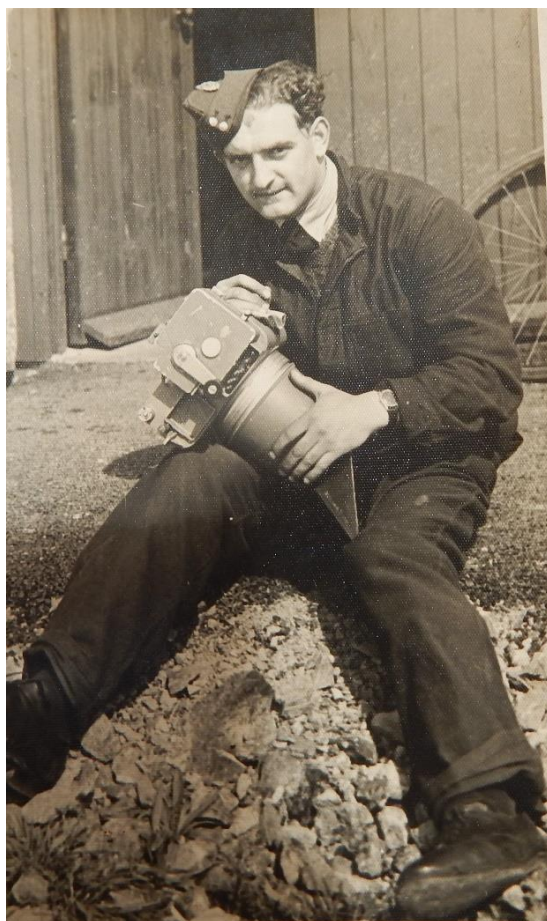
Obr. 24: František Sakrajda na snímku krátce před odjezdem do Velké Británie nebo těsně po příjezdu do Velké Británie, rok 1942.

Zdroj: NA, Fond Ministerstvo vnitra – Londýn, č. fondu 828, kart. 322, inv. č. 909, sig. 2-90/10668.

Obr. 25: Snímek Františka Sakrajdy z období služby u RAF.

Zdroj: VÚA–VHA Praha, fond letecká karta, *František Sakrajda*.

Obr. 26: František Sakrajda jako fotograf 311. perutě, 1944–1945.

Zdroj: František Sakrajda

Obr. 27: Smuteční průvod. Muž druhý zleva je František Sakrajda, nejspíše 50. léta 20. století.

Zdroj: Ludmila Horehled'ová

Obr. 28: Místo posledního odpočinku Františka Sakrajdy na hřbitově v Kunovicích, srpen 2016.

Zdroj: archiv autora

Obr. 29: Současná podoba uložení urny Františka Sakrajdy na hřbitově v Kunovicích, 2016.

Zdroj: archiv autora

Josef Salát

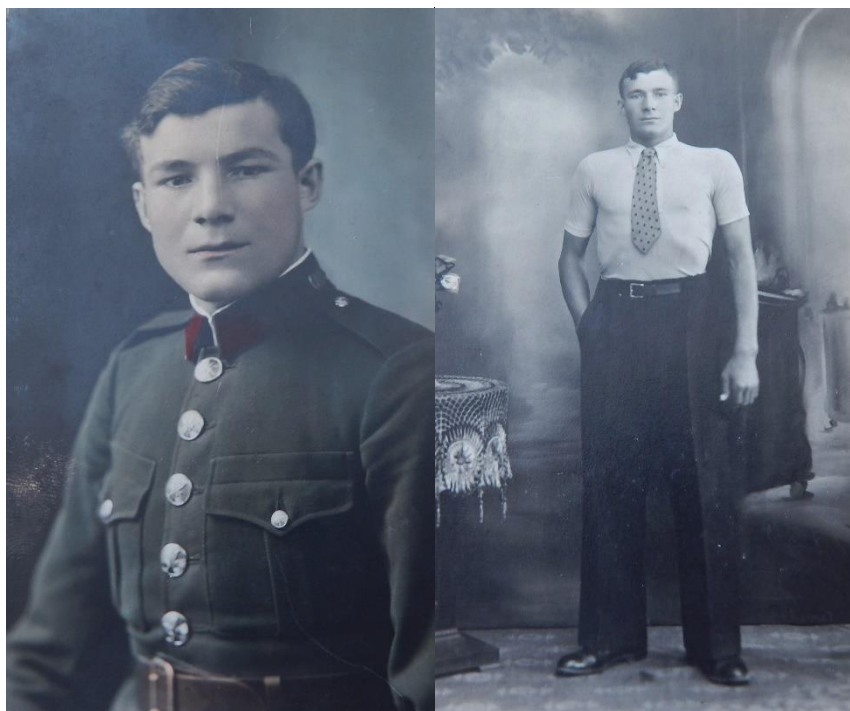
Obr. 30: Josef Salát v uniformě RAF.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 31: Josef Salát (uprostřed) s rodiči (Františka Salátová a Jan Salát), rok 1916–1918.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 32: Fotografie Josefa Saláta z 30. let 20. století. Vlevo jako voják československé armády, 1931–1933.

Zdroj: Marie Maňásková

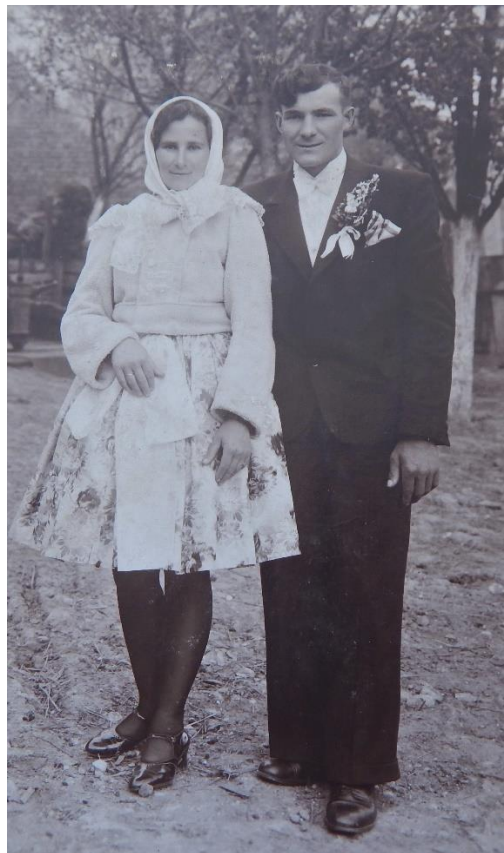
Obr. 33: Nováčci u 2. baterie 107. dělostřeleckého pluku, 1931. Josef Salát třetí zleva.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 34: Podkováři z 1. oddílu 107. dělostřeleckého pluku, leden 1933. Josef Salát třetí zleva.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 35: Svatba Josefa Saláta s Růženu Salátovou (rozená Mikulíková), 2. květen 1937.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 36: Na památku fotografie s velbloudem, Bejrút, únor 1940. Vpravo Josef Salát.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 37: Josef Salát (druhý zleva) v Cholmondeley Park, červenec – září 1940.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 38: Josef Salát (první zleva) v Cholmondeley Park, červenec – září 1940.

Zdroj: Slováké muzeum

Obr. 39: Josef Salát v kabině Wellingtonu Mk.IC (R1598, KX-C) nazývaného Cecilka, který mezi březnem 1941 až únorem 1942 odlétal v rámci 311. perutě 51 bombardovacích letů nad nepřátelské území.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 40: U Wellingtonu Mk.IC (R1598, KX-C) se nechali zvěčnit zleva: A. Pilát, B. Pick, J. Salát a J. Blažek, East Wretham, zima 1941–1942.

Zdroj: Slovácké muzeum

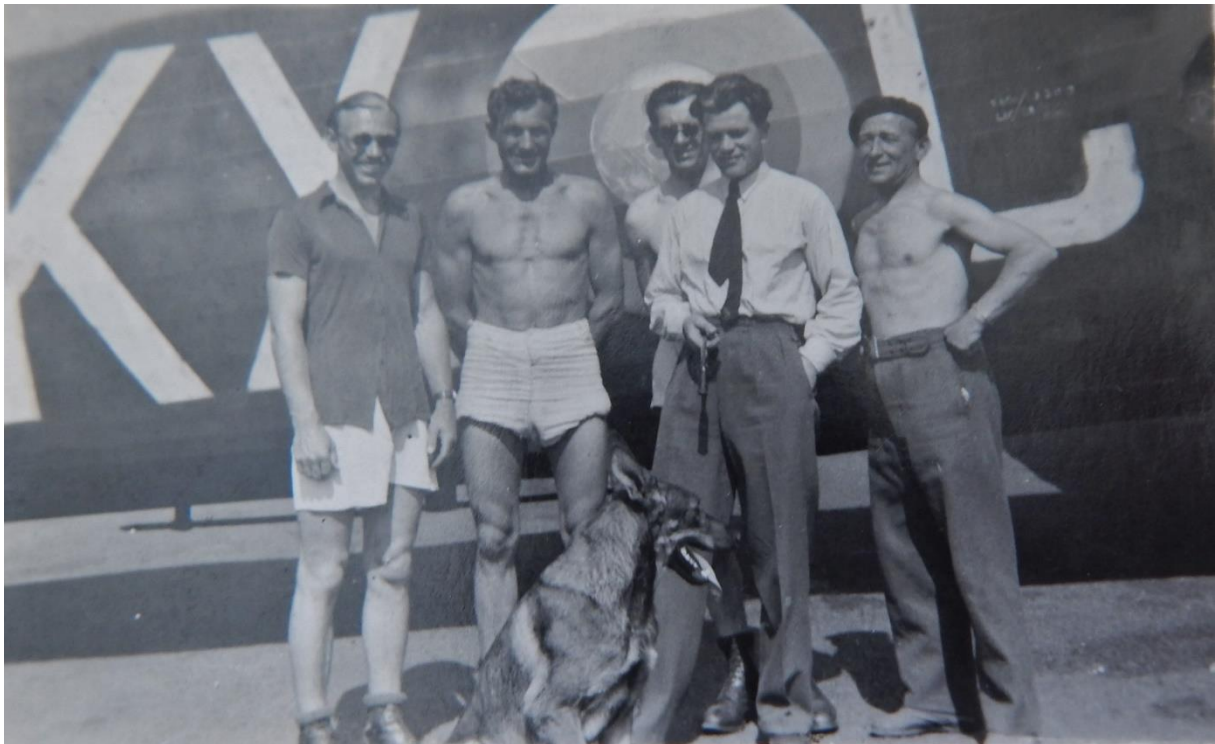
Obr. 41: U „Cecilky“ (Wellington Mk.IC, R1598, KX-C) zleva: druhý Josef Salát, čtvrtý Josef Čapka, East Wretham zima 1941–1942.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 42: Mechanici 311. perutě, East Wretham, zima 1941–1942. Josef Salát druhý zleva.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 43: Před Wellingtonem Mk.IC (R1598, KX-C) se s vlčákem Antisem nechal vyfotit Josef Salát (druhý zleva). Zleva: první Josef Čapka, třetí Václav Bozděch. East Wretham, léto 1941.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 44: Josef Salát (první zleva) ve společnosti dalších mechaniků u Wellingtonu.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 45: Josef Salát u zadní střelecké věže Wellingtonu.

Zdroj: Marie Maňásková

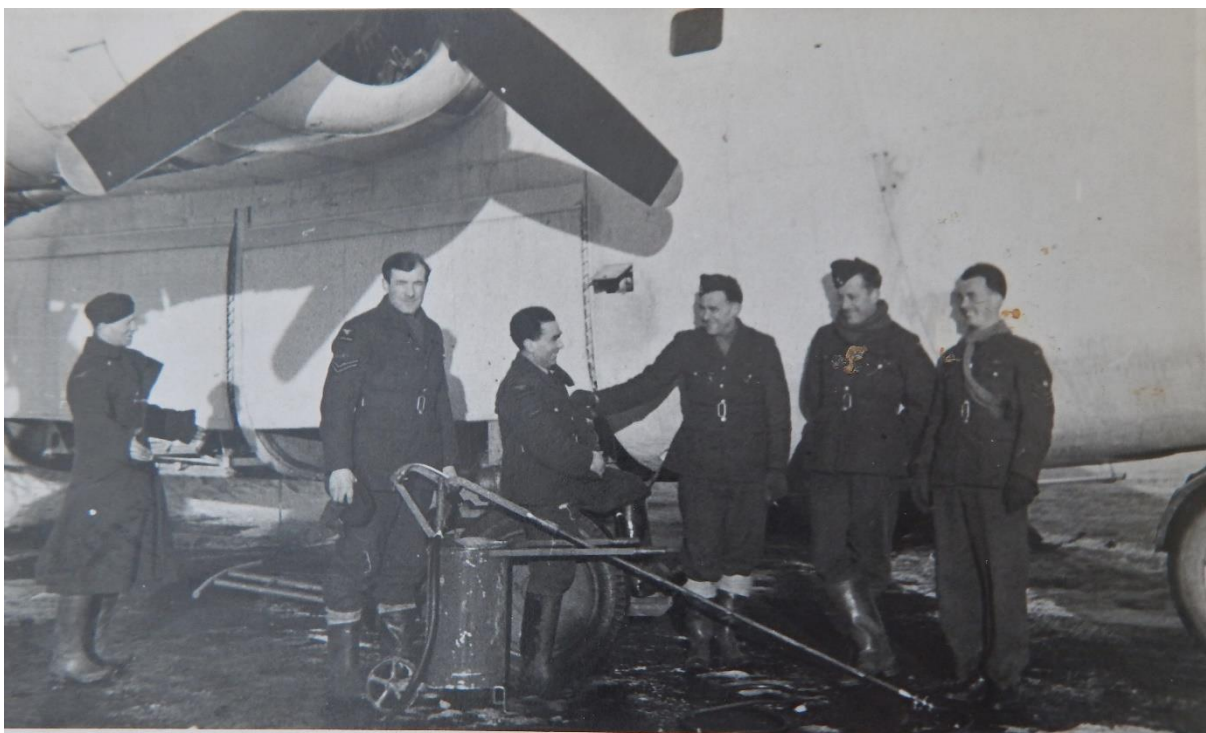
Obr. 46: Mechanici 311. perutě, 1943. Josef Salát v horní řadě první zleva.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 47: Josef Jedlička (vlevo) a Josef Salát (vpravo), 1941–1943.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 48: Pozemní personál u Liberatoru 311. perutě, 1943–1945. Josef Salát druhý zleva.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 49: Josef Salát (v první řadě vpravo) během slavnostní přehlídky.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 50: Josef Salát na fotografiích z 50. a 60. let 20. století.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 51: Josef Salát a sněhulák „Buddha“ vytvořený na zahradě u jeho domu.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 52: Josef Salát na svatbě, 1971.

Zdroj: Marie Maňásková

Obr. 53: Hrob Josefa Saláta na hřbitově v Jalubí, srpen 2016.

Zdroj: archiv autora

František Stolařík

Obr. 54: Svatba Marie Jurdové (rozená Stolaříková) a Karla Jurdy v roce 1936. Za novomanžely stojí Františkovi rodiče Antonín a Regina Stolaříkovi. František Stolařík sedí u stolu druhý zprava od nevěsty.

Zdroj: Karol Jurda

Obr. 55: František Stolařík sedí u stolu třetí zprava. Snímek pořízen v době prezenční služby 1937–1939.

Zdroj: Karol Jurda

Obr. 56: V Bělehradě se nechali na památku zvěčnit bratři Stolaříkovi a Rudolf Putna, 14. března 1940. Zleva: Robert Stolařík, Rudolf Putna, František Stolařík a Antonín Stolařík.

Zdroj: Miroslav Navrátil

Obr. 57: Bratři Stolaříkovi v La Palme, 12. červen 1940. Zleva: František, Antonín a Robert Stolaříkovi.

Zdroj: STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*.

Obr. 58: Originální titulek k fotografii: „Nová anglická uniforma.“ Foceno v Cholmondeley Park, červenec 1940. Zleva: František Stolařík, Robert Stolařík, Rudolf Putna a Antonín Stolařík.

Zdroj: STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*.

Obr. 59: Druhý seshora Robert Stolařík a dole František Stolařík ve stanu v Cholmondeley Park, srpen – září 1940.

Zdroj: STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*.

Obr. 60: Poslední společné focení s bratry v Cholmondeley Park den před odjezdem na základnu RAF Henlow, 20. září 1940. Zleva: Antonín, František (již v uniformě RAF) a Robert.
Zdroj: Miroslav Navrátil

Obr. 61: Ve společnosti bratrů a přátel. František Stolařík sedí první zprava.
Zdroj: STOLAŘÍK, R.: *Deník Roberta Stolaříka*.

Obr. 62: František (druhá řada vpravo) a Robert (druhá řada uprostřed) Stolaříkovi a jejich přátelé.

Zdroj: Karol Jurda

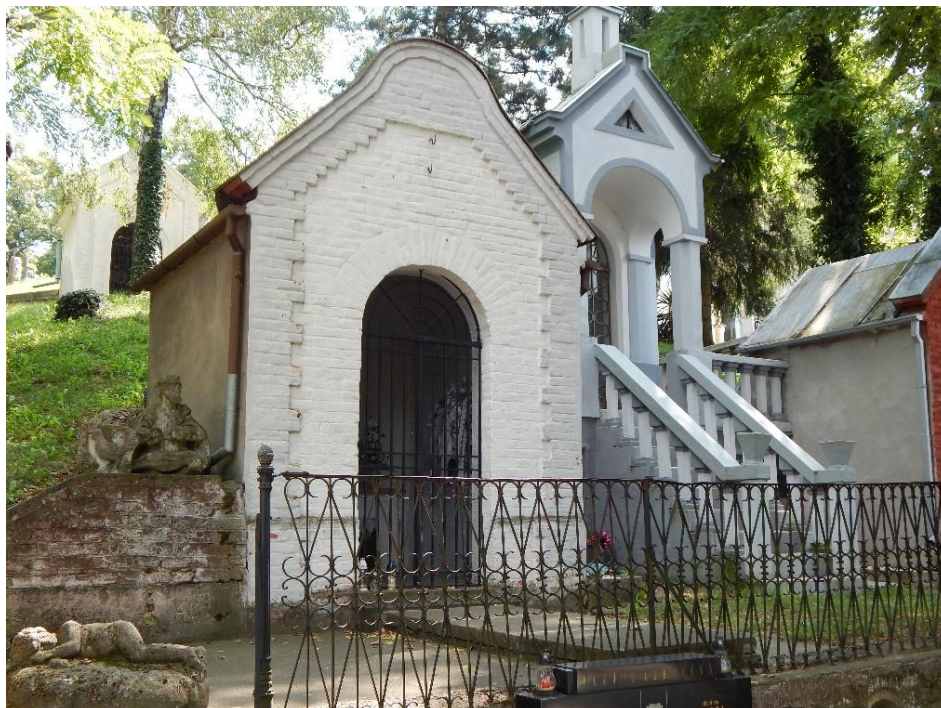
Obr. 63: Svatba Roberta Stolaříka s Annou Stolaříkovou (rozená Velingerová) v Horažďovicích, 19. srpna 1945. František Stolařík stojí první zprava.

Zdroj: Karol Jurda

Obr. 64: Rodina Františka Stolaříka, druhá polovina 50. let 20. století. Zleva: manželka Rozália Stoláriková, nevlastní syn Ivan Stolárik a František Stolařík (Stolárik).

Zdroj: Karol Jurda

Obr. 65: Rodinná hrobka rodiny Divinců na hřbitově v Hlohovci. Kromě Františka Stolaříka (Stolárik) je v hrobce pohřbena manželka Rozália Stoláriková a nevlastní syn Ivan Stolárik, srpen 2016.

Zdroj: archiv autora

Oldřich Štěpaník

Obr. 66: Oldřich Štěpaník na poválečném snímku.

Zdroj: Josef Kutálek

Obr. 67: Smuteční průvod, směřující na hřbitov v Jalubí. Vepředu s vyznamenáními Oldřicha Štěpaníka jde jeho kolega od 311. perutě – Josef Salát, duben 1955.

Zdroj: Marie Maňásková

Antonín Zajíc

Obr. 68: Kunovjané u telegrafního praporu v Montpellier, 1940. Zleva: Stanislav Blažek, Jan Machálek, Josef Štěřba, Ladislav Fornůsek a Antonín Zajíc.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 69: Skupina vojáků z radiotelegrafní roty, Montpellier, 5. května 1940. V dolní řadě první zleva Antonín Zajíc.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 70: Skupina Kunovjanů během pobytu v Cholmondeley Park, 1940. Zleva: Antonín Zajíc, Stanislav Blažek, Josef Štěrba, Ladislav Fornůsek, Jan Machálek.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 71: Vojáci z radiotelegrafní roty po příjezdu do Cholmondeley Park, 1940. Stojící druhý zleva Antonín Zajíc a klečící druhý zleva Ladislav Fornůsek.

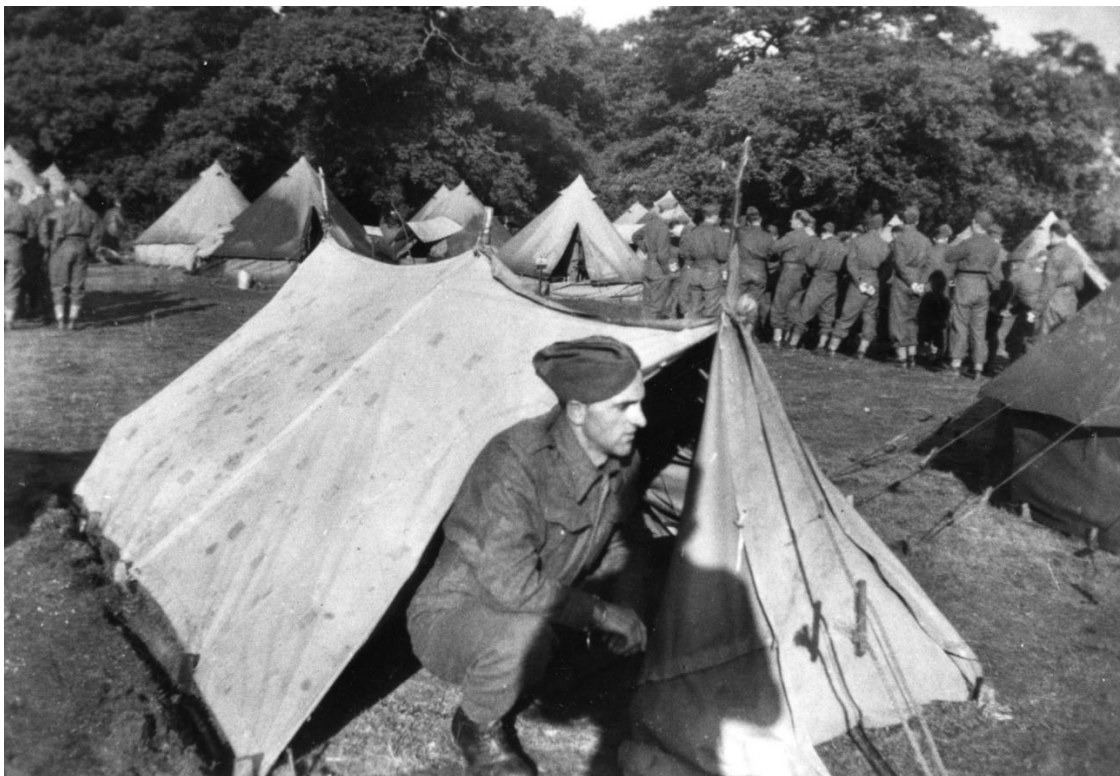
Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 72: Kunovjané v Cholmondeley Park, 20. září 1940. Zleva: Jan Hrubý, Antonín Pecen, Ludvík Tvrdoň, František Fornůsek, Antonín Zajíc, Jaroslav Šenk, Josef Štěrba a Josef Veselý.
Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 73: Kunovjané v Cholmondeley Park, 1940. Zleva: Jiří Štěrba, Zdeněk Ančík, Antonín Zajíc, Vladimír Krejčí, Jaroslav Šenk, Ladislav Fornůsek, Josef Veselý, Josef Štěrba, Jan Machálek, Stanislav Blažek, Ludvík Tvrdoň, Jan Hrubý, Antonín Pecen a František Botek.
Zdroj: Slovácké muzeum

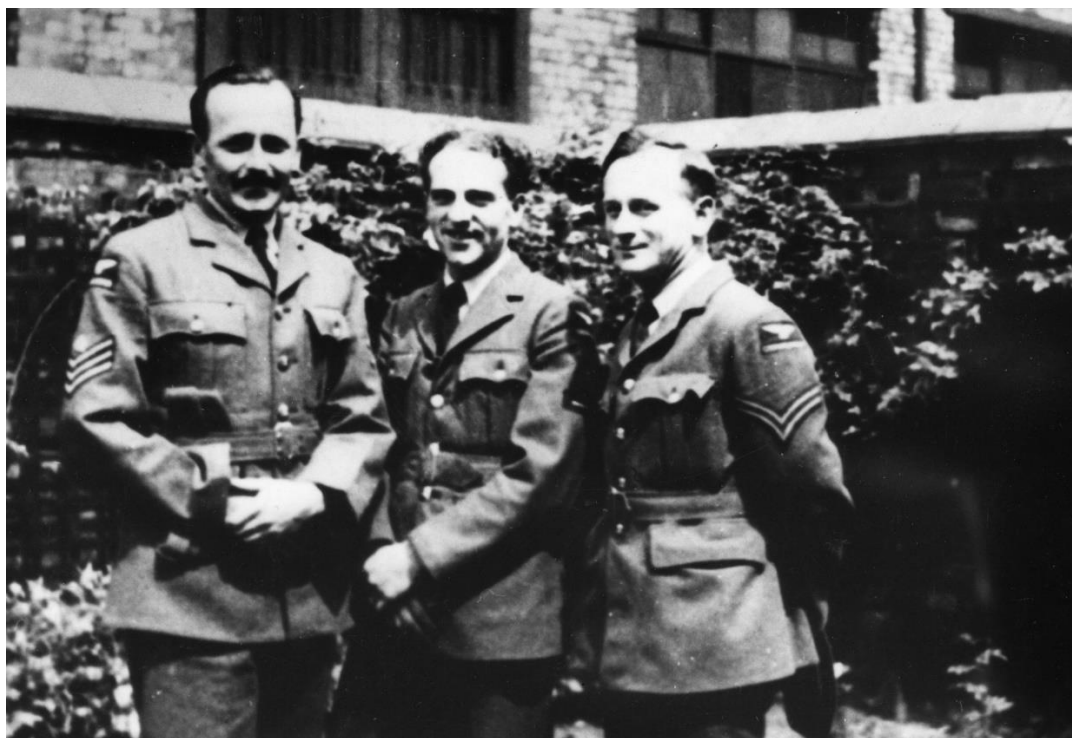
Obr. 74: Antonín Zajíc u stanu, Cholmondeley Park, 1940.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 75: Slovácký krúžek, Cholmondeley Park, 1940. Zleva horní řada: 6. Jaroslav Šenk, 7. Antonín Zajíc, 13. Josef Štěrba, 16. Josef Salát. V dolní řadě sedí druhý zleva Antonín Pecen.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 76: Antonín Zajíc (uprostřed) ve společnosti dvou příslušníků RAF, 1941–1943.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 77: Setkání se známými z Kunovic, 1941–1943. Zleva: Jan Štěrba, Josef Štěrba a Antonín Zajíc.

Zdroj: Slovácké muzeum

Obr. 78: Antonín Zajíc během služby u RAF.

Zdroj: PAULE, Otokar: *Antonín Zajíc*. In: Slovácké noviny, roč. 6/58, č. 24, 12. 6. 1996, př. 2.

Obr. 79: Antonín Zajíc na přelomu 80. a 90. let 20. století.

Zdroj: PAULE, Otokar: *Antonín Zajíc*. In: Slovácké noviny, roč. 6/58, č. 24, 12. 6. 1996, př. 2.

Anotace

Jméno a příjmení:	Petr Žižka
Fakulta:	Filozofická
Katedra:	Historie
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Pozemní personál 311. perutě z okresu Uherské Hradiště
Název práce v angličtině:	Ground Staff No. 311 Squadron from district Uherské Hradiště
Anotace:	Tato bakalářská práce popisuje životní osudy sedmi československých příslušníků pozemního personálu 311. perutě z okresu Uherské Hradiště. Každé osobě je věnována jedna kapitola, která je rozdělena do tří podkapitol. Kromě služby v československé armádě během druhé světové války, je věnována pozornost vzdělání, předválečnému životu a poválečným osudům.
Klíčová slova:	československé letectvo, pozemní personál, 311. perut', Royal Air Force, československá armáda, letecký mechanik, zbrojíř, fotograf, druhá světová válka, perzekuce komunistického režimu, StB, okres Uherské Hradiště
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis describes the life stories of seven Czechoslovak members of the ground crew of the 311th (Czechoslovak) Squadron who came of the district Uherské Hradiště. There are chapters focusing on each person. In addition to service in the Czechoslovak Army

	during Second World War. I focused on education, pre-war and post-war life destinies.
Anglická klíčová slova:	Czechoslovak Air Force, Ground Staff, No. 311 Squadron, Royal Air Force, Czechoslovakian Army, Flight mechanic, Armourer, Photographer, Second World War, persecution by communist regime, State Security, district Uherské Hradiště
Přílohy vázané v práci:	Fotografie
Rozsah práce:	216 stran
Jazyk práce:	čeština